

Mehmet Rauf

HALÂS

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYANLAR

YASEMİN BULUT

TAHİR KEMAL BULUT

Türk Dil Kurumu Yayınları

Mehmet Rauf

HALÂS
İSTİKLÂL HARBİ ROMANI

Mehmet Rauf

Halâs: İstiklâl Harbi romanı/ Mehmet Rauf; hazırlayanlar: Yasemin Bulut, Tahir Kemal Bulut.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2024.

345 s.; 24 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1573)

Kaynakça var.

ISBN: 978-975-17-6032-6

1. Türk Edebiyatı, Roman 2. Türk Romanı, Kurtuluş Savaşı Dönemi I. Bulut, Yasemin (haz.) II. Bulut, Tahir Kemal (haz.) III. e.a

Türk Dil Kurumu Yayınları

Mehmet Rauf

HALÂS
İSTİKLÂL HARBİ ROMANI

Yayın Yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALİ

Hazırlayanlar
Yasemin BULUT
Tahir Kemal BULUT

Ankara, 2024

Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu Yayınları: 1573

HALÂS
İSTİKLÂL HARBİ ROMANI

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayanlar:

Dr. Yasemin BULUT

Tahir Kemal BULUT

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci Baskı: Ankara, 2024 Ekim

ISBN: 978-975-17-6032-6

DOI: 10.24155/tdk.kitap.37

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Üniversiteler Mahallesi

Toplum Caddesi No.: 5

06800 Çankaya/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Mehmet Rauf – Yaşam Öyküsü • 7

Kaynaklar • 11

Giriş • 15

BİRİNCİ KISIM - Mütareke Şenaatleri / İnkıraz Uçurumunda

I - 6 Teşrinisani 1918 Çarşamba günü İzmir’de • 21

II - Çeşit Çeşit • 51

III - Veyl Mağluplara! • 66

IV - Denizde Bir Naaş Gibi • 86

V - “Münci” Henüz Bir Rüya İken • 104

VI - Aşk Değil, Memleket! • 125

VII - Ateş, Kan ve Yağma • 145

VIII - Bir Hürriyet ü İtilafçı Evinde Akşam Çayı • 167

IX - Çapul ve Kıtıl • 193

X - Kalp Kalbe • 221

XI - İlk Mukavemet Silahı • 228

İKİNCİ KISIM - İzmir’den İnönü’ne

I - Anadolu Kaynıyor! • 237

II - Bir Aksilik • 249

III - Köyde Bir Gece • 257

IV - Casus Pençesinde • 264

V - İngiliz Bodrumunda • 275

VI - İstintak • 280*

VI - Gene Beatrice • 292

VII - Merak ve Elem • 306

VIII - İsyancılar, Mukavemetler, Zaferler • 314

IX - Ankara’ya Doğru • 328

* “VI İstintak” başlığı eserde İçindekiler Bölümü’nde gösterilmemiştir. Eserin içinde yer almaktadır. Bu sebeple iki tane “VI”. bölüm oluşturulmuştur.

Mehmet Rauf – Yaşam Öyküsü

12 Ağustos 1875'te İstanbul Balat'ta doğar. İlk ve ortaöğrenimini Defterdar Mahalle Mektebi ve Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi'nde yapar. 1888 yılında girdiği Bahriye Mektebi'ni 1894'te bitiren Mehmet Rauf, Girit'te tamamladığı stajının ardından Kiel Kanalı'nın açılış töreni için Türkiye'den gönderilen askerî gemiyle 1895'te Hamburg'a gider. 1899 yılında yüzbaşılığa, II. Meşrutiyet'ten sonra da kıdemli yüzbaşılığa terfi eden Mehmet Rauf'un 1905'te atandığı Mekteb-i Bahriye Kitabet Muallimliği ordudaki son görevidir.

II. Meşrutiyet'ten sonra imzasız olarak yayımladığı *Bir Zambak'ın Hikâyesi* adlı romanının yasaklanıp toplatılmasının ardından 1910 yılında askerî mahkemece altı ay hapis cezasına çarptırılarak askerlikle ilişkisi kesilir. 1920'de Şule Neşriyat Evi adıyla bir yayınevi açan Mehmet Rauf, 1 Kasım 1921-2 Mart 1922 tarihleri arasında **Vakit** gazetesi yazarı sıfatıyla bir süre İtalya'da bulunur. 1926'da geçirdiği kısmi felcin ardından 1928'de geçirdiği ikinci felç, onu yatağa düşürür. 23 Aralık 1931 tarihinde vefat eden Mehmet Rauf, İstanbul Maçka'da toprağa verilir.

Edebiyata eğilimi, küçük yaşta okuduğu kitaplar ve babasıyla gittiği tiyatroyla başlayan Mehmet Rauf, özellikle Bahriye Mektebi yıllarında Türk ve Batı edebiyatıyla ilgili eserleri okumaya hatta Prosper Mérimée, Alphonse Daudet ve Catulle Mendès gibi yazarlardan çeviriler yapmaya başlar. Edebî zevki geliştikçe George Ohnet, Octave Feuillet, Daudet, Emile Zola, Gustave Flaubert gibi realist yazarlara yönelir. İzmir'de hayranı olduğu Halit Ziya'ya gönderdiği *Düşmüş* adlı hikâyesi **Hizmet** gazetesinde yayımlandığında henüz on altı yaşındadır. Mektuplarla kurulan

dostlukları, Halit Ziya'nın İstanbul'a gelişiyle daha da ilerler. Halit Ziya'nın özel kütüphanesinden faydalanma ve onunla fikir alışverişinde bulunma imkânı ona edebî hayatında yepyeni ufuklar açar.

1897'den itibaren **Servet-i Fünûn** mecmuasında yaklaşık beş yıl süren hikâye, roman, mensur şiir, makale ve incelemeler kaleme aldığı bu verimli yıllar, Mehmet Rauf'un edebî hayatının en önemli dönemini oluşturur. İlk romanı *Ferdâ-yı Garâm*'la, psikolojik romanın edebiyatımızdaki başarılı örneklerinden sayılan *Eylül* ve bu romandan sonra en çok tanınan eseri *Siyah İnciler*'de topladığı mensur şiirleriyle edebî kişiliğinin zirvesine ulaşır. Türk, İngiliz ve Fransız edebiyatlarıyla ilgili kaleme aldığı yazıları, eleştirileri ve tiyatroya dair makaleleri yine bu dönemde **Servet-i Fünûn** dergisinde yayımlanmıştır. Bu yüzden de hep bu dönemde verdiği eserleriyle anılagelmıştır.

1901'de **Servet-i Fünûn**'un geçici olarak kapatılmasının ardından II. Meşrutiyet'e kadar sessiz kalan Mehmet Rauf, Meşrutiyet'in ilanından sonra tekrar yazı hayatına geri dönerse de artık yeni bir edebiyat anlayışı ve yeni bir edebî nesil vardır. 1908'den 1927'ye kadar sürecek olan bu dönemde, **Servet-i Fünûn**, **Resimli Kitab**, **Musavver Hale**, **Musavver Muhit**, **Şehbal**, **Şiir ve Tefekkür**, **Şebâb**, **Resimli Ay**, **Sevimli Ay**, **Güneş** **Mecmualarıyla Tanin**, **Yeni Ses**, **Cumhuriyet**, **Peyam (Peyam-ı Edebî)**, **Payitaht**, **Vakit** gazetelerinde çeşitli yazılar kaleme alan Mehmet Rauf, **Mahasin**, **Süs**, **Gelincik** ve **Sinema Yıldızı** adlı dört de magazin mecmuası yayımlar. Bu kadar dergi ve gazetede yazmış olmasına karşın onun için artık bir “unutuluş dönemi” başlamıştır. Bu unutuluştaki Mehmet Rauf'un aşkları ve bohem hayatı da önemli rol oynamıştır. Özellikle askerlikle ilişkisinin kesilmesinden sonra hayatını tamamıyla yazılarıyla kazanmak zorunda kalması onu edebî kaygıdan uzaklaştırır. Edebî hayatının bu döneminde kaleme aldığı on bir romanın bir kısmı tefrika edildikten sonra kitap hâline gelirken *Harabeler* ve *Kâbus* adlı iki romanı ise tefrika hâlinde kalmıştır. Mehmet Rauf'un bu dönemdeki eserlerinde dikkati çeken husus, önceki romanlarından farklı olarak platonik aşktan çok maddi aşkın ön plana çıkmış olmasıdır.

Öte yandan Mehmet Rauf, II. Meşrutiyet'ten sonra tiyatro ile ilgili makaleler yazıp adapteler yaparken bir yandan da Sahne-i Osmanîye ile 1914'te kurulan Darülbeytî'nin yönetim kurullarında görev alır.

Mehmet Rauf'un eserlerindeki ortak özellik, aşırı bir duyarlılık (*santimentalizm*), alınganlıklar, hastalıklı (*patetik*) ve sonu intihara varan karşılıksız aşklar, hastalık, ölüm fikri ve bunların vermiş olduğu kötümser atmosferin işlenmiş olmasıdır. Yine bunlara müzik düşkünlüğünü de (*melomani*) eklemelidir.

Eserlerinde sıkça başvurduğu ruh analizlerinde zaman zaman aşırıya kaçtığı söylenebilir. Mehmet Rauf, Servet-i Fünûn Edebî Topluluğu içinde dili en sade olan yazarlardan biridir. Bunun nedeni, diğer arkadaşlarına göre üslupçuluğu başaramamış olmasıdır. Genellikle birbirinin yazılarını imladan, üsluba kadar kontrol eden Servet-i Fünûn Edebî Topluluğu'nun dağılışıdan sonra verdiği eserlerinde görülen dil sürçmeleri bu yüzdendir.

ESERLERİ

Roman: *Eylül* (1901), *Serap* (1909), *Ferdâ-yı Garâm* (1913), *Genç Kız Kalbi* (1914), *Bir Aşkın Tarihi (Mültehib)* (1915), *Menekşe* (1915), *Karanfil ve Yasemin* (1924), *Böğürtlen* (1926), *Define* (1927), *Son Yıldız* (1927), *Harabeler* (1927), *Kan Damlası* (1928)¹, *Kâbus* (1928), *Halâs-İstiklâl Harbi Romanı* (1929).

Hikâye: *İhtizâr* (1909), *Âşıkane* (1909), *Son Emel* (1913), *Hanımlar Arasında* (1914), *Üç Hikâye* (1919), *Kadın İsterse* (1919), *Pervaneler Gibi* (1920), *Safo ve Karmen* (1920)², *İlk Temas İlk Zevk* (1922), *Aşk Kadını* (1923), *Gözlerin Aşkı* (1924), *Eski Aşk Geceleri* (1927).

Mensur Şiir: *Siyah İnciler* (1901)

¹ Define adlı eserin zeyli olması sebebiyle *Külliyat*'ın içerisinde *Define* ve *Kan Damlası* şeklinde yer almaktadır.

² Telif eser olmadığı için *Külliyat*'a alınmamıştır.

Oyun: *Ferdi ve Şürekâsı*³, *Pençe* (1909), *Cidal* (1911), *Diken* (1917), *Sansar* (1920), *Ceriha* (1927).

Anı: *Mehmet Rauf'un Anıları* (Derleyen: Rahim Tarım 2023).

Prof. Dr. Rahim Tarım

³ Halit Ziya Uşaklıgil'in aynı adlı eseri, Mehmet Rauf tarafından oyun hâline getirilerek 1909 yılında kitap olarak yayımlanmıştır. *Külliyat*'a telif eser olmadığı için alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- AKALIN, L. Sami; *Mehmet Rauf: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1953.
- AKI, Niyazi; *Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi I: Başlangıçtan Cumhuriyet Devrine Kadar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1989.
- AKYÜZ, Kenan; *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, Ankara 1982.
- AKYÜZ, Kenan; *Tevfik Fikret*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 56, Ankara 1947.
- ALANGU, Tahir; *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, C I, II, III, İstanbul 1965.
- AND, Metin; “Tanzimat ve Meşrutiyet’te Tiyatro Yazarlığı”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C VI, İletişim Yayınları, s. 1622-1628, İstanbul 1985.
- BAKIRCIOĞLU, N. Ziya; *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1983.
- BELGE, Murat; *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.
- BİRİNCİ, Ali; “Müstehcenlik Tartışmaları Tarihinde ‘Bir Zambağın Hikâyesi’” *Dergâh*, nr: 16, s.19, Haziran 1991.
- BİRSEL, Salâh; *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, 2. bs., İstanbul 1981.
- BİRSEL, Salâh; *İstanbul Paris*, Ankara 1983.
- BOSTAN (Mustafa)-ÇIRAK (Münevver); *Mehmet Rauf: Bütün Telif Tiyatroları*, Hiper Yayın, İstanbul 2020.
- COŞKUN, Erdoğan; *Mehmet Rauf*, Toker Yayınları, İstanbul 1976.
- ÇELİK, Naci; *Romanda Hesaplaşma*, Türkiye Defteri Yayınları, İstanbul 1971.

- ÇOKER, Fahri; *Deniz Harp Okulumuz 1773*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul 1984.
- DİNO, Güzin; *Türk Romanının Doğuşu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1978.
- DÜRDER, Baha; *Şâirler, Muharrirler, Edipler*; 9. bs., İstanbul 1970.
- ERCİLASUN, Bilge; *Servet-i Fünûn'da Edebî Tenkit*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- ERGUN, Sadettin Nüzhet; *Cenap Şehabettin*, Yeni Şark Kütüphanesi, İstanbul 1934.
- FINN, Robert P.; *Türk Romanı* (İlk Dönem 1872-1900), Bilgi Yayınları, Ankara 1984.
- GÖKÇEK, Fazıl; *Bir Tartışmanın Hikâyesi: Dekadanlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk; *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Hikâye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk; *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebî Eserleri Üzerinde Bir Araştırma*, İzmir 1984.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk; *Halit Ziya Uşaklıgil*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- KAPLAN, Mehmet; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar II*, İstanbul 1987.
- KAPLAN, Ramazan; *Klâsikler Tartışması (Başlangıç Dönemi)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri; *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1969.
- KAVCAR, Cahit; *Batılılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir; *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936.
- KÖPRÜLÜ, Fuad; *Bugünkü Edebiyat*, İkbâl Kitaphanesi, Cihan Biraderler Matbaası, İstanbul 1924.
- KUDRET, Cevdet; *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*; C I, II; İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1987.
- MEHMET RAUF, *Siyah İnciler*, (Haz.: Rahim Tarım), Özgür Yayınları, İstanbul 2018.

- MEHMET RAUF, *Seçme Hikâyeler*, (Haz.: Rahim Tarım), Özgür Yayınları, İstanbul 2007.
- MUTLUAY, Rauf; *Tanzimat ve Servet-i Fünun Edebiyatı* (XIX. yy. Türk Edebiyatı), Gerçek Yayınları, İstanbul 1988.
- NACÎ, Fethi; *100 Soruda Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*; Gerçek Yayınları, İstanbul 1990.
- NAYIR, Y. Nabi; *Türk Edebiyatının En Güzel Hikâyeleri Antolojisi*; Varlık Yayınları, İstanbul 1947.
- NUTKU, Özdemir; *Darülbeyazıt’ın Elli Yılı*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1969.
- OĞUZKAN, A. Ferhan; *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* (Hayatı-Sanatı-Eserleri), Varlık Yayınları, İstanbul 1954.
- ÖNERTOY, Olcay; *Edebiyatımızda Eleştiri (Tanzimat ve Servet-i Fünun Dönemleri)*; Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1980.
- ÖZBALCI, Mustafa; *Mehmet Rauf’un Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.
- ÖZMEN, Kemal; “Mehmet Rauf’un *Eylül* Romanı Üzerine Düşünceler: Bir Romanın Doğuş Süreci”, *Rahim Tarım Armağanı*, s. 51-78, Emin Yayınları, Bursa 2022.
- SCOGNAMİLLO, Giovanni; *Bir Levantenin Beyoğlu Anıları*, İstanbul 1990.
- SEVÜK, İsmail H.; *Avrupa Edebiyatı ve Biz -Garpten Tercümeler-*, C I-II, İstanbul 1940-41.
- T. Z. (1332), *Nevsâl-i Millî 1330*, Fırat Âsâr-ı Müfide Kütüphanesi, İstanbul.
- TARAKÇI, Celâl; *Cenap Şahabeddin’de Tenkid (Dil, Sanat ve Edebiyat Hakkında Görüşleri)*, Samsun 1986.
- TARIM, Rahim; *Mehmet Rauf: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1998.
- TARIM, Rahim; *Mehmet Rauf’un Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- TARIM, Rahim; “Servet-i Fünûn Romanı ve Bovarizm”, *Est&Non Birikimler*, Şubat-Nisan 2001, s. 79-88.
- TARIM, Rahim; *Mehmet Rauf’un Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2023.

- TARIM, Rahim; “Anıların İzinde: Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf”, *Halit Ziya Uşaklıgil*, s. 335-345, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2021.
- TARIM, Rahim; “Eylül  zerine”, *Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat’a Armađan*, (Tayfun Haykır-Dinçer Apaydın- Merve Akbař), s. 747-752, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, Ankara 2022.
- T MUR, Taner; *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*; Afa Yayınları, İstanbul 1991.
- TÖRENEK, Mehmet; *Hikaye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999.
- UŐAKLIG L, Halid Ziya; *Kırk Yıl*, (Haz. Nur  zmel Akın),  zg r Yayınları, İstanbul 2008.
- UŐAKLIG L, Halid Ziya; *Sanata Dair*, (Haz.: Sacit Ayhan-Levent Ali  anaklı),  zg r Yayınları, İstanbul 2014.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit; *Edebî Hatıralar*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1935.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit; *Edebiyat Anıları*; Türkiye  ř Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1975.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit; *Kavgalarım*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2019.

GİRİŞ

Halâs¹ İstiklâl² Harbi Romanı Mehmet Rauf’un son romanıdır. Yazarın kurtuluş mücadelesini anlattığı ve vatan sevgisini işlediği tek romanı olması itibarıyla diğer romanlarından ayrılır. İlk olarak 1929 yılında İstanbul’da M.A. Halit Kitaphanesi tarafından yeni Türk harfleri ile yayımlanmıştır. Bu basımda eserin takdir ve tavsiye edilip yazarının ödüllendirildiği bilgisi şöyle ifade edilmiştir:

“Maarif Vekâleti³ Talim ve Terbiye Dairesinin takdirine⁴ mazhar olmuştur.⁵ Muharriri⁶ nakdî⁷ mükâfatla⁸ taltif edilmiş,⁹ mektep¹⁰ ve gençlik kütüphaneleri için tavsiyesi takarrür etmiştir.¹¹”

Kitabın başında Mehmet Rauf’un Mustafa Kemal Atatürk’e hitaben yazdığı ve minnettarlığını ifade ettiği mektup yer almaktadır:

Büyüklerin En Büyüğü
“Gazi Mustafa Kemal”e

¹ halâs: kurtuluş

² istiklâl: bağımsızlık

³ Maarif Vekâleti: Millî Eğitim Bakanlığı

⁴ takdir: beğeni

⁵ mazhar olmak: ulaşmak

⁶ muharrir: yazar

⁷ nakdî: para

⁸ mükâfat: ödül

⁹ taltif edilmek: ödüllendirilmek

¹⁰ mektep: okul

¹¹ takarrür etmek: kararlaştırılmak

Asırlarca¹² müddet¹³ zavallı Türk, gaddar¹⁴ sultanların ökçeleri¹⁵ altında ezilmiş, galip geldiği¹⁶ zamanlarda fethettiği beldelerde bile su-i idare¹⁷ perişanlığından ve acz¹⁸ ve gafletten¹⁹ mağlup²⁰ zilleti²¹ çekmeye mahkûm bırakılmıştı.²² Bütün hayatında bir kürek mahkûmu²³ sefaleti²⁴ ile beli bükülmüş, meşum²⁵ bir istibdat²⁶ zinciri ile sürüklenerek tek bir nefes alamamış, tek bir gün görememişti.

Nihayet²⁷ son muharebenin²⁸ feci²⁹ hezimetini³⁰ onu bütün bütün kırdı, bütün bütün yıktı. Hiçbir milletin görmediği kahhar³¹ medetsizlikler,³² yırtıcı çaresizlikler göğsüne yığıldı. Öyle musibetler³³ ki en metin, en mukavemetli³⁴ milletleri hemen yıkarlar ve mutlaka ezerlerdi. Türk'ü de pençeleri altında sernigün³⁵ ve bî-hayat³⁶

¹² asır: yüzyıl

¹³ müddet: süre

¹⁴ gaddar: kıyıcı

¹⁵ ökçe: topuk

¹⁶ galip gelmek: kazanmak

¹⁷ su-i idare: kötü yönetim

¹⁸ acz: güçsüzlük

¹⁹ gaflet: aymazlık

²⁰ mağlup: yenik

²¹ zillet: aşağılanma

²² mahkûm bırakılmak: zorunda bırakılmak

²³ mahkûm: hükümlü, ceza almış

²⁴ sefalet: yoksulluk

²⁵ meşum: uğursuz

²⁶ istibdat: baskıcı yönetim

²⁷ nihayet: sonunda

²⁸ muharebe: savaş

²⁹ feci: yürekler acısı

³⁰ hezimet: bozgun

³¹ kahhar: yok edici

³² medetsizlik: desteksizlik, yalnızlık

³³ musibet: felaket

³⁴ mukavemetli: dirençli, güçlü

³⁵ sernigün: baş aşağı olmuş, talihsiz

³⁶ bî-hayat: hayatsız

bıraktılar; harap³⁷ ve makhur³⁸ yere serdiler, artık inkırâz³⁹ ve inhilâl⁴⁰ mutlak⁴¹ ve muhakkaktı.⁴²

İşte doğar doğmaz etrafına harikalar ve mucizeler saçan güneş gibi sen o zaman bu zulmet⁴³ içinde doğdun ve ancak o zamandır ki başında bir kahraman görünce tarihin kaydetmediği büyüklükleri ibda edecek⁴⁴ bir fitratta⁴⁵ yaratılmış Türk, kendini sana kavuşunca buldu. En kuvvetli milletleri yıkmış, harap etmiş bir muharebe ve mağlubiyetten⁴⁶ sonra bir işaretinle tekrar canlandı, bir emrinle tekrar dikildi ve nefes alamayacak zannolunurken⁴⁷ tekrar harbe başlayarak muzaffer oldu.⁴⁸

Yokluktan varlıklar çıkardın. Dâhiyane⁴⁹ tertiplerinle⁵⁰ düşmanı avucunun içinde kıştırarak ezdin ve mahvettin.⁵¹ İşte Türk bu ilahi⁵² zaferinle vücut buldu⁵³ ve senin sayende yaşıyor. Bizi kurtaran sensin ve bugünkü Türk'ü kâmilin⁵⁴ sen halk ettin.⁵⁵

³⁷ harap: yıkık ve bitkin

³⁸ makhur: kahrolmuş

³⁹ inkırâz: çöküş

⁴⁰ inhilâl: dağılma

⁴¹ mutlak: kayıtsız şartsız

⁴² muhakkak: kesin

⁴³ zulmet: karanlık

⁴⁴ ibda etmek: yoktan var etmek

⁴⁵ fitrat: yaratılış

⁴⁶ mağlubiyet: yenilgi

⁴⁷ zannolunmak: sanılmak

⁴⁸ muzaffer olmak: yenmiş, zafer kazanmış

⁴⁹ dâhiyane: dâhice

⁵⁰ tertip: düzen, plan

⁵¹ mahvetmek: yok etmek

⁵² ilahi: yüce, kutsal

⁵³ vücut bulmak: oluşmak

⁵⁴ kâmilin: büsbütün

⁵⁵ halk etmek: yaratmak

En hakiki⁵⁶ ve en sade manasıyla⁵⁷ bir mucize şehkârı⁵⁸ olan bu halas ve zaferi ileriki nesillerin⁵⁹ hafızasına⁶⁰ nakş⁶¹ ve tespit⁶² arzusu ile tertip ettiğim⁶³ bu romanın ilk sahifesine⁶⁴ perestişkârın⁶⁵ ve minnettârın⁶⁶ bir muharrir⁶⁷ sıfatı ile takdis⁶⁸ makamında⁶⁹ senin mübeccel⁷⁰ ismini yazmaklığına⁷¹ müsaade et,⁷² sevgili Gazi!

Beyoğlu, 24 Mart 1928

Bu ilk basımdan sonra eser sırasıyla; 1998 yılında İstanbul’da Arma Yayınları, 1998’de İstanbul’da İş Bankası Yayınları, 2005’te İstanbul’da Bahar Yayınevi, “Kurtuluş” adıyla 2008’de Ankara’da Anekdot Kitaplar, “Kurtuluş” adıyla 2010’da İstanbul’da Lacivert Yayıncılık, “İsyanlar Direnişler Zaferler: Halas (Kurtuluş)” adıyla 2013’te İstanbul’da İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2020’de İstanbul’da İş Bankası Yayınları ve 2020’de Eskişehir’de Dorlion Yayınevi tarafından yayımlanmıştır.

Bu yayın eserin 1929 basımı esas alınarak hazırlanmıştır.

Eserin ilk basımı yeni Türk harfleriyle yapılmıştır. Yazarın, sözcük ve tamlamaların yazımında genellikle geleneksel imlayı değil Türkçedeki söylenişlerini dikkate aldığı görülmektedir.

⁵⁶ hakiki: gerçek

⁵⁷ mana: anlam

⁵⁸ şehkâr: üstün eser

⁵⁹ nesil: kuşak

⁶⁰ hafıza: bellek

⁶¹ nakş: işleme

⁶² tespit: sağlam şekilde yerleştirme

⁶³ tertip etmek: oluşturmak

⁶⁴ sahife: sayfa

⁶⁵ perestişkâr: çok seven

⁶⁶ minnettâr: gönül borcu olan

⁶⁷ muharrir: yazar

⁶⁸ takdis: kutsama

⁶⁹ makamında: olarak

⁷⁰ mübeccel: ulu

⁷¹ yazmaklığına: yazılmasına

⁷² müsaade etmek: izin vermek

Bu çalışmada, eserdeki yazım düzeni řu şekilde belirlenmiştir:

Eserde bulunan Arapça ve Farsça tamlamalardan günümüzde Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te yer alanlar sözlüğe göre yazılmış, ilk geçtikleri yerde dipnotta Osmanlı Türkçesine göre asıl biçimleri gösterilmiştir; bu tamlamalardan günümüzde dilde yaşa-mayanlar veya *Güncel Türkçe Sözlük*'te yer almayanlar eserde Os-manlı Türkçesindeki biçimlerine göre yazılmıştır.

Dipnotlarda sözcüklerin anlamı verilirken geçtiği yerdeki bağ-lam dikkate alınmıştır.

Dr. Yasemin BULUT - Tahir Kemal BULUT

HALÂS İSTİKLÂL HARBİ ROMANI

BİRİNCİ KISIM Mütareke Şenaatleri⁷³ İnkıraz⁷⁴ Uçurumunda

I

6 Teşrinisani⁷⁵ 1918 Çarşamba günü İzmir’de

Pansiyonun ihtiyar⁷⁶ hizmetçisi iri kalçalarını sallaya sallaya merdivenleri çıkararak hemen oradaki kapalı kapının önünde durdu, eli ile kapıya birkaç defa vurup:

— Nihat Bey, Nihat Bey! diye seslendi. İçeriden uykulu bir sada⁷⁷ bu davete karışık bir cevapla mukabele etti.⁷⁸

Kadın tekrar Rumca olarak:

— Haydi yavrum kalk! diye haykırdı, Kalk bak herkes Kordon’a taşınıyor, limana iki gemi geliyormuş.

İçeriden heyecanlı ve telaşlı sesler işitildi.

Nihat Bey diye çağrılan adam gene Rumca olarak:

⁷³ mütareke şenaatleri: anlaşma alçaklıkları

⁷⁴ inkıraz: çöküş

⁷⁵ teşrinisani: kasım

⁷⁶ ihtiyar: yaşlı

⁷⁷ sadâ: ses

⁷⁸ mukabele etmek: karşılık vermek

— Aman ne söylüyorsun Marika, sahi mi? diye coştı. Kadın bu telaşlı sayhaya⁷⁹ memnuniyetle⁸⁰ cevap verdi:

— Eelbette sahi... Haydi kak... Git bakalım ne gemilerimiş bunlar? Mahallede gitmeyen kalmadı.

*

Mütareke⁸¹ ilan edileli daha ancak beş gün olmuştu. Muharebe⁸² devam ettiği dört senedir seyr ü sefere⁸³ kapalı kalan İzmir limanı, esasen gelen giden gemilerle yaşayan bütün şehir halkını gemi dumanına bile hasret bırakmıştı. Bunun için bu sabah limanın ağzında uzaktan iki gemi dumanı görüldüğü vakit bu müjde hemen şehrin her köşesine süratle⁸⁴ yayılmış ve bucaktan meraklılar kadın erkek koşmaya ve rıhtıma üşüşmeye başlamışlardı. Herkes gemilerin hangi memlekete ait olduğunu ve limana ne gibi eşya getirdiğini merak ediyor, birbiriyle hararetli hararetli⁸⁵ bahis tutuşanlar oluyordu.

İşte Mülazım Nihat da Frenk mahallesinde pansiyoner olduğu evde bu havadisle⁸⁶ aynı veçhile⁸⁷ rüzgârlanarak yatağından fırladı. Baş ucunda komodinin üzerinde işleyen saate bakarak daha dokuz olduğunu gördü.

Pencerelerde, kapalı panjurların arasından süzülen, İzmir'e mahsus⁸⁸ parlak ve güzel güneş odayı beyaz bir gündüzle nurlandırıyordu.

Bir hamlede kendini pencerede bularak camı kaldırdı ve panjurları itip açarak odayı bol bir ziya⁸⁹ tufanına boğdu.

⁷⁹ sayha: bağış

⁸⁰ memnuniyet: sevinç

⁸¹ mütareke: ateşkes

⁸² muharebe: savaş

⁸³ seyr ü sefer: gidiş geliş

⁸⁴ süratle: hızlıca

⁸⁵ hararetli hararetli: ateşli ateşli, ateşli bir şekilde

⁸⁶ havadis: haber

⁸⁷ veçhile: şekilde

⁸⁸ mahsus: özgü

⁸⁹ ziya: ışık

Kendisi bu nurlu güneşe değil, evin biraz yukarı ve karşısında olan bir komşu penceresine daha alâkadâr⁹⁰ görünüyordu. Fakat orada her günkü gibi hayat ve hareket göremeyerek evvelâ⁹¹ müteaccip olduysa⁹² da sonra vaktin daha erken olduğunu düşündü ve müsterih olarak⁹³ lavabonun başına geldi, tıraş olmaya başladı.

*

Nihat uzunca boylu, biraz etli vücutlu, kırmızı yanaklı, gür ve kestane saçlı bir delikanlı idi. Yirmi dört, yirmi beş yaşlarında olmalı idi. Bu evde iki aydır pansiyonerdi. İzmir'e üç ay evvel babasından miras kalmış iki dükkânla bir evi satmak için gelmiş; fakat müşteri ile uyuşamadığından, kendisi İstanbul'da doğmuş, İstanbul'da büyümüş bir çocuk olmak itibarıyla hiç bilmediği şehirden pek hoşlandığından, başka bir alıcı bulurum fikri ile ikametini⁹⁴ temdit etmişti.⁹⁵

Nihat, beş sene evvel Harbiye Mektebinden⁹⁶ zabıt⁹⁷ çıkmış ve harp⁹⁸ esnasında evvela iki sene İstanbul'da kaldıktan sonra son senelerde Suriye cephesine gönderilmişti. Beş ay kadar evvel orada mecruh⁹⁹ olarak, tedavi ve tebdilihava¹⁰⁰ için tekrar İstanbul'a gelmişti. Mezuniyetinin bitmesine daha vakit olduğundan bunu İzmir'de geçirmeye karar vermiş, fakat cuma günü mütareke ilan olunca ne yapacağını şaşırarak o zamandan beri dört beş gündür kararsızlık içinde sürünmekte bulunmuştu.

Üç ay evvel İzmir'e geldiği vakit evvela kendini yabancı bulunduğu şehirde beş on gün karmakarışık otellerde vakit geçirmiş fakat kendisi pek sevimli, pek canlı bir delikanlı olduğundan çabucak İz-

⁹⁰ alâkadâr: ilgili

⁹¹ evvelâ: ilk önce

⁹² müteaccip olmak: şaşırarak

⁹³ müsterih olmak: gönlü rahatlamak

⁹⁴ ikamet: kalış

⁹⁵ temdit etmek: uzatmak

⁹⁶ harbiye mektebi: kara harp okulu

⁹⁷ zabıt: Rütbesi teğmendenden binbaşıya kadar olan asker.

⁹⁸ harp: savaş

⁹⁹ mecruh: yaralı

¹⁰⁰ tebdil-i hava: hava değişikliği

mir muhitinde¹⁰¹ kıymetli dostlar peyda etmişti.¹⁰² Bunların delaleti¹⁰³ ile Frenk mahallesinde evvela başka bir pansiyonda oturmuştu.

İşte bu ilk pansiyondan şimdiki eve naklinin¹⁰⁴ sebebi o kadar incizapla¹⁰⁵ baktığı karşı penceredeki genç kızdı.

Şimdi tıraş olurken gene bu emelle yarım dakikada bir eğilip panjurun arasından aynı pencereye bakıyor ve dudaklarında latif¹⁰⁶ bir tebessüm¹⁰⁷ parlıyordu.

*

Tıraş olmuş ve giyinmişti. Onu böyle görenler kendisine karşı mutlak¹⁰⁸ bir sevgi duyarlardı. İnce ve zarif bir İstanbul çocuğu idi. Sivil olsun, asker olsun giyindiği vakit bütün dikkat ve itinası¹⁰⁹ ile giyinir, yaptığı her şeyi kusursuz yapmaya son derece ehemmiyet verirdi.¹¹⁰

İzmirli bir babadan, İstanbullu bir anadan Ayaspaşa'da doğmuş ve tahsilini¹¹¹ evlerine pek yakın bulunan Kabataş Lisesinde ikmal ederek¹¹² bilahare¹¹³ Harbiye'ye geçmişti. Her hususta¹¹⁴ faal¹¹⁵ ve mahir¹¹⁶ olduğundan teşebbüs ettiği¹¹⁷ bütün işleri başarır ve bir kere bu emniyet¹¹⁸ kendisine sinmiş bulunduğundan bakışında,

-
- 101 muhit: çevre
 102 peyda etmek: edinmek
 103 delalet: yol gösterme
 104 nakil: taşınma
 105 incizap: çekiciliğe kapılma
 106 latif: hoş
 107 tebessüm: gülümseme
 108 mutlak: kayıtsız şartsız
 109 itina: özen
 110 ehemmiyet vermek: önem vermek
 111 tahsil: eğitim
 112 ikmal etmek: bitirmek
 113 bilahare: sonradan
 114 husus: konu
 115 faal: etkin
 116 mahir: becerikli
 117 teşebbüs etmek: girişmek
 118 emniyet: güven

adım atışında dünyanın her köşesinde muvaffakiyete¹¹⁹ namzet oldu¹²⁰ anlaşıldı.

Şimdi gene bu emniyetle merdivenden indi. Kapının önünde rast geldiği¹²¹ hizmetçi kadınla iki üç Rumca lakırtı¹²² görüştüktan sonra sokak kapısına atıldı, kapıyı açıp da dışarı çıktığı vakit ilk nazarı¹²³ gene karşiki pencereye dikildi. Açık olan pencerede kimse görünmüyordu. Kendi kendine “Yataktan kalkmış, ya giyiniyor ya kahvaltı ediyor!” diyerek ciddi ve vakur¹²⁴ yürüyüşüyle geçti, gitti.

*

Nihat demevi¹²⁵ mizaçlı,¹²⁶ ateşli bir aşk genci idi. Ona göre her şeyin başı ve sonu aşktı. Neşe ve her saadet¹²⁷ yalnız aşktan çıkar ve bütün sıkıntılar, bütün marazlar¹²⁸ ancak aşkın füsunu¹²⁹ ile uçar, dağılırdı. Tabiatın¹³⁰ feyzi¹³¹ nasıl en çok mehtaplı gecelerde cûş u hurûş ederse¹³² her şey de aşkın sinesinde¹³³ öyle doğardı.

İşte bu tesir¹³⁴ ve teessür¹³⁵ altında bulunan Nihat, komşusu olan ve Dante’nin layemut¹³⁶ kahramanının ismini alan Beatrice’ye hararetli bir mülazemet ediyordu.¹³⁷ Beatrice İtalyan bir devamla¹³⁸

¹¹⁹ muvaffakiyet: başarı

¹²⁰ namzet olmak: aday olmak

¹²¹ rast gelmek: karşılaşmak

¹²² lakırtı: söz

¹²³ nazar: bakış

¹²⁴ vakur: ağırbaşlı

¹²⁵ demevi: öfkeli

¹²⁶ mizaç: yaratılış, huy

¹²⁷ saadet: mutluluk

¹²⁸ maraz: hastalık

¹²⁹ füsun: büyü

¹³⁰ tabiat: doğa

¹³¹ feyiz: bereket

¹³² cûş u hurûş etmek: coşmak

¹³³ sine: bağır

¹³⁴ tesir: etki

¹³⁵ teessür: duygulanım

¹³⁶ layemut: ölümsüz

¹³⁷ mülazemet etmek: ilgi duymak

¹³⁸ devamla: soylu, soyundan gelen

ananın ve İngiliz olduğu söylenen ve çok zengin görünen Daster namında¹³⁹ bir tüccarın kızı idi.

Harp esnasında İzmir'deki Rumlar ve her milletten ecnebler¹⁴⁰ Türklerle gayet iyi geçindiklerinden Mister Daster delikanlıyı evine samimiyetle kabul ediyor ve genç kız bu mülazemete hiç lakayıt¹⁴¹ görünmüyordu.

Her sabah Nihat onun coşkun piyano ahenkleriyle¹⁴² uyanır ve saatlerce bu piyano sesiyle sermest olarak¹⁴³ evden ancak öğleden sonra lokantaya gitmek için çıkabilirdi.

Nihat sabahleyin genç kızın bütün mahalleyi dolduran ahenk tufanları ile bilhassa¹⁴⁴ Daster'in evine çay içmeye gittiği günler mülakat¹⁴⁵ heyecanları ile mesut,¹⁴⁶ bu sokakta ve bu evde sürdüğü hayat içinde pek bahtiyar¹⁴⁷ idi. Şimdi bir asker yürüyüşü ile hızlı hızlı ilerlerken bu mülazemetten umduğu istifadeleri¹⁴⁸ düşünüyor ve son günlerde Beatriçe'den gördüğü iltifatlardan¹⁴⁹ kendini tebrik ediyordu.

Nihayet Kordon'a gelmiş, postahane sokağından Pasaport'un¹⁵⁰ karşısına çıkmıştı.

*

Rıhtım hayli kalabalıktı. Kadın erkek İzmir'in meraklıları Kordon'u doldurmuşlar ve bir taraftan yan sokaklardan daha başkaları gelmekte bulunmuşlardı.

¹³⁹ nam: ad

¹⁴⁰ ecnebi: yabancı

¹⁴¹ lakayıt: ilgisiz

¹⁴² ahenk: ezgi

¹⁴³ sermest olmak: sarhoş olmak

¹⁴⁴ bi'l-hassa: özellikle

¹⁴⁵ mülakat: görüşme

¹⁴⁶ mesut: mutlu

¹⁴⁷ bahtiyar: mutlu

¹⁴⁸ istifade: yarar

¹⁴⁹ iltifat: tatlı davranma

¹⁵⁰ Pasaport: İzmir'in Konak ilçesindeki Pasaport vapur iskelesi.

Burada gemileri görmesine Pasaport binaları mâni olduğundan Nihat postahanenin önünden duman filan bir şey görmüyordu. İlerleyerek deniz kenarına yaklaştı. Gene bir şey göremeyince Kremer'e¹⁵¹ doğru ilerleyerek herkesin baktığı cihete¹⁵² bakmaya başladı.

Birdenbire, gelen gemilerin Kale'yi geçmiş ve limana iyice yaklaşmış olduklarını gördü. Fakat bunlar zannolunduğu¹⁵³ gibi yolcu veya yük gemisi değil, koyu renkli alçak ve küçük teknelerdi. Harp gemisi olmalı idiler.

Bandıraları¹⁵⁴ filan daha görünmüyordu. Beş on dakika sonra iyice yaklaştıkları vakit bayraklarını görmek ve hangi devlete mensup olduklarını¹⁵⁵ anlamak kolaydı.

O zamana kadar kendi kendine kalıp boş vakit geçirmemek için ticarethanesi rıhtım üzerinde bulunan arkadaşlarından Rüsuhi Bey'e gitmek istedi.

Kalabalık arasından yürürken bu saatte Rüsuhi'yi ihtimal¹⁵⁶ yazıhanesinde bulamayacağını düşünüyordu. Çünkü saat daha ona gelmemişti. Kendisi her gün bu saatte yatakta bulunduğundan dostunun yazıhanesine kaçta geldiğini bilmiyordu. Biraz daha yürüyüp yüksek bir binanın kapısından girerek sol tarafta bir daireye yaklaştı. Ticarethanenin kâtibi gelmişse de Rüsuhi Bey'in henüz gelmemiş olduğunu ve Karşıyaka'da oturduğundan erken erken evinden gemilerin geldiğini görmüşse şimdi gelecek vapurdan çıkacağını öğrendi.

Tekrar rıhtıma çıkarak kalabalığa karıştı.

¹⁵¹ Kremer: İzmir Kordon'daki Kramer Palas Otel.

¹⁵² cihet: yön

¹⁵³ zannolunmak: sanılmak

¹⁵⁴ bandıra: Bir geminin hangi devlete ait olduğunu gösteren bayrak.

¹⁵⁵ mensup olmak: bağlı, ait olmak

¹⁵⁶ ihtimal: belki

Dört seneden beri bin türlü mihnet,¹⁵⁷ bin türlü mahrumiyet¹⁵⁸ içinde türlü kaza, türlü belalarla kavrulmuş harap ve helak¹⁵⁹ olmuş olan, zevkine düşkün İzmir ahali¹⁶⁰ geçen cuma günü nihayet¹⁶¹ mütareke ilan olunup harp bittiği vakit oh çekmişler ve uzun sefaletlerin,¹⁶² tahammül edilmez¹⁶³ sıkıntıların artık bittiğini zannederek kendilerine bol yiyecek ve giyecek getirecek olan vapurları beklemeye başlamışlardı. Nihayet hayatları gene kolaylığa ve refaha kavuşacaktı.

Fakat tüccar vapuru yerine iki kuru harp gemisi gelince herkes inkisar¹⁶⁴ duyuyor ve tek tük gidenler bile oluyordu.

Şimdi gemiler iyice yaklaşmış, mendireğe girmek üzere bulunduklarından kış gönderlerindeki bayraklardan İngiliz torpidogeçerleri¹⁶⁵ oldukları anlaşılmıştı.

Tam bu esnada¹⁶⁶ Karşıyaka'dan gelen vapur iskeleye yanaşmış, ahalisini boşaltıyordu.

Nihat iskeleye doğru yürümeye başlamış, vapurdan çıkan insanların arasında Rüsuhi olmazsa bile tanıdık başka bir çehre¹⁶⁷ görmek ümidi ile araniyor, bakınıyordu.

Filhakika¹⁶⁸ işte Rüsuhi harekete gelmiş bir fener direği gibi ince ve uzun boyu ile sallana sallana geliyordu. Yanında iki kişi daha vardı ki bunlar Nihat'ın da gayet seviştiği gençlerden Fazıl Şükrü ile Kemal Mümtaz'dı.

¹⁵⁷ mihnet: sıkıntı

¹⁵⁸ mahrumiyet: yoksunluk

¹⁵⁹ harap ve helak: yıkın ve bitkin

¹⁶⁰ ahali: halk

¹⁶¹ nihayet: sonunda

¹⁶² sefalet: yoksulluk

¹⁶³ tahammül etmek: dayanmak

¹⁶⁴ inkisar: gücenme

¹⁶⁵ torpidogeçer: Torpidoları (düşman gemilerini delip batıran gemi) kullanılmaz hâle getiren gemi.

¹⁶⁶ esnada: sırada

¹⁶⁷ çehre: yüz

¹⁶⁸ filhakika: gerçekten

Kemal Mümtaz, Karantina Mektebi müdürü ve aynı zamanda bir sabah gazetesinin başmuharriri¹⁶⁹ idi. Fazıl Şükrü ise Bulvar şirketinde müdür muaviniydi.¹⁷⁰ İkisi de şen, hararetli ve latif arkadaşlardı.

Dönüp dönüp İngiliz gemilerini seyrederek ve birbirleriyle münakaşaya¹⁷¹ benzer yolda konuşarak yaklaşıyorlardı.

Nihat'ı evvela kalabalık arasında Rüsuhi gördü, kendisine mahsus geniş işaretli tavırlar ve gürültülü bir kahkaha ile:

— Eh buna vallahi bayıldım Nihat, diye haykırdı; haydi biz gözümüzün önünde deniz, daha yatakta iken boğazdan dumanları gördük, divanelik¹⁷² ettik, bu işsiz günde erkenden kalktık, bir şey varmış gibi geldik diyelim fakat sen ki öğle yemeği için lokantaya ancak ikiye doğru çıkarsın, bu saatte burada işin ne?

Nihat dostlarının uzattığı elleri sıkarak:

— Siz gözünüzle gördünüzse, bize de haber getirdiler, dedi.

— Demek bu habere aldandın, güya gemilerde mâl-i Kârûn¹⁷³ geliyormuş gibi yağmaya mı geldin? Hah ha ha hay... Eh buna bayılırım.

*

Fazıl Şükrü orada Pasaport'un önünde hükûmet cihetine gitmek üzere olan tramvaya atladı, şirkete gitti. Kemal Mümtaz şimdi mendireğe¹⁷⁴ palamar¹⁷⁵ vermekle meşgul “geçerler”i¹⁷⁶ seyrederek yürüyor, Nihat'la Rüsuhi İngilizlerin bağlayacakları noktaya meraklı Rumların ve yumurcaklarının topladıklarına bakıyordu.

¹⁶⁹ başmuharrir: başyazar

¹⁷⁰ müdür muavini: müdür yardımcısı

¹⁷¹ münakaşa: tartışma

¹⁷² divanelik: delilik

¹⁷³ mâl-i Kârûn: Karun'un malları (Karun: Kur'an'da kendisinden çok zengin olarak söz edilen ve bütün mal varlığı bir anda yok olan kişi.)

¹⁷⁴ mendirek: liman

¹⁷⁵ palamar: gemiyi iskeleye bağlamaya yarayan kalın ip

¹⁷⁶ geçer: Torpidogeçer “Torpidoları (düşman gemilerini delip batıran gemi) kullanılmaz hâle getiren gemi.”

Gemiler, nihayet rıhtıma tamamıyla bağlandılar ve İzmirli Rumlara artık çekilip gitmek kaldı. Fakat kalabalık eksilmiyor, bir taraftan artıyordu. Herkes gemilerin bağladıkları yere gelip bakmaya ve topları, gemi teferruatını¹⁷⁷ seyretmeye çok ehemmiyet veriyor görünüyordu.

Nihat dedi ki:

— Biz de bu budalalar¹⁷⁸ gibi hayran hayran saatlerce bakıp kalacak mıyız?

Kemal Mümtaz bir omuz kaldırarak Nihat'ın koluna girdi. Üç dost beraber Rüsuhi'nin yazıhanesine gittiler.

Bir iki sahife¹⁷⁹ lakırtı konuştular konuşmadılar Kemal Mümtaz ayrıldı, gitti. Hemen ögle olmuştu. Nihat bu sabah kahvaltıda yememiş olup erken yemek yemek ihtiyacında bulunduğundan Rüsuhi ile beraber lokantaya gittiler. Orada bir saat kadar kaldıktan sonra şimdi ağır ağır avdet ediyorlardı.¹⁸⁰

*

Postahanenin sokağına geldikleri vakit rıhtımdaki kalabalığı daha fazla buldular.

Güzel ve nurlu bir güneş sağda, solda ve arkada üç tarafı ihata eden¹⁸¹ dağların arasındaki sahaya serilmiş, yaslanmış güzel ve dilber İzmir'e, yaldızlı ve lütufkâr¹⁸² sıcaklığını döküyor, etrafı hemen bir yaz günü gibi ısıtmış bulunuyordu.

Rüsuhi birdenbire durarak:

— Yahu bu ne kalabalık? dedi, bütün bu adamlar, bu sac tekne-leri görmek için mi geliyorlar?

Nihat cevap verdi:

¹⁷⁷ teferruat: ayrıntı

¹⁷⁸ budala: alık, ahmak

¹⁷⁹ sahife: sayfa

¹⁸⁰ avdet etmek: geri dönmek

¹⁸¹ ihata etmek: sarmak, çevrelemek

¹⁸² lütufkâr: cömert, iyiliksever

— Ey, dört sene aç durdular, şimdi bu iştahı çok mu görüyorsun?

Ağır ağır ilerlediler.

Filhakika rıhtım bazı pazar günleri ve müstesna¹⁸³ akşamlar seyr ü tenezzühe¹⁸⁴ çıkan halkla dolduğu gibi bu çarşamba öğlesinde de hınca hınç bir hâlde bulunuyordu.

Nihat birdenbire:

— O... O... Baksana Rüsuhi... dedi, şu heriflerin elinde Yunan bayrağı var... O nasıl şey öyle?

Pasaport'tan doğru etrafını meraklılar ve pediler¹⁸⁵ ihata etmiş, ilerleyen bir kabile¹⁸⁶ gördüler. Kalabalık bunlara hürmetle¹⁸⁷ yol veriyor ve kabile bu hayvan halkın arasından bir zafer alayı gibi şan u şevketle¹⁸⁸ ilerliyordu. En önde, bir Girit şakisine¹⁸⁹ benzer, kara sakallı, kara bıyıklı, uzun boylu pehlivan vücutlu bir herif, metanetle¹⁹⁰ tuttuğu uzun bir gönderde büyük bir Yunan bandırası taşıyor ve gayet kıymetli bir yadigâr¹⁹¹ götürüyormuş gibi azametle¹⁹² yürüyordu. Arkasından gelen kabile muallim,¹⁹³ doktor, esnaf vesaire vesaire oldukları anlaşılan karmakarışık bir halktan mürekkepti.¹⁹⁴

İki dost da herkes gibi bunların ne olduğunu anlamak merakı ile binaların önünde durmuşlar, hayretle bakıyorlardı.

¹⁸³ müstesna: özel

¹⁸⁴ seyr ü tenezzüh: gezip dolaşma

¹⁸⁵ pedi: çocuk

¹⁸⁶ kabile: topluluk

¹⁸⁷ hürmet: saygı

¹⁸⁸ şan u şevket: gösteriş ve büyüklük

¹⁸⁹ şaki: haydut

¹⁹⁰ metanet: dayanıklılık

¹⁹¹ yadigâr: hatıra

¹⁹² azamet: büyüklük

¹⁹³ muallim: öğretmen

¹⁹⁴ mürekkep: oluşmuş

Sürü tamam postahane sokağının hizasına geldiği vakit bayraklı herif delice bir hareket ve küstah¹⁹⁵ bir cesaretle sıçrayarak, avazı¹⁹⁶ çıktığı kadar haykırdı:

— Zito¹⁹⁷ Venizelos...¹⁹⁸ Zito!

Ve arkasındaki gürüh,¹⁹⁹ hepsi aynı avazla:

— Zito... Zito... diye haykırıştılar.

Nihat sapsarı şaşırmış kalmıştı:

— Bu ne Allah aşkına?... Bunlar ne halt ediyorlar?..

Rüşuhi, delikanlının heriflerin üzerine atılacağından korkarak kolundan tuttu, çekti.

— Canım dur bakalım, bir kere anlayalım da... Telaş etme... Bu ne asabiyet²⁰⁰ yahu? Baksana, zıngır zıngır titriyorsun.

Arkadaşının elinden kurtulmaya çabalanarak Nihat:

— Ne demek, görmüyor musun? diye haykırdı. Baksana “Yaşasın Venizelos!” diyorlar. Yunanistan’da mıyız Allah’ı seversen?

Canım dur bakalım, sana sabret diyorum, bir kere anlayalım!

*

Rıhtımı işğâl eden²⁰¹ kalabalık arasında bu haykırış dükkânlardan, otellerden, mağazalardan, kahvelerden herkesi sokağa fırlatmış, kalabalık daha çoğalmıştı. Hepsinin yüzünde hayret görülüyordu, ne oluyordu bu herifler çıldırmışlar mı idi?

Gürüh aynı şekilde biraz daha yürüyüp “Kremer” in önüne geldiği vakit ilk defasında işitmemiş olanlara da işittirmek azmiyle²⁰² bir daha bağışma oldu: “Zito Venizelos, zito...”

¹⁹⁵ küstah: saygısız

¹⁹⁶ avaz: ses

¹⁹⁷ zito: Yunanca “Yaşasın!”

¹⁹⁸ Venizelos: Elefterios Venizelos, Yunanistan’ın eski başbakanı.

¹⁹⁹ gürüh: sürü

²⁰⁰ asabiyet: sinirlilik

²⁰¹ işğâl etmek: kaplamak, ele geçirmek

²⁰² azim: kararlılık

Fakat demin bağırانlar yirmi beş otuz kişi iken bu sefer yüzü, yüz elliyi buldu. Herkes söz birliği etmiş gibi çılgın bir şevk²⁰³ ile:

— Zito zito... Zito Venizelos, zito! diye iştirak ediyordu.²⁰⁴

Şimdi ilk küstah cesaretin verdiği sevinçle her Rum sıçırıyor, koşuyor, oynuyor ve haykırıyordu:

— Zito Venizelos... Zito!

Nihat mosmor olmuş bütün vücudu ile sarsılarak boğuk bir sesle:

— Baksana Rüsuhi, diyordu, görmüyor musun herifler İzmir’de, bizim rıhtımda “Yaşasın Venizelos!” diye bağırıyorlar... Bu âdeta bir nümayiş...²⁰⁵ Hem mürettep...²⁰⁶ Bu ne cesaret, ne küstahlık...

Postahaneden memurlar çıkmışlar, Pasaport’tan polisler fırlamışlar, fakat bu kadar kalabalık içinde nümayişçilere²⁰⁷ karşı müessir²⁰⁸ bir tazyik²⁰⁹ icrasının²¹⁰ imkânsız olduğunu görerek âciz,²¹¹ şaşkın bakıyorlardı.

Rüsuhi, Nihat’ı kendisine bırakacak olursa atılıp bir kaç kişiye çatarak başına bir bela getireceğini anlamış ve kükreyen delikanlıyı böyle tehlikeli bir işten men²¹² için koluna girmiş yazıhanesine gidiyordu.

— Bu herifler mutlak²¹³ çıldırmışlar... Tabii şimdi hükümet onların haddini bildirir ve onları havlamaktan meneder,²¹⁴ dedi. Sen gel, yazıhaneye gidelim, çocuk olma... Başına bela getirirsin, dedi.

²⁰³ şevk: sevinç

²⁰⁴ iştirak etmek: katılmak

²⁰⁵ nümayiş:gösteri

²⁰⁶ mürettep: düzenlenmiş

²⁰⁷ nümayişçi: gösterici

²⁰⁸ müessir: etkili

²⁰⁹ tazyik: sıkıştırma

²¹⁰ icra: yapma, gerçekleştirme

²¹¹ âciz: güçsüz

²¹² men: engel olma

²¹³ mutlak: kesin

²¹⁴ menetmek: yasaklamak

Nihat kıpırdamak istemiyor, mukavemet ediyor,²¹⁵ dişleri birbirine kilitlenmiş, gözlerinde yaşlarla haykırıp bağıranlara bakıyordu. Neden sonra Rüsuhi'nin ısrarı ile kımıldadı ve canı rıhtımda kalmış gibi istemeye istemeye yazıhaneye girdi.

*

Şimdi artık kordon boyu gürleyen, oynayan ve sıçrayan Rumlarla bir şelale gibi akıyordu. Sıra sıra kabileler geçiyor, hepsinin elinde Yunan bandırası, gidip bir kere gemilerin kıçında İngiliz bayrağını selamladıktan ve gösterişli, feryatlı²¹⁶ bir nutuk bğürdükten²¹⁷ sonra “Zito zito!” diye diye haykırarak rıhtımda ilerliyorlardı. Kadın, erkek, çocuk, ihtiyar herkes dirsek dirseğe denilecek kadar sık bir kütle hâlinde rıhtımdan taşıyorlardı. Bayraklı güruhlar, mehabetli²¹⁸ gösterilmek istenen bir yürüyüşle rıhtımı resmigeçit²¹⁹ hâlinde katediyorlar²²⁰ ve durmaksızın nara atarak²²¹ evlerden, dükkânlardan, gazinolardan ve rıhtımda birikmiş ve kudurmuş halktan aynı nara ile bir aksisada²²² gibi mukabele görüyorlardı. Yavaş yavaş her ağız haykırıp bağırmaya, her fert²²³ kendini kaybederek sıçrayıp oynamaya başlamıştı.

Bir an oldu ki rıhtımda sıralanan binaların hepsi uzunlu kısı, küçükü büyüklü Yunan bandıraları ile süslenmişlerdi. Kapı önlerinde ve pencerelerde küme küme kalabalık görölüyor, bağırmaktan boyunlarının damarları şişmiş ve boğazları kurumuş oldukları hâlde hâlâ bağırın bu adamlar artık zapt olunmaz²²⁴ bir surette²²⁵ coşmuş bulunuyorlardı.

*

²¹⁵ mukavemet etmek: karşı koymak

²¹⁶ feryatlı: haykırışlı

²¹⁷ bğürmek: böğürmek, anlaşılmaz biçimde yüksek sesle bağırarak

²¹⁸ mehabetli: yüce

²¹⁹ resmigeçit: geçit töreni

²²⁰ katetmek: geçmek

²²¹ nara atmak: uzun uzun haykırmak

²²² aks-i sadâ: yankı

²²³ fert: birey

²²⁴ zapt olunmak: durdurulmak, engellenmek

²²⁵ surette: şekilde

Bu esnada Rüsuhi Bey'in yazıhanesi şehrin münevver²²⁶ Türkleri ile dolmuş gibi idi. Vakadan²²⁷ haberi olmaksızın oradan geçen, veyahut işterek gelen Türkler derin bir hayretle bu çılgınlığa bakıp yazıhaneye giriyor, her birisi yeni bir haber getiriyor, kimisi bu azgın herifleri dağıtmak ve ezmek için asker gelmekte olduğunu, kimisi Vali Paşa'nın İstanbul'dan telgrafla haber beklediğini söylüyor ve gelen haberlerin fiili²²⁸ bir neticesini²²⁹ göremeyen, hazırın²³⁰ derin bir elemle²³¹ harap oluyordu.

Birdenbire kapıda Kemal Mümtaz göründü. Pek coşkun ve telaşlı idi, nümayişi Karantina'da mektepte haber almış, çocukları evlerine dağıtarak tramvaya atlamış, Hükûmet'e gelmişti. Hükûmet Caddesi buradaki gürültüden hiç haberdar²³² görünmüyordu. Orası her vakitki gibi sakin ve müsterih²³³ uykusuna devam ediyordu.

Kemal Mümtaz bizim halkın tembelliğine, uyuşukluğuna ve lakayıtlığına²³⁴ karşı her vakit, her yerde köpürür, her fırsatla hatta ekseriya²³⁵ fırsat aramaksızın rastgele²³⁶ taşar ve coşardı:

— Kahveler, diye devam etti; kahveler her zamanki nargile fokurtuları, tavlâ gürültüleri, gazetelerin arkasında uyuklayan müşterilerle mutât²³⁷ manzarayı göstermekte kusur etmiyorlar. Fakat Hükûmet'i geçip de azıcık Rumluk olan yerlere yaklaşıncâ iş çabucak kepezeliğe dönüyor, bütün Frenk mahallesi bütün Rum çarşısı baştan başa Yunan bandıraları ile görünmez bir hâle gelmiş. Ufak büyük sokaklar hep birden ayaklanmış, hepsi “Zito Venizilos... Zito...” narası ile coşmuşlar.

²²⁶ münevver: aydın

²²⁷ vaka: olay

²²⁸ fiilî: hareket olarak

²²⁹ netice: sonuç

²³⁰ hazırın: orada bulunanlar

²³¹ elem: üzüntü

²³² haberdar: haberli

²³³ müsterih: gönlü rahat

²³⁴ lakayıtlık: ilgisizlik

²³⁵ ekseriya: genellikle

²³⁶ rastgele: gelişigüzel

²³⁷ mutât: alışılmış

Kemal Mümtaz hararetili bir vatanperver tanınırdı. Gazetenin yazdığı makaleler hep vatan aşkı ile, millî duygu ile taşmış bulunurdu. Hatta birkaç gün evvel Enver, Talât ve arkadaşları, hükûmeti bırakıp kaçtıkları vakit “Uğurlar olsun paşalar, fakat nereye?” diye yazdığı makale İzmir’de pek zevkle okunmuş ve büyük bir galeyanı²³⁸ mucip olmuştu.²³⁹

Onun bilgisinden, fikrinden istifade²⁴⁰ emeli²⁴¹ ile hep birden yer açtılar ve oturttular.

Ancak beş kişi alan yazıhaneden başka avluda da adamlar vardı. Kapının önünde bazıları boyunları bükük, isyanla²⁴² dolu, bir şey yapamamaktan mahhur²⁴³ ve perişan sükût ediyorlardı.²⁴⁴

Mektepten gelinceye kadar içini dolduran zehirleri dökmek için Kemal Mümtaz hemen gürledi.

*

— Nasıl, dedi; size her gün söylemez mi idim mütareke olacağını duyduğunuz vakit hepiniz sıkıntıdan kurtuluyoruz, artık tabii ve kolay hayat başlıyor diye sevincinizden zıp zıp sıçıyordunuz. Başımıza nasıl belanın geldiğini hiç düşünmüyor, bilmiyordunuz. Hâlbuki mütareke... Mütareke bizim için nedir bunu hiç gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz? Bahusus²⁴⁵ bu mütareke, böyle bir mütareke... Bizimle beraber muharebe etmiş, bizim gibi mağlup olarak²⁴⁶ düşmanlarımızdan aman dilemiş²⁴⁷ müttefiklerimizin²⁴⁸

²³⁸ galeyan: coşku

²³⁹ mucip olmak: gerektirmek

²⁴⁰ istifade: yararlanma

²⁴¹ emel: istek

²⁴² isyan: başkaldırı

²⁴³ mahhur: kahrolmuş

²⁴⁴ sükût etmek: susmak

²⁴⁵ bahusus: özellikle

²⁴⁶ mağlup: yenilmiş

²⁴⁷ aman dilemek: boyun eğip can bağışlanmasını dilemek

²⁴⁸ müttefik: ortaklık edilen, anlaşılan

hiçbirisi için bizim için olduğu kadar tehlikeli, muzır²⁴⁹ ve amansız değildir.

Çünkü Almanya, Bulgaristan hatta ne de Avusturya bizim gibi canının, kanının düşmanları ile karmakarışık ve iç içe yaşamıyor. Onlarda birbiriyle geçinemeyen ve münazaa eden²⁵⁰ yalnız fırkalar²⁵¹dır. Fakat fırka ne olursa gene Alman, gene Bulgar'dır ve hiçbir vakit de birbirlerinin hayatı ile oynayamazlar. Hâlâ Avusturya'da başka ırktan muhtelif²⁵² insanlar arasında bile böyle bizdeki bu herifler gibi ahlaksız, alçak ve canavar yoktur. Biz hiç onlar gibi miyiz? Bir kere memleketimiz memleket değil ki... Sanki bir türlü tenceresi bizimle beraber, bizim mahallemizde, bizim sokağımızda, bizim hayatımız içinde ırkları, cinsleri, dinleri, âdetleri ayrı olarak ömür süren düşmanları göz önüne getiriniz. Haydi Arapları Arnavutları ve Çerkezleri din kardeşi diye bir tarafa bırakalım, ya o din cihetinden de, menfaat²⁵³ cihetinden de hasmımız²⁵⁴ olan Rumlara, Ermenilere, Bulgarlara hatta Yahudilere ne diyeceksiniz? Bunlar en ehemmiyetsiz²⁵⁵ bahanelerle sokaklarımızı her gün bombalarla ateşe boğan haydutlar... Şimdi mütareke şeraiti²⁵⁶ mucibince²⁵⁷ galiplerin²⁵⁸ sevkü'l-ceyş²⁵⁹ noktalarını yahut emniyetlerini tehlikede gördükleri yerleri işgal etmek hakkını düşününüz... Şu iki gemi parçasının rıhtımda yalnız demir atması ile bu kadar azan, böyle kuduran bu melunlar²⁶⁰ yarın bu şehri şayet İtalyan, Fransız, İngiliz askeri işgal ederse ne olacak ve ne yapacaklar? Her Rum, her Ermeni evlerinden araba araba silah, bomba çıkarak mahalleleri-

²⁴⁹ muzır: zararlı

²⁵⁰ münazaa etmek: çekişmek

²⁵¹ fırka: siyasi parti

²⁵² muhtelif: çeşitli

²⁵³ menfaat: çıkar

²⁵⁴ hasım: düşman

²⁵⁵ ehemmiyetsiz: önemsiz

²⁵⁶ şerait: şartlar

²⁵⁷ mucibince: gereğince

²⁵⁸ galip: yenen

²⁵⁹ sevkü'l-ceyş: askeri birliklerin ilerleme ve geri çekilme işinin yönetilmesi

²⁶⁰ melun: lanetlenmiş

mizi maktele²⁶¹ döndürmezler mi? Bu Rumlar da Mora isyanından beri emellerini derece derece uzatmışlar, evvela Tsalya'ya²⁶² sonra Girit'e, daha sonra Selânik'e, Midilli'ye ve bunları bir kere ele geçirdikten sonra şimdi İzmir'e ve hatta İstanbul'a göz koymuşlardır. Eğer İzmir'i elde etmek ümitleri olmasa kudurmuş köpekler gibi uluyarak, havlayarak rıhtımda dolaşan bu herifler ne cesaretle bu küstahlığı yapsınlar? Sorarım size bu azgınlığa ne lüzum²⁶³ var? Sonra Ermenilerin çokluk bulunduğu şehirler var, onlar da fırsat bulurlarsa hiç dururlar mı? Hasılı²⁶⁴ bugün burada olduğu gibi bu heriflerin bolca bulundukları bütün şehirlerde böyle içimizde yaşayan düşmanlar hep ayaklanacaklar ve bombaları kaparak sokaklara fırlayacaklardır.

*

Kemal Mümtaz sustu. Hararetten, heyecandan boğazı kuru-muştu. Etrafında oturanlar hep sükût içinde, hiç kimse itiraz et-meksizin²⁶⁵ derin bir elemle onu dinliyorlardı. Yalnız Rüşühi Bey mukabele etti:

— Haydi bu silahlı düşmanlıkları bertaraf ediniz,²⁶⁶ ya iktisa-di²⁶⁷ muharebelerimize ne diyeceksiniz? Memleketimizde iktisadi vaziyetleri²⁶⁸ sayesinde bizim varlığımıza her vakit suikast etmi-yorlar²⁶⁹ mı? Biz senelerden beri feyzimizi²⁷⁰ memuriyet hayatın-da görmeye alışmış, atalet²⁷¹ zindanına gömülmüş, uyuşmuş, geviş getiriyoruz. Onlar hayat mücadelesinde²⁷² maişetlerini²⁷³ kazanmak

²⁶¹ maktel: cinayet işlenen yer

²⁶² Tsalya: Thessalia, Yunanistan'ın ikinci büyük düzlüğünü oluşturan havza.

²⁶³ lüzum: gerek

²⁶⁴ hasılı: sözün kısıası

²⁶⁵ itiraz etmek: karşı çıkmak

²⁶⁶ bertaraf etmek: bir yana bırakmak

²⁶⁷ iktisadi: ekonomik

²⁶⁸ vaziyet: durum

²⁶⁹ suikast etmek: gizlice kötülük etmek

²⁷⁰ feyiz: mutluluk

²⁷¹ atalet: tembellik

²⁷² mücadele: uğraş, çaba

²⁷³ maişet: geçim

mecburiyetiyle²⁷⁴ ticaret ve iktisat âleminde acentalık, komisyonculuk²⁷⁵ işlerinde şeytanca bir faaliyete²⁷⁶ dalmışlar, dükkânlarda, şirketlerde, bankalarda ne işler görmeye alışmışlar ki hep dehşet. Biz bugün kendimizi büyük bir faaliyetle bu hayata sevk etsek²⁷⁷ bile bu ince işlerde onlar gibi maharet²⁷⁸ sahibi bir işgüzar²⁷⁹ olabilmek için en aşağı elli sene çalışmak lazımdır. Demek mütarekenin yalnız askerî ve silahlı tehdidi²⁸⁰ altında değiliz. Bu cihetten de iktisaden,²⁸¹ ezilmeye mahkûmuz değil mi?

Kemal Mümtaz uşağın getirdiği kahveyi içmiş, bitirmişti. Fincanı Rüsuhi'nin masasına koyarak:

— Sonra gene o İttihatçı olacak heriflere nasıl söylemeyeyim, diye başladı ve ateşle devam etti:

— Bir kere sen âciz, fakir ve demin söylediğim gibi dâhilen²⁸² müşevveş²⁸³ bir hükûmetsin, nene lazım harbe girmek ve darba²⁸⁴ kalkmak! İnsan bir harbe girer, fakat galibiyet²⁸⁵ ve mağlubiyet²⁸⁶ şartlarını iyice tartar, muvazene eder²⁸⁷ ve hangi şansı daha çoksa o tarafa meyleder.²⁸⁸

Bizim muharebeye girişimiz ise sadece maskaralıktır. Bir kere hatta müttefikimiz Almanya galebe etseydi²⁸⁹ bile, biz bir şey kazanacak mı idik dersiniz? En evvel O Almanların ne avurtlu za-

²⁷⁴ mecburiyet: zorunluluk

²⁷⁵ komisyonculuk: aracılık, simsarlık

²⁷⁶ faaliyet: etkinlik

²⁷⁷ sevk etmek: yöneltmek

²⁷⁸ maharet: beceri

²⁷⁹ işgüzar: iş bilen

²⁸⁰ tehdit: gözdağı

²⁸¹ iktisaden: ekonomik olarak

²⁸² dâhilen: içeriden

²⁸³ müşevveş: karışık

²⁸⁴ darp: vurma

²⁸⁵ galibiyet: yenme

²⁸⁶ mağlubiyet: yenilme

²⁸⁷ muvazene etmek: karşılaştırmak

²⁸⁸ meyletmek: eğilmek, yönelmek

²⁸⁹ galebe etmek: üstün gelmek, yenmek

vurtlu²⁹⁰ zorba herifler olduğunu, buraya muharebede içimize gelip müttefik sıfatı ile hayatımıza karışmış ve herhangi bir noktadan faikiyet²⁹¹ ibraz etmiş²⁹² olanların ne kadar küstah bir tahakküm²⁹³ meylinde olduklarını siz bilir misiniz ve gördünüz mü? Şimdi farz ediyorum²⁹⁴ ki Almanlar geçen muharebelerinde olduğu gibi Fransızlara karşı kahir²⁹⁵ bir zaferle bu sefer de galebe ettiler, yani İngilizleri, Fransızları ezdiler. Zanneder misiniz ki o zaman bu herifler bizim Enver Paşa, Cemal Paşa Efendilerimizin arzusunu tanıyacaklar, lakırtısını dinleyeceklerdi? İngiliz'i, Fransız'ı susturmuş; Rusya'yı, İtalya'yı çizmesinin altına almış mütehakkim,²⁹⁶ anut,²⁹⁷ vahşi Almanlar hiç şüphe yok Türkiye'yi adi²⁹⁸ bir müstemleke²⁹⁹ yapıp çıkacaklardı. Kime şikâyet edebilecektik?

Kapının yanında oturan Fazıl Şükrü kendisi İttihatçı olduğu için ittihatçılığa bu kadar tecavüzü³⁰⁰ çekemedi ve başını kaldırp mukabele etti:

— Amma yapıyorsun azizim, dedi. Bu adamlar bu kadar şeyi düşünemediler mi? Öyle ise niçin harbe girdiler?

Kemal Mümtaz bir bomba infilakı³⁰¹ ile atıldı:

— Niçin mi? Bunu anlayamıyor musun? diye haykırdı. Harp olduğu vakit ortalık karışır, sular bulanır da onun için... Sulh³⁰² zamanında melun tasavvurlarını³⁰³ yapmak için imkân³⁰⁴ mı var? Harp

²⁹⁰ avurtlu zavurtlu: kibirli gururlu

²⁹¹ faikiyet: üstünlük

²⁹² ibraz etmek: göstermek

²⁹³ tahakküm: zorbalık

²⁹⁴ farz etmek: varsaymak

²⁹⁵ kahir: ezici

²⁹⁶ mütehakkim: hükmeden

²⁹⁷ anut: inatçı

²⁹⁸ adi: aşağılık

²⁹⁹ müstemleke: sömürge

³⁰⁰ tecavüz: saldırı

³⁰¹ infilak: patlama

³⁰² sulh: barış

³⁰³ tasavvur: amaç

³⁰⁴ imkân: olanak

olsun da rahat rahat balık avlasınlar arzusu ile... Muntazam³⁰⁵ bir hayat içinde, harpte gördüğümüz bu kadar intizamsızlık,³⁰⁶ bu kadar dalavera, bu kadar hırsızlık yapılabilir mi? Seferberlik ilan olunup da bütün esnan³⁰⁷ erbapı³⁰⁸ ve bütün zabitan³⁰⁹ silah altına alındığı vakit herkesin ağzına bir gem vurulmuş değil mi idi? Canım ne hacet,³¹⁰ levazım³¹¹ reisi³¹² olarak Topal İsmail Hakkı gibi bir çete reisini³¹³ bulan, getiren bir Harbiye Nazırı³¹⁴ bir haydut başı değil de nedir? İşte şimdi onlar çapullarını koltuklarının altına aldılar kaçtılar, gittiler. İşin fecaati³¹⁵ oradaki hesabı şimdi biz vereceğiz ve belayı biz çekeceğiz, biz ezileceğiz, biz mahvolacağız. Fakat onlar gittikleri yerde ömür sürecekler...

Kemal Mümtaz burada Fazıl Şükrü'nün yüzüne bakarak ahenkli bir sesle meydan okurcasına sordu:

— Nasıl, buna ne buyurursunuz?

*

Fazıl Şükrü ittihatçı olmakla beraber harp zamanının seyyiatı³¹⁶ herkesten ziyade³¹⁷ nefretle görmüş ve telin etmişti.³¹⁸

— Canım ben de aksini söylemiyorum, diye cevap verdi. Benim itirazım³¹⁹ muharebe ilanı³²⁰ içindi. Fakat ben senin gibi hiç

³⁰⁵ muntazam: düzen

³⁰⁶ intizamsızlık: düzensizlik

³⁰⁷ esnan: askerlik çağı

³⁰⁸ erbap: sahipler

³⁰⁹ zabitan: subaylar

³¹⁰ hacet: gerek

³¹¹ levazım: ordunun bütün malzemelerini sağlayan bölüm

³¹² reis: başkan, yönetici

³¹³ reis: lider

³¹⁴ Harbiye Nazırı: Millî Savunma Bakanı

³¹⁵ fecaat: içler acısı durum

³¹⁶ seyyiat: kötülükler

³¹⁷ ziyade: çok

³¹⁸ telin etmek: lanetlemek

³¹⁹ itiraz: karşı çıkma

³²⁰ ilan: duyuru

düşünmemiştim. Ben yalnız bu İngiliz, Fransızların vaatlerine³²¹ aldanıp alarga durmayı³²² fena görüyordum. Çünkü onlar da biz muharebeye girmeseydik bile şimdi galebe edip düşmanları ezdikleri vakit karşımızda elbette dişlerini göstereceklerdi. Yani muharebeye girmek bizim için fena oldu, girmemek de fena olacaktı.

Kemal Mümtaz gene atıldı:

— Ey! Müsellah³²³ bitaraflık³²⁴ ne güne duruyor? Seferberlik ilan edip askerimizi toplar, sadece beklerdik. Düşmanlar muharebeden yorulup bittikleri vakit zinde ordumuzla, tam esliha-mızla³²⁵ onlara karşı koyardık.

Fazıl Şükrü şimdi kendi kendine gibi söyleniyordu:

— Yoksa o muharebede yapılan suistimalleri³²⁶ ben de senin gibi telin ettim ve ediyorum. Ne idi o üç yüz kuruşa şeker, yüz elli kuruşa et... Memleketin altını üstüne getirdiler... Ne can tanıdılar, ne namus düşündüler, ne de hayâ³²⁷ bildiler. Sade bu İzmir’de olanları göz önüne getiriniz... Kolayını bularak herkes vagon, koli mas-karalığına daldı. Yeni yetişmiş birtakım açgözlüler kendi midesinin melun menfaati için eşyanın fiyatına zam üstüne zam yapmaktan çekinmiyorlardı. Herkes her hafta birkaç koli veya bir iki vagon almadan durmuyordu.

Kemal Mümtaz bir kere hız aldığı için artık duramıyordu:

— İşte iyi ya, iyi söylüyorsun ya dedi, bütün bu yağmaya neden müsaade ediyorlar³²⁸ biliyor musun? Kendi yaptıkları göze batmasın diye. Fakat bütün bunlar artık bizi bitirdi, artık bu her şeyin sonudur. Kırım muharebesinde İngiltere, Fransa bizi sıyanet etti.³²⁹

³²¹ vaat: söz verme

³²² alarga durmak: uzakta durmak

³²³ müsellah: silahlanmış

³²⁴ bitaraflık: tarafsızlık

³²⁵ esliha: silahlar

³²⁶ suistimal: yetkiyi, görevi, gücü kötüye kullanma

³²⁷ hayâ: utanma

³²⁸ müsaade etmek: izin vermek

³²⁹ sıyanet etmek: korumak

Geçen büyük muharebede Berlin Kongresi'nde vâkıâ³³⁰ budandık, kırpıldık ama vücudumuzda yaşamak için gene kâfi³³¹ damar bıraktılar. Fakat bu sefer hiç ümit yoktur. Yarın İzmir hatta İstanbul'u bu heriflerin Yunanistan'a vermeyecekleri ne malum?³³² Bugün bizi bir asırdır koruyan o eski siyaset artık değişmiştir. Kendimizi müdafaa edecek³³³ kabiliyetimiz³³⁴ ve kudretimiz³³⁵ yoksa buyurun cenaze namazına... İzmir, İstanbul Yunanlıların; Suriye, Irak İngilizlerle Fransızların... Konya, Antalya İtalyanların... Daha Karadeniz'de Trabzon, Samsun Pontusçuların; Van, Erzurum Ermenilerin; Musul, Diyarbakır ihtimal İngilizlerin himayesi³³⁶ altında Kürtlerin... Edirne, Trakya tabii gene Yunanlılara verilecek... Hatta Bursa'yı bile sahile yakındır diye gene bu herifler alırsa koca Anadolu'da bize neresi kalıyor, sorarım size? O vakit biz ağzı, burnu, kulağı tıkanıp nefesini almaktan menedilen³³⁷ biçareler³³⁸ gibi olmaz mıyız? Bir Kastamonu, bir Ankara, sahilde nefes alacak bir liman olmazsa bir milleti yaşatır mı? Artık bu tam bir izmihlaldir.³³⁹ Şunun bunun akılsızlıkları yüzünden zavallı Türk bugün artık uçurumdadır. Bana bu şerait dairesinde³⁴⁰ artık halas ümidi yoktur. Kurtulmak için artık diplomatlık filan değil ancak silah lazımdır. Hâlbuki bugün askerimiz mağlup, bitik, perişan ve silahlarımız mütareke mucibince düşmanlarımıza teslim edilmektedir. Kim, hangi kahraman çıkacak da bu askere ümit ve kuvvet verecek ve silahları düşmanların elinden alıp bu askerle muharebe edecek? Ve hepsinden ağır şart olmak üzere dört tarafımızı sarmış bütün bu kat kat düşmanlara galebe edecek? Bunu mümkün görüyor musunuz? Mütareke şartını

³³⁰ vâkıâ: gerçi

³³¹ kâfi: yeterli

³³² malum: belli

³³³ müdafaa etmek: savunmak

³³⁴ kabiliyet: yetenek

³³⁵ kudret: güç

³³⁶ himaye: koruma

³³⁷ menedilmek: yasaklanmak

³³⁸ biçare: çaresiz

³³⁹ izmihlal: çökme

³⁴⁰ daire: çevre

biliyorsunuz ya, şimdi bu şerait göz önünde olarak bir de musalaha-yı³⁴¹ düşününüz. Bakalım bize nasıl sulh verecekler? Hasılı hâlimiz yamandır... Bence zerre kadar ümit yoktur. Bittik, bittik...

Bu sözler üzerine birdenbire yanı başında oturan Nihat'ın koluna girip:

— Kalk Allah aşkına dedi, kalk biraz gezelim, çünkü boğulacağım.

Ve onu çekerek dışarı, rıhtıma, kalabalık içine çıkardı.

*

Kendilerini Kordon'da buldukları vakit Kemal Mümtaz derin bir nefes aldı:

— Bereket versin herifler tecavüz filanda bulunmuyorlar, fakat bugün daha, bu ilk cesaretleri. Küstahlığı birdenbire daha bu kadar ilerletemezler değil mi?

Bu esnada rıhtım azami³⁴² yükünü almış, hadd-i istiâbîsini³⁴³ tecavüz eden³⁴⁴ bu insan seli çatışarak, dürtüşerek, itişerek, kakışarak ilerlemeye çalışıyor, arabaların kenarlarında beygirlerin ayakları altında yürüyorlardı.

Artık elinde Rum bayrağı olmayan kimse yoktu. Her ağız mütemadiyen³⁴⁵ uluyordu. Bir arabaya binmiş altı kişinin altısının da elinde Yunan bayrağı vardı. Beygirlerin de başlarına küçük bayraklar takmışlar ve seyyar³⁴⁶ bir bayrak sergisi hâlinde kalabalığın arasında ilerlemeye çalışıyorlardı.

Genç kadınlar ve bazı hafifmeşrep³⁴⁷ kızlar erkeklerin kollarında sarhoş ve rezil, şarkı söyleyerek, sallana sallana gidiyorlardı.

Kolonaridis, biraz ötede Paris Gazinosu hıncahınç dolmuş, masalarda oturanlardan başka sandalye bulamayıp ayakta içenler hep

³⁴¹ musalaha: karşılıklı barış yapma

³⁴² azami: en çok

³⁴³ hadd-i istiâbî: yükleme sınırı

³⁴⁴ tecavüz etmek: aşmak

³⁴⁵ mütemadiyen: sürekli

³⁴⁶ seyyar: gezici

³⁴⁷ hafifmeşrep: hafif yollu

oynuyorlar ve haykırıyorlardı. Daha yukarıda Sporti'nin bahçesi ve taraçası³⁴⁸ halkla taşmış denilecek kadar kalabalıktı.

İki genç bu rezalete bir nazar atıp döndüler:

— Haydi gidelim, bir de Hükûmet tarafını görelim, dedi Mümtaz.

Ve orada, kalabalık içinde ilerlemek için çalışan bir tramvaya atladılar, bu hâli görmemek için deniz tarafına dönerek oturdular, dışlerini sıkarak tahammüle çalıştılar.

Tramvay, şimdi vapur iskelesini geçmiş, gümrüğe yaklaşıyordu. Bu müddet zarfında çenesini sıkmış, hiçbir şey söylememiş olan Kemal Mümtaz birdenbire dostuna sokularak dedi ki:

— Ama biz bu akıbet³⁴⁹ layık³⁵⁰ mı degiliz? Elbette layıkız... Canım, Allah aşkına bir kere şu hâli gözünün önüne getir, o ne idi ve o hâlin bir eşi başka bir memlekette görülmüş müdür? Kara cahil bir herifi bir iktisat allahı³⁵¹ yaptılar, başımıza çıkardılar. Zaten bu bizde her zaman böyledir. Hangi müesseseye,³⁵² hangi adama kuvvet verirsiniz mutlaka³⁵³ bu suistimale çevrilir ve tahakküm olur. İaşe,³⁵⁴ men-i ihtikâr³⁵⁵ kepezelikleri hep göz önünde olmadı mı? Hele o ihracat³⁵⁶ işleri... Bunlara kim çıktı da: “Elverir³⁵⁷ artık!” diyebildi? Çünkü bizde herkes açtır, herkes muavenete³⁵⁸ muhtaçtır.³⁵⁹

³⁴⁸ taraça: teras

³⁴⁹ akıbet: son

³⁵⁰ layık: hak etmiş

³⁵¹ allahı: en üstünü

³⁵² müessese: kurum

³⁵³ mutlaka: kesinlikle

³⁵⁴ iaşe: yedirip içirme, bakma (Burada söylenen Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemi'nde başta İstanbul olmak üzere tüm ülke için iaşe sağlanması konusunda yapılanlar.)

³⁵⁵ men-i ihtikâr: vurgunculuğu önleme

³⁵⁶ ihracat: dışa satım

³⁵⁷ elverir: yeter

³⁵⁸ muavenet: yardım

³⁵⁹ muhtaç: gereksinim duyan

Avrupa’da herkesin bir işi, bir ihtisası,³⁶⁰ bir variyeti³⁶¹ vardır. Bizde ise hepimiz kuvvet sahiplerinden yardım dilenmeye mecburuz. Herkes yaşamak için bir lütfâ,³⁶² bir muavenete muhtaçtır.

Nihat omuzunun üstünde yana yakıla bu sözleri söyleyen Kemal Mümtaz’ın da ruhuna kadar giren acı bir nüfuzla³⁶³ bütün benliğini zapt ettiğini³⁶⁴ görüyor ve en derin bir elemle boynunu büküp ona hep hak veriyordu.

Kendisi de bu aynı şeyleri düşünmüş ve bunlara hep bu aynı sebepleri bulmuştu. Birdenbire çekilerek ne zamandan beri ruhunu inciten mazinin³⁶⁵ bu kirli hesaplarını kapamak arzusu ile bahsi³⁶⁶ değiştirdi:

— Merak ediyorum, dedi, acaba hükûmet niçin bu rezaleti menetmeye çalışmadı?

Kemal Mümtaz alaylı bir omuz hareketi ile:

— Neden olacak, diye cevap verdi, anlamıyor musun hükûmet bugün her şeyden ziyade herhangi bir sızıltıya meydan vermemek, her hadiseyi³⁶⁷ taşırmadan kapatmak mecburiyetindedir. Abdülhamit zamanının o meşhur idareimaslahat³⁶⁸ politikasına bugün hâlâ yer veriliyor. Nümayiş tahakkuk ettiği³⁶⁹ vakit Vali Paşa ilk iş olarak İstanbul’a bir telgraf vererek talimat³⁷⁰ istemiştir. İstanbul ise zaten kendi başından âciz, ne yapacağını bilmez bir sürü sersem, matuh³⁷¹ adamların elinde olduğundan, ya “İdare-i maslahat buyurunuz...” demiş yahut hiç cevap vermemiştir. Vali ne yapabilir? Herkesin bin

³⁶⁰ ihtisas: uzmanlık

³⁶¹ variyet: varlık, zenginlik

³⁶² lütuf: yardım, bağış

³⁶³ nüfuz: içe işleme

³⁶⁴ zapt etmek: ele geçirmek

³⁶⁵ mazi: geçmiş

³⁶⁶ bahis: konu

³⁶⁷ hadise: olay

³⁶⁸ idare-i maslahat: günü kurtarma, geçiştirme

³⁶⁹ tahakkuk etmek: gerçekleşmek

³⁷⁰ talimat: emir, buyruk

³⁷¹ matuh: bunak

bir ihtirasla³⁷² kaynaştığı böyle bir şehirde ve böyle bir zamanda ceberut³⁷³ göstereceğim diye başına iş mi açsın? Keskin, dirayetli³⁷⁴ ve yırtıcı bir adam olmalı ki her şeyi göze alsın da bir şey yapabilsin... Zaten yapıp da ne olacak? Bugün değilse yarın, yahut öbür gün bu, mutlak ve muhakkaktır. Bu zengin şehri bize hiç bırakırlar mı?

*

Nihat şimdiye kadar harbin bu feci ve mutlak neticesini hiçbir zaman, şimdi olduğu gibi ciddiyetle kavrayamamıştı.

Nasıl? Kemal Mümtaz'ın söylediği sahih³⁷⁵ mi idi? Bu yapılar bir şey mi idi?

— Demek sen hiçbir ümit yoktur mu diyorsun?

— Elbette, ümit ihtimalini³⁷⁶ nereden buluyorsun? Demin yazıhanede söylediğin gibi düşmanlarımızı bugün insafa³⁷⁷ ve hakka³⁷⁸ davet için ancak ve yalnız silah ve asker lazımdır. Siyasette mürüvvet³⁷⁹ olmaz derler ya... Askerin, silahın var mı? Kuvvetli misin, çarptığını kırabiliyor musun? Esas burada! Hâlbuki bizde bunlar nerede? Silah mı? Kullanacak silahımız kalmışsa bu herifler onları da elimizden alacaklar... Zaten bir kere mağlup olmuş askerimize gelince bunların da maneviyatları³⁸⁰ dört senedir sefalet içinde çalışmaktan, mağlubiyetten, esaretten³⁸¹ bozulmuştur. Hepsi “Aman kurtulalım da memleketimize gidelim.” diye çırpınıyor. Bugün hiçbir kuvvet tasavvur edebilir³⁸² misin ki bu emelde bulunan bu dağınık askerleri ve zabitleri toplayabilsin, düşman elinde olan silahları

³⁷² ihtiras: tutku

³⁷³ ceberut: büyük güç

³⁷⁴ dirayetli: zeki

³⁷⁵ sahih: doğru

³⁷⁶ ihtimal: olasılık

³⁷⁷ insaf: acıma

³⁷⁸ hak: adalet

³⁷⁹ mürüvvet: mertlik

³⁸⁰ maneviyat: yürek gücü

³⁸¹ esaret: tutsaklık

³⁸² tasavvur etmek: zihinde canlandırmak

alsın, sonra bunlara yeni bir kahraman ruhu nefhederek³⁸³ harbe girsın ve hepsine gücü galebe etsin, bu herifleri ezsın, bıraksın... Bu tabii muhaldır,³⁸⁴ öyle ise ümidi nerede buluyorsun, zavallı dostum?

Mütareke olduğundan beri öteden beriden işittiği fikirleri tahattur eden³⁸⁵ Nihat:

— Vilson prensipleri³⁸⁶ yok mu? dedi, sonra mesela büyük bir devletin himayesi altında pekâlâ³⁸⁷ kendimizi toplayabiliriz.

Kemal Mümtaz bir fişek gibi patladı:

— Tamam, dedi, işte bu fikrini pek beğendim. Yani şu manda dedikleri herze...³⁸⁸ Ben kendimi idare edemiyorum³⁸⁹ gel, kullan değil mi? Fakat şu noktada yanıyorsun ki bu büyük devletler kendi memleketlerinde başkadırlar, himaye ettikleri memleketlerde büsbütün başka... Hem o kadar başka ki hiç tanımazsın... Vilson meselesine gelince: O, bir avanak tuzağı idi.

Bu esnada tramvay durmuş olduğundan delikanlılar indiler, kol kola bahçeyi geçerek Hükûmet'in kapısına yürüdüler.

Kemal Mümtaz devam etti:

— Hem bunlar kabil olsa³⁹⁰ bile bizim kolumuzu, budumuzu budadıktan sonra belki kabildir. Şimdi ayrıntı kabarmış İngiltere, aklı zaten terelelli Fransa, aç gözü Anadolu'nun mümbit³⁹¹ ovalarına girmiş İtalya... Bunlar sana hiç zarar vermeden, almak istediklerini almadan galip haklarından vazgeçerler mi?

Hükûmet'in kapısından çıkıp merdivenlerden inerek gelmekte olan bir genci gördüler.

³⁸³ nefhetmek: üflemek

³⁸⁴ muhal: gerçekleşmesi olanaksız

³⁸⁵ tahattur etmek: hatırlamak

³⁸⁶ Vilson prensipleri: ABD Başkanı Thomas Woodrow Wilson'ın 8 Ocak 1918 günü ABD Kongresi'nde yaptığı konuşmada bahsettiği ilkeler.

³⁸⁷ pekâlâ: elbette

³⁸⁸ herze: saçma, boş söz

³⁸⁹ idare etmek: yönetmek

³⁹⁰ kabil olmak: olabilmek

³⁹¹ mümbit: verimli

Nihat: -O, bak Cevat geliyor, dedi.

Bu, sultani³⁹² muallimlerinden bir delikanlı idi. Sıçraya sıçraya, koşarcasına geliyordu. Onları görünce şıtapla³⁹³ atıldı:

— Bonjur beyler, dedi, tabii meşum³⁹⁴ havadisten haberiniz yoktur?

Kemal Mümtaz ve Nihat irkilerek durdular. Havadis mi? Yeni bir şey mi olmuştu?

— Ne o, nümayişten başka bir şey mi?

Genç muallim gösterişli bir eda³⁹⁵ ile malumatını³⁹⁶ dökmekte zevk buldu:

— İzmir Yunanistan’a ilhak olundu.³⁹⁷

— Ne söylüyorsun, ne?

Nihat göğsünden vurulmuş gibi sendeledi. Kemal Mümtaz sar-sılarak, köpürerek haykırdı:

— Ne vakit, kim ilhak etmiş?

Cevat Bey, durmadan çabuk çabuk anlattı: Sabahleyin gemiler geldiği vakit, Rumlar evvela kiliseden bir heyet³⁹⁸ gönderip hoşâmedi³⁹⁹ merasimi⁴⁰⁰ yapmışlar... Gemi süvarisi⁴⁰¹ bunları güzel kabul etmiş ve kim bilir neler konuşmuşlar ki herifler gemiden çıkınca kendilerini kaybetmişler: “Yaşasın Venizelos!” diye bağır-maya başlamışlar. O zaman bunlar hemen menolunsalar⁴⁰² ilk ham-lede kepazelik ihtimal bu kadar büyümeyecekti. Cevat devam etti:

³⁹² sultani: lise

³⁹³ şıtap: acele

³⁹⁴ meşum: uğursuz

³⁹⁵ eda: tavır

³⁹⁶ malumat: bilgi

³⁹⁷ ilhak olunmak: katılmak, bağlanmak

³⁹⁸ heyet: kurul

³⁹⁹ hoşâmedi: hoş geldin demeye gitme

⁴⁰⁰ merasim: tören

⁴⁰¹ süvari: kaptan

⁴⁰² menolunmak: yasaklanmak

— Meseleyi Vali Paşa duyup da İstanbul’a işar⁴⁰³ ve istişar⁴⁰⁴ filan, filan... Malum ya bizim kırtasiye umuru⁴⁰⁵ olup bitinceye kadar gecikmiş ve herifler almışlar, yürümüşler... Nihayet iş son şekline gelince Rumların ileri gelenleri bu galeyandan istifade ederek⁴⁰⁶ muvaffakiyetli⁴⁰⁷ bir darbe indirmek için ilhakın ilanını tensip⁴⁰⁸ ve tacil etmişler.⁴⁰⁹

Cevat Bey, dudakları köpük içinde, gözleri ateşli bu sözleri söylerken Kemal Mümtaz karşısında kaldı. Bu havadis mühim⁴¹⁰ olmakla beraber beklenmez bir şey değildi, Sabahki kepezeliği yapan herifler tabii bunu da yapacaklardı.

— Bir kere, dedi Kemal Mümtaz, bir kere bütün İzmir’i ayaklandırıp o rezaleti yaptıktan sonra bunda fevkalade⁴¹¹ bir şey yok, fakat daha ilk günden... Demek bunlar çoktan hazırlıklı imişler.

Nihat, Kemal Mümtaz gibi düşünmüyordu. O nümâyîşe gayr-i resmî⁴¹² bir arsızlık diyordu. Halk tarafından yapılmış bir edepsizlik, bir cüretkârlık...⁴¹³ Fakat böyle bir kilise heyeti yahut komünotenin⁴¹⁴ kendi kendilerine kalkıp böyle bir küstahlığa cesaret etmeleri... Sabahtan beri gördüğü, işittiği şeylerden, bütün mevcudiyeti⁴¹⁵ sarsılmış, en derin noktalarına kadar rencide olmuştu.⁴¹⁶ Bunun üstüne bir de bu darbe ona pek insafsız⁴¹⁷ geldi. Demek Kemal Mümtaz’ın bir gazeteci ağzı ile safra dökmek kabilinden⁴¹⁸

⁴⁰³ işar: yazı ile bildirme

⁴⁰⁴ istişar: yazı ile danışma

⁴⁰⁵ umur: işler

⁴⁰⁶ istifade etmek: yararlanmak

⁴⁰⁷ muvaffakiyetli: başarılı

⁴⁰⁸ tensip etme: uygun görmek, yakıştırmak

⁴⁰⁹ tacil etmek: çabuklaştırmak

⁴¹⁰ mühim: önemli

⁴¹¹ fevkalade: beklenmedik

⁴¹² gayr-i resmî: resmî olmayan, devlet kurallarına uygun olmayan

⁴¹³ cüretkârlık: saygısızlık

⁴¹⁴ komünote: Fransızca “communauté” topluluk.

⁴¹⁵ mevcudiyet: varlık

⁴¹⁶ rencide olmak: aşağılanmış hissetmek

⁴¹⁷ insafsız: acımasız

⁴¹⁸ kabilinden: türünden

söylediği şeyler sahih mi idi? Biz o kadar bitmiş, o kadar ümitsiz bir hâlde kırılmış, dökülmüş mü idik?

Alnını karartmış olan bulut kümeleri içinde başını kaldırarak:

— Bu havadisi kimden işittin? diye sordu.

Cevat mutmain⁴¹⁹ bir tavırla Vilayet⁴²⁰ konağını göstererek:

— Şimdi Vali Paşa'nın kâtibinin⁴²¹ yanında idim, havadis oraya geldi, kâtip Fahri Bey bu haberi hemen Vali Paşa'ya götürdü. Valinin dairesi bu havadisle karmakarışık oldu. Herkes şaşırdı, kaldı.

Oradan, hareket etmek üzere olan tramvaya yetişmek için Cevat dostlarının ellerini acele sıkarak koşup gitti. Kemal Mümtaz ne olsa sersem olduğu bu havadisin altında belini doğrultmaya çalışarak:

— Haydi gidelim de Fahri'yi görelim, ondan tafsilat⁴²² alınız dedi.

II ÇEŞİT ÇEŞİT

Kâtip Fahri odasında yalnızdı. Orasını Cevat'ın söylediği gibi karışık ve kalabalık bulacaklarını ümit ederken böyle تنها⁴²³ ve sakın bulduklarından müteaccip oldular. Fahri'nin yanına girer girmez ilk söz olarak Nihat ilhak meselesini sordu:

Fahri Bey, müstağni⁴²⁴ bir eda ile cevap verdi:

— Öyle bir şey işittik... Fakat bilmiyoruz, aslı var mı?.. Güya Rumların kodamanları⁴²⁵ kilisede toplanıp İzmir'in Yunanistan'a ilhakını ilan etmişler. Fakat hiç zannetmiyorum. Hani bir muallim vardır, Cevat diyorlar, biraz evvel o geldi söyledi, resmî malumatımız yok.

⁴¹⁹ mutmain: emin

⁴²⁰ vilayet: valilik

⁴²¹ kâtip: yazman

⁴²² tafsilat: ayrıntılı bilgi

⁴²³ تنها: ıssız

⁴²⁴ müstağni: nazlı

⁴²⁵ kodaman: ileri gelen

Nasıl, Muallim Cevat mı? Bu aynı adam şimdi kendilerine de bu havadisi Vali Paşa'nın kâtibi Fahri Bey'den duyduğunu söylememiş mi idi? Hem de ne dağdağalı,⁴²⁶ tantanalı⁴²⁷ surette.

Kemal Mümtazla Nihat hayret ve tebessümle birbirlerine baktılar.

Meseleyi öğrenince Kâtip Fahri küçük bir kahkaha ile:

— İşte böyle beyler, dedi, herkes her işte kendi istifadesini aradığı gibi yalancılar da havadis icat ediyorlar⁴²⁸ ve ilaveler⁴²⁹ yapıyorlar, ne dersiniz, dünya ve insanlık...

Kemal Mümtaz isyanla gürledi:

— Dünya ve insanlık değil, rezalet beyefendi, rezalet... Hepimiz bugünkü vukuattan⁴³⁰ dilhunuz,⁴³¹ teselli⁴³² beklerken gelip yaralarımıza tuz ekmekte ne zevk var?

İki dost ilhak meselesinin bir palavra⁴³³ olduğunu anlayarak Fahri Bey'in yanından çıktılar, Kemal Mümtaz tekrar Nihat'ın koluna girdi:

— Haydi gel, dedi, seninle yavaş yavaş Başoturak'tan Frenk Çarşısı diyelim, yürüyerek gidelim, benim gazete zamanım geliyor, sen de idarehanede⁴³⁴ bir kahve içer, dinlenirsin.

*

Nihat ilhak haberinin yalan çıkmasına rağmen hâlâ altüst ve haraptı. Bir teselli ihtiyacı bütün mevcudiyetini yakıyordu. Yolda yürürlerken dedi ki:

⁴²⁶ dağdağalı: telaşlı

⁴²⁷ tantanalı: gürültü patırtılı

⁴²⁸ icat etmek: yeni bir şey yaratmak

⁴²⁹ ilave: ekleme

⁴³⁰ vukuat: olan bitenler

⁴³¹ dilhun: yüreği kan ağlayan

⁴³² teselli: avuntu

⁴³³ palavra: uydurma söz, haber

⁴³⁴ idarehane: yönetim ofisi

— Ben bu meselelerle şimdiye kadar çok meşgul olmadım. Zaten palavra tertibi⁴³⁵ siyasiyat⁴³⁶ hiç hoşlanmadığım bir şeydir. Fakat ne olursa olsun hâlâ senin gibi meyus olamıyorum.⁴³⁷ Evet mağlup olduk, evet fena mütareke yaptık, çok fena şartlar içinde bulunuyoruz. Fakat bu millet birçok badirelerden⁴³⁸ kurtulup ayağa kalktığı gibi bu sefer de gene kurtulacak ve selamete⁴³⁹ erişecektir, ben eminim.

Kemal Mümtaz dostunun kulağına daha sokulup âdeta⁴⁴⁰ fısıldar gibi yavaş sesle:

— Zavallı Nihat, dedi, zavallı dostum, sen çocuksun, gel bir kere kısacık münakaşa edelim... Şimdi kabul ediyorsun değil mi? Fena mağlup olduk ve fena mütareke yaptık, öyle değil mi? Bu mütareke o kadar fena iken bile bu herifler acaba onunla kalacaklar mı? Menfaat buldukça ve icap ettikçe⁴⁴¹ onun mevaddını⁴⁴² ihlâl etmiyecekler⁴⁴³ mi? Şimdi donanmalar Çanakkale’de boğazın torpillerden tathirini⁴⁴⁴ bekliyorlar. Söylendiğine göre İstanbul’a gidecek gemiler arasında Averof⁴⁴⁵ filan da bulunacakmış... Bir kere bu gemiler limana demirleyip İstanbul bilfiil⁴⁴⁶ düşmanların işgaline geçince, orada neler olacak bunu düşünüyor musun?

Bu sözleri can kulağı ile dinleyen Nihat kendi kendine hiç böyle şeyler düşünmediğini tasdike⁴⁴⁷ mecbur kaldı.

— Ne olacak? diye sordu.

⁴³⁵ tertip: düzen

⁴³⁶ siyasiyat: politika işleri

⁴³⁷ meyus olmak: üzgün ve umutsuz duruma düşmek

⁴³⁸ badire: birdenbire ortaya çıkan zorluk, sıkıntı

⁴³⁹ selamet: güvende olma, kurtuluş

⁴⁴⁰ âdeta: hemen hemen

⁴⁴¹ icap etmek: gerekemek

⁴⁴² mevad: maddeler

⁴⁴³ ihlâl etmek: kurala aykırı davranmak

⁴⁴⁴ tathir: temizlenme

⁴⁴⁵ Averof: Yunan zırhlısı Averof.

⁴⁴⁶ bilfiil: doğrudan doğruya, kesin olarak, gerçekten

⁴⁴⁷ tasdik: doğruluğunu kabul etme

— Şu olacak ki ne Vilson prensibi kalacak ne mütareke şartı... O senin Vilson prensipleri diye boğulmakta olduğun denizde selamet için sarıldığıın yılan kollarının arasından sıyrılıp çekilecek ve sen hocanın dediği gibi “Dibe... Dibe!” den başka bir şey yapmayacaksın. Zaten o prensipler düşman devletleri tarafından bizi iğfal⁴⁴⁸ için tertip ettirilmiş bir oyun değilse bile elbette Avrupalılardan ziyade insaniyetperver⁴⁴⁹ görünmek isteyen bir Amerikalı kafasından çıkmış yani Avrupa’da tatbiki⁴⁵⁰ kabil olmayan bir garibedir.⁴⁵¹ Bu muharebeyi üç kafa idare etti ve neticelendirdi. Klemanso,⁴⁵² Loyit Corç,⁴⁵³ Vilson... Vilson prensipleri eğer samimi söylenmişlerse bile kaili⁴⁵⁴ bu heyette tek bir şey sahibidir. Acaba ihtiyar kaplanla İngiliz tilkisi, Vilson’un fikirlerini kabul ve tatbik ederler mi? Demek bence bu prensipler bir blöften⁴⁵⁵ başka bir şey değildir, bir blöf, bir iğfalname,⁴⁵⁶ bir her şey... Fakat samimi riayet olunması⁴⁵⁷ lazım bir düstur,⁴⁵⁸ hiçbir vakit...

Nihat yüklü başını kaldırarak itiraz etti:

— Fakat Klemanso ile Loyit Corç’un kazandıkları zafer Vilson’un sayesinde kazanılmıştır değil mi? Bunu da unutmamalı.

Elbette, fakat şimdi zafer kazanıldı, pay zamanı geldi. Yabancılar masa başına geçtiler. Artık misyoner kafalı Amerikalı iş göremez ve sözü dinlenmez, burada kırk yıllık tilkiler var... Hem sen biliyor musun? O İngilizler ne heriflerdir ve sıvışık canavarlardır... Bir karış toprak için dünyayı ateşe vermekten çekinmezler ve bir kere ayak bastıkları bir yerden ezelden beri çıktıkları görülmemiştir.

⁴⁴⁸ iğfal: kandırma

⁴⁴⁹ insaniyetperver: insanlıksever

⁴⁵⁰ tatbik: uygulama

⁴⁵¹ garibe: yadırganacak şey

⁴⁵² Klemanso: Fransız devlet adamı Georges Clemenceau.

⁴⁵³ Loyit Corç: İngiliz devlet adamı David Lloyd George.

⁴⁵⁴ kail: söyleyen

⁴⁵⁵ blöf: aldatıcı tavır

⁴⁵⁶ iğfalname: kandırma yazısı

⁴⁵⁷ riayet olunmak: sayılmak, saygı duyulmak

⁴⁵⁸ düstur: kural

Şimdi Kemal Mümtaz coşmuş, hızlı adımlarla yörüyor, bu lakırtıların tesiri altında ezik, bitap⁴⁵⁹ ve harap ilerlemek istemeyen Nihat'ı da harareti ile, kuvveti ile sürüklüyordu:

— Hindistan'ı evvelki asırda nasıl zapt ettiler bilir misin? Bu koca Hindistan mamuresini⁴⁶⁰ İngilizlere müstemleke yapan küçük bir ticaret kumpanyasıdır,⁴⁶¹ başka bir şey değil... O zamana kadar İngilizler karabiberi Felemenklilerden alırlardı. Bir gün Felemenk tacirleri⁴⁶² biberin fiyatını çoğalttılar, İngilizlere bu ağır geldi. “Neden Felemenkliler Hindistan’dan getirdikleri biberleri bize böyle pahalı versinler?.. Biz de gidelim, lazım olan biberi Hindistan’dan alalım.” dediler ve Hindistan’a bir ticaret heyeti gitti. İşte Hindistan’a ilk ayak basan bu İngiliz ticaret heyeti İngilizleri o kıtaya âdeta kökledi. Bu heyettir ki ülkenin zenginliğini görüp ağızları sulanarak orada yerleşti ve kazancını artıra artıra nihayet hükûmetin de Hindistan’a alakasını⁴⁶³ celbetti.⁴⁶⁴ Böylece bir gün Hintliler tarafından tecavüze düçar olan⁴⁶⁵ İngilizleri himaye için İngilizler kıtaya asker gönderdi ve bu asker adım adım ilerleyerek az bir zamanda koca Hindistan'ı İngiliz işgali altında bıraktı. Canım Mısır da böyle olmadı mı? Girdiği vakit muvakkat⁴⁶⁶ diye girdi, sonra kaç defa çıkacağım diye vadetti⁴⁶⁷ fakat her geçen gün onu orada perçinledi. Bugün İngiliz'i Mısır'dan çıkaracak kuvvet tasavvur ediyor musun? Kıbrıs da bunun aynıdır. O bir kere bir yere adım attı mı yapışır kalır...

Sustu. İki üç saniye durarak tekrar Nihat'ın yüzüne baktı.

— Şimdi bir kere İstanbul'a da girip yerleştiklerini düşün. İstanbul... Yani en aşağı bir asırdan beri bütün Avrupa devletlerinin

⁴⁵⁹ bitap: bitkin

⁴⁶⁰ mamure: bayındır yer

⁴⁶¹ kumpanya: ortaklık

⁴⁶² tacir: ticaretle uğraşan, tüccar

⁴⁶³ alaka: ilgi

⁴⁶⁴ celbetmek: çekmek

⁴⁶⁵ düçar olmak: uğramak

⁴⁶⁶ muvakkat: geçici

⁴⁶⁷ vadetmek: söz vermek

hırsla baktıkları, hasretle⁴⁶⁸ tutuştukları muazzam⁴⁶⁹ payitaht...⁴⁷⁰ Şimdiye kadar Rusya, Almanya, Avusturya bin bir rekabet⁴⁷¹ oyunu ile garbın⁴⁷² desiselerine⁴⁷³ mukavemet ederek İstanbul’umuz bu oyunların taarruzu⁴⁷⁴ neticesinde bize kaldı. Şimdi Rus Çarlığı dağıldı, Alman İmparatorluğu yerededir ve Avusturya İmparatorluğu kün fe yekün...⁴⁷⁵ İngiliz’in, Fransız’ın hırsına kim karşı gelecek? Sonra İstanbul’da bugün bir Sultan var, bu ne olacak? Ve bu katmerli⁴⁷⁶ işgal altında acaba ne yapacak? Bunlara nasıl yüz gösterecek? Görüyorsunuz ya mesele çok karışıktır.

*

Nihat bu muhakemelerin⁴⁷⁷ ezici darbesi altında çökmüş, artık yürüyemiyor, âdetâ sürükleniyordu.

— Sen ne olacak dersin? dedi

Kemal Mümtaz irice göbeğini rahatlaştırmak için olacak mutat bir tavırla pantolonunu çekip karnını düzelterek:

— Sabahtan beri söylüyorum dedi, bence istikbalimiz⁴⁷⁸ bir kelime ile ifade olunabilir: İnkıraz ve İnhilal...⁴⁷⁹ Artık Osmanlı İmparatorluğu münkarizdir⁴⁸⁰ ve millet inhilale mahkûmdur.⁴⁸¹ Yani devlet, millet bitiktir.

⁴⁶⁸ hasret: özlem

⁴⁶⁹ muazzam: çok büyük ve önemli

⁴⁷⁰ payitaht: başkent

⁴⁷¹ rekabet: çekişme

⁴⁷² garb: batı

⁴⁷³ desise: hile

⁴⁷⁴ taarruz: saldırı

⁴⁷⁵ kün fe yekün: “Ol der, olur!”

⁴⁷⁶ katmerli: kat kat

⁴⁷⁷ muhakeme: akıl yürütme, sorgulama

⁴⁷⁸ istikbal: gelecek

⁴⁷⁹ inhilal: parçalanma

⁴⁸⁰ münkariz: çökmüş

⁴⁸¹ mahkûm: zorunlu

Nihat başı göğsüne düşmüş, hazin⁴⁸² bir işmizazla⁴⁸³ sükût ediyor, verecek cevap bulamıyordu.

Evet bu, başka hiçbir mağlubiyete benzemez feci bir inhizam⁴⁸⁴. Kemal Mümtaz'ın hakkı vardı, artık Osmanlı İmparatorluğu bu darbenin altından kalkamayacak, bütün azası⁴⁸⁵ çatır çatır sökülüp harap bir hâlde dökülerek yerlere serilecekti. Zaten bugün ayakta duran heyula,⁴⁸⁶ esasen⁴⁸⁷ hiçbir vakit birbirlerine makul⁴⁸⁸ rabitalarla⁴⁸⁹ bağlanmamış ayrı, hasım ve gayr-i mütecanis⁴⁹⁰ parçalarından mürekkepti.

Evvelki mağlubiyetlerimizde vâkıâ Kırım, Eflâk, Boğdan, Mora, sonra Tsalya, sonra Girit, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Trablus, Makedonya, Karadağ, Arnavutluk daha bir çok böyle müteferrik⁴⁹¹ kıtalar⁴⁹² verilmişti. Şimdi de haydi Arabistan, Suriye ve Irak gitsin diyelim, fakat taksim⁴⁹³ asıl hayat merkezine gelmişti. Bu sefer muazzez⁴⁹⁴ Anadolu, göz bebeği İstanbul düşman çizmelerine açılıyordu.

Asırlardan beri düşman askerinin ayak basamadığı bu kıymetli topraklar, Türk'ün mayası olan öz vatan, ana toprağı, artık İngilizlerin, Fransız'ın, İtalyan'ın hatta Yunan'ın ayakları altında çiğnenecekti.

Buna karşı yapılacak hiçbir şey yoktu, başımızı alıp her şeye razı olacaktık!

482 hazin: hüznü

483 işmizaz: yüz buruşturma

484 inhizam: dağılma

485 aza: organ

486 heyula: korkunç hayal

487 esasen: aslında

488 makul: mantıklı

489 rabita: bağ

490 gayr-i mütecanis: çeşitli türlerin karışımıyla oluşmuş bütünlük

491 müteferrik: ayrılmış

492 kıta: kara parçası

493 taksim: bölüştürme

494 muazzez: sevgili

Nihat'ın kulağında Kemal Mümtaz'ın meşum elem sayhası uğulduyordu: “Bittik, bittik!”

— Bittik mi?

Nihat içerisinde gevrek gevrek korların yandığını hissederek derin bir ah çekti:

— Ah, demek hiçbir ümit yok... Her şey bitti. Ne yapsak nafi-le...⁴⁹⁵ Öyle mi?

Muharebe sahalarında⁴⁹⁶ her günkü azîm⁴⁹⁷ muvaffakiyetlerle adım adım askerlerimizi ezerek ilerlemiş ve ordumuzu tertibi, idaresi ile perişan ederek memleketimizin can evine kadar yürümüş, korkunç ve ezici düşman kuvvetlerini göz önüne getirerek bunlara karşı yapılacak hiçbir şey olmadığını anlıyor ve harap, bitkin, ezilmiş hatta soluk alamıyordu.

Güya bir canavarın kanlar içinde ciğerine dalmış pençesi altında yırtılıyor, boğuluyor, eziliyor gibi idi. Kurtulmak için ne kadar çalışsa, her an kuvvetinin damla damla çekildiğini, dağıldığını ve ezildiğini görmekten hasıl olan⁴⁹⁸ bir acz ü bitabî⁴⁹⁹ içinde gibi idi.

*

Birdenbire Kemal Mümtaz:

— O, dedi, Saffet'e bak... Pasajın ağzında bekliyor, mutlaka gene bir kadın dalaveresidir.⁵⁰⁰

Ve kolundan çekip onu yolun kenarına götürüyordu.

O zaman Nihat yürüye yürüye Firenk çarşısına kadar geldiklerini gördü ve ilk defa etrafına baktı. Sağda, solda bütün dükkânlar kapalı idi. Hepsinin üzerinde kocaman Yunan bandıraları sarkıyordu.

⁴⁹⁵ nafi-le: yararsız

⁴⁹⁶ saha: alan

⁴⁹⁷ azîm: büyük

⁴⁹⁸ hasıl olmak: türemek

⁴⁹⁹ acz ü bitabî: zayıflık ve güçsüzlük

⁵⁰⁰ dalavere: gizli oyun

Saffet Bey, İtalyan bonmarşesinin⁵⁰¹ yanındaki pasajda, bir mağazada ticaret yapardı. Nihat bunun yalnız ismi ticaret olduğunu zannediyordu. Karanlık, rutubetli duvarları örümcek ağı bir ticarethane ki içerisinde üç dört çuval palamut mu yoksa incir mi durur ve hiç kımıldamadan yatarlardı. İşte iki aydır Nihat onları aynı vaziyette görüyordu.

Fakat ticaretin bu hareketsizliğine mukabil⁵⁰² her gün mağazaya türlü türlü hanımlar, çeşit çeşit matmazeller gelir gider ve Saffet Bey bunları münşerih,⁵⁰³ handan⁵⁰⁴ kabul eder, böylece mağazada ticaret değilse bile aşk yapardı.

Kemal Mümtaz kapının önünde onunla konuşurken Nihat kendi kendine bu adamın böyle bir günde gene kadın dalaveresi ile uğraşmasını elemle görüyordu. İnsan ne olsa, ne kadar hissiz olsa, kollarımızın arasından sökülüp çekilerek koparılmak üzere bulunan bu güzel şehir için biraz olsun müteessir olmaz⁵⁰⁵ mı?

Saffet Bey hissiz ve şen bir kakhaha ile kıvrılıyor ve Kemal Mümtaz’a:

— İki saattir bekliyorum diyordu, eğer gelmesinler bak... Canım bir kere söz verdin, şimdi gelmemekte mana⁵⁰⁶ var mı ya? Ama ne imiş, nümayiş varmış... Nümayişten sana ne? Sen gel, keyfimizi yapalım, sonra gene gidersin... Ama değil mi? diyordu.

Nihat boğulur gibi bir hiddet⁵⁰⁷ içinde Kemal Mümtaz’ın kolundan çekerek onu sürükler gibi götürdü:

— Canım bırak şu pis herifi Allah’ı seversen... dedi.

Beş on adım daha ilerlediler, bonmarşenin pasajına girip ikinci kordona geçmek üzere iken arkalarından telaşlı telaşlı isimlerinin haykırıldığını işittiler, dönüp baktılar. Harbin nasılsa Türklerin le-

⁵⁰¹ bonmarşe: büyük mağaza

⁵⁰² mukabil: karşılık

⁵⁰³ münşerih: neşeli

⁵⁰⁴ handan: şen

⁵⁰⁵ müteessir olmak: üzülme

⁵⁰⁶ mana: anlam

⁵⁰⁷ hiddet: öfke

hine⁵⁰⁸ tecelli eden⁵⁰⁹ bir mazhariyeti⁵¹⁰ olmak üzere Başoturak'tan orada Firenk çarşısının ortasında mükellef⁵¹¹ bir mağazaya yerleşmiş olan Hasan Cemil'i gördüler. Mağazasının kapısına çıkmış, kendilerini çağırıyordu. Camın arkasından yazıhanesinde bir iki kişi daha görünüyorsa da kim olduklarını tanıyamadılar. Hasan Cemil bin bir ısrar,⁵¹² bin bir rica ile:

— Allah aşkına buraya geliniz, diyordu, bir dakika ne olur? Vallahi hatırım kalır, geliniz bir kahvemi olsun içiniz.

Nihat bu adamı hiç sevmezdi. Fakat Kemal Mümtaz'ın kabulü üzerine o da çirkin bir muamele⁵¹³ olmasın diye dükkâna kadar gitti.

Yazıhanedeki adamlar o yaz başında ailesi ile birlikte İzmir'e gelerek yerleşmiş, gerek kendisinin israfından⁵¹⁴ gerek karısının hafifliğinden ve hercailiğinden⁵¹⁵ kendine oldukça bir çirkin şöhrat⁵¹⁶ peyda etmiş Sadi namında bir delikanlı ile iki Rum vardı.

Hasan Cemil onları oturturken:

— Sizi hakem yapacağız, Beyefendi ile aramızda bir ihtilaf⁵¹⁷ var da, kabul edersiniz değil mi? dedi.

Nihat'ın hele bu Sadi büsbütün nefret ettiği bir adamdı. Onu ara sıra Kordon'da bir arabada karısı ile beraber hayvanı kendi sürerek geçtiklerini görmüştü.

Fakat kadın öyle bir acayip kıyafetli, o kadar çirkin bir açıklıkta, boyalar, gazlar, sürmelerle o kadar mülevves⁵¹⁸ bir hâlde olduktan başka, kocası elinde sarı eldivenler ve kamçı, yanında oturan bu

⁵⁰⁸ lehine: olumlu olarak tarafına

⁵⁰⁹ tecelli etmek: ortaya çıkmak

⁵¹⁰ mazhariyet: elde ediş

⁵¹¹ mükellef: eksiksiz

⁵¹² ısrar: üsteleme

⁵¹³ muamele: davranış

⁵¹⁴ israf: savurganlık

⁵¹⁵ hercailik: aşta bağlılığı olmama

⁵¹⁶ şöhrat: ün

⁵¹⁷ ihtilaf: anlaşmazlık

⁵¹⁸ mülevves: bulaşık, karışık

fahişe kılıklı kadınla nasıl sokağa çıktığını tayin etmek⁵¹⁹ mümkün olmaksızın o kadar gururla gidiyordu ki Nihat birdenbire nefretin her hissi, taaccübü,⁵²⁰ hayreti filan aşarak en derin bir istikraha⁵²¹ çıktıığını duymuştu.

Şimdi bu adamla da mı tanışacaktı?

Kemal Mümtaz hakemliği kabul etmiş, meselenin izahını⁵²² bekliyordu.

*

Birden Sadi Bey ilerleyerek:

— Ama meseleyi ben arz edeceğim,⁵²³ dedi.

Hasan Cemil lütfen müsaade ediyormuş gibi cemile-kârâne⁵²⁴ bir tavırla:

— Peki canım sen söyle, dedi.

Nihat oturmuyarak gitmeye hazır ve ayakta duruyordu.

Sadi işi şöyle izah etti:

— Benim Ödemiş’ten gelecek dört tütün vagonum vardı, bir ay kadar evvel bunun birisinin sevk olunduğunu⁵²⁵ Punta’da cetvelde gördük, hemen Cemil Bey’e geldim: “Benim vagonun birisi sevk olunmuş.” diye haber verdim. Bu kendisine, bir kolayını bul da şu vagonu satıver, demekti. Zaten hep şimdiye kadar böyle yapardık. Cemil Bey bana üç gün sonra, vagon satıldı diye çıkardı yüz lira verdi. Ben vagonların bir on tonluk bir de yirmi tonluk olduğunu bildiğimden bu parayı az görerek kendine sordum: “Ne o? Vagon on tonluk mu imiş?” Çünkü ancak on tonluk vagonlardan yüz lira alınıyordu. O zaman Cemil Bey bana “Evet.” dedi, “On tonluk bir

⁵¹⁹ tayin etmek: anlamak

⁵²⁰ taaccüb: şaşma

⁵²¹ istikrah: tikslenme

⁵²² izah: açıklama

⁵²³ arz etmek: söylemek, bildirmek

⁵²⁴ cemile-kârâne: gönül almayı sever

⁵²⁵ sevk olunmak: gönderilmek

vagonmuş.”. Fakat bu izaha rağmen keyfiyeti⁵²⁶ tahkik etmeye⁵²⁷ karar verdim. Muhtelif yerlere baş vurdum; Ödemiş’e yazdım, Punta’dan sordum. Nihayet vagonu satın alan taciri bile buldum, onlar bana dosyalarını açıp defterlerini gösterdiler. Cemil Bey’in imzası ile makbuz kâğıdını bile gördüm. Vagon on tonluk değil, yirmi tonlukmuş ve Cemil Bey yüz değil iki yüz lira almış!

Sadi Bey, lakırtı buraya gelince inkişaf eden⁵²⁸ bu hakikate⁵²⁹ karşı kimsenin söz söyleyemeyeceğini gösterir bir tavırla:

— Şimdi gördünüz ya, tabii ilk işim hemen buraya gelip protesto etmek oldu. Hâlbuki Cemil Bey...

Cemil Bey burada el ile onun lakırtısını kesti ve susturmak ister gibi ağzını kapayarak:

— Ben beyefendinin işlerinin müdürü müyüm ki mağaza mağaza dolaşayım, alıcı bularak vagonunu satayım, beş para almayaarak “Afiyetler olsun beyefendi yiyiniz, keyfediniz.” diye liralari elçeğizimle sayayım. Elbet ben de kâr edeceğim, değil mi?

Sadi gürültülü bir tuğyanla:⁵³⁰

— Yok, pardon beyim pardon, dedi. Haydi şimdiye kadar yaptığın gibi bir dostluk olsun diye yapma ve para iste, hakkındır diye-
lim. Ben de vallahi veririm. Fakat nerede görülmüş ki bir mal sahibi sattığı malın yüzde ellisini komisyon⁵³¹ versin. Sonra sen bana o vakit samimiyetle “Azizim, gelen vagon yirmi tondur, iki yüz lira aldık fakat bunun yarısını ben alacağım, şimdiye kadar senden hiçbir kâr etmedim, bu sefer acısını çıkarmak için yüz lirasını ben alıyorum.” demiş olsaydın gene belki haklı olurdun. Fakat sen böyle yapmadın, gizledin, “Vagon yirmi ton değil on tonluktur.” dedin. Âdeta hırsızlık eder gibi yalanla düzenle iş gördün...

⁵²⁶ keyfiyet: durum

⁵²⁷ tahkik etmek: soruşturmak

⁵²⁸ inkişaf etmek: ortaya çıkmak

⁵²⁹ hakikat: gerçek

⁵³⁰ tuğyan: kabarma

⁵³¹ komisyon: aracılık payı

Hasan Cemil bu hırsızlık sözüne kabardı ve tahkir olunmuş⁵³² bir tavır alarak:

— Edepsizlik etme, lakırtını bil de söyle... diye haykırdı.

Ay, iş kavgaya biniyordu. Nihat hiç sevmediği bu adamları, hiç hoşlanmadığı bu işleri, nefret ettiği bu muameleleri bugün, bu saatte dinlemeye tahammül edemeyeceğini görerek Kemal Mümtaz'ı kolundan çekiyor, götürmek istiyordu.

Fakat Kemal Mümtaz:

— Rica ederim biraz dur, dedi, az sabret, şimdi gideriz.

Ve Nihat dişlerini sıkarak, binbir tehevür⁵³³ içinde boğularak, hâlâ oturmadığı hâlde dükkânın camekânından⁵³⁴ bakmakla vakit geçirdi.

*

Şimdi vagoncular en kötü küfürlerle birbirlerini tahkir ediyorlar, kırk yıllık eski hikâyeleri açmışlar, o ona “Hırsız!” diyor, o ona “Dolandırıcı!” diye hitap ediyordu.⁵³⁵

Nihayet Sadi: -Bana bak herif, dedi; yarın öğleye kadar sana müsaade ediyorum, eğer yarın öğleyin getirip yüz lirayı vermezsen dolandırıcının kim olduğunu sana gösteririm. Ve yanındaki iki Rum delikanlısını alarak çıktı, gitti.

Bu çirkin meclisten⁵³⁶ tabii elim bir teessür kaldı. Şimdi Hasan Cemil kendini temize çıkarmak ister gibi Sadi aleyhinde⁵³⁷ atıp tutuyordu:

— Bırak şu edepsiz herifi, bütün yaz benim sayemde o kadar vagon aldı, sattı, o kadar iyiliğim dokundu. Geldiği vakit ev bulacağım diye o kadar uğraştım, sonra kış geldi, burada pansiyon

⁵³² tahkir olunmak: aşağılanmak

⁵³³ tehevür: öfkelenme

⁵³⁴ camekân: cam bölme, vitrin

⁵³⁵ hitap etmek: seslenme

⁵³⁶ meclis: toplantı

⁵³⁷ aleyhinde: olumsuz olarak hakkında

buldum, eh, elimden geldiği kadar her işine yaradım ve muavenet ettim,⁵³⁸ ben onun uşağı mıyım be?... Elbette alacağım.

Birdenbire yüzünde çirkin bir tebessüm sırttı:

— O vagonları nasıl aldığını da öğrendik ya... Beyefendinin karısı... Hepiniz de bilirsiniz ya... Güzelce, işe yarar bir şeydir... İşte bütün o vagonları onun sayesinde alıyor. İki günde bir ne o, bakarsın evde bir ziyafet...⁵³⁹ Kim geliyor?

Sonra birdenbire daha sunturlu⁵⁴⁰ bir şey hatırına⁵⁴¹ gelmiş gibi:

— Haydi vagon almak için kimi çağırırsa çağırsın, ne yaparsa yapsın diyelim. Fakat hiç menfaati olmadığı hâlde o yanındakiler yok mu? Onları evinde karısı ile kucak kucağa oynatan adama ne dersiniz?

Kemal Mümtaz pek iştahlı⁵⁴² bir havadis işitmiş gibi sırtarak:

— Amma ediyorsun ha... Ne söylüyorsun yahu, sahi mi? diye soruyordu.

Kapının dibinde, ayakta, hemen fırlayıp kendi kendine gitmeye hazırlanan Nihat son bir defa Kemal Mümtaz'a baktı ve “Ben gidiyorum artık...” dedi.

Kemal Mümtaz o kadar gevşemiş, o kadar yılışıyor, o kadar Hasan Cemil'e yanaşıyordu ki... Böyle dedikodulara bayıldığı anlaşıyordu.

Onun ne olursa olsun Cemil'den bu hususa dair en koyu tafsilatla en çirkin haberleri alıncaya kadar oradan bir adım atmayacağını anlayan Nihat derin bir istikrah içinde veda etti, çıktı, yürüdü.

*

Saffet ebedî⁵⁴³ kadın meselesi arasında yuvarlanıyor, Hasan Cemil on lira fazla çarpmak için dünyayı dolaba koyduğunu aynen ifşa

⁵³⁸ muavenet etmek: yardım etmek

⁵³⁹ ziyafet: yemekli eğlence, şölen

⁵⁴⁰ sunturlu: yaman

⁵⁴¹ hatır: akıl

⁵⁴² iştahlı: istek uyandıran

⁵⁴³ ebedî: sonsuz

ediyor,⁵⁴⁴ Sadi sirkatinden⁵⁴⁵ bahseden merd-i kıptî⁵⁴⁶ gibi şehirde sürdüğü israf ve sefahat⁵⁴⁷ hayatını, o arabalar, o tantanalara hep o gayr-i meşrû⁵⁴⁸ vagon alım satımı sayesinde yaptığını itiraf ediyor⁵⁴⁹ ve bu tarafta İzmir elden gidiyordu. Yarın belki onlara orada ticaret yaptırmak, para kazandırmak değil, hatta hava aldırmayacaklar, su içirmeyeceklerdi.

Derin bir kederle⁵⁵⁰ etrafına bakarak:

— Ah yok mu acaba? diye inliyordu.

Bu olan bitenlerden, sahihten her şeyi, kendi menfaatlerini, kendi ihtiraslarını unutacak kadar müteessir olmuş kimse yok mu idi acaba?

Şimdi Haylayf pasajından geçiyordu. İçeride masalarda tıklım tıklım oturmuş, içlerinden bazılarını iyi tanıdığı Türkler rakı içiyorlar, yemek yiyorlardı.

İşte bunlar da rakı keyfi âleminde, diyordu. Sakın bu rakı, bu kadın, bu para dalavereleri için bu adamlar nasıl kendilerini unutuyorlar, nasıl memleketi ihmal ediyorlar,⁵⁵¹ mesela bugünkü hadiseden nasıl müteessir olmuyorlardı?

Hiç kanları mı yoktu? Damarlarında kan yerine su mu akıyordu? Vücutlarında asap⁵⁵² yerine sade adale⁵⁵³ mi vardı?

Artık böyle yürürken ne yaptığını bilmeksizin dalgın, meyus,⁵⁵⁴ kalabalığı dağılmış rıhtımdan şimdi Sportin'e doğru ilerliyordu. Sportin'i geçti, tiyatroya kadar yükseldi, hep bu fikirlerle meşgul,

⁵⁴⁴ ifşa etmek: açığa vurmak

⁵⁴⁵ sirkat: hırsızlık

⁵⁴⁶ merd-i kıptî: çingene

⁵⁴⁷ sefahat: zevk ve eğlence hayatı

⁵⁴⁸ gayr-i meşrû: yolsuz

⁵⁴⁹ itiraf etmek: saklamaktan vazgeçip söyleme

⁵⁵⁰ keder: acı

⁵⁵¹ ihmal etmek: savsaklamak

⁵⁵² asap: sinir

⁵⁵³ adale: kas

⁵⁵⁴ meyus: üzgün

yürümekten ziyade sürükleniyormuş denilecek bir inhizamla oradan da döndü.

Hava kararmış, saat beşe gelmişti. Yapacak hiçbir şey düşünemiyor, başka günler yaptığı şeylerin hiçbirine karşı bugün bir arzu duymuyordu.

III VEYL MAĞLUPLARA!⁵⁵⁵

Sportin’de oturmak... Şimdi bir Türk sıfat⁵⁵⁶ bundan ikrah ediyor, hatta bir hicap⁵⁵⁷ bile duyuyordu. Rıhtımda gezmekten bile sakınıyordu. Bu gazinolarda oturan Rumlar, ecnebiler o başındaki festen kendisinin bir Türk olduğunu anlayıp şimdi kim bilir ne acı istihzalarda⁵⁵⁸ bulunuyorlardı.

Onun ne fikirde, ne meşrepte⁵⁵⁹ olduğunu bilseler belki biraz insaf gösterirlerdi. Bilselerdi ki onu da, bugün gördüğü Cemil Beyler, Saffet Beyler ve Sadi Beylere benzeten bu fese rağmen o ne kadar başka emellerde, ne kadar başka ihtiraslarda bir adamdır.

O zaman birdenbire Beatrice’yi ve babasını düşündü ve azîm bir ferahlık hissetti.

İşte bunlar kendisini hakkıyla⁵⁶⁰ tanırlardı. Birçok defalar saatlerce mübahaselerde⁵⁶¹ onlara tevdiatta bulunmuş,⁵⁶² takdirlerini⁵⁶³ kazanmış, iltifatlarını⁵⁶⁴ görmüştü.

Kaç defa Beatrice ona:

— Pek tuhaf şey bu Nihat Bey demişti, o kadar çok Türk tanımım, siz hiçbirisine benzemiyorsunuz, âdeta başka bir adamsınız.

⁵⁵⁵ veyl mağluplara!: Yazıklar olsun yenilmişlere!

⁵⁵⁶ sıfat: kişi

⁵⁵⁷ hicap: utanç

⁵⁵⁸ istihza: alay

⁵⁵⁹ meşrep: karakter

⁵⁶⁰ hakkıyla: iyice

⁵⁶¹ mübahase: söyleşi

⁵⁶² tevdiatta bulunmak: güven vermek

⁵⁶³ takdir: beğeni

⁵⁶⁴ iltifat: ilgi

Bu lakırtılarla ve her muamelesi ile Beatrice onu ayrı ve müstesna⁵⁶⁵ tutardı.

O zaman fikri bu müsait⁵⁶⁶ sahada biraz ferahlığa meylederek genç kızı düşünmeye ve iltifatı bu kadar müessir ve ferah verici olursa aşkı ve muhabbeti⁵⁶⁷ ne ilahi⁵⁶⁸ güzellikler yaratacağını tahayyül etti.⁵⁶⁹

Ve gözlerini kısarak genç kızla münasebet⁵⁷⁰ safhalarını⁵⁷¹ hafızasında canlandırdı.

*

İşte iki aydan fazla idi ki Beatrice ile meşguldü. Onu bir gece Buca'da İngiliz kulübünde verilen bir baloda görmüştü. İşte o andan beri onunla meşgul oluyordu.

Balo pek kalabalıktı. Bu kalabalık içinde bir iki saat dans ettikten ve birçok güzellere hayran olduktan sonra idi ki Beatrice gözüne ilişti.

İşte bu tam manasıyla bir incizap oldu, genç kız boyu ile, endamıyla,⁵⁷² şekli ile, gösterişi ile ve bilhassa kadınlığının bütün saltanatını⁵⁷³ ilan eden⁵⁷⁴ bakışı, gülüşü ve söz söyleyişi ile Nihat'ın o kadar hayaline tevafuk ediyordu⁵⁷⁵ ve rüzgâr gibi canlılığı, alev gibi uçuşu, sonra birdenbire durularak mahzun⁵⁷⁶ denecek surette kibar ve vakur ciddiyeti, hasılı⁵⁷⁷ her şeyi ile, her hâli ve her rengi

⁵⁶⁵ müstesna: diğerlerinden üstün

⁵⁶⁶ müsait: uygun

⁵⁶⁷ muhabbet: sevgi

⁵⁶⁸ ilahi: mükemmel

⁵⁶⁹ tahayyül etmek: hayal etmek

⁵⁷⁰ münasebet: ilişki

⁵⁷¹ safha: aşama

⁵⁷² endam: beden

⁵⁷³ saltanat: güç

⁵⁷⁴ ilan etmek: açıkça bildirmek

⁵⁷⁵ tevafuk etmek: uymak

⁵⁷⁶ mahzun: tasalı

⁵⁷⁷ hasılı: kısacası

ile delikanlı için öyle bir füsün oldu ki bütün eğlenceleri bırakarak meşguliyetini⁵⁷⁸ ona hasretti.⁵⁷⁹

Artık kız ne yaparsa onu görüyor, nereye giderse onu takip ediyor ve kimle oynarsa ona en derin bir hasretle gıpta ediyordu.⁵⁸⁰

O zaman harp içinde İzmir Rumları ve ecnebler Türklerle pek iyi bir münasebette idiler. Genç kızlar ve genç kadınlar Türklerin tertip ettikleri⁵⁸¹ yarışlara, eğlencelere iştirak ediyor, onlara karşı mutat içtinabı⁵⁸² terk etmiş bulunuyorlardı.

Nihat bu kayıtları,⁵⁸³ bu alakaları hep biliyor ve bu sayede birçok genç Rum kızları ve bir çok ecnebi matmazellerle tanışarak evlerine gidip geliyordu.

Şimdiye kadar bu matmazeli nasıl görmemiş, niçin fark edememişti? Kendisine takdim olunup⁵⁸⁴ muarefe⁵⁸⁵ peyda etmek bütün mevcudiyetinde kaynamağa başlamıştı.

Bir aralık dostlarından bir İtalyan tacirini genç kızla konuşurken görünce hemen şıtap etti ve matmazele takdim olunmak arzusu söyleyerek delalet etmesini rica etti.

İtalyan – Beatrice’den... Yeğenimden mi bahsediyorsunuz? diye neşelendi.

Nihat bu neşeye daha geniş bir inşirahla⁵⁸⁶ mukabele ederek:

— Vay, yeğeniniz mi? Öyle ise tebrik ederim, kendisi hakikaten⁵⁸⁷ bütün İzmir’de her cihetten birinci mükâfatı⁵⁸⁸ almağa cidden layık...

⁵⁷⁸ meşguliyet: uğraş

⁵⁷⁹ hasretmek: ayırmak, vermek

⁵⁸⁰ gıpta etmek: imrenmek

⁵⁸¹ tertip etmek: düzenlemek

⁵⁸² içtinap: çekinme

⁵⁸³ kayıt: önem verme

⁵⁸⁴ takdim olunmak: tanıtılmak

⁵⁸⁵ muarefe: tanışıklık

⁵⁸⁶ inşirah: iç açılması

⁵⁸⁷ hakikaten: gerçekten

⁵⁸⁸ mükâfat: ödül

İtalyan kurnaz bir gözle delikanlıya baktı ve bir küçük kahkaha ile:

— Ya, öyle mi buluyorsunuz? dedi. Öyle ise takdime hak kazanmışsınız. Geliniz bakalım...

Ve Nihat'ı elinden tutarak Beatrice'nin bulunduğu yere doğru getirdi.

*

Nihat şimdi Sportin'le Paris kahvesi arasına sapmış, ikinci kordona doğrulmuştu. Hem yürüyor, hem zihninden hareketleri, tavırları teccim ederek⁵⁸⁹ Beatrice ile olan macerayı gözünden geçiriyordu.

Beatrice dayısı ile gelen Nihat'ı gayet şetaretle⁵⁹⁰ kabul ederek Nihat'a küçük elini kemâl-i muhâlasatla⁵⁹¹ teslim etti.

Hemen ilk dans için söz alan delikanlı muzıkanın⁵⁹² faaliyete gelmesini⁵⁹³ bekledi.

Fakat maatteessüf⁵⁹⁴ vakit epeyce geciktiğinden birer birer herkes çekiliyor ve bilhassa balo için tahsis edilmiş trene yetişememek korkusu ile herkes acele ediyordu. Nihat gözleri muzıkacılar beklerken bir garson gelip onlara bir şeyler söyledi ve adamlar çalgılarını torbalarına koymaya başladılar.

— Ay... Gidiyorlar mıydı?

Artık yalnız muzıkacılar değil herkes toplanıp yürümeye başlamıştı. Orada, ortada, kalbi yeis⁵⁹⁵ kasırgalarında dururken birdenbire bir ses işitti.

Beatrice yanında kadınlar, erkekler oraya yakın geçiyordu. Şen şen kendisine dedi ki:

⁵⁸⁹ teccim etmek: canlandırmak

⁵⁹⁰ şetaret: sevinç

⁵⁹¹ kemâl-i muhâlasat: tam bir içtenlikle

⁵⁹² muzıka: mızıka

⁵⁹³ faaliyete gelmek: başlamak

⁵⁹⁴ maatteessüf: ne yazık ki

⁵⁹⁵ yeis: umutsuzluktan doğan karamsarlık

— Size bir dans borcum var değil mi? Alacağınız olsun... Başka bir yerde, başka bir defa öderim.

Nihat mağmum,⁵⁹⁶ takip etti.

Vaat⁵⁹⁷ vaattir ve borçtur, bunu biliyordu. Fakat acaba genç kızı bir daha bir yerde görebilecek mi idi? Yalnız dans için değil, onun mevcudiyetinin havası ve kokusu için de ruhu derin bir ihtiyaç hissediyordu.

Ah ne yapmalı idi de bu havayı ve kokuyu bir daha bulabilmeli idi...

Bu elemle kalbi şişkin onların arkalarından yürüyor, istasyona yaklaşıp onların da trene bindiklerini görünce aynı kompartımana binmekte bir saadet buluyordu. Oturduğu yerden, uzaktan genç kızı tetkik ediyordu.⁵⁹⁸

Yanında iki kızla bir delikanlı vardı. Her birisi bir şey söylüyordu, Beatrice bunların hepsine çabucak cevap yetiştiriyor ve bu cevapları öyle zarif yüz hatları, öyle latif gamzeler, o kadar göz alıcı gölgelerle birleştiriyordu ki meshur kalmamak⁵⁹⁹ mümkün değildi.

Nihayet tren İzmir'e geldi, Basmahane'de indiler. Genç kız şimdi vakarlı⁶⁰⁰ bir erkekle şişman ve sevim⁶⁰¹ bir kadının refakatinde⁶⁰² bir arabaya bindi, Nihat da başka bir arabaya atlayarak arkalarından çekmesini söyledi.

Nihayet bu şimdi oturduğu evin karşısındaki eve geldiler, orada arabadan indiler, delikanlı matmazelin yahut mademki annesi İtalyan'dı, sinyoritanın oturduğu evi öğrendiğinden memnun,⁶⁰³ münşerih avdet etti.

*

⁵⁹⁶ mağmum: gamlı

⁵⁹⁷ vaat: verilen söz

⁵⁹⁸ tetkik etmek: incelemek

⁵⁹⁹ meshur kalmak: büyülenip kalmak

⁶⁰⁰ vakarlı: ağırbaşlı

⁶⁰¹ sevim: sevimli

⁶⁰² refakat: eşlik

⁶⁰³ memnun: mutlu

Öbür günden itibaren Nihat o civarda bir pansiyon aramaya koyuldu ve üçüncü gün bu şimdi oturduğu evi bularak taşınmıştı.

Beatrice her gün sabahları öğleye kadar piyano etüdü ile meşgul olurdu. O piyano çalarken Nihat penceresinin arkasına oturmuş, genç kızın kalbinin ilhamatını⁶⁰⁴ kendinden geçmiş bir hâlde dinler ve evden bire, ikiye doğru ancak çıkabilirdi.

Fakat birbirlerine o kadar yakındılar ki taşındığının beşinci günü genç kıza sokakta rast geldi ve selam makamında⁶⁰⁵ bir tebesüme nail oldu.⁶⁰⁶ İki gün sonra ikinci tesadüfte⁶⁰⁷ kendinin de aynı sokakta oturduğu anlaşılmış bulundu ve Sportin'e beraber gittiler. Genç kız delikanlıyı babasına, anasına takdim etti⁶⁰⁸ ve o günden itibaren samimiyet başladı.

Nihat, Kabataş Sultanisi'nde İngilizce okumuş ve sonra Suriye'de tekrar çalışmış ve lisana oldukça hulûl etmiş⁶⁰⁹ bulunuyordu. Beatrice'nin babası Mister Daster harpten evvel büyük bir İngiliz ticarethanesinin İzmir'de vekili⁶¹⁰ idi. Harp birdenbire infilak ettiğ⁶¹¹ vakit bu adam İzmir'de bulunduğundan, muharebe devam ettiğ⁶¹¹ kadar hiçbir şey yapmamış ve boş vakit geçirmişti.

Mister Daster hakiki⁶¹² bir İngiliz görünmek ister, hayatını ve evini İngilizlere mahsus tertibatla⁶¹³ idare ederdi.

Tabii bir İngiliz kızı olmak itibarı ile Beatrice ekseri⁶¹⁴ İngilizce konuşur ve İngiliz olmayı İtalyan olmaya tercih eder görünürdü.

⁶⁰⁴ ilhamat: esinler

⁶⁰⁵ makam: tarz, olarak

⁶⁰⁶ nail olmak: erişmek

⁶⁰⁷ tesadüf: rastlantı

⁶⁰⁸ takdim etmek: tanıtmak

⁶⁰⁹ hulûl etmek: girmek, dâhil olmak

⁶¹⁰ vekil: yetkili, sorumlu

⁶¹¹ infilak etmek: patlamak

⁶¹² hakiki: gerçek

⁶¹³ tertibat: düzen

⁶¹⁴ ekseri: genellikle

İşte Nihat'ın kırık dökük İngilizcesi, baloda Fransızca başlayan muarefesi genç kıza bir de nevama⁶¹⁵ hocalık tavrı vererek münasebetlerini takviye etmişti.⁶¹⁶

*

İki aydır delikanlı ile genç kız ekseriya Sportin'de bulundukları vakit büyük bir memnuniyetle konuşuyorlar ve bazı bazı Nihat onlara akşamüstü gidiyordu. Kalpler dökülmüş, emeller tevdi edilmiş⁶¹⁷ ve ruhlar birbirine ısınmıştı. Fakat Nihat bu uzun zaman zarfında en gayr-i mahsus⁶¹⁸ bir alaka göstermemiş, kendini mümkün olduğu kadar ihtiraza⁶¹⁹ mahkûm bırakarak⁶²⁰ genç kıza karşı ancak ketum⁶²¹ bir incizap ihsas etmişti.⁶²²

Öyle ki Beatrice delikanlının kendisine karşı hassasiyetini⁶²³ anlamış olmakla beraber ağzından bu hususa dair tek bir kelime işitmemiş olduğundan onun hissiyatına⁶²⁴ dair hiçbir hüküm veremeyecek⁶²⁵ bir hâlde idi.

Bu münasebet, bir Fransız şairinin inlediği gibi, dudaklara kadar gelmemiş, yalnız birbirlerinin karşısında, nazarlara mukavemet edemeyip gözlerin yerlere düştüğü devrede kalmıştı.

Fakat samimiyet en hararetli bir hulul ile aralarında hâkimdi.⁶²⁶

İşte bu samimiyetti ki rıhtımda en elim, en acı mülâhazalara⁶²⁷ boğulmuşken hatırlar hatırlamaz delikanlıya bir ferahlık vermiş ve

⁶¹⁵ nevama: bir ölçüde

⁶¹⁶ takviye etmek: sağlamlaştırmak

⁶¹⁷ tevdi edilmek: belli edilmek

⁶¹⁸ gayr-i mahsus: sezilmez

⁶¹⁹ ihtiraz: sakınma

⁶²⁰ mahkûm bırakmak: zorunda bırakmak

⁶²¹ ketum: ağzı sıkı

⁶²² ihsas etmek: sezdirmek

⁶²³ hassasiyet: duyarlılık

⁶²⁴ hissiyat: duygular

⁶²⁵ hüküm vermek: karar vermek

⁶²⁶ hâkim: etkili

⁶²⁷ mülâhaza: düşünce

hayat bulunacak bir menbaya⁶²⁸ koşuyormuş gibi yolunu kırıp oraya gitmeye sevk etmişti.

Eğer Mister Daster orada ise onunla bu bahisleri konuşur ve ondan istimdat⁶²⁹ kabîlinden bir kuvvet bulabilirdi. Eğer Bea⁶³⁰ yalnızsa o şimdi kendisine en şefik⁶³¹ tesellilerle sıcak ümitler verirdi.

Eve girdiği vakit Mister Daster'i fümüarda⁶³² buldu.

İngiliz'in kendisini kabulde beklediği harareti göstermediğini zannetti. Başka vakitler hemen koşup gelen Bea bu sefer görünmedi. Fakat bu hâle rağmen eve girmiş bulunduğundan Nihat metanetle İngiliz'in gösterdiği yere oturarak ilk merasim⁶³³ kelimelerinden sonra, artık genç kızla her günkü konuşmalar sayesinde kolay bir cereyan⁶³⁴ almış olan İngilizcesi ile:

— Canım bu hâl ne, Mister Daster? diye sordu.

Daster kendine mahsus mana dolu bir tebessüm ve Nihat'a âdeta bir intikamcı⁶³⁵ karşısında bulunduğu hissini veren bir donuklukla:

— Ey, dedi, ey... Cepheler değişti, artık her şeyi mazur görünüz⁶³⁶ ve görmelisiniz...

Nihat hayretle: -Cepheler mi değişti? diye sordu, ne cepheleri?

İngiliz soğuk, soğuk bir cığara yakarak:

— Dört senedir bu adamların burunlarının üstünde gezdiniz, durdunuz. Şimdi intikam alıyorlar, hakları yok mu? diye cevap verdi.

⁶²⁸ menba: kaynak

⁶²⁹ istimdat: yardım isteme

⁶³⁰ Bea: Beatrice

⁶³¹ şefik: sevecen

⁶³² fümüar: sigara salonu

⁶³³ merasim: karşılama

⁶³⁴ cereyan: akış

⁶³⁵ intikamcı: öç almaya çalışan

⁶³⁶ mazur görmek: hoş görmek

Nihat cephe ve intikam kelimelerinden ne kastolunduğunu⁶³⁷ şimdi anlayarak:

— Affedersiniz Mister Daster, dedi, ben burada intikam alacak vaziyette yalnız Türkleri görüyorum, hem yalnız şimdi değil, hatta muharebeden evvel bile...

Daster omuzlarını silkerek ve ağır ağır cıgarasının külünü tablaya dökerek bürudetle:⁶³⁸

— Bu ancak bir nokta-i nazardır,⁶³⁹ dedi, işin hakikatini tarafeyne⁶⁴⁰ değil, bitaraflara⁶⁴¹ sormalıdır, siz bunu iddia edersiniz,⁶⁴² onların başka iddiaları⁶⁴³ var. Ben ki sizi de onları da pek iyi bilirim, fikrime göre bugünkü mevkilerinde,⁶⁴⁴ yani arkalarında düvel-i müttetika⁶⁴⁵ donanma ve orduları bulunduğu vaziyette bu yaptıkları azdır bile...

Nihat alnından bir kurşun yemiş gibi irkildi ve silkindi.

Daster devam ediyordu:

— İnsan ne vakit olursa olsun hadisatı⁶⁴⁶ yalnız kendi gözüyle görmemelidir. Siz harp içinde bütün müsaadelere⁶⁴⁷ mazhar,⁶⁴⁸ bütün haklara malik,⁶⁴⁹ senelerden beri memleketinizi işleriyle ticaretleriyle ihya etmiş⁶⁵⁰ bu adamları hiç düşündünüz mü? İçlerinde öyleleri vardır ki kazandıkları para ile lort⁶⁵¹ gibi ömür sürüyorlardı. Bunlar liman kapanıp da işler bozulduğu vakit aç kaldılar. Yakacak

⁶³⁷ kastolunmak: söylenmek istenmek

⁶³⁸ bürudet: soğukluk

⁶³⁹ nokta-i nazar: görüş

⁶⁴⁰ tarafeyn: iki taraf

⁶⁴¹ bitaraf: tarafsız

⁶⁴² iddia etmek: ileri sürmek

⁶⁴³ iddia: sav

⁶⁴⁴ mevki: durum

⁶⁴⁵ düvel-i müttetika: birlik olmuş devletler

⁶⁴⁶ hadisat: olaylar

⁶⁴⁷ müsaade: izin

⁶⁴⁸ mazhar: erişmiş

⁶⁴⁹ malik: sahip

⁶⁵⁰ ihya etmek: bayındır bir duruma getirmek

⁶⁵¹ lort: İngiltere'de bir soyluluk ünvanı.

mum bulamayanlar çok oldu. Siz bu esnada vagonlar, koliler alıp satmakla, şekeri, pirinci yağma etmekle meşguldünüz. Rica ederim munsif olunuz,⁶⁵² haklı olunuz, bugün sevinmesinler, nümayiş yapmasınlar mı?

Nihat vurulmuş, yaralanmış, harap olmuştu. Karşısında gördüğü adam, birçok defa konuştuğu vakit bu meseleler hakkında hep kendi gibi düşünür adam değil mi idi? Neden şimdi böyle dönmüştü, ne çabuk onların tarafına geçmişti.

Daster onun hayretle donup kaldığını tabii anlıyor ve kendisini onun nezdinde⁶⁵³ haklı göstermek için sebep, mazeret⁶⁵⁴ arıyordu. Onun sükûtundan istifade ederek söylemekte devam etti:

— Bugün gelen gemilerin süvarileriyle görüştüm. Onlar bütün bu halkın o kadar coşkun coşkun bağrıışmalarına bakarak “Zavalılar ne kadar azap çekmişler⁶⁵⁵ ki böyle seviniyorlar...” diyorlar. Bakınız bitaraflar ahvali⁶⁵⁶ nasıl görüyorlar ve ne düşünüyorlar?

Artık Nihat cevap vermekten vazgeçmişti hatta dinlemiyordu. Bu kabul, bu muamele mesela Beatriçe’nin daha henüz zuhur etmemesi,⁶⁵⁷ bu adamın böyle cephe ve çehre değiştirmesi hep mağlubiyetin neticesi değil mi idi? Daha bu sabaha kadar her şey başka, herkes başka iken ne olmuştu da şimdi bu kadar değişmişlerdi?

*

Bu esnada kapıdan Bea göründü. Fakat Nihat’a tavrı o kadar soğuk geldi ki hayretinden dondu. Pek meşgulmüş de ancak iki la-kırtı için vakit bulmuş gibi:

⁶⁵² munsif olmak: insafli olmak

⁶⁵³ nezdinde: gözünde

⁶⁵⁴ mazeret: bahane

⁶⁵⁵ azap çekmek: eziyet çekmek

⁶⁵⁶ ahval: olaylar

⁶⁵⁷ zuhur etmek: görünmek

— Good ivening, have do you do?⁶⁵⁸ iltifatını bezletti.⁶⁵⁹ Ve sonra onun verdiği cevaba ve söylediği söze pek ehemmiyet vermayerek babası ile beş on satır konuştu ve yine çıktı.

Onlar bu odada konuşurlarken dışarıki salonda hizmetçi ile meşgul oldu. Şöyle, yan gözle Nihat'ın görebileceği kadar, bir sandalye getirtip üstüne çıktı, bir şeyler yapıyor, duvarda çerçevelerle uğraşıyordu.

Daster, şimdi gemilerin süvarileri ile neler konuştuklarını anlatıyordu:

— Bu adamların Türklere karşı öyle bir kini, öyle bir nefreti var ki tasavvur edemezsiniz. Bir tanesi “Kabil olsa, tek bir Türk’e dünyada hakk-ı hayat⁶⁶⁰ vermem.” diyor.

Nihat başını kaldırıp münfail⁶⁶¹ bir nazarla:

— Acayip, dedi; bu efendiye acaba biz ne yapmışız da bizi böyle yok etmek istiyor?

Daster, içini dolduran cevapları büyük bir cevvaliyetle⁶⁶² boşalttı:

— Daha ne yapabilirdiniz? Sizin harbe gitmeniz muharebeyi en aşağı iki sene uzattı ve onları çok müşkülata⁶⁶³ düşür etti,⁶⁶⁴ bu sebepten zayı ettikleri⁶⁶⁵ askeri, çektikleri afetleri⁶⁶⁶ ve döktükleri paraları düşününüz. İşte bugün kendilerini köpürten bu hınçların intikamıdır, kendilerinden anladığıma göre bilhassa Türklerin hâli sulhta pek yaman olacak... Şimdi yarın öbür gün boğazlar temizlenip donanmalar İstanbul’a girerse, korkarım ne Sultan kalacak ne de tek bir cami. Sonra o idarenizde bulunan Ermeniler, Rumlar,

⁶⁵⁸ good ivening, have do you do: İngilizce “Bonsuvar, nasılsınız?” (Yazarın notu)

⁶⁵⁹ bezletmek: esirgememek

⁶⁶⁰ hakk-ı hayat: yaşam hakkı

⁶⁶¹ münfail: gücenmiş

⁶⁶² cevvaliyet: çabukluk

⁶⁶³ müşkülât: zorluklar

⁶⁶⁴ düşür etmek: uğratmak

⁶⁶⁵ zayı etmek: yitirmek

⁶⁶⁶ afet: yıkım

Kürtler, Araplar, hasılı her millet müstakil⁶⁶⁷ bir hükûmet olacak, İzmir Rumlara verilecek; Suriye, Adana Fransızlara. İngilizler Irak'ı alacaklar, İstanbul için pek bilinmez ama zannederim orası beynelmilel⁶⁶⁸ bir şehir olacak.

Nihat oturduğu yerden böyle sağına, soluna bedava ülke dağıtan diplomat cenaplarına⁶⁶⁹ içinden isyanla köpürdüğü hâlde tekrar başını kaldırdı:

— Memleketimizi ne hakla böyle ötekine berikine dağıtıyorlar? diye haykırdı.

Daster barit⁶⁷⁰ bir tebessüm ve sözün yalnız kendisinde olup cevap vermek gayrimümkün⁶⁷¹ bulunduğunu bilmekten mütehassıl⁶⁷² bir zaferle keskin bir ıslık hâlinde:

— Çünkü mağlupsunuz, dedi. Biliyorsunuz ya, vaktiyle harbederek⁶⁷³ ezdiği bir kavme⁶⁷⁴ “Veyl mağluplara!” diye haykıran bir Romalı serdar⁶⁷⁵ vardı. O zaman mağlup olanlar kesilir, biçilir, boğazlanırdı. Bugün kesmiyor, biçmiyorlar, boğazlamıyorlar. Fakat bugün yine o zamanki gibi “Veyl mağluplardır...” Niçin mağlup oldunuz?

Sanki Nihat'ın alnına kızgın bir şiş sokulmuş, beynini yakıyor, parçalıyordu.

— Veyl mağluplara!.. Öyle mi?

Ah evet, hakları, hakları vardı; ne yapsalar, ne söyleseler haklıdır.

Veyl mağluplara!

⁶⁶⁷ müstakil: bağımsız

⁶⁶⁸ beynelmilel: uluslararası

⁶⁶⁹ cenapları: saygı belirten söz

⁶⁷⁰ barit: soğuk

⁶⁷¹ gayr-i mümkün: imkânsız

⁶⁷² mütehassıl: meydana gelen

⁶⁷³ harp etmek: savaşmak

⁶⁷⁴ kavim: topluluk

⁶⁷⁵ serdar: başkomutan

Bu, siyaset sahasında sahiplerini ezdik diye bu şehri Rumlara, ötekini Bulgarlara, berikini Araplara vermek ve dostluk, komşuluk sahasında bir gün evvel samimiyetle elini sıkıştığım, muhabbetle evine kabul ettiğin dostlara bozuk çehre göstermek ve o zamana kadar görüldüğün hararetili adam yerine yalancı maskeden sıyrılarak hakiki çehreni açmak, düşman tarafında görünmek değil mi idi?

Yalnız bu kadar mı idi? İki aydan fazla teveccühle⁶⁷⁶ hatta muhabbetle kabul edilen delikanlıyı bugünkü gibi kepaze bir nümayişten cüret⁶⁷⁷ alarak teselli ve sıyanet⁶⁷⁸ beklediği hâlde sadece bir “Good ivening!...”⁶⁷⁹ diye istiskal etmek⁶⁸⁰ değil mi idi?

Evet, veyl mağluplara!.. Veyl, veyl onlara!..

*

Göğsünde coşkun şelaleler gürlüyordu; rast geldiği dağları, ormanları söküp yıkarak önünde sürüklemek isteyen bir tehevvrle sıçradı, kalktı:

— Teşekkür ederim Mister Daster, dedi, haklısınız, mağlup olduk, fakat veyl mağluplara diye şehirleri yakıp yıkan, kırıp ezen, vahşi sürülerinin tarihlerde kaldığını zannediyoruz. Bugün insanîyet harbi telin ederek düşman askerlerini hatta telef etmeyip⁶⁸¹ yalnız atıl⁶⁸² bırakmaya ehemmiyet veren bir dereceye gelmiştir, bhusus muharebenin haricinde harp ve mağlubiyet sözleri dostlar arasında münasebetin tebeddülüne⁶⁸³ sebep olmamalıdır. “Good bay...”⁶⁸⁴ diyerek kendini dışarı attı.

Fümuardan çıkıp sokak kapısına gitmek için salondan geçmek lazımdı. Orada demin genç kızın uğraştığı köşede piyano duruyordu, piyanonun üstünde yanmış bir mum bırakılmıştı. Artık bir daha

⁶⁷⁶ teveccüh: yakınlık

⁶⁷⁷ cüret: cesaret

⁶⁷⁸ sıyanet: koruma

⁶⁷⁹ good ivening: İngilizce “İyi akşamlar.”

⁶⁸⁰ istiskal etmek: soğuk davranarak hoşlanmadığını belli etme

⁶⁸¹ telef etmek: öldürmek

⁶⁸² atıl: etkisiz

⁶⁸³ tebeddül: değişme

⁶⁸⁴ good bay: İngilizce “Allah’a ısmarladık.” (Yazarın notu)

ayak basmayacağı bu evden çıkarken iki ayı mütecaviz⁶⁸⁵ bir zaman ruhunu telziz etmiş⁶⁸⁶ olan Beatriçe'yi görmemek ne olsa ağır geliyordu. Bu tesirle piyanonun önünden geçerken başını çevirip Bea'nın demin ne yaptığını görmek istedi.

Orada piyanonun üstünde evvelce asılı olan bir tablo kaldırılarak onun yerine Venizelos'un büyük bir resmi asılmıştı.

Sokağa deli gibi, başı ateşli, dimağı⁶⁸⁷ buhranlı,⁶⁸⁸ kalbi elem pençelerinde ezilerek çıktı.

Bilmeyerek, düşünemeyerek bir alev içinde yürümeğe başladı.

O kadar harap ve perişandı ki yeisini hiçbir şeyin izale edemeyeceğini⁶⁸⁹ görüyordu. Bir saat evvel şu sokağı ne ümitlerle geçmiş ve şu eve ne emellerle girmişti. Zannediyordu ki her vakit olduğu gibi orada hüsn-i kabul⁶⁹⁰ ve tebessüm görecekti, zannediyordu ki her defasında olduğu gibi oradan neşe ve sürur⁶⁹¹ toplayacak, bunlar olmasa bile kederlerine, elemlerine teselli ve sükûn⁶⁹² bulacak, isyanlarına ve tuğyanlarına merhem ve şifa⁶⁹³ alacaktı.

Hâlbuki her zaman kendine tebessüm ederek ve tebessüm vererek koşup gelen ve onun söylediği lakırtıları ruhunun bütün iştihayı⁶⁹⁴ ile içen, kendinin söylediği lakırtıları kalbinin bütün incizabı ile içiren genç kız yerine bugün boş bir salon, süratli⁶⁹⁵ ve intikama meyyal⁶⁹⁶ bir düşman... Evet düşman değil de nedir? Bir kere İngiliz, yahut Yunanlı.... Yani kendi de söylüyordu ya muharebede işi

⁶⁸⁵ mütecaviz: geçen

⁶⁸⁶ telziz etmek: lezzetlendirme

⁶⁸⁷ dimağ: zihin

⁶⁸⁸ buhranlı: bunalımlı

⁶⁸⁹ izale etmek: yok etmek, gidermek

⁶⁹⁰ hüsn-i kabul: iyi karşılama

⁶⁹¹ sürur: sevinç

⁶⁹² sükûn: sakinlik

⁶⁹³ şifa: iyileşme

⁶⁹⁴ iştihak: güçlü istek, arzu

⁶⁹⁵ süratli: hızlı

⁶⁹⁶ meyyal: eğilimli

bozulup muztarip olmuş⁶⁹⁷ bir adam... Ve soğuk bir kabul, zehirli bir kin ve hepsinden sonra Venizelos'un resmini bulmuştu.

Genç kız mı? Onu görmüş mü idi; eğer umduğu gibi gelse ve iki üç satır konuşsa idi belki onun sözlerinden, gözlerinden ruhunun acılığına bir damla tatlılık, bir damla sıcaklık dökülür, onu şifayab ederdi.⁶⁹⁸ Evet vâkıâ bir hayal gibi ona benzer bir şekil tebellür etmişti.⁶⁹⁹ Fakat o kadar hayal ki ona benzemiyordu. Hiç şimdiye kadar aldığı tesirleri getirmemiş mütehaccir⁷⁰⁰ bir tayf⁷⁰¹ görmüştü.

Çünkü mağluptuk, çünkü veyl mağluplarıdır. O kadar hızlı yürüyordu ki birkaç dakika sonra Sportin'in sokağına yetişmiş ve tekrar rıhtıma çıkmıştı.

*

Sema⁷⁰² İzmir'e mahsus taze ve bakir⁷⁰³ bir guruptan⁷⁰⁴ sonra inci gibi parlak, firuze⁷⁰⁵ gibi rengin⁷⁰⁶ ve şeffaf ve ipek denizin üstünde namütenahi⁷⁰⁷ yıldızları ve bilhassa kalenin üstünde aksi⁷⁰⁸ denizde mini mini bir güneş gibi izler bırakan zühresiyle⁷⁰⁹ parlıyordu.

Ufuklar gurup eden güneşin bıraktığı mahmur⁷¹⁰ ziya dalgaları ile henüz parılıyordu. Deniz sakın, yumuşak ve ılık sinesi ile İzmir'in önüne yatmıştı.

⁶⁹⁷ muztarip olmak: acı çekmek

⁶⁹⁸ şifayab etmek: iyileştirmek

⁶⁹⁹ tebellür etmek: belirmek

⁷⁰⁰ mütehaccir: taşlaşmış

⁷⁰¹ tayf: görüntü

⁷⁰² sema: gökyüzü

⁷⁰³ bakir: el değmemiş

⁷⁰⁴ gurup: güneşin batışı

⁷⁰⁵ firuze: mavi renkli, değerli bir taş

⁷⁰⁶ rengin: renkli

⁷⁰⁷ namütenahi: sonsuz

⁷⁰⁸ akis: yansıma

⁷⁰⁹ zühre: çoban yıldızı

⁷¹⁰ mahmur: süzgün

Arkada Kadifekale'nin fevkinde⁷¹¹ bir tül gibi berrak,⁷¹² bir pırlanta gibi temiz semanın üstünde ince, ince o kadar ince ki hafif bir rüzgâr esse buruşup kırılacak, parçalanıp düşecek zannolunur, öyle ince, altın bir hilal ketum ketum, nazlı nazlı bakıyor, insanların vahşetlerine,⁷¹³ zulümlerine,⁷¹⁴ elemle ah çekiyor gibiydi.

Karşıyaka, Göztepe bin bir ışıkla yanıyor, bu tarafta göz kenar-da dolaşarak gerileyip Bayraklı'ya, sonra Mersinli'ye doğru geldikçe arkadaki dağlar koyu gölgelerle kararıyor ve sahiller derin bir karanlığa boğuluyordu.

Rıhtım her zamanki şaşaası⁷¹⁵ ile, zevk u şetaretiyle⁷¹⁶ doluydu. Sportin, kış tesiri hiç hiss olunmayacak bu açık havada, terası mutat olduğu üzere dolmuş, yanında Kafedöpari⁷¹⁷ mızıkasının celbettiği müşterilerle hıncahınç taşmış bulunuyordu.

Ve bu güzel şehri biz Yunanlılara mı verecektik?

İzmir, yani bütün Anadolu'nun yegâne⁷¹⁸ menfezi,⁷¹⁹ bağları-mızın, bahçelerimizin, tarlalarımızın, bütün mahsullerimizin⁷²⁰ bir tek mahreci⁷²¹ o kadar güzel, o kadar şık ve o kadar zengin şehir... Yaşaması ve seyri o kadar ruhperva⁷²² ve bütün İç Anadolu'yu ihracatı ile besleyen, tağdiye eden,⁷²³ zenginleştiren mamure...

Ve derin bir elemle gözlerini yumup daha güzel ve daha zengin, o kadar güzel, o kadar zengin ki asırlardan beri dünyanın bütün fatihlerinin derin gıptalarla⁷²⁴ heves ettikleri, hırslandıkları, hazin

⁷¹¹ fevk: üst

⁷¹² berrak: aydınlık

⁷¹³ vahşet: korkunç şekilde zarar verme

⁷¹⁴ zulüm: eziyet

⁷¹⁵ şaşaa: görkem

⁷¹⁶ zevk u şetaret: eğlence ve neşe

⁷¹⁷ Kafedöpari: Cafe de Paris

⁷¹⁸ yegâne: biricik

⁷¹⁹ menfez: giriş yeri

⁷²⁰ mahsul: ürün

⁷²¹ mahreç: çıkış yeri

⁷²² ruhperva: ruha ferahlık veren

⁷²³ tağdiye etmek: beslemek

⁷²⁴ gıpta: özenme

hasretlerle ah çektikleri, imrendikleri nur⁷²⁵ ve safa⁷²⁶ şehri İstanbul, güzellik ve müstesnalık⁷²⁷ mabeti⁷²⁸ İstanbul... Boğaziçi gerdanlığı⁷²⁹ ile bütün dünyanın çıldırdığı muhteşem⁷³⁰ zafer ve saltanat tacı İstanbul da beynelmilel bir şehir mi olacaktı?

Ah, ona hiç kimse Türkler gibi layık değildi...⁷³¹ Türkler ki kan dökerek orayı zapt etmişler ve orada asırlarca kanlar ve gözyaşları dökerek yaşamışlar ve bütün düşman hücumlarına,⁷³² ta Ayastefanos'a kadar gelen Ruslar, Çatalca'ya dayanmış Bulgarlara, Çanak-kale'ye kadar çıkmış İngilizlere, Fransızlara karşı kıyıla kıyıla orasını müdafaa etmişlerdi.

*

Bir an oldu ki Nihat'ın bütün varlığı keskin ve zehirli bir yeisin dişlerinde kemirildi ve eridi; ölmüş yavrusunu çatır çatır çekerek kucağından alıp mezara götüren adamın arkasından sızlayan, feryat eden⁷³³ bir ana gibi derin bir elemle başını sallayarak gözlerini kapadı:

— Eyvah! Hiç ümit yok... Mahvolduk... diye inledi.

Birdenbire derin bir tehevvürle gürleyerek.

— Hepsi düşman, diye haykırdı.

Zavallı Türklük içeriden, dışarıdan hep vahşi, yırtıcı düşmanlar arasında kalmıştı. Düşmanlarımız yalnız İngilizler, Ermeniler, Rumlar değildi. Her şeyden evvel düşmanlığı kendimiz kendimize yapıyorduk.

⁷²⁵ nur: ışıık

⁷²⁶ safa: huzur, ferahlık

⁷²⁷ müstesnalık: diğerlerinden üstün olma

⁷²⁸ mabet: en özel, kutsal yer

⁷²⁹ gerdanlık: değerli kolye

⁷³⁰ muhteşem: görkemli

⁷³¹ layık: yaraşan

⁷³² hücum: saldırı

⁷³³ feryat etmek: haykırmak

Mesela bugün bin bir belagat⁷³⁴ çiçeği ile süsleyerek bir nakarat gibi dakikada bir ümit kalmadığını, mahvolduğumuzu öten Kemal Mümtaz bir düşman... Milleti inkıraz uçurumlarına sürükleyecek gündüzkü tezahürattan⁷³⁵ istifade edip yalancılık meylini memnun etmek için ilhak oyununu uyduran Cevat bir düşman... Bütün şehir halkı bin bir ihtiras kasırgası içinde ya sevinir, sıçrar, ya yeririr ağlarken kendi melun nefsinin⁷³⁶ zevki için dünyaya lakayt,⁷³⁷ dükkânın önünde kadın bekleyen Saffet bir düşman... Sonra dünyada paradan başka mabut⁷³⁸ tanımayan ve bu uğurda milletini, vatanını satmaya hazır bulunan Hasan Cemil ve Sadi bir düşman... Bu kadar gürültü arasında sakın ve mütebessim⁷³⁹ durabilen Fahri bir düşman... Hasılı, herkes, sen, ben, o, hepimiz bir düşmandık. Hepimiz, her vakit her devirde, İstibdat'ta⁷⁴⁰ olduğu gibi Meşrutiyet'te⁷⁴¹ de yalnız melun nefsimizi düşünerek, yalnız şahsi⁷⁴² selametimizi göz önünde tutarak, etrafımızda yapılan şenaatleri⁷⁴³ ve rezaletleri kabul eder ve "Aman bize bir şey olmasın!" diye İstibdat'ın alçaklığına ve irtikâbına⁷⁴⁴ sükût ve tahammül ettiğimiz gibi Enver Paşa'nın hırsızlıklarına ve suistimallerine de göz yumardık. Evet hepimiz bu zavallı vatanın bir düşmanı değil mi idik?

Şimdi bugün bu umumi⁷⁴⁵ inkırazda kimse evine girmemeli, kimse bir yerde oturmamalı idi. Hatta kimsenin zevk ve keyif düşünmek değil, sakın ve müsterih durmağa bile hakkı yoktu. Herkes feryat ve elemle fırlamalı, toplanmalı, muvaffak olmayarak⁷⁴⁶ ezil-

⁷³⁴ belagat: güzel konuşma

⁷³⁵ tezahürat: bağırıp çağırarak, alkışlayarak yapılan gösteri

⁷³⁶ nefis: benlik, öz varlık

⁷³⁷ lakayt: ilgisiz

⁷³⁸ mabut: tapılan varlık

⁷³⁹ mütebessim: güleç

⁷⁴⁰ İstibdat: 1878-1908 arası İstibdat Dönemi.

⁷⁴¹ Meşrutiyet: 1908-1918 arası II. Meşrutiyet Dönemi.

⁷⁴² şahsi: kişisel

⁷⁴³ şenaat: kötülük, alçaklık

⁷⁴⁴ irtikâp: çirkin işler

⁷⁴⁵ umumi: genel

⁷⁴⁶ muvaffak olmak: başarılı olmak

mek muhakkak olsa, binde bir ümitle bile göğremeli,⁷⁴⁷ kahir ve kadir⁷⁴⁸ bir heyet olarak düşmana hücum etmeli, çarpışmalı, vuruşmalı, boğuşmalı, bu bizi ezen mağlubiyeti, belimizi kıran mütarekeyi ve daha kim bilir neler yapıp hayatımızı mahvedecek, Türklüğü ortadan kaldıracak musalahayı reddetmeli ve bütün düşmanları itmeli, sürmeli, vatandan çıkarmalı idi.

*

Yıldırımli bir humma⁷⁴⁹ içinde gözünü açtığı vakit kendini rıhtım kenarında bir fener direğine dayanmış buldu. Beyni garip bir uyusukluk içinde idi, âdeta rüyada denilebilirdi. Şimdi her şeyi rüyasının arasında müsait ve güzel şerait içinde görüyordu.

Memleketten bütün düşmanlar sürülmüş, koğulmuş, İzmir Yunanlılardan temizlenmiş, şimdi rıhtımda işte bir süvari takımı kaçan, saklanan düşman askerinin arkasından şehre girmiş nazlı nazlı ilerliyor; bu güzel, rıhtımda ihtişamla sıralanan, muazzam evlerin önünden, yaptıkları vazifenin⁷⁵⁰ büyüklüğünden mağrur⁷⁵¹ fıkırdaya fıkırdaya yürüyen beygirlerin üstünde şehri teslim alan bu Türk süvarileri yolun iki tarafında haykırmaktan sesi kısılmış, heyecandan kendini kaybetmiş, coşmuş ahali tarafından tepinilerek alkışlanıyor.

Kalabalık arasında ecnebler de var... Hatta işte şurada şu pencerede, babası ile beraber Beatrice görünüyor... Genç kız bir elinde mendil, öteki eliyle bu ana toprağını düşmandan temizleyen Türk askerine çiçek atıyor ve cins, mezhep⁷⁵² tefrik etmeksizin⁷⁵³ bütün halk haykırıyorlar:

— Yaşasın Türkler!..

⁷⁴⁷ göğremek: acıyla haykırmak

⁷⁴⁸ kadir: güçlü

⁷⁴⁹ humma: ateşli hastalık nöbeti

⁷⁵⁰ vazife: görev

⁷⁵¹ mağrur: gururlu

⁷⁵² mezhep: dinî görüş

⁷⁵³ tefrik etmek: ayırmak

Ve aksisada gibi ikinci gür bir sayha buna aynı kelimelerle cevap veriyordu:

— Yaşasın Türkler, Yaşasın!..

*

Birdenbire silkindi, kulağına Daster'in kekremesi⁷⁵⁴ sesi geliyor ve müstehzi⁷⁵⁵ bir edayla “Veyl mağluplara!..” kelimelerini tekrar ediyordu.

Dayandığı direk şimdi onu itmiş gibi yürümeye başladı. Sarhoş gibi sendeliyor, ayakları birbirine dolaşıyordu.

Nereye gidecek ve ne yapacaktı?

Yemek mi? Her gece yemek yediği Sportin'den artık nefret ediyordu. Ara sıra devam ettiği İngiliz kulübündeki lokantadan ikrah ediyordu.⁷⁵⁶

Burada nereye gitse, ne yapsa, nereye otursa hep düşman, hepsi düşmandı.

Ve şimdiye kadar bu hâli o bir kere olsun düşünmemişti öyle mi? Şu şehre geldi geleli bu gece kendini ezen fecaatleri bir saniye görmemiş, anlayamamış ve körler gibi bu vatanın kendisi de bir çocuğu olduğu hâlde hiç düşünmeyerek yalnız zevkince, yalnız keyfince yaşamış, paralarını düşmanlara dökmüştü.

Birdenbire tevakkuf etti,⁷⁵⁷ oracıkta bir ibadet vaz⁷⁵⁸ ile toprağa diz çökerek Allah'ın gözünün önünde imiş gibi en derin bir huzû⁷⁵⁹ içinde, bağıri yana yana yemin etti:

— Bundan sonra her hareketim, her nefesim, her hissim ve her meylim vatan için olacak... Yalnız ve yalnız memleket için yaşayacağım... Ve hayatımı onu kurtarıp mesut etmeye hasredeceğim... Vallahi, billahi!..

⁷⁵⁴ kekremesi: iç bulandıran

⁷⁵⁵ müstehzi: alaycı

⁷⁵⁶ ikrah etmek: tiksirmek, iğrenmek

⁷⁵⁷ tevakkuf etmek: duraklamak

⁷⁵⁸ ibadet vaz: ibadet duruşu

⁷⁵⁹ huzû: Allah'a boyun eğme

IV DENİZDE BİR NAAŞ⁷⁶⁰ GİBİ

O günden sonra Nihat için pek elim bir hayat başladı. Yapılacak muayyen⁷⁶¹ bir şey olmadığından bir işsizlik, bir kararsızlık, bir hedefsizlik hayatı ki pek feciydi; âdeta denizde dalgaların keyfine, sahilin kayaları arasında oradan oraya çarpmak üzere gidip gelen bir naaş gibi merasimsiz, cansız, isteksiz bir sürükleniş hayatı...

Bir kere ilk işi öbür sabah erkenden Frenk mahallesindeki pansiyonu terk edip Beyler Sokağı'ndaki bir otele geçmek oldu. Vâkıâ bu otel pansiyon gibi temiz ve tertipli değildi. Oranın hayatı alaturka bir lakaydı içinde şüpheli bir nezafet⁷⁶² ve şüpheli bir rahatla geçiyordu. Fakat ne beis⁷⁶³ vardı? Etrafında başka milletten düşmanlar görmüyordu ya... Bahusus akşam gelirken, sabah giderken Venizelos'un resmini görmeyecekti.

Pansiyondan çıkması bir intikam vahşetiyle vuku bulmuştu.⁷⁶⁴ Bir kere o gece ettiği yemine tebaan⁷⁶⁵ düşman evlerinde, düşman mahallelerinde oturmayacak, Türk düşmanları ile temas etmeyecekti.⁷⁶⁶ Fakat evden ve sokaktan nakli yalnız bu kayıt⁷⁶⁷ için değildi, bilhassa karşıkı komşudan uzak bulunmak, bir daha onları selamlamamak, bir daha onlarla konuşmamak istiyordu.

Nihat vâkıâ tamamıyla bir aşk genci idi fakat ancak hakiki aşk adamlarında görülen yırtıcılık ile nefsinin aşkından daha fazla taziz ederdi.⁷⁶⁸ En gayr-i mahsus, en ehemmiyetsiz bir izzet-i nefis⁷⁶⁹ yararı için en derin aşkı çiğner, kıymetli sevgiliyi yaralar ve aşkını ihmal ederek nefesine teslim olurdu.

⁷⁶⁰ naaş: ölen kişinin vücudu

⁷⁶¹ muayyen: belirli

⁷⁶² nezafet: temizlik

⁷⁶³ beis: zarar

⁷⁶⁴ vuku bulmak: gerçekleşmek

⁷⁶⁵ tebaan: uyarak

⁷⁶⁶ temas etmek: görüşüp konuşmak

⁷⁶⁷ kayıt: sebep, şart

⁷⁶⁸ taziz etmek: yüce saymak

⁷⁶⁹ izzet-i nefis: öz saygı

Hâlbuki Beatrice'ye karşı henüz böyle bir aşkı da yoktu. Onu sade⁷⁷⁰ zarif ve konuşulması zevkli bir kadın olarak taziz ediyordu.

Pek nadiren onu sevmek ve ona sevilme fikrine düşmüştü. Bir kere sevse bile aralarındaki uçurumlar o kadar korkunçtu ki bunları aşabilmek hususunda hiçbir ümit besleyemezdi. Ümitsiz aşk ise nasıl bir toprakta yetişirse yetişsin filizlenemez ve çiçeklenemezdi.

İşte bunun için aşk değilse bile ona benzer daha hafif, daha kaçıcı hislerle dolu kalbinde dün gece gördüğü ihaneti⁷⁷¹ mahkûm etmiş,⁷⁷² Venizelos'un resmini kendi eliyle piyanonun üstüne asan ve o giderken bunu görsün diye kasten⁷⁷³ yanmış mumu piyanonun üstüne bırakarak çekilen genç kızı bir daha görmemeye yemin etmişti.

Türk mahallesine taşındığı gibi artık yemeğini de ne Sportin'de, ne İngiliz kulübünde yiyor, hatta Kordon'u bile terk ederek hükûmet civarındaki kahvelerde oturmayı tercih ediyordu.

İlk günlerde ne yapacağı ve ne olacağı hakkında kati⁷⁷⁴ bir kararı olmadığından vakti öyle geçmiş ve babasından kalan malları satmak için faaliyetle⁷⁷⁵ müşteri taharrisine⁷⁷⁶ koyulmuştu.

Günler gazetelerin nakıs⁷⁷⁷ haberleri arasında renksiz ve tembel bir hayat içinde, ne olduğu bilinmeyen hadisatın cereyanı ortasında yeknesak,⁷⁷⁸ melâl-âver,⁷⁷⁹ sersem sürükleniyor, gidiyordu.

⁷⁷⁰ sade: sadece

⁷⁷¹ ihanet: hainlik

⁷⁷² mahkûm etmek: karara bağlamak

⁷⁷³ kasten: bile bile

⁷⁷⁴ kati: kesin

⁷⁷⁵ faaliyetle: canlılıkla

⁷⁷⁶ taharri: araştırma

⁷⁷⁷ nakıs: eksik

⁷⁷⁸ yeknesak: tekdüze

⁷⁷⁹ melâl-âver: usandıran

Artık işi gücü gazete okumak ve mütalaalarından⁷⁸⁰ aldığı galeyanla dostları ile münakaşalara girmek, hatta bazen kendini kaybedip daha ileri giderek kavga etmek oluyordu.

*

İstanbul’da fırka tebeddüllerinde olduğu gibi gene gazetelere bir galeyan gelmiş, yeni gazeteler çıkmış, meydanı müsait bulunca gene neşrolunmaya⁷⁸¹ başlayan Hürriyet ve İtilaf gazeteleri İttihat ve Terakki rezâilini⁷⁸² her gün türlü türlü makalelerle neşretmekte⁷⁸³ bulunmuşlardı. “Peyam” gene dağdağalı muharririnin, meşhur bir edibin⁷⁸⁴ tarifi veçhile⁷⁸⁵ “balta kesintili” üslubu⁷⁸⁶ ile her gün ok-kalarla mürekkep sarf ediyor,⁷⁸⁷ “Alemdar”da Pehlivan Kadri, Refi Cevat’la beraber gene gayrete gelmişler, muharebe zamanındaki mahrumiyetlerin acısını çıkarmaya çalışıyorlardı.

Bunlardan başka yeni çıkan gazeteler hep birden İttihat ve Terakki’ye yüklenmişler, her gün çuvarlarla teşnî⁷⁸⁸ ve ittiham⁷⁸⁹ yağıdırıyorlar ve böyle her tebeddülde, dökülen rezaletlere haris,⁷⁹⁰ savrulan teşnîata⁷⁹¹ müştak⁷⁹² bir iptila⁷⁹³ ile sarılan kâri⁷⁹⁴ bu pa-çavraları okumaktan emsalsiz⁷⁹⁵ zevkler buluyorlardı.

⁷⁸⁰ mütalaa: ayrıntılı düşünme

⁷⁸¹ neşrolunmak: yayımlanmak

⁷⁸² rezâil: alçakça işler

⁷⁸³ neşretmek: yayımlamak

⁷⁸⁴ edip: yazar

⁷⁸⁵ veçhile: tarzıyla

⁷⁸⁶ üslup: anlatış biçimi

⁷⁸⁷ sarf etmek: kullanmak

⁷⁸⁸ teşnî: kötü gösterme

⁷⁸⁹ ittiham: suçlama

⁷⁹⁰ haris: açgözlü

⁷⁹¹ teşnîat: ayıplamalar

⁷⁹² müştak: istekli

⁷⁹³ iptila: bir şeye düşkünlük

⁷⁹⁴ kâri: okur

⁷⁹⁵ emsalsiz: benzersiz

İstanbul’da ittihatçı ve itilafçı gazeteler arasında bu şenaat yarışı devam ederken İzmir’de iş büsbütün başka idi. İzmir’in Yunan gazeteleri ile Türk gazeteleri arasında her gün muharebe vardı.

Yunan gazeteleri artık nümayişin verdiği küstahlık ve arsızlıkla kendilerini İzmir’in hatta bütün Türkiye’nin sahibi gibi sayarak her gün pek yüksekte atıp tutuyorlar, türlü maskaralıktan çekinmiyorlardı.

Gene bir gün böyle bir maskaralığa karşı “Köylü” gazetesi nihayet sabrı tüketerek almış yürümüş ve Yunan gazetelerinin yazdığı tecavüz-kârâne⁷⁹⁶ makaleye cevaben:⁷⁹⁷

— Bu efendilere şunu söylemek isteriz: Bu memleket bizimdir, istediğimiz gibi idare eder, istediğimiz gibi yaşarız, yabancıların bizim işimize karışmaya hiç hakları yoktur. İstemeyen, hoş görmeyen defolsun, gitsin... Eğer bu adamlar dillerini daha uzatırlarsa yakalarından tuttuğumuz gibi fırlatıp defedeceğiz ve kışklarına bir tekme vurmayıp da unutmayacağız, yollu bir makale yazmıştı.

Öbür gün Yunan gazetesi bu sözlere köpürmüş, haykırmış, hatta küstahlığı daha ilerleterek:

— Biz de bu Türk gazetelerine şurasını anlatmak istiyoruz ki bu memleket zan ve iddia ettikleri gibi onların değildir. Buranın en eski ve en hakiki sahipleri biziz. Onlar, sonradan gelmiş ve o zamanların vahşi âdeti veçhile zorla yerleşmiş bir sürü çapulculardır. Bu münakaşalar daha ilerleyip de bizi daha tahrik ederlerse⁷⁹⁸ kimin kimi defedeceğini göreceğiz!

Bu satırları öbür gün Nihat “Köylü” gazetesinin tercümesinde⁷⁹⁹ okuduğu vakit, beynine kan hücum etmiş,⁸⁰⁰ hemen fırlayıp Frenk mahallesine koşarak o Yunan gazetesi sahibinin kafasını, gözünü yarmaktan kendini güç menetmişti.

⁷⁹⁶ tecavüz-kârâne: sataşırca, saldırırca

⁷⁹⁷ cevaben: yanıt olarak

⁷⁹⁸ tahrik: kışkırtma

⁷⁹⁹ tercüme: çeviri

⁸⁰⁰ hücum etmek: üşüşmek, toplanmak

Artık bu cidal,⁸⁰¹ Yunan gazeteleriyle Türk gazeteleri arasında arsız mahalle çocuklarının kavgalarına benzer bir müşâteme⁸⁰² hâlini aldı. Her gün Rumca gazeteler bir gün evvelki Türk gazetelerinin yazdığı dokunaklı sözleri alarak onlara ağır cevaplar veriyorlar, öbür gün Türk gazeteleri bu cevaplara mukabele ile uğraşıyorlardı.

Gerek gazetelerin bu küstahlıklarından, gerek nümayiş gününde gösterilen taşkınlıkların cezasız kalmasından cesaretleri artan, burunları büyüyen İzmir Rumları her gün daha şişiyor, daha kabarıyor ve daha tahammülsüz oluyorlardı.

Nihat bir gün Köylü matbaasında Kemal Mümtaz'ı görmeye gitmiş ve yolda Frenk mahallesinden geçerken sokaklarda satılmak için kapalı dükkânlardan birinin önüne asılan resimlerden birine gözü ilişerek kurşunla vurulmuş gibi mıhlanmış, kalmıştı.

Bu resimlerden biri Ayasofya Camii'nin içini gösteriyor ve Çihar Yâr-i Güzin⁸⁰³ levhaları⁸⁰⁴ yerine putlar konulmuş bulunuyordu.

Daha bunun yanında Yunanlılığın Türk hayatına küstahça tecavüz emellerini gösteren bir sürü resimler vardı. Çünkü nümayiş gününden beri geçen zamanda Rumlar kim bilir ne vaatler almışlar, ne küstahlıklar kurmuşlar, bilhassa İstanbul'a müttefikin donanması arasında Yunan gemilerinin de bulunması onlara ne derin bir gurur vermiş ve İstanbul'da kumandanlar ve mümessillerin⁸⁰⁵ yavaş yavaş azan, kuduran icraatı⁸⁰⁶ her tarafta olduğu gibi İzmir'de de şüyu bulmuştu.⁸⁰⁷

Her ne kadar gazetelerde bu hususa dair bir şey yazılmıyorsa da İstanbul'dan gelenlerden yavaş yavaş duyuluyor ve yayılıyordu. Müttefikler İstanbul'a çıkar çıkmaz Rumlar, Ermeniler ve Yahudi-

⁸⁰¹ cidal: çekişme

⁸⁰² müşâteme: atışma, birbirine sövme

⁸⁰³ Çihar Yâr-i Güzin: Dört Halife

⁸⁰⁴ levha: duvara asılmak için yazılmış yazı

⁸⁰⁵ mümessil: temsilci

⁸⁰⁶ icraat: yapılan işler, çalışmalar

⁸⁰⁷ şüyu bulmak: herkes tarafından duyulmak

ler emsalsiz bir şımarıklıkla türlü rezalete gömülmüşler, Türkleri tahkir ve daha ileri giderek iftira⁸⁰⁸ ile zarara sokmakta zevk buluyorlardı; menfaat yüzünden Türklerin düşmanı olan bu herifler, bin türlü yalanlar ve dolanlarla hasımlarını lekeleyerek tevkif ettiriyorlardı.⁸⁰⁹ Bu kabilden herhangi bir mahalleden yahut bir çarşıdan bir Türk bir gün alıp götürülüyor ve bir daha avdet etmiyordu.

Evlerde ve dükkânlarda işgaller ve müsadereler⁸¹⁰ başlamıştı.

Müttefikin zabitlerinden birisi mesela bir evi, bir köşkü, bir yalıyı beğeniyor, sahibine üç gün mühlet⁸¹¹ vererek müddetin hitamında⁸¹² zorla kapıyı açıp veya kırıp giriyordu. Fakat bunlar bütün sureta⁸¹³ gizli kalıyor, hariçten⁸¹⁴ kimse itiraz edemiyor, herkes boyun bükük sabr ü tahammülünden⁸¹⁵ başka bir çare bulamıyorlardı. Bu hâller yavaş yavaş tesir ve tahribi⁸¹⁶ itibarıyla Türk hayatında feci izler bırakıyordu.

*

İzmir’de limanda yerleşmiş müttefikin mümessilleri ve bunların memurları şimendiferleri⁸¹⁷ işgal etmişler, posta ve telgrafa kontrol koymuşlar, gümrüğe bilmem ne yapmışlar, şehir hayatına bilfiil hâkim olmuşlardı. Yani harp zamanında posta, şimendifer vasıtası ile Türkler lehinde vuku bulan suistimaller şimdi Hristiyanlar tarafına geçmiş, onların lehinde cereyan ediyordu.⁸¹⁸

Mesela dört senedir limanda kapalı kalmış ihracat eşyasını, Avrupa’ya göndermek mühim bir iş olmuştu. Yalnız Avrupa’ya değil İstanbul’a bile gemi gelmesi herkesin merakını celbediyor, bu

⁸⁰⁸ iftira: kara çalma

⁸⁰⁹ tevkif ettirmek: tutuklatmak

⁸¹⁰ müsadere: zorla alma

⁸¹¹ mühlet: bekleme süresi

⁸¹² hitam: bitim

⁸¹³ sureta: görünüşte

⁸¹⁴ hariçten: dıştan

⁸¹⁵ sabr ü tahammül: sabır ve dayanma

⁸¹⁶ tahrip: yıkım

⁸¹⁷ şimendifer: demiryolu

⁸¹⁸ cereyan etmek: gerçekleşmek, devam etmek

gemilere yüklenecek eşya büyük bir ehemmiyet⁸¹⁹ alıyordu. Bu eşyanın tercihen⁸²⁰ yükletilmesi etrafında öyle para dalavereleri oluyordu ki rivayete⁸²¹ nazaran⁸²² tek bir seferle ihya olacak⁸²³ kadar kazananlar bulunuyordu.

Her şey hep işgal kuvvetlerinin delalet ve müsaadesi ile olmak lazımdı. Birtakım Yunanlı herifler gelen kumandanlara ve emir sahiplerine hulul etmişler,⁸²⁴ şüpheli ve kirli bir vasıtalıkla hüküm sürüyorlar, bu esnada eski kinlerin, eski yaraların acısını çıkarmak isteyerek türlü zulüm, türlü haksızlık yapıyorlardı.

Kimsenin görmediği, işitemediği, haber alamadığı öyle gizli, ince dalavereler, oyunlar ki şehri içinden oyuyor, hayatı yiyordu.

*

Nihat her gün İstanbul'dan gazete beklerdi. Ekseriya bunları postahananın önünde müvezziden⁸²⁵ kaparak, okumak için "Köylü" idarehanesine gider, orada sütunlarla⁸²⁶ rezalete gömülürdü. Şimdi Hürriyet ve İtilaf'tan herkes bir kahraman olmuştu. Hiç isimleri işitilmemiş herifler meşhur fedailer⁸²⁷ gibi ortada dönüyorlar ve harp zamanındaki hüsrânların⁸²⁸ intikamını almak için İttihat ve Terakî'nin cinayetlerini saymakla uğraşıyorlardı.

İstanbul tam manası ile bir anarşi⁸²⁹ içinde idi. Daha şehirde istedikleri gibi yerleşip tutunamamış olan müttefikin mümessillerinden her biri nüfuzunu⁸³⁰ bir faikiyet iddiası ile hâkim ve cari⁸³¹

⁸¹⁹ ehemmiyet: önem

⁸²⁰ tercihen: istenerek, yeğlenerek

⁸²¹ rivayet: söylenti

⁸²² nazaran: göre

⁸²³ ihya olmak: kalkınmak

⁸²⁴ hulul etmek: içlerine girmek

⁸²⁵ müvezzî: dağıtıcı

⁸²⁶ sütun: gazetelerdeki bölümler

⁸²⁷ fedai: serdengeçti

⁸²⁸ hüsrân: ümidin boşa çıkmasından duyulan acı

⁸²⁹ anarşi: kargaşa

⁸³⁰ nüfuz: söz geçirme

⁸³¹ cari: geçerli

tutmaya çalışıyordu. Böylece gizli rekabetler, hafî⁸³² nüfuz mücadeleleri, bilhassa paranın oynadığı işlerde kanlı bir mesele idi.

Saray ne yapıyordu? Gazetelere bakılırsa her şey güllük gülüstanlıktı. Fakat tabii görülen ve itiraf edilenlerin arkasında görülmeyen ve itiraf edilemeyen şeyler de vardı. Yalnız itiraf edilemeyenler değil, büyük itinalarla gizlenen daha kim bilir neler vardı?

Nihat kendi kendine: -Kim bilir ne facialar, ne gözyaşları ve ne kanlar! diye söyleniyordu.

Bir gün Kemal Mümtaz'la bu bahis hakkında konuşturlarken:

— Evet, gazetelere bakarsan her şey latif... Fakat söylediğin gibi bunların arkasında kim bilir ne korkunç şeyler vardır!

Demiş ve alaylı bir omuz silintisi ile:

Zaten ilave etmişti, zaten bizim gazeteler değil ya, her memleketin gazetesi öyledir; istemediklerini o kadar batırırlar ki nefes almak imkânı bırakmazlar... İstediklerini de o kadar çıkarırlar ki arşa⁸³³ sığdıramazlar... Gazete denilen nesne fassal⁸³⁴ ve müzevir⁸³⁵ koca karılara benzer, insan bir kere onların çürük dişli, kokmuş salyalı ağızlarına düşmesin, yoksa!

*

Nihat'a şimdi bir merak gelmişti. Tanıdıklarının sanki hepsini imtihan⁸³⁶ ve teftiş ediyordu.⁸³⁷ Kimin yanına otursa ortalıkta cereyan eden hâlleri mevzubahis ederek⁸³⁸ muhatabının⁸³⁹ fikrini anlamak ister ve münakaşaya tutuşurdu. Bunların hepsinden de müthiş inkisarlar duyuyor ve herkesin yalnız kendi nefsinin, kendi hayatını düşündüğünü anlıyordu.

⁸³² hafî: gizli

⁸³³ arş: göğün en yüksek katı

⁸³⁴ fassal: karalamacı

⁸³⁵ müzevir: arabozan

⁸³⁶ imtihan etmek: sınamak

⁸³⁷ teftiş etmek: denetlemek

⁸³⁸ mevzubahis etmek: konu etmek

⁸³⁹ muhatap: kendisiyle konuşulan kişi

Hiç kimse yoktu ki “Memleket batıyor, ne olacağız?” desin ve “Acaba bir şey yapamaz mıyız, kurtulmak çaresi yok mu?” diye düşünsün. Herkes ayrı ayrı bu inkıraz ve inhilalde kendini zarardan masun⁸⁴⁰ bulundurmaya çalışıyor, kendi zevkini, kendi keyfini temine⁸⁴¹ ehemmiyet veriyordu.

Herkes kendi havasında idi. Mesela bir Sabahattin Bey vardı ki Frenk çarşısında bir pasajda mağazası olduğunu bilirdi. Bununla Sportin günleri lokantada tanışmışlar ve her akşam onun terasta buzlu rakısını içip mükellef yemeğini yedikten sonra gelen kavun tatlı olmadığı için garsonla kavga ettiğine şahit olmuştu.⁸⁴²

Bir gün hükûmet karşısında kahvede otururken bu adam düştü, geldi ve kendisini görünce selam vererek yanına oturdu. Öteden beriden konuşmaya başladılar.

— Artık Sportin’de görünmüyorsunuz? diye sordu ve Nihat’ın söylediği tek tük mazeret lakırtıları üzerine bir akşam onu yemeğe davet etti.

— Efendim, diyordu, şimdi o eski keyif kalmadı ki... Eh ne olacak, artık kış iyice geldi, kânunuevvel⁸⁴³ boyladık... Gecele-ri yağmurlu olmasa bile hava soğuk oluyor... Yazın insan terasta kendi kendine oturabilir ve vakit geçer... Şimdi tek başıma içeride çok sıkılıyorum. Sizin de benim gibi ailesiz olduğunuzu bildiğimden hiç olmazsa geceleri buluşalım, beraber vakit geçirir, eğleniriz demek istiyorum.

Nihat’ın bugünlerde dehşetli bir bezginliği vardı: Ne yapacağını bilmiyor, sıkıntıdan boğuluyordu. Uyuşuk hayatında o zamana kadar gösterdiği faaliyet ve kalbinde galeyan hâlinde bulunan gençlik emelleri taşıyordu.

Sabahattin Bey, sol gözünü kırparak:

— Her şey arkadaşla olur, diyordu. Mesela yalnız yemekte değil şimdi artık her eğlencede sıkılıyorum, sizi öyle yerlere götürü-

⁸⁴⁰ masun: korunan

⁸⁴¹ temin: sağlama

⁸⁴² şahit olmak: görmek, tanık olmak

⁸⁴³ kânûn-ı evvel: aralık

rüm ki... Beyefendi İzmir'in öyle piliçleri vardır ki emsalini hiçbir yerde bulamazsınız.

Hemen herifin göğsüne bir yumruk vurup karşısından koğmak arzusunu hissetti. Bu da işte bir nev⁸⁴⁴ idi, başka hiçbir şey düşünmeyerek, yalnız kendi midesine, yalnız kendi zevkine hasr-ı hayat etmiş⁸⁴⁵ bir herifti. Acaba bu kadar mı idi? Yoksa bu meşhur İzmir piliçlerinin ziyaretinden kendine bir hisse,⁸⁴⁶ bir menfaat çıkarmayı âdet etmiş⁸⁴⁷ bir adam mı idi?

Nihat kendini cebrederek⁸⁴⁸ itizar etti.⁸⁴⁹

Sabahattin Bey, birdenbire bu dereceye nasıl olup da geldiğini Nihat'ın tayin edemediği bir teklifsizlik içinde bir hamle ile yanına daha sokulup daha yanaşarak:

— Vallahi kabul etmem Beyefendi, diyordu. Kabil⁸⁵⁰ değil, bu gece gelemeszeniz bile mutlaka yarın, yahut öbür gün için söz isterim...

Şimdi Nihat'a da bir tereddüt⁸⁵¹ gelmişti:

— Ne olur, belki bu içine gömüldüğüm meyus ve harap gecelerin biri zerre kadar bir neşe olsun verir, bu da bir kâr değil mi? diyordu.

İşte bu fikirle Sabahattin Bey'le o akşam Sportin'de buluşmak üzere sözleştiler.

*

⁸⁴⁴ nev: tür

⁸⁴⁵ hasr-ı hayat etmek: hayatını yalnız bir şeye yöneltmek

⁸⁴⁶ hisse: pay

⁸⁴⁷ âdet etmek: alışkanlık etmek

⁸⁴⁸ cebretmek: zorlamak

⁸⁴⁹ itizar etmek: özür dilemek

⁸⁵⁰ kabil: mümkün

⁸⁵¹ tereddüt: duraksama

Nihat yalnız kalınca kendi kendine bir aya yakın böyle mahrum⁸⁵² geçirdiği riyazet⁸⁵³ hayatını nihayet bozmaya mecbur olduğunu elemle görerek:

— Hani Sportin’e gitmeyecektin, hani düşman lokantalarında yemek yemeyecektin? Sen de sözünde durmaz bir herifsin... diye nefesine levn etmeye⁸⁵⁴ başlamıştı.

Bir taraftan kendini bu karara sevk eden zayıf Nihat bu tevbihlere⁸⁵⁵ cevap, bu ittihamlara müdafaa⁸⁵⁶ makamında dil döküyor:

— Ben de pek ileri gittim ya, diyordu, evet malum yemin ettim ve bu yemini tutacağım, fakat benim yeminimde bu akşam bozacağım hangi kayıt var?

İki saat kadar daha kahvede oturduktan sonra akşam olduğunu görerek otele gitti, itina ile giyindi, bir arabaya atladı. Hava hafif yağmurlu fakat rüzgârsızdı, sakın, sessiz bir yağmur yağıyordu.

Sportin’in bahçesi önünde arabadan indi, boş bahçeden geçerek camlı kapıyı açtı; şimdi yalnız orası değil arkada eski tiyatro yeri de açılmış ve bütün saha halk ile dolmuştu.

Sabahattin Bey orada, masasının başında idi. Beyefendi her geceki gibi muhtelif mezelerle zengin ve mükellef bir keyif yapıyordu. Nihat’ı görünce kuru dudaklarında bir tebessüm parladı ve kalkarak istikbal etti:⁸⁵⁷

— İşte biz yaz kış, dedi, bu masalarda bir esir hayatı süreriz. Ömrümüz bu kadar didişme arasında başka nasıl geçer? Her gün akşama kadar mağazada uğraş, çalış, gece burada bir iki saat acı çıkar. Bizim aile İstanbul’da oturuyor, ben burada Bonmarşe’nin karşısında bir sokağın içinde bir pansiyonda otururum. Yegâne⁸⁵⁸

⁸⁵² mahrum: yoksun

⁸⁵³ riyazet: nefsin isteklerini kırma

⁸⁵⁴ levn etmek: kınamak, paylamak

⁸⁵⁵ tevbih: paylama

⁸⁵⁶ müdafaa: savunma

⁸⁵⁷ istikbal etmek: karşılamak

⁸⁵⁸ yegâne: tek

eğlencem bu rakı ve ara sıra bazen piliç kümeslerine düşüp, gıt gıt gıdaklamaktır.

Ve bu son sözü çirkin bir tebessümle süslemek istedi.

Nihat, acaba bu adamın memleket hakkında hiçbir düşüncesi yok mudur? Varsa ne düşünüyor? diye merak ediyordu ve lakırtıyı bu vadiye⁸⁵⁹ sevk etmek istediye de, Beyefendi daha ilk telmihe⁸⁶⁰ cevaben hemen kadehini kaldırarak:

— “Gam u şâdî-i felek⁸⁶¹ böyle gelir, böyle gider...” demişler Beyefendi. Bilhassa rakı âleminde böyle bahisleri hiç sevmem... Ne lüzumu var efendim, işler bize ait değil... Onlarla evliyâ-yı umûr⁸⁶² meşgul olsunlar, demiş, geçmişti.

Nihat şimdi oturduğu yerden sağını, solunu, etrafını tetkik ve muayene ediyordu.⁸⁶³ Yazın hepsi ile göz aşinalığı⁸⁶⁴ peyda olmuş aileler masaları işgal etmişler,⁸⁶⁵ tatlı tatlı konuşuyorlar ve ara sıra mızıka başlayınca dansa kalkanlar oluyordu.

Sabahattin Bey, yemeği erken yemek isteyerek garsona emretmişti. Yemeği yediler, bitirdiler. Arkadaşı ona doğru eğilerek:

— Yemeği erken yedik, piliçleri yoklamak için... diyerek peçete ile ağzını siliyordu.

Nihat kendini bu piliç ziyaretini istemediği için itizar etmek üzere iken birdenbire gözü kapıdan giren iki kadınla bir erkeğe ilişti.

Erkek Daster; kadınlar, karısı ile kızı Beatrice idi. Vurulmuş gibi olduklarını görmemeleri için başını çevirip arkasını döndü.

⁸⁵⁹ vadi: alan

⁸⁶⁰ telmih: ima

⁸⁶¹ gam u şâdî-i felek: feleğin sevinci ve üzüntüsü (Mehmet Sâdi Bey’in şiirinden bir dize.)

⁸⁶² evliyâ-yı umûr: iş başında bulunanlar

⁸⁶³ muayene etmek: gözden geçirmek

⁸⁶⁴ göz aşinalığı: üstünkörü tanışıklık

⁸⁶⁵ işgal etmek: tutmak

Bir zamanlar bu tesadüfleri nasıl helecanla⁸⁶⁶ bekler ve Beatrice böyle birden giriverince kalbi nasıl çarpardı. Şimdi başını çeviriyor, hatta kalkıp kaçmak istiyordu.

Fakat yürümeye başladıkları zaman onların masalarının yanından geçmek üzere olduğunu görerek ne yapacağını şaşırdı.

Onları görmemiş gibi yaparak geçebileceğini düşünüp ilerlemeye devam etti. Fakat masaya iyice yaklaştığı vakit görmemek için inadına başını öbür tarafa çevirmesine rağmen Beatrice'nin birdenbire vurulmuş gibi sıçrayıp kalktığını ve:

— O, Nihat Bey... diye yolunu kestiğini görünce, terbiyesizlik etmemek için hürmetle eğilerek nezaketle⁸⁶⁷ selam verdi. Fakat öyle keskin, öyle barit bir tavrı vardı ki genç kız ne olduğunu anlayamamıştı. Nihat Bey söz söyleyemeyerek Nihat'ı geçmeye bıraktı.

Şimdi sokakta idiler. Sabahattin Bey teklifsizce onun koluna girmiş, çiseleyen yağmur altında şemsiyesini açmış, onu götürüyordu. Islak kaldırımlar üzerinde kunduraları çamura bulanarak yürüyorlardı. Hemen orada, pek yakında iki üç sokak sonra dar bir yola girdiler.

Nihat nereye gittiklerini, ne yaptıklarını düşünmüyor; hiçbir şey düşünmüyordu. O ancak kendini görünce sıçramış kalkmış Beatrice'nin onun soğukluğundan donarak nasıl acı bir hezimetle oturduğunu düşünüyordu.

Genç kızın kendisini görünce gösterdiği hamle ve şıtap delikanlıyı sarsmaktan hâli kalmamıştı.⁸⁶⁸ Fakat ne de olsa Venizelos'un resmini piyanonun üstüne asarak, onu görsün diye kasten mumu orada bırakmasını affedemiyordu ve şimdi o günü bütün teferruatı ile gözünün önünde canlandırarak tekrar bir kin rüzgârı esmiş, kalbinin külleri altında meydana çıkan kıvılcımları söndürmüştü.

*

⁸⁶⁶ helecan: heyecan

⁸⁶⁷ nezaket: incelik

⁸⁶⁸ hâli kalmamak: geri durmamak

Sabahattin Bey zifiri karanlık sokakta çalacağı kapıyı bulmakta müşkülât çekiyor gibi arıyor, bakınıyor:

— Yanlış kapı çalmayalım da... diyordu, sonra dayağı hak edebiliriz ha...

Nihayet bir kapının önünde durdu ve zili çevirdi, içeriden hemen bir ses işitildi:

— Kimdir o?

Sabahattin Bey: -Yabancı değil madam, açınız... dedi.

O anda kapının camı açılarak büyük bir ihtiyar kadın başı kendilerini içerinin lambasından süzülen ziya altında muayene etti ve kapıyı çalan adamı tanımış olacak ki sürmeyi çekti, onları içeri aldı. Şimdi Sabahattin Bey sarhoş sarhoş madamla yârenlik⁸⁶⁹ ediyordu.

Nihat böyle evlere ömründe iltifat etmemişti.⁸⁷⁰ O, böyle para ile alınan satılan aşk zevklerinden nefret ederdi. Bunlar kendine bir hakikat değil bir taklit göründüğünden tenezzül etmezdi.⁸⁷¹ Bunun için arzusu hilafına⁸⁷² sürüklendiği bu evde bu geceyi büyük bir eza⁸⁷³ içinde geçireceğini anlıyordu.

İhtiyar karı Sabahattin'in sarhoşluğunu görmüş, onun suyunca gitmek lazım geldiğini anlayarak sırtını okşaya okşaya içeri odaya götürüyordu. Şimdi onlar beyefendinin geçende geldiği vakit aldığı bir kadın hakkında konuşuyorlardı. Beyefendi bu akşam da o kadını istiyor, İhtiyar "Nereden bulurum beyim? Siz oturun bakalım bir kere... Sağa sola bir adam göndereyim... Olur ki onu, olur ki başkasını... Artık kısmetinize..." diyordu.

Şimdi kadın çıkmış, yalnız kalmışlardı. Beyefendi babasının evinde oturuyormuş gibi enine boyuna uzanıyor, geçirtilerle,

⁸⁶⁹ yârenlik: sohbet

⁸⁷⁰ iltifat etmek: ilgi göstermek

⁸⁷¹ tenezzül etmemek: kendine aykırı düşen şeyi yapmaya istekli olmamak

⁸⁷² hilaf: ters

⁸⁷³ eza: sıkıntı

öğürtülerle geniş nefesler alıyor, hâlbuki Nihat bir ayak evvel çıkıp kurtulmak için can atıyordu.

*

On beş, yirmi dakikalık bir intizardan⁸⁷⁴ sonra kapı tekrar açıldı. İçeri ürkek bir gazal⁸⁷⁵ girdi. Fakat o kadar ürkek, o kadar ufak ki kapıdan oturduğu koltuğa gelinceye kadar etrafına “Aman bana kıymayınız... Sakın ha... Pek yazık olur... Merhamet ediniz!” diye yalvarır göründü.

Sabahattin Bey birdenbire başkalaştı; gözlerinden, hâlimden, tavrından “Aman bu ne can şey böyle.” der görünüyordu.

Kız oturduğu koltukta tek bir hareketlerini görürse sıçrayıp kaçacak gibi uçmaya müheyya⁸⁷⁶ duruyordu. Arkadan madam girmiş Beyefendi’nin kulağına bir şeyler fısıldıyor ve kaba homurtular arasında “Ey bu olmadı ya...” gibi şikâyetler fark ediliyordu.

Nihayet kadın onun arkasını okşayarak “On dakika daha bekleyiniz, on dakika...” diye çıktı, gitti.

Şimdi Beyefendi uzanmış, kızı elinden tutmuş, yanına oturtmuştu. Bu, daha çocuk denilecek kadar ufak, henüz genç kız bile olmamış, yavru bir şeydi. O kadar çekingen tavırları vardı ki insan nasıl olup da böyle bir hayat içinde bulunduğuna şaşıyordu.

Onlar böyle konuşuyorlarken, Nihat karşıdan dünyaya aynı hisler, aynı ihtiyaçlarla gelmiş insanların sonra nasıl olup da bu kadar ayrıldıklarını anlamıyor, “menfaat” denilen canavarın bütün hareketlerimize, bütün saiklerimize⁸⁷⁷ yegâne hâkim olduğunu tasdik ediyordu.

İşte mesela şu kızı menfaat, millî menfaat, papazların güttükleri, diplomatların ateşledikleri cemaat menfaati, mesela Rum veya

⁸⁷⁴ intizar: bekleme, bekleyiş

⁸⁷⁵ gazal: ceylan

⁸⁷⁶ müheyya: hazır

⁸⁷⁷ saik: güdü

Ermeni yapmış... Ve sonra gene menfaat, fakat bu sefer şuurlu,⁸⁷⁸ şahsi menfaat onu omzundan tutup bu sefahethaneye⁸⁷⁹ itmişti.

Burada tesadüf meşum bir tecelli⁸⁸⁰ ile onu şimdi bir Türk'ün kollarının arasına atıyordu.

*

Sabahattin Bey, şimdi o kadar ısrarlarla buraya getirdiği misafirini unutmuş, kızın cilvelerini, peltek bir Türkçe ile söylediği kelimelerini meftuniyetle⁸⁸¹ dinliyor, her an artan galeyanlarla tecavüze başlıyordu.

Bereket versin, bu esnada kapı açıldı, madam deminden beri Beyefendi'nin bahsettiği kadını getirdi de Sabahattin Bey genç kızı Nihat'a bırakmağa razı oldu ve bu Nihat için çok elemli bir gece oldu. Uzun zamandan beri nefsinin mahrum ettiği zevke mülaki olmuştu⁸⁸² ve güya bu gece eğlenecekti.

Hâlbuki bu bir zevk değil, âdeta bütün manasıyla bir zehirlenme idi. Damla damla zehir içiyor gibi her dakika başka bir acıyla ruhu doluyor ve şişiyordu. Birbirlerini hiç tanımayan iki mahlukun⁸⁸³ böyle sipariş üzerine tesadüf ederek doğru esasa girmeleri Nihat'a iğrenç görünüyordu.

Bu, İzmir'de bir lokantacı kızı idi. Fakat kenar köşelerde küçük bir lokantacı. Altı ay evvel, muharebenin koyu zamanlarında Ödemiş'te muvazzaf⁸⁸⁴ ahz-ı asker⁸⁸⁵ çavuşu bir Türk'le sevişmiş, babasının evinden kaçıp onunla Ödemiş'e gitmişti.

— Zaten, diyordu, zaten başka ne yapacaktım ki ablam birisine metreslik eder ve daima kendi gibi, birini bulup babamın dayaklarından ve tazyiklerinden kurtulmaklığımı söyler dururdu.

⁸⁷⁸ şuurlu: bilinçli

⁸⁷⁹ sefahethane: fuhuş yeri

⁸⁸⁰ tecelli: alın yazısı

⁸⁸¹ meftuniyet: tutkunluk

⁸⁸² mülaki olmak: kavuşmak

⁸⁸³ mahluk: yaratık

⁸⁸⁴ muvazzaf: görev başındaki asker

⁸⁸⁵ ahz-ı asker: askere alma

Çünkü babası tanrının günü onu döğüyordu. Çok yemek yiyor diye döğerdi, kundurası eskimiş diye döğerdi, evi istemiyor, gözü sokakta diye döğerdi. Yani her gece kızın geçireceği bir dayak patırtısı vardı.

Yediği dayaklardan çürük içinde, fakat daha pek küçük olduğundan kızcağız ne yapacağını bilemez, babasının koltuğu altında dayığa tahammülden başka bir çare bulamayarak gözyaşı ile yaşar giderdi.

Nihayet bir gün...

— Bir gün, diyordu hazin hazin boynunu büküp iri şahane gözlerini kısarak, bir gün Canip Bey karşıma çıktı. Oturduğumuz ev cadde üstünde idi. Karşımda bir gazino vardı. Buradan bana o kadar bakıyor, o kadar meşgul görünüyordu ki...

Tabii⁸⁸⁶ değil mi? Zaten ablasının tavsiyesiyle⁸⁸⁷ böyle bir adam bekleyen kız hemen tebessümle mukabele etti.

Ve bu gayet sade⁸⁸⁸ oldu. Delikanlının daveti üzerine bir gün gömleğini, çoraplarını paket yaparak babasına bir şey söylemeden evden çıktı. Bu adamın Ödemiş'te vazifesi vardı ve izinle gelmişti. O gün kızı aldı, şimendifere bindirdi, beraber Ödemiş'e gittiler ve orada yaşadılar. Fakat İzmir gibi fuhşun⁸⁸⁹ ve zevkin sokaklarda sıçradığı bir şehirde böyle bir kız nedir? Bunlardan her gün yüzlercesi düşüp durmuyor mu? Bugün dalında güzel bir gül gibi parlayan yarın yerde çamurlar içinde değil midir? Ve şimdi oradan geçen bir adamın ayaklarının altında ezilip pâyimal olmaya⁸⁹⁰ mahkûm bulunmaz mı?

*

İki hafta geçmemişti ki Canip Bey kızı hor görmeye başladı. Nihayet horlayıp harladığı hâlde onun gitmeyeceğini, başında kalacağını bildiğinden bir gün eline bir şimendifer bileti tutuşturup:

⁸⁸⁶ tabii: doğal

⁸⁸⁷ tavsiye: yol gösterme

⁸⁸⁸ sade: gösterişsiz

⁸⁸⁹ fuhuş: para karşılığı cinsel ilişkide bulunma

⁸⁹⁰ pâyimal olmak: sürünmek

— Haydi sen İzmir’e git, demişti, ben de bir iki güne kadar arkandan geliyorum.

İlk anda böyle bir muamelenin ne demek olduğunu anlamayan genç kız saf ve masum aldanmış, sevinerek İzmir’e gitmişti. Orada ablasında bir iki gece kaldı. Fakat ablasının âşığı musallat olarak⁸⁹¹ ona rahat vermemeye başladı. Bu hâli fark eden ablası onu babasına göndermeye mecbur oldu.

Şimdi kız gene babasının evinde ezaya girmişti. Fakat bu sefer babası bütün bütün başka idi:

— Git para kazan gel, diyordu. Ben seni her gün doyuramam... Yiyeceğini hak et.

Ve bu teranelerle⁸⁹² tekrar dayak başlamıştı. Bir o kadar dayak yedi ki ağlaya ağlaya ablasına gitti ve kendini öldüreceğini söyleyerek merhamet⁸⁹³ için yalvardı.

O zaman ablası ciddi bir tavırla:

— Ey elbette, dedi, elbette yediğini kazanmak lazım... Mademki Ödemiş’e kadar gittin bir kere bu yola girdin, sana bir akıl öğreteyim.

Ve ona bu evi tarif etmişti. Kadın kim bilir nereden ve ne vakit bu randevu evini salık⁸⁹⁴ almıştı ve kız kardeşine yegâne selamet yeri olarak burasını tavsiye ediyordu.

Genç kız bunları anlatarak hazin bir tevekkül⁸⁹⁵ tavrı ile:

— İşte, dedi, işte buraya bu gece böyle geldim.

*

Eğer bu ırka karşı en kanlı bir husumetle⁸⁹⁶ ve zehirli yaralarla ezeli⁸⁹⁷ bir nefret duymasaydı, bu kız için büyük bir acı duyacaktı.

⁸⁹¹ musallat olmak: sürekli rahatsız etmek

⁸⁹² terane: sürekli tekrarlanan söz

⁸⁹³ merhamet: acıma

⁸⁹⁴ salık: tavsiye

⁸⁹⁵ tevekkül: yazgıya boyun eğme

⁸⁹⁶ husumet: düşmanlık

⁸⁹⁷ ezeli: çok eski

Fakat ihtimal dünyanın bu karanlık gecesinde, şimdi İstanbul'da veya başka işgal altında olan Türk memleketlerinde ne kızcağızlarımız vardı ki böyle mutlak şerait altında olmadıkları hâlde düşmanların yumrukları altında fuhuş yataklarında ırgat heriflerin keyiflerini getirmekle meşguldü.

Başını elemle sallayarak:

— Dünya ve dünyada insanların kendilerine yarattıkları feci tecelliler ve kaderler... diye inledi.

Eğer acımak lazım gelse ve kurtarmak icap etseydi, eğer muavenete ve himayeye lüzum görseydi iyilik ve lütuf için kendi Ayşe'sini kendi Fatma'sını tercih eder, saracağı yaranın hiç olmazsa bir Türk göğsünde olmasını evla⁸⁹⁸ bulmaz mı idi?

Nihat son günlerde her hususta kendinde görünen milliyet aşkının bu fırsatla gene böyle tezahürüne⁸⁹⁹ memnuniyetle şahit oluyordu.

— Ne yaparsam yapayım, iyi bir nazarım, faydalı bir hareketim, şefkatli bir arzum yalnız Türk içindir. Çünkü bizde de başkalarında olduğu kadar, belki, belki değil şüphesiz, daha çok tesliyet⁹⁰⁰ muhtaç kalpler ve himaye arayan canlar var ve bu canlar benim kanımdan, benim ırkımdan ve benim benliğimden oldukları için bence bin kere daha mukaddestirler,⁹⁰¹ diyordu.

V

“MÜNCİ”⁹⁰² HENÜZ BİR RÜYA İKEN

Muharebenin en müşkül⁹⁰³ senelerinde, en koyu mahrumiyetler içinde çırpınırken herkes bütün müzayakayı⁹⁰⁴ yalnız yolların

⁸⁹⁸ evla: yeğ, daha iyi

⁸⁹⁹ tezahür: ortaya çıkma

⁹⁰⁰ tesliyet: avutma

⁹⁰¹ mukaddes: kutsal

⁹⁰² münici: kurtarıcı

⁹⁰³ müşkül: zor

⁹⁰⁴ müzayaka: yokluk, sıkıntı

kapalı, limanların muhasara⁹⁰⁵ altında, vesait-i nakliyenin⁹⁰⁶ asker elinde olmasına hamlediyordu⁹⁰⁷ ve mütareke olur olmaz yollar açılıp muhasara kalkarak Avrupa'nın idaresi asker elinden kurtulduğu zaman hemen evvelki gibi vagon vagon emtia,⁹⁰⁸ vapur vapur iaşe⁹⁰⁹ mevaddı gelecek diye seviniyordu.

Fakat şimdi mütareke olduğu vakit işin böyle olmadığı ve herkesin yanıldığı görülmeye başlamıştı. Çünkü harp esnasında amele⁹¹⁰ dağılmış, fabrikalar yıkılmış, pazarlar bozulmuştu. Her şey, her taraf karmakarışık, her köşe darmadağındı. Fabrikalar düzeltilip pazarlar tanzim edilip⁹¹¹ işler gene eski kıvamını bulmak için öyle mâniler⁹¹² çıkmıştı ki bunları hal ü tesviye etmek⁹¹³ hemen hemen muhal di.

Şimdi bunlardan başka bir de kambiyo⁹¹⁴ sözü işitiliyordu. Evvelden de mevcut⁹¹⁵ ve sarı⁹¹⁶ iken hayatımıza dışını o kadar geçi-remediği için alakadar olmadığımız bu müthiş kelime bütün dünya hayatını, bütün beşeriyet⁹¹⁷ varlığını tırnakları arasında kemirerek boğazımızdan geçen nefesi bile tazyik ediyordu.⁹¹⁸

Sterlin,⁹¹⁹ Dolar, Frank,⁹²⁰ Liret⁹²¹ farkı... İşte bütün dünya hayatı bu oyun içinde çalkanıyordu ve bu oyun dolayısıyladır ki ek-

⁹⁰⁵ muhasara: kuşatma

⁹⁰⁶ vesait-i nakliye: taşıma araçları

⁹⁰⁷ hamletmek: bir sebebe bağlamak, yormak

⁹⁰⁸ emtia: mal

⁹⁰⁹ iaşe: gıda

⁹¹⁰ amele: işçi

⁹¹¹ tanzim edilmek: düzenlenmek

⁹¹² mâni: engel

⁹¹³ hal ü tesviye etmek: çözüp bir sonuca bağlamak

⁹¹⁴ kambiyo: para değişimi

⁹¹⁵ mevcut: var

⁹¹⁶ sâri: yürürlükte

⁹¹⁷ beşeriyet: insanlık

⁹¹⁸ tazyik etmek: sıkıştırmak

⁹¹⁹ sterlin: Birleşik Krallık'ın para birimi.

⁹²⁰ frank: Fransa'nın para birimi.

⁹²¹ liret: İtalya'nın para birimi.

mek, serbest serbest ve gemi gemi gelen son un muvâredatı⁹²² ile ancak yirmi kuruşa bulunabiliyor; şeker altmıştan aşağı alınamıyordu ve yiyecek, içecek, giyecek, her şey bu nispette⁹²³ bir fiyat muhafaza ediyordu.⁹²⁴

Yaşamının bu tazyiki altında bütün halk yalnız kendi canını düşünüyor, kendi rahatına, kendi keyfine nefsini vakfetmiş⁹²⁵ bulunuyordu.

Vâkıâ gazetelerde, meclislerde, hususî⁹²⁶ ve umumi mükâlemlerde⁹²⁷ siyasiyat, vatan ve millet bahisleri daima tekerrür ediyor,⁹²⁸ fakat herkes muhakeme neticesinde yeis ve hüsrân davet eden bu bahislerden sonra haricen⁹²⁹ değilse bile kendi kendini, yalnız kendisini düşünüyordu.

Bir kere herkes meyustu, kimse zerre kadar ümit beslemiyordu. Vâkıâ gazeteler türlü cambazlıklarla her gün sayfalarını doldurmak için İngiliz Muhipleri⁹³⁰ Cemiyetinin teşekkülünden,⁹³¹ manda işlerinden, Versay musalahasından, filan filan bahsediyorlar, fakat kalplere hiçbir ümit vermiyorlardı.

*

Nihat bu gürültü arasında maksatsız,⁹³² hedefsiz hayatını sürük-lüyordu. Dükkânlara ve evine müşteri bulmuştu. Fakat bu müşteri bunları Adana'dan gelecek kız kardeşinin alacağını ve kendisinin ancak görüp yazmak vazifesi ile muvazzaf olduğunu⁹³³ söylemiş

⁹²² muvâredat: geliş

⁹²³ nispet: oran

⁹²⁴ muhafaza etmek: tutmak

⁹²⁵ vakfetmek: adamak

⁹²⁶ hususî: özel

⁹²⁷ mükâleme: karşılıklı konuşma

⁹²⁸ tekerrür etmek: tekrarlanmak

⁹²⁹ haricen: dıştan

⁹³⁰ muhip: dost

⁹³¹ teşekkül: kurulma

⁹³² maksat: amaç

⁹³³ muvazzaf olmak: görevli olmak

“Şimdi ne emir verirlerse ona göre hareket edeceğim.” demiş ve intizara başlamıştı.

Nihat İstanbul’a gitmek için can atıyordu. İzmir hayatına artık tahammül edemiyordu. Bu küçük muhitte, sokak ve kahve arasındaki hayatı çekilmez bir bela, taşınmaz bir yük gibi omzunu çökertiyordu.

Delikanlı umumi hayatın ne olacağını anlayıp kendisine ona göre bir hatt-ı hareket⁹³⁴ çizmeye karar vermişti. Bu herifler nasıl bir musalaha yapacaklar, biz Türklere nasıl bir hayat takdir edeceklerdi. Bunu bir kere anlayıp ondan sonra hayatını çizebilirdi.

Müzakere hâlinde olan Versay sulhu musalahaların ne kadar insafsız olacağını gösteriyordu.

Kemal Mümtaz her gün onu gördüğü vakit:

— Nasıl, görüyor musun sulhu? Herifler Almanların bile elini ayağını nasıl kısıkıvrak bağlıyorlar, diyordu.

Şimdi artık onunla Nihat’ın arasında bitmez tükenmez bir münakaşa devam ediyordu.

Nihat ne olsa, nasıl olsa ve ne yapsalar, Almanlar gibi muazam bir milletin boğulamayacağını, onların bugün olmazsa yarın, değilse öbür gün hiç ummadık bir yerden infilak edecek bir coşkunlukla ortaya fırlayarak meramlarında⁹³⁵ muvaffak olacaklarını ve emellerine ereceklerini iddia ediyordu.

Kemal Mümtaz bu iddiaya göbeğinde katmerlenen müstehzi handelerle⁹³⁶ mukabele eder ve hep aynı müddeiyatı⁹³⁷ tekrar eder dururdu.

Ona göre, bir kere bu hâle geldikten, yani elimiz kolumuz bağlanıp mezbahaya⁹³⁸ götürülen koyun hâline getirildikten sonra

⁹³⁴ hatt-ı hareket: tutulacak yol

⁹³⁵ meram: istek

⁹³⁶ hande: gülüş

⁹³⁷ müddeiyat: ileri sürülen savlar

⁹³⁸ mezbaha: kesimevi

yeğâne selamet tariki⁹³⁹ İngilizlerin himayesine iltica etmekten⁹⁴⁰ ibaretti.⁹⁴¹

— Ben, birtakım adamların arzusu gibi Amerikalıları tercih edemem. Amerikalılar misyoner⁹⁴² kafalı heriflerdir. Hem onlar siyasette softa⁹⁴³ fikirli hareket ederler. Vâkıâ sanayide ve ticarette çok terakki etmişlerdir, fakat hayatta onlarla uğraşmamız güçtür. Amerikalılar bizimle değil Avrupalılarla uyuşamazlar, o kadar ilerlemiş, garip adamlardır. Hâlbuki İngilizler Türkiye ile anane⁹⁴⁴ hâline gelmiş münasebet ve ittifakla⁹⁴⁵ bağlıdırlar. Vâkıâ bugünkü İngiltere hükûmeti eski Salizborilerin,⁹⁴⁶ Bikonsfiltlerin⁹⁴⁷ fikrinde değil fakat ne de olsa Loyit Corç -ki bugün dünya hayatına hâkim vaziyettedir- eğer bizim sadakatle⁹⁴⁸ ve hüsnüniyetle⁹⁴⁹ himaye olunmak ihtiyacımızı onlar ve kani olursa⁹⁵⁰ ancak bu şartlarladır ki dünyada bir nefes almak ihtimalimiz vardır. Mesela Türkleri himaye edecek İngiltere hükûmeti elbette İzmir’i Yunan’a vermek istemez ve gene elbette Anadolu garb-i cenubisinin⁹⁵¹ İtalya eline düşmesine razı olamaz. Nerede kaldı ki Şimali⁹⁵² Anadolu’yu Puntosçulara vermeye razı olsun!..

⁹³⁹ tarik: yol

⁹⁴⁰ iltica etmek: sığınmak

⁹⁴¹ ibaret: Başka bir şey değil.

⁹⁴² misyoner: Hristiyanlığı yaymayı amaçlayan.

⁹⁴³ softa: yobaz

⁹⁴⁴ anane: gelenek

⁹⁴⁵ ittifak: anlaşma

⁹⁴⁶ Salizbori: Lord Salisbury, Birleşik Krallık’ın eski başbakanlarından.

⁹⁴⁷ Bikonsfild: Lord Bikonsfild, Birleşik Krallık’ın eski başbakanlarından.

⁹⁴⁸ sadakat: içten bağlılık

⁹⁴⁹ hüsn-i niyet: iyi niyet

⁹⁵⁰ kani olmak: inanmak

⁹⁵¹ garb-i cenubi: güneybatı

⁹⁵² şimali: kuzey

Nihat bu mantıklara dudak büküyor, meselenin künhünü⁹⁵³ bilmediği hâlde derunî⁹⁵⁴ bir keşifle bu fikirlerin esassız⁹⁵⁵ ve gayr-i kabil-i tatbik⁹⁵⁶ olduğunu görerek:

— Bunlar hep nazariye⁹⁵⁷ azizim, diyordu. Sen kendin nümayiş günü söylemedin mi idi? Avrupa hükûmetleri kendilerine karşı başka, himayesine iltica eden milletlere karşı başkadır, değil mi? Bir kere bekle şu sulhlar olsun bitsin, bu meseleler o vakit görüşülecek şeyler. Ben o vakte kadar hiçbir şey yapılması kanaatinde⁹⁵⁸ değilim.

Kemal Mümtaz burada hiddetleniyordu ve kaşları çatılmış, başı havaya kalkmış:

— Evet Basra harap olduktan sonra değil mi? Bugün sen Avrupa'yı biliyor musun? Burası kaynayan bir tencere gibi bin bir menfaat, bin bir dalavere ile tutuşmuş çalkanıyor, bu esnada bir kepçe aş alabiliyor musun? İş orada. Eğer İngiltere'nin himayesini isteyeceksek buna şimdiden teşebbüs etmeliyiz. Şimdiden, bugünden... Hatta geç bile kaldık... Yoksa herifler budala mı? Bizim kurnazlığımıza aldanırlar mı? Bugünden onlara yanaşmalı ve sulh yapılırken mümkün olan istifadeyi temin etmeli. Bak görüyor musun Venizelos hınzırı bir yerde duruyor mu? Bugün Londra, yarın Paris... Bugün Loyit Corç, yarın Klemanso... Derken öbür gün Roma'da görünüyor. Herif bu şehirlerin arasında cirit oynuyor. Bu niçin? Sulh olurken bir kepçe aşını almak için... Bak Puntosçular İzmirli Rumlar, Adana Ermenileri duruyorlar mı? Bir taraftan Paris ve Londra'ya her gün müracaat ediyorlar,⁹⁵⁹ adam gönderiyorlar; nüfuslarının kesretini,⁹⁶⁰ haklarının kıdemini⁹⁶¹ vesaire vesaire-

⁹⁵³ künh: içyüz

⁹⁵⁴ derunî: içten

⁹⁵⁵ esassız: temelsiz

⁹⁵⁶ gayr-i kabil-i tatbik: uygulanamaz

⁹⁵⁷ nazariye: kuram

⁹⁵⁸ kanaat: düşünce, görüş

⁹⁵⁹ müracaat etmek: başvurmak

⁹⁶⁰ kesret: çokluk

⁹⁶¹ kıdem: öncelik

yi her gün Klemanson'un, Loyit Corç'un beyinlerine döküyorlar. Gördün ya, Fransızlar Kilikya'yı işgal ettiler, İtalyanlar Antalya'ya çıktılar. İngilizler İstanbul'la kanaat etmiyorlar,⁹⁶² da Erzurum'a kadar gittiler. Silah toplamak, terhise⁹⁶³ nezaret etmek⁹⁶⁴ davası ile her gün Anadolu'nun bir şehrine daha el uzatıyorlar. Bugün hâl böyle, yarın sulh olup da bunlar kaydattıkları kazanı kafamıza geçirirlerse dünyanın kaç bucak olduğunu anlat.

O vakit Ankara eğer bize kalırsa, payitaht olarak etrafında iki üç şehirle bir Osmanlı hükûmetçiği işine gelir mi? Biz daha bir karar verip İngiliz Muhipleri Cemiyeti yapamadık. Senin aklın başına gelip bir iş görünceye kadar atı alan Üsküdar'a geçecek. O vakit avanaklar gibi bakakalacağız.

Nihat bu söz üzerine kudurmuş gibi bir tehevvrle köpürdü. Bütün kanı beynine hücum etmişti:

— Bunlar bizi öldüremezler ya... Damarlarımda bir damla kan bulundukça onu memleketin selameti için akıtmaya hazırım... Hem yalnız ben değil, bu millette imanı sönmemiş daha binlerce adam çıkar. Şu İzmir'i, değil konferans, Yunanlılara Allah verse razı değilim ve burada yabancıyı ölürüm de yaşatmam, diye haykırdı.

Kemal Mümtaz gürültülü bir itirazla:

— Yo... O kadarı da budalalık... Doğrusu damla kanımı budalaca feda edemem, faydasız kan değil bir damla ter bile israf etmem.⁹⁶⁵ Vatan mevcut ve ayakta iken bile ferdin vazifesi nefsinin muhafaza ve siyanettir.

Vatan öldüğü ve yıkıldığı vakit bu bir vazife-i mecburiye⁹⁶⁶ olur. Her şeyden evvel benim için vatan kendim demektir. Ben iyi olursam vatan da iyi olur. Ben fena isem vatan ne kadar mamur⁹⁶⁷

⁹⁶² kanaat etmek: yetinmek

⁹⁶³ terhis: askeri ordudan gönderme

⁹⁶⁴ nezaret etmek: denetlemek

⁹⁶⁵ israf etmek: boşa harcamak

⁹⁶⁶ vazife-i mecburiye: zorunlu görev

⁹⁶⁷ mamur: bayındır

ve mesut olursa olsun kaç para eder? sözlerini söyledi ve Nihat’a cevap için vakit bırakmayarak alaylı bir tebessümle:

— Fakat sen maşallah fedakârsın⁹⁶⁸ azizam, bütün bunlar saçma şeyler... Eğer sahiden bu kadar ateş ve alev içinde bir iş görmek için fırsat bekliyorsan şimdiden de ufak tefek şeylerde çalışabilirsin ve müspet⁹⁶⁹ bir işe yaramak istersen bugün öğleden sonra ikide Sportin kulüpte bir içtima⁹⁷⁰ var, oraya git... İşin, gücün yok, bari faydalı bir vakit geçirmiş olursun.

— Ne içtiması?

— Kadirzadeler Yunanlıların bu havalide⁹⁷¹ mevcut⁹⁷² Yunan nüfusu ve Yunan hukuku hakkında propagandalarına mukabil propaganda yapmak için komisyon teşkil etmek⁹⁷³ istiyorlar. Bugün aza⁹⁷⁴ intihap olunacak...⁹⁷⁵ Yunan propagandasının yalan, uydurma olduğunu müspet vesaikle⁹⁷⁶ iddia ve ispat edecekler.⁹⁷⁷ Kitaplar basılacak, haritalar yapılacak... vs. vs...

Nihat birdenbire kalbi ağzına gelecek kadar sevinmişti. Mütarekeden beri ilk müspet işi şimdi görüyordu.

— Herkes gidebilecek mi?

Kemal Mümtaz masada birikmiş gazeteleri karıştırarak:

— Tabii herkes değil, fakat sen gidecek olursan elbette koğmazlar, dedi.

*

⁹⁶⁸ fedakâr: özverili

⁹⁶⁹ müspet: gerçek, iyi

⁹⁷⁰ içtima: toplantı

⁹⁷¹ havali: çevre, yöre

⁹⁷² mevcut: bulunan

⁹⁷³ teşkil etmek: oluşturmak

⁹⁷⁴ aza: üye

⁹⁷⁵ intihap olunmak: seçilmek

⁹⁷⁶ vesaik: belgeler

⁹⁷⁷ ispat etmek: kanıtlamak

Nihat bir kasırğa cereyanı gibi “Köylü” matbaasının dar ve karanlık merdivenine atıldı, kendini rıhtımda bulunca, aldığı hızla durmayıp heyecan ve ihtilaçla⁹⁷⁸ yürümeye başladı.

Nihayet, nihayet kendine bir iş bulmuştu. Kitaplar basılacak, haritalar yapılacaktı... O mektepte tarama dersinde daima birinci çıkmıştı. Gayet güzel haritalar yapardı. Bu içtimada fikir ile zihin ile bir işe yaramazsa bile onlara bu cihetten hizmet etmekle bahtiyar olacaktı.

Hızla Sportin’e kadar yürüdü. Büyük kapıdan girerek rast geldiği bir garsona sordu:

— Kadirzadeler burada mı?

Garson cevap verdi:

— Şevki Bey mi? Evet, bunun üstündeki salonda.

Nihat bir hamlede kendini yukarı kata attı, salonun kapısına vurdu ve içeriden ses filan beklemeye lüzum görmeksizin açtı, girdi.

Ortada büyük bir masa vardı. Ta öteki başında genç bir bey oturuyordu. Bu genç bey, Nihat’ın müteaddit⁹⁷⁹ kereler Sportin’de gördüğü muntazam kıyafetli, vakarlı ve ciddi bir adamdı. Demek bu adam Kadirzade Şevki Bey olacaktı.

Sağ tarafında buruşuk yüzlü, kır bıyıklı, beyaz saçlı bir adam daha oturuyordu ki gözleri hâkim bakışlarla parlıyor, sesinde derin bir vakar titriyordu.

Bu esnada ihtiyar adam başladığı lakırtıyı kesmeyerek hoş geldin makamında bir temenna⁹⁸⁰ ile gene beyanatına⁹⁸¹ devam etti:

— Evet Beyim, bu adamlar düne gelinceye kadar Türk çizmesi altında soluk alamazlardı. Bugünkü cüreti, küstahlığı veren şey

⁹⁷⁸ ihtilaç: kasların irade dışı hareketi

⁹⁷⁹ müteaddit: birçok

⁹⁸⁰ temenna: el hareketi ile selamlama

⁹⁸¹ beyanat: açıklama

bizim zaafımız,⁹⁸² bizim acımızdır.⁹⁸³ Yalnız şu geçende yaptıkları nümayışte serbest bırakılmaları ayrılanlarını o kadar kabartmıştır ki bunun mazarratını⁹⁸⁴ kabil değil tasavvur edemezsiniz. Onlar bir mi yapıyorlar, biz mukabele olarak beş yapmalıyız... Bazıları, o gün “Zito Venizelos!” diye ilk bağırان herifi sustursalardı nümayış filan olmazdı, diyorlar. Ben daha ileri gideceğim: Nümayışın en galeyanlı zamanında bir manga⁹⁸⁵ asker, silah elde rıhtımda bir görünseydi, sesleri boğazlarına tıkanır mı idi, tıkanmaz mı idi?

Nihat kalkıp ihtiyarın ağzını öpmek arzusunda idi. Her isyan, ondan evvelki hareketlerin müsaade görmesiyle ve cesaret bulmasıyla büyüdüğünü o da biliyordu.

Şevki Bey ihtiyarın son sözünü, ihtimal pek cesurane⁹⁸⁶ bulduğundan, ihtimal hoşlandığından tebessümle kabul etmişti.

Ve ihtiyar bu söz üzerine sükût etmiş olduğundan Şevki Bey sebep-i ziyaretini⁹⁸⁷ sormak maksadı ile Nihat’a bakmıştı.

Nihat, içi coşkun, kanı cevval,⁹⁸⁸ o kadar ki söylerken yüzüne dalga dalga renk hücum ettiğini hissederek, söze başladı:

— Efendim, şimdi, bugün burada Rum propagandalarına mukabil çalışmak üzere bir içtima yapılacağını haber aldım. Bu içtimaya fikrimle yardım edeceğimi memul etmem,⁹⁸⁹ böyle bir iddia haddim değildir.⁹⁹⁰ Fakat aynı zamanda yapılacak işler arasında haritaların çizileceğini de duyduğumdan bu hususta yardımım dokunabileceğini arz için geldim. Mektepte iken tarama derslerinde birinci çıkmıştım. Güzel harita yaparım.

Şevki Bey bu heyecanlı sözleri memnuniyetle dinledi:

⁹⁸² zaaf: yetersizlik

⁹⁸³ acz: güçsüzlük

⁹⁸⁴ mazarrat: zarar

⁹⁸⁵ manga: on kişilik asker birliği

⁹⁸⁶ cesurane: cesurca

⁹⁸⁷ sebep-i ziyaret: ziyaret sebebi, geliş sebebi

⁹⁸⁸ cevval: hızlı, canlı

⁹⁸⁹ memul etme: ummak

⁹⁹⁰ haddi olmamak: hakkı olmamak, ona düşmemek

— Müracaatınızdan pek memnun oldum. Heriflerin durmayıp çalışarak Paris’te ve Londra’da tesir etmek maksadı ile türlü türlü yalanlar uydurduklarını, bir sürü yanlış malumat verdiklerini işitiyoruz; bunlara karşı elimiz ayağımız bağlı durmaktansa biz de mümkün olduğu kadar çalışıp bir şeyler yapmak istedik. İsm-i âlî-nizi⁹⁹¹ söyler misiniz efendim?

Nihat hemen cebinden kart cüzdanını çıkarıp kartlarından birini aldı ve Beyefendi’nin önüne koydu.

Şevki Bey teşekkür makamında başını eğerek kartı önüne çekti.

*

Bu esnada ihtiyar gene söze başlamıştı. Fakat sesi doğru kalbe gidiyor, insanın ruhunu tahrik etmekte⁹⁹² emsalsiz bir tesire malik bulunuyordu. Bu adam mutlak asker olmalı idi; çünkü hitabı⁹⁹³ pek amirane,⁹⁹⁴ nazarı pek nafiz⁹⁹⁵ ve müessir, edası pek bülent⁹⁹⁶ ve hâkimdi.

Diyordu ki:

— Üç yüz on bir senesi Girit’te bulunuyordum beyefendi, o zaman orada şekavet⁹⁹⁷ bir yanardağ gibi kaynıyordu. Zaten hayırsız adanın sükûn yüzü gördüğü zaman var mı idi? Alelade⁹⁹⁸ zamanlarda, yani herifler sükûn hâlinde oturlurlarken bile ara sıra تنها yollarda askerlerimize tecavüz olunur, Türklere rahat verilmezdi. Hâlbuki bilahare adanın melun Yunanlara geçmesine sebep olan ilk hareketler o sene başladı ve ilk patlak olarak İsfakya’da iki Türk kulesini eşkiya⁹⁹⁹ muhasara etti. Bu kuleler sahil üzerinde, birbirlerinden yüz elli, iki yüz adım uzakta bulunuyordu. Herifler tam üç ay kuleleri muhasara altında tutmuşlar. Bu üç ay zarfında

⁹⁹¹ ism-i âlî: yüce ad (kibarca “ad”)

⁹⁹² tahrik etmek: harekete geçirmek

⁹⁹³ hitap: konuşma

⁹⁹⁴ amirane: emir verir gibi

⁹⁹⁵ nafiz: içe işleyen

⁹⁹⁶ bülent: ulu, yüce

⁹⁹⁷ şekavet: haydutluk

⁹⁹⁸ alelade: olağan

⁹⁹⁹ eşkiya: haydut

mahsurin¹⁰⁰⁰ nasılsa kolayını bulmuşlar, bir çobanla filan İstanbul'a, Yıldız'a telgraf çekmişler ve nasılsa Abdülhamit'in iyi saatine rast gelmiş¹⁰⁰¹ olacak, bir gemi gönderilip askerlerin oradan alınmasına irade¹⁰⁰² çıkmış.

Nihat ve Şevki Bey bu meraklı hikâyeyi gözleri açılmış, bütün dikkatleri ile dinliyorlardı.

İhtiyar devam etti:

— Ben o zaman binbaşı bulunuyordum. Suda limanında mektep gemisi olan İzmir kruvazörünü¹⁰⁰³ bu askerleri tahliye¹⁰⁰⁴ için memur ettiler.¹⁰⁰⁵ Bizi de tahliye nezaret için gönderilen bölüğe memuren¹⁰⁰⁶ sevk ettiler. Bu gemi adi¹⁰⁰⁷ bir posta vapurundan bozma, içine dört tane dört fontluk¹⁰⁰⁸ krop¹⁰⁰⁹ konmuş bir Abdülhamit kruvazörü idi. İçinde sekseni mütecaviz genç mühendis vardı. Gemi Hanya'ya geldi. Eşküyaya bir vaka çıkartmaksızın askerlerin tahliyesini temin için nasihat ve tavsiyede bulunmak üzere birkaç Giritli sözü nafız avukat filan almıştık. İsfakya'ya vardığımız vakit evvela eşküyaya söz anlatmak için avukatlar çıktılar. Çünkü Girit eşkıyası, Allah belalarını versin, başka şeye benzemez. Herifler haşin,¹⁰¹⁰ vahşi, yırtıcı olduklarından, olabilir ki tahliye rıza göstermezlerdi.¹⁰¹¹ Bunlar çıktılar, biraz sonra bize eşkıyanın tahliye hiçbir muhalefette¹⁰¹² bulunmayacaklarını bildirdiler. Sonradan öğrendiğimize nazaran, evvela bilakis¹⁰¹³ muhalefette bulunmuş-

¹⁰⁰⁰ mahsurin: kuşatma altındakiler

¹⁰⁰¹ rast gelmek: denk gelmek

¹⁰⁰² irade: buyruk

¹⁰⁰³ kruvazör: silahlı, hızlı savaş gemisi

¹⁰⁰⁴ tahliye: salıverme

¹⁰⁰⁵ memur etmek: görevlendirmek

¹⁰⁰⁶ memuren: görevli olarak

¹⁰⁰⁷ adi: bayağı, kötü

¹⁰⁰⁸ font: dökme demir

¹⁰⁰⁹ krop: krop markalı top

¹⁰¹⁰ haşin: sert

¹⁰¹¹ rıza göstermek: razı olmak, onamak

¹⁰¹² muhalefet: karşı tutum

¹⁰¹³ bilakis: tersine

lar. Avukatlar gözleriyle gördükleri toplardan bahsederek “Eğer bir müşkülât çıkarırsanız topa tutulacaksınız.” dedikleri vakit, herifler alayla gemiye bakarak: “Posta vapurunda top olamaz.” demişler. Her ne ise tertibat aldık, evvela yukarıki kulenin askerini ne olur ne olmaz ihtiyat¹⁰¹⁴ için aşağı kuleye aldık. Bu aşağı kule yarım kavis¹⁰¹⁵ hâlinde bulunan sahilden on metre kadar yüksek kayalıklar üzerinde inşa edilmişti.¹⁰¹⁶ Vakta ki¹⁰¹⁷ askerin bir kısmı kendilerini gemiye getirecek iki sandala bindiler ve denize açıldılar, bu esnada birkaç asker sahilde bekliyor, diğerleri eşya taşıyordu. Birdenbire keskin bir ateş başladı... Ay ne oluyorduk? Meğer eşkıya haini kayalıkların arasına gizlenmişler, vira¹⁰¹⁸ askere silah atıyorlar, sandalların sağında solunda kurşunların yere düştüğü görülüyordu. Kendi kendime “Eyvah” dedim, “Mehmetçiklere yazık oldu.” Çünkü o kadar yakından ateş ediyorlardı ki mutlak oradaki askerler vurulmuş olacaktı. Ortalık karmakarışık oldu. Gemiden mühendis efendiler tüfekleri kaptılar, topları doldurdular. Bir an oldu ki toplar dolmuştu. Sahilde hâlâ ateş devam ediyor, kurşunlar geminin etrafına yağıyordu.

Mühendis efendiler çıkan dumanlardan eşkıyanın sığındıkları anlaşılan kayalıkları topla nişan alarak ateş kumandasıyla funya-yı¹⁰¹⁹ çektiler.

— Eh beyefendi, hâlâ titriyorum, top kızağında bir sarsıldı ve “gırrravv” diye bir gürledi, hani ya yok mu zannettim ki dünya benim oldu. Çünkü bir anda hain İsfakya’da deminki şekavet gürültüleri rüyaymış gibi bir sükûn... Şimdi çayırarda kuzular otluyor, bütün sahada ferd-i vahit¹⁰²⁰ görünmüyor, sanki bu eşkıya yatağı bir cennet bahçesi gibi uyku içinde bulunuyordu. İşte bir top, bir toptur ama tesiri büyük ve uzundur. O atılan toplar sayesindedir ki

¹⁰¹⁴ ihtiyat: önlem olarak

¹⁰¹⁵ kavis: yay

¹⁰¹⁶ inşa edilmek: yapılmak

¹⁰¹⁷ vakta ki: ne zaman ki

¹⁰¹⁸ vira: aralıksız

¹⁰¹⁹ funya: Topları ateşlemeye yarayan kapsül.

¹⁰²⁰ ferd-i vahit: tek bir kişi

o gün denize çıkıp bir iş göremeyerek açıldığımız ve gece kuleyi öyle açıkta bırakıp öbür gün geldiğimiz vakit heriflerden ufak bir hareket vaki olmaksızın¹⁰²¹ askeri sükûn ve emniyet içinde, sessiz sedasız kimsenin burnu kanamaksızın hep gemiye aldık. Bunlar İzmir'in korkak, kancık Rumları gibi arkalarında İngiliz gemileri olduğu için sesleri çıkan bir sürü palavracı değil, silahının kuvvetine güvenen azılı dağlı haydutlardı. Evvela, posta vapurunda top olmaz, diye vahşetlerine yol vermişler, fakat topçunun sesi çıktığı vakit hadlerini bilmişler, dillerini yutmuşlar ve gık diyemeden askerin alınmasına muvafakat etmişlerdi.

Nihat artık mest ü medhuş,¹⁰²² bir zabıt ve görünüşe nazaran mütekait¹⁰²³ bir zabıt olduğunu anladığı bu ihtiyarın ellerini öpmek için deli oluyordu. Bu adam yetmiş yaşında kadar görünüyor, fakat sesi, nazarı ve tavırları pek muhkem¹⁰²⁴ bir vücuttan nişan¹⁰²⁵ veriyordu.

*

Bu esnada kapı açılıp bir iki kişi daha geldi, saat ikiye gelmekte olduğundan içtima başlayacaktı. Muhavere¹⁰²⁶ karışık, çatallı ve umumi oldu.

İçtima esnasında iştirak eden azadan birisi vesika tedariki,¹⁰²⁷ yani Rumların iddia-yı temellük ettikleri¹⁰²⁸ havalide meskûn¹⁰²⁹ Türk ve ecnebi nüfusunu en müdellel¹⁰³⁰ ve makbul¹⁰³¹ eserlerde arayıp bulmak; diğeri harita komisyonu, yani bu nüfus miktarına

¹⁰²¹ vaki olmak: gerçekleşmek

¹⁰²² mest ü medhuş: kendinden geçmiş ve şaşkın

¹⁰²³ mütekait: emekli

¹⁰²⁴ muhkem: sağlam

¹⁰²⁵ nişan: iz

¹⁰²⁶ muhavere: konuşma

¹⁰²⁷ tedarik: araştırıp bulma

¹⁰²⁸ iddia-yı temellük etmek: sahip olduğunu ileri sürmek

¹⁰²⁹ meskûn: yerleşmiş

¹⁰³⁰ müdellel: kanıtlı

¹⁰³¹ makbul: geçerli

göre diyagramlı, renkli haritalar tersim etmek¹⁰³² üzere iki komisyona ayrıldı.

Deminki ihtiyar ki miralay¹⁰³³ mütekaidi Emin Bey olduğunu Nihat şimdi öğrenmişti, harita komisyonunun reisi intihap olundu. Nihat bu mübarek¹⁰³⁴ ihtiyarın yanında çalışmakla bahtiyar olacağını tasdik ediyordu. Her gün saat 9'dan itibaren öğleden sonra beşe kadar burada toplanılacak, mevcut eserler tetkik edilerek, mevcut olmayanlar tedarik olunacak, lazım gelen malumat aranacak, bulunacak ve haritalara naklölünacaktı.¹⁰³⁵

*

Bu işte en bahtiyar Nihat kendini buluyordu. Zira¹⁰³⁶ ötekilerin her birisi iş güç sahibi adamlar, yahut Emin Bey gibi köşkünde, kulesinde rahatça yaşamaya alışmış ve şimdi ne olsa her gün Sportin'e gelerek yorulmak istemeyecek adamlardı. Fakat Karşıyaka'da kulesinde¹⁰³⁷ oturan Miralay Emin Bey her gün herkesten evvel gelir ve akşamları herkesten sonra çıkardı.

İşte bu aynı işle meşgul olmak sebebiyle Nihat'la Miralay Emin Bey arasında bir şakirtle¹⁰³⁸ bir muallim yahut daha doğru bir tabirle¹⁰³⁹ bir baba ile evlat arasındaki münasebetle benzer, sıcak ve esaslı bir münasebet, hatta muhabbet hasıl oldu.¹⁰⁴⁰

Nihat, Emin Bey'e en derin bir ihtiramla,¹⁰⁴¹ en coşkun bir muhabbetle bağlanmıştı.

Emin bey, vücutça ve fikirce hiç ihtiyar değildi. Yalnız ihtiyarlık onun çenesine arız olmuştu.¹⁰⁴² Yani söz söylemeyi çok severdi.

¹⁰³² tersim etmek: resmini yapmak

¹⁰³³ miralay: albay

¹⁰³⁴ mübarek: saygıdeğer

¹⁰³⁵ naklölünmak: aktarılacak

¹⁰³⁶ zira: çünkü

¹⁰³⁷ kule: İzmir'de "köşk"e "kule" tabir ederler. (Yazarın notu)

¹⁰³⁸ şakirt: öğrenci

¹⁰³⁹ tabir: deyiş

¹⁰⁴⁰ hasıl olmak: ortaya çıkmak

¹⁰⁴¹ ihtiram: saygı

¹⁰⁴² arız olmak: bulaşmak

En hafif bir sebeple başını kaldırıp, gözlerini tavanın bir köşesine dikerek, anlatmaya başlar ve Makedonya’da Yemen’de geçirdiği heyecanlı ve kanlı vakaları gayet müessir ve gayet canlı bir tahkiye¹⁰⁴³ ile anlatır, her birisinden Nihat’ın yüreğine zeval bulmaz¹⁰⁴⁴ tesirler yerleşir, kalırdı.

Her gün akşam geç vakte kadar Emin Bey’le otururlar, sonra Nihat onu Karşıyaka vapuruna götürür ve kendi Beyler sokağına dönerdi. Artık Sportin’in herkese açık yerlerinde hiç oturamıyor, lokantasında yemek yiyemiyor, konserlere, danslara iştirak etmiyordu. Haritaların büyük bir kısmı çizilmiş, boyanmış, yazıları yazılmış ve heyet-i umumiye¹⁰⁴⁵ arz edilip tasvip edildikten¹⁰⁴⁶ sonra matbaaya verilmek kalmıştı.

Bu hâlinde haritaların üzerinde son fırça ve kalem işleri yapan Nihat şimdi kendisini büyük ve millî bir vazife yaparak muvaffak olmuşlar gibi bahtiyar buluyor, derin nefeslerle mesut oluyordu.

Bugün içtima dağılmış, bazı azanın dermeyan ettiği¹⁰⁴⁷ mülâhazalar nazarıdikkate alınarak¹⁰⁴⁸ bazı ilaveler ve tashihler¹⁰⁴⁹ yapıyordu.

Azanın kısm-ı âzamı¹⁰⁵⁰ gitmiş, yavaş yavaş ötekiler de çekilerek yalnız Emin Bey’le Nihat kalmıştı. Bugün Emin Bey büyük bir heyecan içinde idi. Deruhte ettikleri¹⁰⁵¹ vazifeyi hüsn-i ifa ettiklerinden¹⁰⁵² dolayı o da Nihat gibi bahtiyarlık hissediyordu.

Nihat istenilen kayıtları ve ilaveleri ikmal edip kendisine getirdi. İhtiyar Miralay gözlüğünü takıp bunları muayene ederek:

— Çok güzel, dedi; çok güzel, elin var olsun oğlum.

¹⁰⁴³ tahkiye: hikâye etme

¹⁰⁴⁴ zeval bulmak: yok olmak

¹⁰⁴⁵ heyet-i umumiye: genel kurul

¹⁰⁴⁶ tasvip edilmek: uygun bulunmak

¹⁰⁴⁷ dermeyan etmek: ortaya koymak, ileri sürmek

¹⁰⁴⁸ nazar-ı dikkate alınmak: dikkatle incelenip değerlendirilmek

¹⁰⁴⁹ tashih: düzeltme

¹⁰⁵⁰ kısm-ı âzam: büyük bölüm

¹⁰⁵¹ deruhte etmek: üstlenmek

¹⁰⁵² hüsn-i ifa etmek: gereği gibi yerine getirmek

Sonra haritayı bir masanın üzerine bırakarak, gözlerinde yaşlarla:

— İki aya yakındır burada gördüm ve anladım ki altın yürekli bir yiğitsin. Allah bu memleketi senin gibi yüzlerce, değil yüzlerce, binlerce, on binlerce, hatta yüz binlerce kahramanla zengin ve muammer¹⁰⁵³ etsin.

Ve Nihat'ın omuzlarında hafif bir hareket, bir adem-i itimat¹⁰⁵⁴ yahut istihfaf¹⁰⁵⁵ hareketi gibi bir şey gördü:

— Ne o, dedi, fena mı söyledim? Böyle bir mazhariyeti istemez misin?

İçtimadan evvel Nihat, Kemal Mümtaz'a uğramış ve o gene meyus, bedbin¹⁰⁵⁶ zehirlerini dökerek onu gene sarsmış, harap etmişti.

İşte Nihat bu havadisın tazyiki altında ve bu elemin dişleriyle kemirilmekte idi.

Şimdiye kadar vâkıâ Miralay Bey'le birçok bahislerde bulunmuşlar, milletin atisi¹⁰⁵⁷ hakkında beyan olunan¹⁰⁵⁸ birçok fikirleri münakaşa etmişler gâh¹⁰⁵⁹ ümit veren, gâh yeis veren sözler konuşmuşlardı. Fakat bugün Nihat'ın yüreği daha acı bir hicranla¹⁰⁶⁰ yanıyor, daha tedavisiz bir ihtilaçla sızlıyordu. Teselliye, tedaviye ihtiyacı vardı ve bu ihtiyaçla gözleri dolu dolu ihtiyarın her birisi bin bir tecrübenin tırmığı gibi buruşuk yüzüne bakarak:

¹⁰⁵³ muammer: uzun ömürlü

¹⁰⁵⁴ adem-i itimat: güven yokluğu

¹⁰⁵⁵ istihfaf: küçümseme

¹⁰⁵⁶ bedbin: kötümser

¹⁰⁵⁷ ati: gelecek

¹⁰⁵⁸ beyan olunmak: söylenmek

¹⁰⁵⁹ gâh: kimi zaman

¹⁰⁶⁰ hicran: ayrılık acısı

— Sahih¹⁰⁶¹ Beyefendi, bunların bir faydası olacak mı dersiniz? Eğer herifler bizim mahvımızı¹⁰⁶² kastetmişlerse¹⁰⁶³ böyle şeyler görüp fikirlerinden cayarlar mı dersiniz? diye sordu.

Miralay Bey metanetli bir tavırla bir cıgara yaktı ve Nihat'ı kolundan tutup yanındaki sandalyeye oturttarak:

— Gel otur şuraya, dedi, anlıyorum ki sen sarsılmış bir hâldesin. Söylediğim sözlere iyi kulak ver! Sen meyusiyetin¹⁰⁶⁴ ne olduğunu bilmemeli ve anlamamalısn. Gençsin, altın bir cevherin var, bu millet senden pek çok hizmet bekler. Bu hizmetleri yapabilmek için meys olmayacaksın. Yeis öyle bir kurttur ki düştüğü vicdanları ve kalpleri o anda kemirir, yer, mahveder.

Nihat, gözlerini ilk bürümüş yaşların arkasından coşkun bir hücum daha vaki olduğunu anlayarak ve ağlamak istemediği hâlde gözyaşlarını tutamayarak:

— Ah Beyefendi, diye sızladı, ah Beyefendi, müteessir olmamak nasıl kabil olur? Etrafımızda olan, yapılan şeyleri görmüyor musunuz? İnsan bu şeyleri görüp de metanetini muhafaza edemiyor ki...

Bu sözlerle beraber gözyaşları birer birer dökülmeye başlamış ve delikanlı Miralay Bey'e göstermemek için hemen mendilini çıkararak yüzünü kapamıştı.

Şimdi, bu hazin saatte, tayin edemediği bir hassasiyetle daha ağlıyor ve omuzlarında hıçkırıklar dalgalanıyordu.

Miralay bu buhrana evvela hayretle baktı, sonra sarılmaya muhtaç bir yara karşısında bulunduğunu anlayarak el ile delikanlının başını okşadığı hâlde:

— A... A... dedi, sen sahiden çocukmuşsun ya, fakat şimdi kaldır başını bakayım, gözlerime iyi bak ve beni dinle...

¹⁰⁶¹ sahih: gerçekten

¹⁰⁶² mahıv: yok olma

¹⁰⁶³ kastetmek: amaçlamak

¹⁰⁶⁴ meysiyet: karamsarlık

Şimdi Miralayın sesine keskin bir metanet gelmiş ve çelik gibi akislerle lakırtıya başlamıştı:

— Biliyorum, bu yaşların sebebini biliyorum ve anlıyorum. Bunlar tahripkâr¹⁰⁶⁵ şayiaların¹⁰⁶⁶ tesiridir. Memleketin tezezbüp¹⁰⁶⁷ içinde çalkandığını, düşmanlarımızın avucunda bir tazyik ile dağılıp ezilmeye mahkûm olduğumuzu söylemek istiyorsun değil mi? Evet, haklısın, memleket hiçbir vakitte bugünkü kadar inkıraza gömülmemişti. Bugün Anadolu köşesinden, bucağından başlayarak hemen hemen her noktasına kadar serapa¹⁰⁶⁸ düşman işgalindedir. Burada İngiliz, orada İtalyan, ötede Fransız askeri, bir taraftan durmayıp iddialarını, bahanelerini her gün, her saat çoğaltarak bir adım daha memlekete girmeye uğraşıyorlar. Dört taraf ateş içinde... Müttefikin kontrolü her işimize pençe attı. Silahtan kâmil¹⁰⁶⁹ tecrit olduk.¹⁰⁷⁰ Şimdi Almanya'ya yapılan sulhtan anlıyoruz ki Vilson prensipleri filan hep masalmış. Yunanlılar yaygara içinde hemen bütün Anadolu'yu istiyorlar, Ermeniler keza.¹⁰⁷¹ Bunların ikisi de galiplerimizin teveccühünü kazanmış ve kalbine girmiş olduklarından istediklerine nail olacaklar... Bu arada biz zavallı Türkler böyle kopuk defterlerle mi iş göreceğiz, değil mi?

İhtiyar Miralay vakarla sustu ve nefes alarak gözünün ifadesini değiştirdi:

— Halk ne yaptığından bihaber,¹⁰⁷² yalnız boğazı ve zevki ile meşgul. Saray, İttihat ve Terakki ve Hürriyet ü İtilaf'ın mukabil mücadelatı¹⁰⁷³ arasında binbir dalavere ile kaynıyor. Şayet mahvedici bir musalaha teklif ederlerse kim çıkıp da olmaz diyebilecek, değil mi?

¹⁰⁶⁵ tahripkâr: yıkıcı

¹⁰⁶⁶ şayia: söylenti

¹⁰⁶⁷ tezezbüp: karışıklık

¹⁰⁶⁸ serapa: baştan başa

¹⁰⁶⁹ kâmil: büsbütün

¹⁰⁷⁰ tecrit olunmak: ayırmak, uzaklaştırılmak

¹⁰⁷¹ keza: aynı biçimde

¹⁰⁷² bihaber: habersiz

¹⁰⁷³ mücadelat: mücadeleler, didişmeler

Nihat şimdi yüzünü açmış, yarı ıslak gözlerle Miralay’a bakıyordu. Bu suale¹⁰⁷⁴ karşı yaşlar gene hücum etti:

— Evet, dedi, beni de mahveden bu değil mi efendim? Yani elimiz kolumuz bağlı mezbahaya sürükleneceğiz öyle mi?

Şimdi Miralay’ın gözleri gene tavana akmıştı. O ekseriya ilhamlı zamanlarında gözlerini tavana dikip söylediklerini oradan okuyormuş gibi söylemek mutadında¹⁰⁷⁵ idi:

— Fakat hiç meysus olma delikanlı, dedi, meysus olmaya hakkın yoktur. Çünkü yarın bir münci çıkıp da “Geliniz vatani kurtaralım!” dediği vakit eğer bütün delikanlılar böyle meysus olmuş bulunursa kim gidecek, memleketi kurtarmak için kim gidip vuruşacak ve çarpışacak?

Nihat, Kemal Mümtaz’ın zehirleriyle yeiste boğulmuş ruhunun tazyiki altında omuzlarını kaldırdı:

— Münci mi?

Bu şüpheli suale Miralay şiddetle dikilerek kahir bir sesle cevap verdi:

— Evet münci, diye haykırdı, ne biliyorsun ki yarın, bu asırlardan beri böyle bin bir badire içinde yuvarlanmış milletin içinden yeni bir gayret hamlesiyle gene bir münci çıkmayacaktır?

Ve sesini sıcak bir yumuşaklıkla tatlılandırarak:

-Bu milletin akıl ermez mazhariyetleri, ölçülmez hazineleri vardır. Evet bugün meysusuz, etrafımıza bakıyoruz tek bir ümit şulesi¹⁰⁷⁶ yok. Fakat bu ebediyen¹⁰⁷⁷ olmayacağına bir delil midir? Kim bilir içimizde ilahi¹⁰⁷⁸ bir mazhariyetle doğmuş ne necip¹⁰⁷⁹ ruhlar vardır? Ne biliyorsun ki bu ruhlardan biri, beşi, onu, taraf taraf bu zulümlerin altında isyan ederek başını kaldırmayacak ve içimizden tekrar birisi ve en ilahisi bunların başına geçip bütün Avrupa’ya

¹⁰⁷⁴ sual: soru

¹⁰⁷⁵ mutat: alışkanlık

¹⁰⁷⁶ şule: alev

¹⁰⁷⁷ ebediyen: sonsuza kadar

¹⁰⁷⁸ ilahi: allah tarafından

¹⁰⁷⁹ necip: soylu

“Yaptığınız elverir, bizi böyle boğazlayamazsınız, haydi defolun buradan!” diye haykırmayacaktır?

Bu sözleri Nihat bütün ruhunun inkişafı¹⁰⁸⁰ ile derin bir hasret ateşi içinde yanıp tutuşarak dinliyordu. Miralay bu iki cümleyi evvela birisini sonra diğerini söylerken, birincide gözleri açılmış ve ikinciye bitirirken bütün mevcudiyetiyle bir infilak içinde dinlemişti.

— Evet evet, diye haykırdı, evet haklısınız. Sizin hakkınız var, zaten başka türlü olmak kabil değil ki... Bu kadar yaşamışsınız, bu kadar şey görmüşsünüz, sizin yanılmanız ihtimali yoktur, pek doğru söylüyorsunuz... Münci... Olacak, bir münci çıkacak ve bizi kurtaracaktır. O zaman bütün millet onun ayaklarının altında şükran¹⁰⁸¹ hamleleriyle diz çökeceklerdir.

*

Bir taraftan bu sözleri en galeyanlı ihtilaçlar içinde söylüyor, bir taraftan bu ihtilaçların coşkunuğu ile Miralay'ın ellerini kapmış, öpüyor ve ağlıyordu.

Bu coşkun dökülen yaşlar arasında Nihat bir taraftan da söyleniyordu:

— Fakat ah bu çabuk olsa... Çabuk olsa da bir ayak evvel bu zilletten kurtulsak... Memleket başını kaldırsa, millet artık gülse... Ben bu saadeti görmek için ölmeye hazırım. Ah size nasıl anlatayım Beyefendi, böyle faydasız hiçbir iş görmeden yaşamaktan artık bıktım, memlekete hizmet etmek istiyorum.

İnler gibi, sızlar gibi tekrar etti:

— Hizmet, hizmet... Hizmet etmek istiyorum...

Şimdi Miralay şefkatli bir tavırla onun sırtını okşuyor ve tatlı, yumuşak ses ile diyordu ki:

— Senin gibi kahramanlar oldukça bu memleketin münkariz olacağını düşünmek bir cinayettir, hizmet etmek istiyorsun; bir buçuk iki aydır şurada beraber çalıştığımız kadar gördüm ve bu arzuya

¹⁰⁸⁰ inkişaf: açılma

¹⁰⁸¹ şükran: gönül borcu

hayran oluyorum. Senin göğsünde bir yanardağ var oğlum. Büyük işler yapanlar böyle göğüslerinde sönmez bürkânlar¹⁰⁸² olanlardır. Fakat mademki bu arzudasın, burada ne oturuyorsun? Sen İstanbul'a gitmelisin, orada hamiyetini¹⁰⁸³ galeyana getirecek bin bir saha bulursun. Bilhassa ben seni bir adama göndereyim ki senin gibi mert, gayur¹⁰⁸⁴ bir kalbi vardır ve eminim ki şu esnada elbette kendine birçok mühim faydalı işler bulmuştur. Git, onunla birleş... Bu adam da senin gibi bir ateş parçasıdır ve çalıştığı şey mutlak vatan işidir. Onunla birleşirsin hatta şimdilik bir şey yapmıyorsa bile bir gün sana memnun olacağın işi bulur.

Nihat dikilmiş, artık gözleri kuru:

— Aman bu kim? diye sordu. Ben zaten birkaç güne kadar İstanbul'a gitmek istiyorum, hemen gider bulurum.

Miralay oradan bir kâğıt çekti, yazı ile doldurmaya başladı. Bittirdiği vakit bir zarfa koydu, üzerine:

“Taksim’de, Sıraselviler’de, Topçu Apartmanı’nda Binbaşı Ekrem Behiç Bey’e” adresini yazarak Nihat’a uzattı:

— İşte bu mektubu bu adama götürürsün, o seni istediğin gibi işlere sevk eder, dedi.

VI

AŞK DEĞİL, MEMLEKET!

Her akşamki gibi Miralay'ı Karşıyaka vapuruna götürmek için Nihat hazırlanmıştı.

Beyni uğulduyor, en derin saadetlere namzet bir insan gibi ayakları yere basmayarak semalarda uçuyordu.

Kapı açılarak bir garson girdi ve Nihat kahve fincanlarını alacak, tütün tablalarını silkecek zannederek ayna karşısında yakasını düzeltirken garsonun kulağına eğildiğini gördü. Hayretle irkilerek başını uzattı.

¹⁰⁸² bürkân: yanardağ

¹⁰⁸³ hamiyet: Yurdunu, ulusunu ve ailesini koruma çabası.

¹⁰⁸⁴ gayur: çok çalışkan

Garson fısıldayarak:

— Nihat Bey, sizi bir matmazel görmek istiyor, dedi.

Nihat mebhut,¹⁰⁸⁵ başını çevirerek baktı:

— Bir matmazel mi? Nasıl matmazel, beni mi istiyor? diye sordu.

Garson başı ile:

— Evet bir matmazel! Sizi görmek istiyor! diye tekrar etti.

Bir matmazel! Kim olabilirdi? Tanıdığı birçok genç kızlar gözünün önünde latif bir hayalî¹⁰⁸⁶ raks¹⁰⁸⁷ içinde rüzgârlanarak geçtiler.

— Nerede? diye sordu.

Garson gene öyle bir fısıltı hâlinde:

— Karşıda, odada... dedi.

Miralay Bey kalkmış, kapıya yaklaşmıştı. Onu kendi kendine vapura göndermek Nihat'a büyük bir fedakârlık göründü. Bu kız kendine kim bilir ne saçma, ne ehemmiyetsiz bir şey söyleyecekti. Garsona:

— Ben Beyefendi'yi Karşıyaka vapuruna götürüp şimdi gelirim. Lütfen beni beş dakika beklesinler... Miralay'la aşağı inip rıhtıma çıktılar.

Miralay'ı vapur iskelesine götürüp avdet ederken Nihat bu genç kızın kim olacağını hâlâ halledememişti. Fakat koşa koşa gelip bir adımda merdiveni çıktı. Garsonun gösterdiği kapıyı vurup içeri girdiği vakit delikanlının boğazından iltihaplı bir sayha düğümlendi:

— Beatrice!

Evet, o idi.

Genç kız pek mütebessim, pek yumuşak ve pek sıcaktı. İhtimal göreceği kabulün cinsini tayin edemediği ve bu hareketini büyük bir cesaret bulduğu için tir tir titriyordu.

¹⁰⁸⁵ mebhut: şaşkın

¹⁰⁸⁶ hayalî: hayaldeki

¹⁰⁸⁷ raks: dans

Oturduğu koltuktan, kapının vurulduğunu işitince sıçramış, kalkmış ve içeriye girenin Nihat olduğunu görünce atılarak elini uzatmış ve delikanlının tereddütle verdiği eli küçük, hummalı avuçlarının içinde sıkmakta ve sallamakta bulunmuştu.

Nihat ilk nazarda genç kızın nasıl bir sıcak hamle ile dolu ve Venizelos günü evde kendine karşı yaptığı hareketin nasıl kabahat olduğunu anlayarak nedamet ettiğini¹⁰⁸⁸ ve bugün gelip kendini arayışı bu nedametın tesiriyle kusurunu affettirmek emelinden mütevellit¹⁰⁸⁹ bulunduğunu anlamıştı.

Elini genç kızın ateşli ellerinde bulur bulmaz delikanlı ulüvv-i cenap göstermek¹⁰⁹⁰ mecburiyetinde olduğunu hemen görerek iltifat-kârâne,¹⁰⁹¹ tatlı bir sesle ve mültefit¹⁰⁹² bir tavırla:

— Siz, burada!.. dedi.

Genç kız onun elini bırakmayarak pencerenin önünde demin oturduğu kanapeye kadar götürdü ve:

Evet ben, ben! dedi, buna elbette şaşarsınız. Fakat şaşmaya lüzum yok. Birbirimizle o kadar uzun müddet, o kadar samimi görüşmüştük ki ansızın oturduğunuz evi terk edip bize veda bile etmeksizin ortadan kaybolunca taaccüp etmemek kabil değildi. Hatta taaccüp değil, “Ne oldu, acaba bir şey mi yaptık?” diye endişelenmemek mümkün olmuyordu.

*

Nihat her şeyi anlıyordu. Şu esnada genç kızın fikri ve kalbi gözünün önünde açılmış bir kitap gibiydi. Hakikaten onun söylediği gibi, vâkıâ uzun değil, fakat pek samimi ve pek harareti dostlukları olmuştu ve bu hararet ve samimi dostluktan dolayıdır ki son gün genç kız her vakit âdet ettiği veçhile Nihat evlerine gider gitmez koşup gelmediği için, bilhassa o, cıgara salonunda babasının karşısında mağlubiyet dersleri alırken dışarıda piyanonun üstünde

¹⁰⁸⁸ nedamet etmek: pişman olmak

¹⁰⁸⁹ mütevellit: doğmuş

¹⁰⁹⁰ ulüvv-i cenap göstermek: düşmanına bile iyilik edecek cömertliği göstermek

¹⁰⁹¹ iltifat-kârâne: güler yüz göstererek

¹⁰⁹² mültefit: önem veren

Venizelos cenaplarının resmini astığından dolayı yalnız münfail olmak değil, katı münasebete, hatta daha ileri giderek tarziye¹⁰⁹³ talebine¹⁰⁹⁴ bile hakkı vardı.

Bu hissini hiç gizlemedi ve Beatrice sözünü daha bitirmeden:

— Yok matmazel, yok, dedi, bana o günkü muamelenizle her türlü harekete serbesti¹⁰⁹⁵ vermiş oldunuz. Beni, bilirsiniz ki hiç öyle hareketlere alıştırmamıştınız. Bilhassa...

Ve Nihat çirkin manzarayı gözünün önünden kovmak istiyor-muş gibi elini kaldırıp gözlerinden geçirerek...

— O menhus¹⁰⁹⁶ herifin resmini ben içeriki odada otururken getirip duvara mıhlamanız¹⁰⁹⁷ ve sonra beni görsün diye gibi mumu yakmış olarak piyanonun üstüne bırakıp gitmeniz...

Beatrice şiddetli bir hamle ile başını sallıyor, çırpınıyordu:

— Yok, öyle şey yok... diye inkâr etti.¹⁰⁹⁸ Ben mıhlamadım. Siz geldiğiniz vakit görmemişsiniz. Oraya resmi o gün öğleden sonra asmışlar, ben sizin görüp de canınız sıkılır diye kaldırmaya uğraştım fakat maatteesüf muktedir olup¹⁰⁹⁹ sökemedim. Bir kerpeten almaya gittiğim vakit siz de gitmişsiniz, diye söylendi.

Genç kız burada eliyle başını döğerek:

— Ah, etti, ben o gün evde de söyledim ya, bahusus öbür gün karşiki evden eşyanızı aldırıp bize bir kere olsun uğramaksızın çekilip gitmenizden anlamıştım. Sizin bu hususlarda son derece vesveseli¹¹⁰⁰ olduğunuzu biliyordum. “Nihat Bey mutlak Venizelos resmini gördü de onun için gitti.” diye pederime şikâyet ettim ve ondan sonra size rast getirip işi anlatarak bu aradaki su-i tefehhüm¹¹⁰¹

¹⁰⁹³ tarziye: özür dileme

¹⁰⁹⁴ talep: istek

¹⁰⁹⁵ serbesti: özgürlük

¹⁰⁹⁶ menhus: uğursuz

¹⁰⁹⁷ mıhlamak: çivilemek

¹⁰⁹⁸ inkâr etmek: kabul etmemek

¹⁰⁹⁹ muktedir olmak: gücü yetmek

¹¹⁰⁰ vesveseli: kuruntulu

¹¹⁰¹ su-i tefehhüm: yanlış anlama

izale için neler yapmadım. Kaç kere buralara gelmedim. Nihayet bir akşam sizi gördüm. Fakat o kadar soğuk, o kadar münfail bir tavırla, hatta yanımıza gelip elimizi sıkmaya bile lüzum görmeksizin geçtiniz, gittiniz ki gerçekten dargın olduğunuzu anlayarak harap oldum. Artık gece gündüz kendimi yiyordum. Sizi görüp meseleyi anlatarak yanılmış olduğunuzu söylemek istiyordum. Fakat buraya da hiç gelmiyordunuz.

Ve burada acı bir serzenişle¹¹⁰² gözleri nemlenerek:

Yalnız şuna teessüf ettim¹¹⁰³ ki bir kere olsun kalben,¹¹⁰⁴ belki bir hataya düştüğünüzü teslim ederek acaba yanıldım mı diye anlamak için olsun tek bir kere bile gelmediniz.

Mağrur ve memnun Nihat tebessüm ediyordu. Esasen genç kıza karşı hissiyatı henüz unutulmaz bir aşk mertebesine çıkmamış olduğu için kalbi bu iftiraktan¹¹⁰⁵ aşırı dilhun olmamıştı.¹¹⁰⁶ O böyle unutulabilecek hafif memnuniyetleri değil, kalbini zincirlemiş kahir iptilaların bile o gün o evde aldığı yaranın bin misli az bir teessür için tepecek ve ihmal edecek bir istidat¹¹⁰⁷ ve kabiliyette bir adamdı.

— Affedersiniz Mis, dedi. O gün pederiniz bana pek acı bir mağlubiyet dersi vermişti. Yani mağlup olanların hiçbir lütfâ, hiçbir iltimasa¹¹⁰⁸ ve hiçbir himayeye layık olmadıklarını ve her hususta ezilmeye mahkûm bulunduklarını uzun uzun anlatmıştı. Öyle bir teessüre boğulmuştum ki o menhus herifin resmi olmasa bile yalnız her zamanki gibi beni istikbal ve teşyi etmediğiniz¹¹⁰⁹ için gene darılır ve bu hareketi ancak mağlup bir millete mensup olduğum

¹¹⁰² serzeniş: yakınma

¹¹⁰³ teessüf etmek: yazıklanmak

¹¹⁰⁴ kalben: içten

¹¹⁰⁵ iftirak: ayrılık

¹¹⁰⁶ dilhun olmak: yüreği kan ağlamak

¹¹⁰⁷ istidat: yatkınlık

¹¹⁰⁸ iltimas: arka çıkma

¹¹⁰⁹ teşyi etmek: uğurlamak

için bana yaptınız zannına¹¹¹⁰ düşerdim. Ne yapalım, biz Türkler hem mağlup olduk, hem galip azametinden vazgeçemedik.

*

Bu sözleri söylerken Nihat, iki aydan beri görmediği genç kızın unutmış olduğu şekl ü şemâilini¹¹¹¹ tekrar süzüyor, onun ne küçük ne büyük denilemeyecek endamını ve şeklinde her erkek nazarını en derin füsunlara müstağrak¹¹¹² bırakacak tedevvürler¹¹¹³ ve teşekkül¹¹¹⁴ tetkik ediyordu.

Fakat genç kızın asıl şiiiriyeti¹¹¹⁵ şeklinde değil, edasında, hututunda¹¹¹⁶ değil, manasında tebarüz ediyordu.¹¹¹⁷ Bu şekil ve bu eda, bu hutut ve bu mana o kadar ahenktar¹¹¹⁸ bir derâğuş¹¹¹⁹ ile birbirine hulul ediyordu ki meftun olmamak¹¹²⁰ pek güçtü.

İngilizlere mahsus manevi¹¹²¹ mahasin,¹¹²² İtalyanlara mahsus maddiyat-perest¹¹²³ ihtirasla birleşmiş genç kız manen¹¹²⁴ ve maddeten¹¹²⁵ sanki bir nadire¹¹²⁶ olmuştu.

Ateşin¹¹²⁷ ve gayet berrak çizgili dudaklarından ziyade tebesüm¹¹²⁸ ve tebessümün kendi lütfundan ziyade neşrettiği¹¹²⁸ nihayet-

¹¹¹⁰ zan: sanı

¹¹¹¹ şekl ü şemâil: dış görünüş

¹¹¹² müstağrak: batmış

¹¹¹³ tedevvür: yuvarlaklık

¹¹¹⁴ teşekkül: şekillenme

¹¹¹⁵ şiiiriyet: şiir gibi olma, güzellik, hoşluk

¹¹¹⁶ hutût: çizgiler

¹¹¹⁷ tebarüz etmek: görünmek

¹¹¹⁸ ahenktar: uyumlu

¹¹¹⁹ derâğuş: kucaklama

¹¹²⁰ meftun olmak: tutulmak

¹¹²¹ manevi: ruha ait

¹¹²² mahasin: güzellikler

¹¹²³ maddiyat-perest: gözle görülen maddesel şeyleri taparca seven

¹¹²⁴ manen: ruh olarak

¹¹²⁵ maddeten: şekil olarak

¹¹²⁶ nadire: az bulunur biri

¹¹²⁷ ateşin: ateşli

¹¹²⁸ neşretmek: yaymak

siz¹¹²⁹ füsün insanı yakıyordu. Dudaklarda görünen bu hâl ve bu mana daha ziyade gözlerde hâkimdi. Gözlerinin şekli, rengi, kirpiklerin, kaşların birbiriyle imtizacı¹¹³⁰ ve ahengi bir harika idi. Fakat bu harikaya asıl sûzişini¹¹³¹ veren şey bu gözlerde genç kızın ruhunun manaları nasıl derin bir surette tebellür edişi idi.

Nihat kendi kendine bütün bu güzellikleri meftuniyetle seyrederek:

— Neme lazım, diyordu; bu bir İngiliz... Ben ise bir Türk'üm... Bahusus ırkın saffeti¹¹³² için her kaydı çiğnemeye mecbur bir Türk...

Lakırtı söylerken bütün bu hislerden, bu takdirlerden geçiyor ve Türklerin galibiyeti ve mağlubiyeti hakkında son cümlesi ağzından çıkarken kalben bu son fikri tekrar ediyordu.

Bu son söz üzerine genç kız içindeki fırtınalardan bizar olmuş¹¹³³ gibi meysus bir hareket gösterdi ve delikanlının bu ezici hislerini dağıtmak arzusuyla:

— Şimdi galibiyet, mağlubiyetten bahsetmiyoruz. Siz mağlubiyeti bile bazılarının galibiyetinden şanlı, bir Şarklı¹¹³⁴ millete mensupsunuz... Evet, mağlup oldunuz fakat bu mağlubiyette bir Çanakkale harikası yaratarak... Bugün pek fena şartlar içinde bulunuyorsunuz fakat hâlâ vatan uğrunda can verecek kadar bir ruh asaleti göstermektesiniz ve ben bu asaleti sizde Nihat Bey, bilhassa sizde tecrübe ve takdir ettiğim için ona karşı kalbimde o kadar sıcak bir meftuniyet var ki anlatamam ve siz Türk olarak belki ızdırıp çekeceksiniz¹¹³⁵ fakat insan sıfatı ile her saadete layıksınız.

Sonra birdenbire tavrını ve edasını değiştirerek daha samimi ve sıcak bir sesle:

¹¹²⁹ nihayetsiz: sonsuz

¹¹³⁰ imtizaç: uyum

¹¹³¹ sûziş: içe işleyen etki

¹¹³² saffet: arılık

¹¹³³ bizar olmak: usanmak

¹¹³⁴ Şarklı: Doğulu

¹¹³⁵ ızdırıp çekmek: acı çekmek

— Şimdi bu bahisleri bırakalım, sizi görmek istediğimin sebebi, aramızda bulunmamasını istediğim bu su-i nazarın¹¹³⁶ kaldıracak gene eskisi gibi dost olmak arzusudur.

— Mademki resim meselesi olsun, o günkü su-i nazarınız¹¹³⁶ olsun müesses olmadığını¹¹³⁷ anladınız, artık evvelki gibi dostluğumuza bir mâni yoktur, size verdiğim bu tarziyeyi kabul ediyor, elimi reddetmiyorsunuz değil mi?

Nihat genç kızın latif bir tavırla uzattığı minimini elini hararetle kavrayıp sıkarak:

— Bu kadar lütfkârane¹¹³⁸ uzatılan bir eli reddetmek mümkün müdür, Mis? dedi.

Genç kızın memnun bir hande ile açılan dudakları inci bir gerdanlık dizisi göstererek:

— O hâlde, bedî,¹¹³⁹ o hâlde gene evvelki gibi geleceksiniz ya?

Delikanlı başını salladı. Beatrice elemle dudakları büzülerek ve rengi bozularak, neşesi sarsılmış bir hâlde:

— O niçin? Gelmeyecek misiniz? diye ısrar etti.

Nihat ciddi bir edayla:

— Hayır Mis, dedi, gelmeyeğim değil, gelemeyeceğim. Çünkü iki üç gün sonra İstanbul'a gidiyorum.

Ve bu söz üzerine onun çehresine çöken zulmet¹¹⁴⁰ o kadar kesifti¹¹⁴¹ ki...

Nasıl, onun İstanbul'a gitmesi Mis Daster'de bu kadar teessürü mü mucipti?¹¹⁴² Ve bu tesiri tatlı sözlerle izale etmeye ehemmiyet verdi:

¹¹³⁶ su-i nazar: kötü bakış açısı

¹¹³⁷ müesses olmak: temeli olmak

¹¹³⁸ lütf-kârâne: iyilikle davranarak

¹¹³⁹ bedî: çok güzel

¹¹⁴⁰ zulmet: karanlık

¹¹⁴¹ kesif: yoğun

¹¹⁴² mucip: gerektiren

— Esasen, İzmir’e babamdan kalan birkaç parça mülkü satmak için gelmiş ve müşteri arayarak beklemeye mecbur olmuşum. Şimdi bunları satıyorum. Yarın muamele¹¹⁴³ yapıp paramı alacağım. Artık burada daha fazla kalmaya bir mana yok. Hemşirem¹¹⁴⁴ İstanbul’dan her gün gönderdiği mektuplarla avdetimi talep etmektedir. Daha sonra askerî mezuniyetim bitmiştir. Gidip ne yolda bir muameleye tabi olacağımızı¹¹⁴⁵ anlamak lazım. Daha...

*

Bu sözleri söylerken Nihat genç kızın donmuş gibi cansız ve hareketsiz kaldığını, âdeta söylediği sözleri işitmediğini ve anlamadığını görüyordu. Yavaşça onun yanına oturarak ve dizlerine düşmüş ellerini tatlılıkla ellerine alarak, bir nefes kadar alçak bir sesle:

— Niçin? dedi, böyle ne oldunuz? Sizi bu hâle getiren benim İstanbul’a gidişim midir? Bu nasıl olur? Benim için bu kadar bir hissiniz var mı? Bu mümkün mü?

Hem yavaş yavaş söylüyor, hem ellerinde hapsedtiği bu ipek mevcutları hafif temaslarla okşuyor ve sözünün nihayetlerinde onun gözlerine bütün bu mütevali¹¹⁴⁶ suallerin tasdik cevapları dolmuş olduğundan bu cesaretle bunları birbiri arkası sıra dudaklarına götürüp küçük buselerle¹¹⁴⁷ öpüyordu.

Genç kız artık kendini kâmilten bırakmıştı. Hissiyatını gizlemeye, kalbini setr ü ihfâya¹¹⁴⁸ hiç lüzum görmediği anlaşıyordu.

Bu el öpüş ve bu sükût ediş bir dakikadan fazla sürdü. Bir dakika ki genç kız gözlerinde kalbinin bütün hissiyatı aksetmek¹¹⁴⁹ üzere artık emellerini ketmetmeye¹¹⁵⁰ vakit ve imkân göremeyecek, çünkü Nihat’ı bir daha ele geçirmek mümkün olmadığını anlayarak

¹¹⁴³ muamele: işlem

¹¹⁴⁴ hemşire: kız kardeş

¹¹⁴⁵ tabi olmak: bağlı olmak

¹¹⁴⁶ mütevali: art arda gelen

¹¹⁴⁷ buse: öpücük

¹¹⁴⁸ setr ü ihfâ: gizleme ve saklama

¹¹⁴⁹ aksetmek: yansımak

¹¹⁵⁰ ketmetmek: saklamak

ne olursa bu dakikada olacağını, her kararın bu anda verileceğini kabul etmiş, son kozunu oynayan bir kumarbaz yırtıcılığı ile bütün hayatını oynamaya ehemmiyet veriyormuş gibi birdenbire başını kaldırdı ve gözleri en parlak nazarlarını alarak, dudakları en vecd-engiz¹¹⁵¹ renklerini ve şuhluklarını¹¹⁵² toplayarak, ellerini hâlâ onun elinde bırakmak üzere çekmediği hâlde:

— Beni dinleyiniz, dedi, öyle ise sizinle ciddi konuşmak lazımdır. Ben bu ciddi mülakatı daha bir müddet sonraya talik etmek¹¹⁵³ istiyordum. Böyle ansızın, sizi zorlar gibi bir vaziyette bulunmak istemezdim. Fakat ne yapayım ki beni hayat kendisi zorluyor.

Bu ağır ve cüretkâr sözleri Nihat taaccüpsüz telakki edemedi.¹¹⁵⁴ Beatrice'nin yüzüne gelen ani humret,¹¹⁵⁵ gözlerinin aldığı nagehanî¹¹⁵⁶ ciddiyet, çehresinin altında göğsünün sık sık ve derin derin şişip inmesi delikanlıyı fevkalade bir söz işitecekmiş korkusu ile titretmişti.

Ve öyle genç kıza doğru eğilmiş ve hâlâ iki ellerini zapt etmek¹¹⁵⁷ vaziyetiyle mücessem¹¹⁵⁸ kulak kesildi.

*

Ve Beatrice söylediği sözlerin kendisi tarafından işitilmesine bile cesareti yokmuş gibi donuk ve kesik bir söyleyişle başladı:

— Pederim benim hiçbir arzumu reddetmemiş ve bugüne kadar her istediğimi yapmıştır. Validem¹¹⁵⁹ bütün validelerden daha şefkat göstermiştir. Dünyada benim kadar şımartılmış çocuk pek az bulunur. Yani bugüne kadar hiçbir istediği reddedilmemiş, her arzusunun elde etmiş bir kıyım. Şimdi eğer ricamı reddederseniz bunun benim için ne kadar ağır olacağını düşününüz.

¹¹⁵¹ vecd-engiz: aşk saçan

¹¹⁵² şuhluk: cilvelilik

¹¹⁵³ talik etmek: ertelemek

¹¹⁵⁴ telakki etmek: karşılamak

¹¹⁵⁵ humret: kırmızılık

¹¹⁵⁶ nagehanî: birdenbire ortaya çıkan

¹¹⁵⁷ zapt etmek: tutmak

¹¹⁵⁸ mücessem: şekil almış

¹¹⁵⁹ valide: anne

Tekrar, söyleyeceği şeyin canavarca ehemmiyetini görüp bu cesareti göze alamıyormuş gibi beş on saniye tevakkuf etti ve tekrar kesik kesik birbirini takip eden ani hamleleri müteakip¹¹⁶⁰ kısa tereddütlerle kesildiği hâlde:

— Bu kadar rast geldiğim erkeklerin hiçbirisine karşı... Nasıl tabir¹¹⁶¹ bulayım bilmem?.. Bir... Yani... Bir teveccüh... Bir hararet... Bir muhabbet... hissetmedim. Bilhassa bu İzmir’de görülen delikanlılar, ya soğuk levantenler,¹¹⁶² yani ne oldukları belli olmayan, dimağları işlenmemiş, yalnız ticarete çalışmış, sanattan, incelikten anlamaz şeyler... Ya Avrupa’da yaşayamayarak buralara düşmüş medeniyet sürgünleri oldu. Bunlara karşı kalbimde zerre kadar bir his, bir heyecan duyamadım. Bunun için bu yaşıma kadar aşk denilen şeye kalbim sıkı sıkı kapalı kaldı.

Nihat hâlâ o vaziyette, yani göğsü ve başı genç kızın dizlerinin üstüne eğilmiş ve onun ellerini ellerinde hapsedmiş bir hâlde lakırtının nereye geleceğini merak ederek bekliyor ve dinliyordu.

*

Beatrice, lakırtının en güç tarafını şimdi açmış olduğundan her vakitki mükâleme cevvalliğini almış, serbestlemiş, yani dudakları ve gözleri binbir şule ile yanıp tutuşarak ve dişleri, küçük şuh kakhahaların dalgaları arasında şimşeklenmekte bulunmuş, gâh lakırtının manası sebebiyle yüzüne ani humret hücumları dolarak, sonra tekrar bir duru beyazlık yayılarak gamzelerle, cilvelerle söylemekte bulunmuştu:

— İşte sizi bu esnada gördüm. Sizde, nasıl diyeyim, sade, vakur öyle bir sıcaklık vardı ki başkalarından farkınızı anlamamak kabil değil. Geldiniz, gittiniz. Her gün tavırlarınızı, hâllerinizi, sözlerinizi muayene ediyor, zerre kadar nahoş¹¹⁶³ bir şey bulamayarak kusursuzluğunuza hayran oluyordum.

Ve burada göğsü şen ve şuh bir kakhaha ile fıkırdayarak:

¹¹⁶⁰ müteakip: ardı sıra gelen

¹¹⁶¹ tabir: söz

¹¹⁶² levanten: Avrupalı gibi görünmeye özenen, züppe

¹¹⁶³ nahoş: hoş olmayan

— O... İhtimal değil şüphesiz bu şayan-ı tetkik¹¹⁶⁴ bir noktadır. Ben sizi kusursuz bulmaya ezelden hazırlanmış ve beğenmek için ezelden kaderimin hükmünü giymiş bir kızdım. Anlıyorsunuz ya, sizi sevmeye mahkûmdum. İlk günler bunun bir aşk olduğunu şüphelenmeksiniz, öylece, bilmeksizin, bilemeksizin gayriihtiyari¹¹⁶⁵ cereyana kapılmış, akıp gidiyordum. Ne diyeyim, nasıl diyeyim, kıymetini lazım geldiği kadar takdir edemeksizin derin bir saadet içinde idim. Sabahları uyanır uyanmaz hemen pencereme atılır, sizin pencerenizi gözetlerdim, sizin orada olduğunuzu hissederek memnun olurum. Sonra yalandan bir kahvaltı edip ruhlarımız arasında hayalî, esirî¹¹⁶⁶ bir rabita olduğu için takdir ettiğim piyanoma gelirdim ve saatlerce orada meşgul olurum. Bu esnada siz kalkmış, giyinmiş, sokağa çıkmak üzere hazırlanmış bulunurdunuz ve çıkar giderdiniz. Ben de akşamüstü Sportin'de görebileceğim ümidiyle o zamanı beklerdim.

*

Nihat kendinin de çırpınarak beklediği bu akşam mülakatlarını genç kızın bu kadar incizapla takip ettiğini şimdi memnuniyetle görüyor ve o zamanlar bu his tecellilerine agâh olsaydı,¹¹⁶⁷ daha mesut olacağını tasdik ediyordu.

Birdenbire vaziyeti onu rahatsız etti. Fakat genç kızın ellerini bırakmak istemiyor, azıcık doğrulursa bunlardan ayrılmak mecburiyetini görüyordu. Bu iki mahzuru¹¹⁶⁸ bir tek saadet hâlinde tevhit¹¹⁶⁹ için yavaşça kayarak kanapeden yerdeki halının üzerine ve genç kızın ayaklarının dibine oturdu. Şimdi başı kanapenin bir kenarında, Beatrice'nin elleri kendi yanaklarında ve dudaklarında idi.

¹¹⁶⁴ şayan-ı tetkik: incelemeye değer

¹¹⁶⁵ gayr-i ihtiyârî: elinde olmadan

¹¹⁶⁶ esirî: uçucu

¹¹⁶⁷ agâh olmak: haberli olmak

¹¹⁶⁸ mahzur: engel

¹¹⁶⁹ tevhit: birleştirme

Onu bu vaziyette gören genç kız sözlerinin sihirkâr¹¹⁷⁰ tesirini anlamış ve böylelikle onu avucunda görmüş olduğundan hiç ses çıkarmaksızın, hiç itiraz etmeksizin lakırtısına devam etti:

— Fakat o gün ki... O son gün... Bana bir kelime bırakmaksızın hatta çağırıp veda etmeksizin gittiniz ve sonra öbür gün sabah, evvela pancurunuz kapalı kaldı, sonra açıldığı vakit arkasında sizi değil pansiyonun hizmetçisini gördüm ve akşama kadar hiçbir izinizi bulamadım. O gün, o gece... ve öbür gün... Ah... Bu günler, bu günler... Size karşı nasıl kırılmaz bir zincirle bağlı olduğumu o kadar feci bir surette anladım ki... Artık bu bir hayat değil, ilk defa duyulduğundan tahammülü aşan, insanı çıldırtan bir işkence oldu. Demek gitmişsiniz?.. Demek görünüşe nazaran bize darılmış da gitmişsiniz... O menhus herifin resmini piyanonun üstünden kaldırıp size göstermemek için o kadar uğraştığım hâlde muvaffak olamamıştım. Şüphesiz buna darılmıştınız... Çünkü biliyordum ki siz nefsinizi son derece taziz eden müstesna ruhlardansınız... Ve o resmi orada görmüşseniz mutlaka darılacaktınız... Artık bir pervane olmuştum.¹¹⁷¹ Her gün, sabah akşam sokağa çıkıyor, bütün sizi arıyordum ve affınızı rica etmek istiyordum.

Tekrar sustu. İtirafatı¹¹⁷² ile birbirine istediklerinden fazla ısınmış olduklarını görerek şimdi memnun memnun bakıyordu.

Birdenbire tekrar hamlelendi:

— Artık size karşı hissiyatımı, vaziyetimi biliyorsunuz... Şimdi size desem ki “Nihat, pederim ve validem çok zengindirler... Benim her istediğimi yapmakla bahtiyar olurlar... İstanbul’a mı gidiyorsun, gitme, kal... Burada mesut olalım...” Buna ne cevap verirsiniz?

*

Hiç beklemediği böyle kati bir sual karşısında Nihat irkildi. Dimağı namütenahi meselelerin çapraşık hücumu altında dolup taşarak fakat böyle bir teklifin ne kadar ele geçmez bir saadet olduğu-

¹¹⁷⁰ sihirkâr: büyü

¹¹⁷¹ pervane olmak: çevresinde dönüp durmak

¹¹⁷² itirafat: gizlemekten vazgeçip söyleme

nu tayinden geri kalmayarak bin bir tereddüt, bin bir itiraz arasında şimdi ayağa kalkmış, dedi ki:

— Benden lütfen ketmetmediğiniz hissiyatınız ve ikinci bir lütuf olan bu kıymetli teklifinize nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Fakat cevabımın sizi memnun etmeyeceğini bildiğimden tereddütlerle boğuluyorum... Ben hayatı başka cereyanlara akan ve kendine gene başka vazifeler tayin etmiş bir adamım. Sizi peşim sıra bu cereyanların tehlikelerine, bu vazifelerin müşkülâtına sürüklemek istemem.

Sözlerin her cümlesi genç kıza başka bir ızdırıp hamlesi gibi tesir ederek derece derece kararmak üzere onun tahaccür ettiğini¹¹⁷³ görüyordu.

— Ben, diye ilave etti; ben, bedbaht bir muharebede mağlup düşmüş bir milletin oğluyum... Bu sukuttan¹¹⁷⁴ milletimi kaldırmak ve kurtarmak emeline hayatımı vakfediyorum. Bu uğurda hayatım bir sergüzeşt,¹¹⁷⁵ kaza bela hayatı olacaktır. Siz naz ü nimet¹¹⁷⁶ içinde büyümüş bir çiçeksiniz...

Beatrice, elini kaldırıp onu susturdu:

— Evet, ben bu meseleleri de düşündüm, dedi, düşündüm ve düşündüklerimi size söyleyeyim... Ne kadar çalışırsanız çalışınız, bugün müttefikin işgali altında bulunan Türkiye için selamet temin edemezsiniz... Babamın mevsuk¹¹⁷⁷ bir yerden aldığı habere göre Paris konferansında Venizelos'a İzmir'in Yunanlılara verileceği vadedilmiş... Burası böyle... İstanbul tabii Türklere bırakılmayacak. Yalnız İstanbul ve İzmir değil, Türkiye'nin hiçbir şehrinde sizin için rahat bir hayat olmayacak. Bu hâlde ben sizin yerinizde olsam, şüpheli, şüpheli değil, sukutu muhakkak boş bir emel uğruna

¹¹⁷³ tahaccür etmek: taş kesilmek

¹¹⁷⁴ sukut: düşme

¹¹⁷⁵ sergüzeşt: macera

¹¹⁷⁶ naz ü nimet: nazlılık ve bolluk

¹¹⁷⁷ mevsuk: sağlam

hayatımı heder edeceğime¹¹⁷⁸ burada kalır ve kozmopolit bir hayat yaşarım. Zaten dünyada insana evvela hayat lazım, sonra millet...

*

Bu lakırtıları derin bir teessürle dinleyen Nihat şimdi gururla başını kaldırmış, azametle göğsünü şişirmiş olarak cevap verdi:

— Verdiğiniz haberler zaten malumumdu. İşte ben bu haksızlıklara karşı isyan ettiğim için hayatımı bu uğurda feda etmişim... Her hayatın kendine göre muazzez¹¹⁷⁹ bir maksadı ve hedefi vardır... Ben burada kalıp kendi meyus hayatımı nispi¹¹⁸⁰ bir saadet ve refah içinde geçirmek için milletimi sefalet ve azap içinde ihmale razı olursam evvela siz tahkir etmelisiniz... Teklif ettiğiniz maksatsız, kozmopolit ve alçak hayatı kabul etmektense, köpekler gibi sürüne sürüne ölmeyi tercih ederim, Mis...

Genç kız bu sözleri, yüzüne inen bir tokadın altında hissedilen hamle ve hiddete müşabih¹¹⁸¹ bir tesirle işitti:

— A, öyle mi?.. Demek reddediyorsunuz?.. Ve bu, ne yapmanız para etmeyecek¹¹⁸² bir iş, ne kadar fedakârlık etseniz yaranamayacağınız bir millet için...

Nihat bu sözlere daha şiddetli ve azimkâr bir sesle cevap verdi:

— Ve işte bu noktalarda yanılıyorsunuz Mis, dedi, benim bu işim ne kadar para etmezse etmesin, ben ilk emelle uğraşacağım için bundan bir saadet duyarım ve milletim hiçbir vakit nankör¹¹⁸³ değildir. Fedakârlıkları değil, kendine karşı yapılan en küçük hizmetleri bile şükranla¹¹⁸⁴ karşılar ve hiç bilmediğiniz millette haksız yere tarizde¹¹⁸⁵ bulunmanıza ve boş yere ittiham etmenize teessüf ederim¹¹⁸⁶ Mis... Görüyorsunuz ki bir ırktan olmayanlar ne

¹¹⁷⁸ heder etmek: boşuna harcamak

¹¹⁷⁹ muazzez: değerli, yüce

¹¹⁸⁰ nispi: göreceli

¹¹⁸¹ müşabih: benzer

¹¹⁸² para etmemek: bir işe yaramamak

¹¹⁸³ nankör: iyilikbilmez

¹¹⁸⁴ şükran: teşekkür

¹¹⁸⁵ tariz: üstü kapalı dokundurma

¹¹⁸⁶ teessüf etmek: kınamak

kadar derin aşklarla bağlansalar, gene birbirine hulul etmeleri kabil değildir. Ne olsa biri ötekine, öteki buna, mensup olduğu milleti için su-i muamele etmeye¹¹⁸⁷ meyyal bulunur.

Bir sükût oldu. Şimdi genç kız durulmuş, âdeta tahaccür etmiş bir vaziyette kalmıştı.

— Daha ziyade söylemeye izzetinefsim mânidir, dedi. Biraz sonra: Siz teklifimi biraz daha sükûnla düşününüz, tartınız ve iki güne kadar bana son kararınızı yazınız. Bu karar eğer müspet olursa ne âlâ...¹¹⁸⁸ Olmadığı surette hiç ummadığım bir istihfafa layık görüldüğüm için bana ağlamak kalır.

Ve kalkarak, azameti cerîhadar olmuş¹¹⁸⁹ bir kraliçe tavrı ile, hafif bir baş selamı verdi ve kapıya doğru yürüdü.

Nihat isticalle¹¹⁹⁰ koştı ve kapıyı açarak genç kızın önünde sözlerinin acısını ve muamelesinin sertliğini gidermek ister gibi hürmet ve tekâpu¹¹⁹¹ ile eğilerek yol verdi.

*

Odada yalnız kalınca Nihat büyük bir ihtilaç içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya ve bu teklifin leh ve aleyhinde¹¹⁹² hücum eden fikirleri muhakemeye başladı.

İşte onun izzetinefsini okşayan yegâne şey, Beatrice'nin kendi hakkında fedakârlığı mucip büyük bir aşk hasıl etmesi idi. Bir kere bu memnuniyet bertaraf edilince diğer noktalar kâmilten aleyhte idi.

Can çekişen memleketi hakkında müfit¹¹⁹³ olmak üzere İstanbul'a giderken burada kalmak ve kozmopolit bir hayat içinde faaliyetini körletmek kabul edemeyeceği bir şeydi.

¹¹⁸⁷ su-i muamele etmek: kötü davranmak

¹¹⁸⁸ ne âlâ: ne iyi

¹¹⁸⁹ cerîhadar olmak: yaralanmak

¹¹⁹⁰ isticâl: acele

¹¹⁹¹ tekâpu: dalkavukluk

¹¹⁹² leh ve aleyh: iyi ve kötü taraflar

¹¹⁹³ müfit: yararlı

Sonra ne kadar hüsn-i nazarı¹¹⁹⁴ olsa bugüne kadar Beatriçe öyle bir muhitte yetişmiş, öyle bir hayat sürmüştü ki Türklerin lehinde bir his, bir fikir zerresine malik olması mümkün değildi. Delikanlı bütün hayatında bu körlüğün ve bu sağırlığın karşısında mücadele etmek mecburiyetinde kalacaktı.

Daha sonra her ne kadar kendisinin beş on parası varsa da bütün ömrünü karısının eline bakarak, onun saye-i refahında¹¹⁹⁵ geçirmeye mecbur olacaktı.

Bu menfi¹¹⁹⁶ tesirlerin altında yükselen başı ret¹¹⁹⁷ manalar ile sallanarak:

— Kabil değil... dedi, ben hayatımı başka emellere vakfettim.

*

Öbür sabah Nihat mutadı veçhile Sportin'e gittiği vakit Miralay Emin Bey'den bir mektup buldu. Bu mektubu erkenden bir çavuş getirmişti.

Emin Bey, ilk içtima gününden beri iki aya yakın bir zamandır ilk defa olarak ispat-ı vücut etmiyordu.¹¹⁹⁸

Merakla ve telaşla zarfı yırttı, mektubu okudu:

“Oğlum Nihat Bey,

Akşamüstü sizden ayrılıp evime geldiğim zaman hilaf-ı memul¹¹⁹⁹ bir rahatsızlık hissettim. Alelacele çağırttığım doktor kalbimin bozuk olduğunu söyleyerek istirahat¹²⁰⁰ tavsiyelerinde bulundu ve ilaçlar verdi. Yarın bu sebepten sizinle buluşamayacağım. Siz o haritaları ikmale çalışınız. Bakalım Allah müsaade ederse öbür gün gelirim.

Miralay EMİN”

¹¹⁹⁴ hüsn-i nazar: iyi gözle bakma

¹¹⁹⁵ saye-i refah: varlık gölgesi

¹¹⁹⁶ menfi: olumsuz

¹¹⁹⁷ ret: kabul etmeme

¹¹⁹⁸ ispat-ı vücut etmek: görünmek

¹¹⁹⁹ hilaf-ı memul: umulmayan şekilde

¹²⁰⁰ istirahat: dinlenme

Sevgili Miralay'ın rahatsızlığına Nihat'ın pek canı sıkılmıştı. Mektubun tarzından gece yazıldığı anlaşılıyordu. Gece yazılmış ve sabah ilk vapurla buraya gönderilmişti.

Oturdu, haritaları ikmal etti.

Saat ikide dükkânlar için takrir verecekti.¹²⁰¹ Her gün âdet ettikleri veçhile öğle yemeğini odalarında yemekte iken birisinin kendisini görmek istediğini haber verdiler.

İçeri kırkbeşlik kadar, asker tavırlı bir adam girdi, askerce bir selamdan sonra:

— Efendim, ben sabah Miralay Bey'den mektup getiren adamım. Mektubu bıraktıktan sonra görülecek bazı işleri gördüm, sonra Karşıyaka'ya gittiğim vakit Miralar Bey'i...

Burada biraz tereddütten sonra:

— ...Sizlere ömür buldum, dedi.

Göğsüne bir bıçak saplanmış gibi Nihat sıçradı kalktı:

— Ne söylüyorsun? diye haykırdı.

Adam mütevekkil,¹²⁰² mahzun, başını sallıyor:

— Evet efendim, ben burada iken tekrar üstüne fenalık gelmiş... diyordu.

İkisi de bir dakika elemle sızladılar, adam tekrar söze başladı:

— Sabaha karşı Beyefendi daha rahatsızlaşmış ve size bıraktığımdan başka bir mektup daha yazmış... Ben erkenden, ilk vapurla geldiğimden ve o vakit Beyefendi de uykuda bulunduğu için bu mektubu bana verememişler.

Ve cebinden kalınca zarflı bir mektup çıkardı, Nihat'a teslim etti.

*

Nihat mektup elinde, cenaze ve defnedileceği yer hakkında malumat soruyordu. Adam:

¹²⁰¹ takrir vermek: tapu dairesinde taşınmaz malını başkasına sattığını söyleme

¹²⁰² mütevekkil: kadere boyun eğmiş

— Efendim, biz defnediverdik, dedi.

Nihat'ın bu habere pek canı sıkıldı ve Miralay'ın definde hazır bulunamadığı için gayet müteessir oldu:

— Canım, haber vermeli değil miydiniz? diye bir hayli söyleyerek ve adama meftun olduğu yeri tarif ettirerek izin verdi. Mektubu okumak için zarfı yırttı.

İçinden başka bir zarfla bir de kâğıt çıktı.

Zarfın üzerinde:

“İstanbul’da, Beyoğlu’nda, Maçka Caddesi’nde Halit Bey Apartmanı’nda 2 numarada Saim Remzi Beyefendi nezdinde kerimem İclâl Hanım’a.”

Sözleri yazılı idi. Mektuba da göz attı:

“Oğlum,

Sabaha karşı tekrar rahatsızlık geldi. Neticenin ne olacağını bilmiyorsam da ben ihtiyata¹²⁰³ riayeten¹²⁰⁴ tedbirde¹²⁰⁵ kusur etmek için sana, melfuf¹²⁰⁶ mektubu İstanbul’da adresine bizzat giderek kendi elinle kızıma teslim etmeni rica için şu kâğıdı yazıyorum.

Hayli zamandır, burada söylenmesi uzun sürecek birtakım sebeplerden dolayı ayrı bulunduğum İclâl’ime belki son sözlerimi havi olacak¹²⁰⁷ bu mektubun zinhar¹²⁰⁸ başka hiçbir kimsenin gözüne ilişmeksizin yalnız kendisi tarafından okunmasını istiyorum.

Apartmanda dayısı Saim Bey’in mektuptan haberdar olmaması emel-i mahsusumdur.¹²⁰⁹ Siz, şayet dayısını da görürseniz onun yanında İclâl’e şifahi¹²¹⁰ bazı sözler söyler ve mektubu dayısından gizli kendisine teslim edersiniz.

¹²⁰³ ihtiyat: olabilecekleri düşünüp önlem alma

¹²⁰⁴ riayeten: uyarak

¹²⁰⁵ tedbir: önlem

¹²⁰⁶ melfuf: eklenmiş

¹²⁰⁷ havi olmak: içermek

¹²⁰⁸ zinhar: asla

¹²⁰⁹ emel-i mahsus: özel istek

¹²¹⁰ şifahi: sözlü olarak

Şayet bu rahatsızlıktan halasım müyesser olur¹²¹¹ da tekrar görüşürsek kızımın mektubunu kendim size veririm, olamadığı takdirde hizmetçiye tembih ediyorum¹²¹² size gönderecekler.

Allaha ısmarladık yiğit yavrum. Dün akşam söylediğim lakırtıları unutmayınız ve ölünceye kadar onlarla amel ediniz.”¹²¹³

Makam-ı pederiniz¹²¹⁴ Emin”

Nihat gözleri yaşararak okuduğu satırlardan sonra İclâl Hanım’ın mektubuna baktı. Bunun içinde kalınca kâğıtlar vardı. Mukaddes ihtiyar kim bilir ne gibi dertler sebebiyle kızından ayrı kalmış ve kim bilir bu elemenden ne kadar muztarip olmuştu.

Bunu da sabahki aldığı mektupla beraber bir zarfa koyarak ölünceye kadar saklamak üzere cebine yerleştirdi ve çabucak soğumuş yemeğini bitirerek takrir vermek için müşteriyle buluşmak üzere çıktı, tramvaya atladı.

Kapalıçarşı’da iki dükkân, Karantina’da bir ev için üç bin sekiz yüz lira para almıştı. Hep ufak paralardan mürekkep olan ve büyük bir yığın teşkil eden bu parayı mahza¹²¹⁵ taşımaktan kurtulmak için İstanbul’dan alınmak üzere bir bankaya vererek düşünce düşünce tekrar Sportin’e gitti.

Beatrice ile uyuşmak kabil değildi. Ona bir kâğıt da yazmak istemiyordu. Çünkü ne yazsa genç kızı cerihadar edecekti. Hepsinden iyisi sükût etmek ve dün burada kesildiği kadar mükâlemeyi kesmek, bitirmekti.

Yaptığı haritaları Şevki Bey’e teslim edip veda ederek dörtte hareketi mukarrer¹²¹⁶ olan ve biletini almış olduğu vapura binmek üzere Pasaport’a gitti.

¹²¹¹ müyesser olmak: nasip olmak

¹²¹² tembih etmek: sıkı sıkıya ısmarlamak

¹²¹³ amel etmek: hareket etmek

¹²¹⁴ makam-ı peder: baba sayılan

¹²¹⁵ mahza: yalnız

¹²¹⁶ mukarrer: kesinleşmiş

VII ATEŞ, KAN VE YAĞMA

O geceyi Çanakkale yolunda geçirdikten sonra öbür gün ikindiye doğru Boğaz'a girdiler ve o gece Marmara'dan geçip sabah erken İstanbul'a yetiştirler.

Nihat kendinde şimdiye kadar bulmadığı bir heyecan hissediyor ve daha İstanbul'a çok mesafe olduğu hâlde, bu şubat gecelerinin soğuk ve yağmurlu havasına rağmen güverteden inmek istemiyor, İstanbul'u gözlüyordu.

Nihayet sabah erkenden yatağından fırlayıp hemen giyindi ve kendini güverteye attı. Daha etraftan henüz gecenin karanlığı kalkmamıştı. Boğazın soğuk bir rüzgârı önünde yağmur damlaları gâh sık, gâh seyrek uçuyor, düşüyor ve ıslatıyordu.

Gemi henüz Bakırköy önünde idi.

Nihat bu vaziyette, böyle bir kış sabahının İstanbul ufkuna yığıldığı bulutlar altında şehrin öteden beriden yükselen minarelerle müzeyyen¹²¹⁷ manzarasını derin tefekkürlerle¹²¹⁸ seyrediyor ve her an manzaranın dönüp inkişaf ederek arz ettiği,¹²¹⁹ hepsi bedii¹²²⁰ levhaları¹²²¹ temaşa¹²²² doyamıyordu.

Yavaş yavaş karanlık çekildiği hâlde İstanbul tepelerine yığılan yağmur bulutlarının gölgesi şehri, ziya içinde inleyen sinelerin, sızlayan kalplerin matem¹²²³ ve elemine bir nişan olsun gibi siyah bir perde altında tazyik ediyordu.

Şimdi Sarayburnu'na gelmişler, hava daha açıldığından, ötede beride büyük harp gemilerinin heyulası, bu ihtiyar şehrin nasıl tahammülün fevkinde bir pençe altında zincirli bulunduğu feryat ediyor zannolunuyordu.

¹²¹⁷ müzeyyen: süslenmiş

¹²¹⁸ tefekkür: düşünce

¹²¹⁹ arz etmek: sunmak

¹²²⁰ bedii: gözü gönlü okşayan

¹²²¹ levha: manzara

¹²²² temaşa: seyretme

¹²²³ matem: yas

Bahusus vapur Tophane’de rıhtıma yaklaştığı vakit, Tophane’nin önünde demirlemiş kurşuni¹²²⁴ renkli büyük bir İngiliz harp gemisi Nihat’a İngiliz ceberutu¹²²⁵ gibi muannit,¹²²⁶ iddiakâr¹²²⁷ ve küstah bir tesir yaptı.

Küpeşteye¹²²⁸ dayanarak yalnız burada, birbirine pek yakın olarak demirlemiş dört beş millete ait bu harp gemilerinin ne kahir bir kuvveti irae ettiklerini¹²²⁹ düşünerek bunların arkasında daha onlarca, yüzlerce böyle gemiler olduğunu ve bu gemilerden başka galebe kuvvet ile küstahlıkları artmış ne kolordular, nasıl yüz binlerce asker bulunduğunu düşünüp, hepsinin bizi ezmek, bizi yok etmek arzusunda olduklarını ve nasıl edip de zayıf ve hasta hâlimizle bunlara karşı mukavemet edebileceğimizi, ne yapıp da bunların elinden kendimizi kurtaracağımızı acı acı muhakeme edip kendini elim bir yeise salıvermemek için beyhude¹²³⁰ cebr-i nefis ediyordu.¹²³¹

*

Salondan geçip caddeye çıktığı vakit şehir yeni uyanmış, sokaklar henüz dolmamıştı.

Bir arabaya atlayıp, Cağaloğlu’nda oturan hemşiresinin evine çektiirdi. Araba beş on adım ilerlememişti ki durdu. Ne olduğunu anlamak için Nihat başını uzatarak baktı, Orada, gümrüğün kapılarından birinin önünde müteaddit iri kamyonlar duruyor, İngiliz askerlerine benzeyen birtakım adamlar eşya çıkarıp kapıdan sokuyorlardı. Bir dakika tevakkuftan sonra araba hareket ederek kapının önünden geçerken Nihat dikkatle orasını süzdü. Gümrüğün bu kısmını İngilizlerin işgal ettikleri anlaşılıyordu.

Böylece ilk tesir fena bir hatıra bırakarak şehre çıkmıştı.

¹²²⁴ kurşuni: kurşun rengi

¹²²⁵ ceberut: zorba

¹²²⁶ muannit: inatçı

¹²²⁷ iddiakâr: dediğim dedik

¹²²⁸ küpeşte: güvertenin yukarısındaki korkuluk

¹²²⁹ irae etmek: göstermek

¹²³⁰ beyhude: boşuna

¹²³¹ cebr-i nefis etmek: benliğini zorlamak

Eve gittiği vakit hemşiresi ve henüz işine gitmemiş olan eniştesi onu şevk ü galeyanla¹²³² karşıladılar.

Eniştesi rüsumat¹²³³ başmüdüriyetinde muhasebeci bulunuyordu. İlk sözler arasında Nihat'ın hemen mütareke ahvali hakkında vuku bulan istizahına¹²³⁴ Tevfik Mazlûm Bey tek bir hareketle “Hiç sorma Nihat...” demek ister gibi bir el hareketi yaparak cevap vermişti.

Hemşire, kardeşiyle telakinin¹²³⁵ sevinci içinde lakırtıları hep yarım bırakarak verdiği havadis arasında:

— Başımıza gelenleri sorma, demişti. Enişten gece gündüz bu azılı heriflerle uğraşiyor. Hemen Allah sonunu selamet etsin.

Nihat soyundu, dökündü, eniştesi işine gittiğinden kardeşi Saniha ile kaldı. Kadın bin parça olarak kardeşinin işlerini görüyor. Çocuklarını mektebe göndermiş olduğundan serbest bulunduğu için biraz sonra yapılacak işler bitince onun yanına oturmuş ve konuşmaya başlamıştı.

Nihat da dükkânlar ve ev için nihayet müşteri bulunduğunu ona İzmir'den yazmıştı. Şimdi parayı aldığını ve bankaya teslim ettiğini bugün yahut yarın oradan eve getireceğini, o vakit hisselerini alacaklarını söyledi.

Biraz sonra yemek yediler. Nihat odasına çekildi. Tıraş olduktan ve yıkanıp giyindikten sonra Binbaşı Ekrem Behiç Bey'e Emin Bey'in mektubunu verip görüşüp tanıştıktan sonra Miralay'ın ikinci arzusunu yerine getirmek, Maçka'ya gidip Halit Bey Apartmanı'nda İclâl Hanım'a teslim edeceği mektubu vermek istiyordu.

*

Sokağa çıktığı vakit saat iki vardı. Yağmur dinmiş, hava kısmen açılmış, hatta güneş bile çıkmıştı. Babıalı yokuşundan aşağı iniyor, Sirkeci'ye geliyordu. Bahçekapı'yı geçip köprüye vardığı vakit bir İngiliz bölüğüne tesadüf etti. Bunlar keskin ve kırmızı

¹²³² şevk ü galeyan: sevinç ve coşku

¹²³³ rüsumat: vergi

¹²³⁴ istizah: açıklayıcı bilgi isteme

¹²³⁵ telaki: kavuşma

yüzleriyle, başlarındaki biçimsiz şapkalarıyla zâtü'l-hareke¹²³⁶ birer makine şeklini gösteren yürüyüşleriyle ve silahlarıyla takım hâlinde gidiyorlardı.

Nihat ilk defa gördüğü bu hâl karşısında göğsünden bir tazyikin yükselip gırtlığına dayandığını ve nefes almaktan bir dakika âciz kaldığını hissederek müteallim oldu.¹²³⁷

Şubatın bu kısa gününde çamurlu sokaklar halkla, otomobille ve tramvayla taşıyordu. İki otomobilde bir, iri bir İngiliz kamyonu geçiyor, arkadan bir Fransız otomobili atılıyor; yolda, köprüde, şurada burada İngiliz Fransız, İtalyan zabitleri, iri, uzun, metin oldukları anlaşılan adamlar görünüyordu.

İstanbul'un değişen hâli zahiren¹²³⁸ bundan ibaretti. Fakat bu sakın zahirin¹²³⁹ altında ne feci gizlilikler, ne canhıraş¹²⁴⁰ rahatsızlıklar olduğu hiç anlaşılmıyordu.

Nihat Eminönü'ne kadar böyle etrafını seyrederek, gördüğü yenilikler hakkında türlü muhakemeler yürüterek gelmiş, Eminönü'nden Taksim tramvayına binerek yolda gene sokaklara, manzaralara baka baka Taksim'e çıkmıştı.

Orada tramvaydan indi. Sıraselviler'e doğru yürüyerek: "Acaba bu binaların hangisi Topçu Apartmanı'dır?" diye bakınmaya başladı.

Böyle bir hayli gittikten sonra apartmanı buldu ve girip kapıcıya Ekrem Behiç Bey'i sordu. Bugün kendisini bulamasa bile apartmanda her gün saat kaç raddelerinde¹²⁴¹ bulunacağını anlamış olurdu.

Kapıcı: -Dört numara... dedi.

¹²³⁶ zâtü'l-hareke: kendi kendine hareket eden

¹²³⁷ müteallim olmak: üzölmek

¹²³⁸ zahiren: görünüşte

¹²³⁹ zahir: görünüş

¹²⁴⁰ canhıraş: yürek parlayan

¹²⁴¹ raddelerinde: sularında

Nihat: -Acaba kendisi burada mıdır? diye sorup heriften tasdik makamında baş işaretini gördükten sonra merdivenleri çıkmaya başladı.

Kapıyı temiz kıyafetli bir hizmetçi kız açtı ve Nihat'ın sualine:

— Evet efendim, buradalar. Buyurun, dedi ve içeri doğru uzayıp giden bir koridorda öne düştü.

Kapıyı tık tık vurarak içeriden işittiği söz üzerine açtı ve yol göstererek delikanlıyı içeriye davet etti.

*

Nihat şimdi kendini kısa boylu, zayıf, kara kuru bir adamın karşısında buldu. Arkasında asker elbisesi ve binbaşı forması vardı. Oturduğu koltuğun yanında ve masanın üstünde Türkçe, Fransızca akşam gazeteleri bulunuyor ve onları okuduğu anlaşılıyordu.

Nihat söze başladı:

— Beyefendi, bendeniz İzmir'de mütekait Miralay Emin Bey tarafından geliyorum.

Ekrem Bey küşayışlı¹²⁴² ve uzun bir sayha izhar etti¹²⁴³ ve hararetli bir hamle ile elini uzatıp Nihat'ın elini sıkarak:

— Ya... Muhterem¹²⁴⁴ adam!... Buyurun Beyefendi... Kendileri inşallah afiyettedir?¹²⁴⁵

Ve Nihat'a köşedeki kanapeyi göstererek onu oturmaya davet ediyordu.

Fakat Nihat oturmadan yüzünde bir elem işmizazı ile cevap verdi:

— Size hitaben bu mektubu verdiği vakit, yani üç gün evvel afiyette idi efendim. Fakat o gece evine gittiği vakit evde hafif bir fenalık geçirmiş, anlaşılan kalbinden muztaripmiş, doktor çağır-

¹²⁴² küşayışlı: açık

¹²⁴³ izhar etmek: göstermek

¹²⁴⁴ muhterem: saygıdeğer

¹²⁴⁵ afiyette: iyi, sağlıklı

mışlar, istirahat tavsiyesinde bulunmuş, fakat sabaha karşı bir ikinci akse¹²⁴⁶ kendisini götürmüş.

Ekrem Behiç bu sözleri derin bir teessürle dinliyor ve elemle:

— Ya!.. Vah, vah, vah... diyordu, demek son yaptığı şey bana bu mektubu yazmak oldu, değil mi Beyefendi?

Nihat mektubu vermiş ve kendisi hane¹²⁴⁷ sahibinin tekrar daveti üzerine gösterilen kanapeye oturmuştu.

Binbaşı şimdi mektubu okuyordu ve okurken başı ile ve elleri ile mektupta dermeyan olunan temennilerin¹²⁴⁸ büyük bir memnuniyetle kabul edileceğini gösterir hareketler izhar ediyordu.

Nihayet mektubu bitirdiği vakit gür bıyıklarının altında gayet beyaz ve temiz dişler gösteren inkişaf¹²⁴⁹ bir tebessümle:

— Baş üstüne efendim, baş üstüne... Şükran ve iptihaçla...¹²⁵⁰ dedi.

Fakat tek bir söz konuşmak kabil olmadan gene kapıya tık tık vuruldu. Bu sefer hizmetçi kız uzun boylu, nim¹²⁵¹ harap kıyafetli bir zabiti içeriye getirdi.

*

Ekrem Behiç bu adamı görür görmez büyük bir şıtapla yerinden fırladı ve derin bir küşayişle uzun bir sayha izhar etti:

— Vay iki gözüm... Sen burada?

Odanın ortasında sarıldılar, büyük bir muhabbete delalet eden¹²⁵² bir musafaha¹²⁵³ ile öpüştüler.

¹²⁴⁶ akse: kriz

¹²⁴⁷ hane: ev

¹²⁴⁸ temenni: dilek

¹²⁴⁹ inkişaf: açılan

¹²⁵⁰ iptihaç: sevinç

¹²⁵¹ nim: yarı

¹²⁵² delalet etmek: göstermek

¹²⁵³ musafaha: tokalaşma

Hane sahibi bir taraftan misafirini oturtmak için elinden tutmuş yanındaki koltuğa sevk ediyor, diğer taraftan sık suallerle: “Ne vakit geldin, nasıl oldu da gelebildin?” diye hararetleniyordu.¹²⁵⁴

Gelen adam dün akşam geldiğini söyleyerek gösterilen yere oturdu.

Ekrem Behiç Nihat’a hitaben:

— Beyefendi sınıf arkadaşlarımdan pek kıymetli dostumdur. Kendisi Adana’da bulunuyordu. Ben, mütareke ilan olunup da ortalık malum olduğu üzere karışırınca onun da artık kim bilir ne vakit gelebileceğini düşünerek hayıflanıyordum...

Sonra iki zabiti birbirine takdim etti:

— Mülazım Nihat Bey, Binbaşı Server Bey...

Ve tekrar Server’e dönerek galeyanlı bir hitapla:

— Eh, anlat bakalım azizim... Nasılsın, ne yaptın, ne oldun? O taraflarda ne var ne yok...

Binbaşı Server, Nihat’ı ilk hamlede ısındırıp kendine cezbeden hararetli bir beyanla anlatmaya başladı.

— Benim ne olduğumun ehemmiyeti yok, evvela memleketten bahsedeyim. Çünkü olan, ona oldu. Biz ne olsak fâniyiz,¹²⁵⁵ bugün değilse yarın öleceğiz. Fakat zavallı memleket serapa harap ve perişan... Hele Adana. Ben işgalin başka yerlerde ne gibi tesirler altında vuku bulduğunu bilmiyordum. Fakat gördüğüme ve işittiğıme nazaran hiçbir yerde Adana kadar feci ve muhrip¹²⁵⁶ olmamıştır. Mesela İstanbul’a, üç dört muhtelif devletin askerleri dolmuş... İhtimal, ihtimal değil şüphesiz, haksızlıklar, zulümler de oluyordu. Fakat aman Allah siz bir kere Adana’ya gelip de oranın hâlini görmelisiniz.

Ekrem Behiç manalı manalı başını sallayarak:

¹²⁵⁴ hararetlenmek: heyecanlanmak

¹²⁵⁵ fâni: gelip geçici

¹²⁵⁶ muhrip: harap, perişan eden

— İstanbul'un fecaati başka noktainazardandır. Her ne kadar burada da işgal tahammülün fevkinde bir tazyik altında cereyan ediyorsa da Adana'nın hâli kendine göre feci olmalı.

*

Server Bey bu fikre başının elemli bir dalgalanması ile cevap vererek devam etti:

— Mütareke ilan olundu, ordu terhise başlandı. Zabitan, biz tabii avare¹²⁵⁷ kaldık. Artık idare bozulmuş, kimse kimseyi dinlemiyor, müthiş bir anarşi hüküm sürüyordu. Bütün memleket şahsi kinler, gizli husumetler ve birikmiş intikam hırsları ile kaynıyordu. Bilhassa en büyük bela senelerden beri tazyik altında olan Ermenilerin meydanı serbest ve müsait bulunca silahlanarak ortaya fırlamalarında idi. Bütün havali akur¹²⁵⁸ bir hercümerç¹²⁵⁹ içinde idi. Hele İngilizler çekilip de Fransızlar memlekete ayak bastıktan itibaren öyle fecâyî¹²⁶⁰ başlamış ve zulüm o derece bir vahşetle memlekete kök salmıştı ki tarife gelmez. İlk zamanlarda henüz bütün vilayet¹²⁶¹ işgal-i askerî¹²⁶² altında değildi. Yalnız Adana Halep şimendifer yolunun bazı aksamında¹²⁶³ Fransız askeri elbisesi giymiş Ermeni fedailerinin ele geçirdikleri Türkleri gırtlakladıkları ve soydukları işitiliyordu. Fakat gün geçtikçe Ermeniler daha ziyade azmaya, kudurmaya başladılar. En nihayet Adana'da resmen bir Ermeni intikam alayı teşkil edildi ve işte bunun yapmadığı kalmadı. Vilayet kontrol altına alınmış olduğundan bunların hükûmetle bir alacakları, verecekleri olamazdı. Demek sade Türk hayatına kastediyorlardı.¹²⁶⁴ Aman neler yapılmadı; ne haksızlıklar, ne cinayetler, ne katiller!.. Bir kere Fransızların aralarına kabul ettikleri bu Ermeniler hepsi de Kafkas dağlarında haydutluk etmiş Antranik çetesine

¹²⁵⁷ avare: başıboş

¹²⁵⁸ akur: azgın

¹²⁵⁹ herc ü merç: karmakarışıklık

¹²⁶⁰ fecâyî: korkunç olaylar

¹²⁶¹ vilayet: il

¹²⁶² işgal-i askerî: askerinin ele geçirmesi

¹²⁶³ aksam: bölüm

¹²⁶⁴ kastetmek: zarar vermek istemek

ve anarşist¹²⁶⁵ cemiyetlerine mensup serserilerdi. Hepsi de bütün ömürlerini cinayet ve şekavetle geçirmişler, mahv u telef etmek-ten¹²⁶⁶ başka bir şey bilmiyorlardı. Kıyafetlerine bakarsanız, Fransız zabiti elbisesiyle gezerlerdi. İşin fecaati işte bu eşkıya sürüsünü Fransızların askerî valisi polis, jandarma hizmetinde kullanıp himaye etmesiydi. İşte bu himaye altında bu vazifelerle bu herifler göz oymak, kulak ve burun kesmek, kadınların memelerini koparmak, karınlarını delmek ve erkeklere akla gelmeyecek vahşetler yapmak ve Türk kızlarına tüyler ürpertecek tecavüzlerde bulunmak gibi şenaatleri âdet ettiler.

Ekrem Behiç istirahatla dinliyor ve her dakika derin ahlar, oflar çekerek başını sallıyordu. Bu tarafta Nihat, söylenen bu sözlerin doğru olup olmadığından şüphe ederek tuğyan ediyor; bir vilayet merkezinde, Fransız askerî himayesinde böyle şekavetlere nasıl müsaade olunduğunu anlamıyordu.

Server Bey devam etti:

— Kilikya Türklerini ezmek, korkutmak, soymak ve öldürmek artık umur-ı adiyeden¹²⁶⁷ olmuştu. “tesviye-i mesalih”¹²⁶⁸ nam altında işleyen komisyonlar, hafiye¹²⁶⁹ ve casus teşkilatı,¹²⁷⁰ Ermeni gönüllü ve fedaileri almışlar yürümüşler, her gün kan dökülüyor, her gün ırz deşiliyor ve her gün birçok yağma yapılıyordu. Mesela bu komisyonun kararları ile Türk zenginlerinin mal ü mülkü¹²⁷¹ ellerinden alınarak Ermenilere veriliyor, emlak ve hayvanat bir iki yalancı şahitlerle Ermenilerin eline geçiyor, vilayette bulunan emval¹²⁷² ve hayvanat böylece gasp olunduğu¹²⁷³ gibi nerede olursa olsun bir Türk rast getirince hemen tepesini delmek, bütün Ermenilerin

¹²⁶⁵ anarşist: bozguncu

¹²⁶⁶ mahv u telef etmek: yok etmek ve öldürmek

¹²⁶⁷ umur-ı adiyе: günlük işler

¹²⁶⁸ tesviye-i mesalih: devlet dairelerinde işleri olanların ödemeleri

¹²⁶⁹ hafiye: dedektif

¹²⁷⁰ teşkilat: örgüt

¹²⁷¹ mal ü mülk: mal varlığı

¹²⁷² emval: mallar

¹²⁷³ gasp olunmak: zorla alınmak

yaptığı şey oluyordu. Mesela silah aramak bahanesiyle evlere girerler, ellerine geçirdiklerini alırlar, hoşlarına giden kadınları çekip götürürler, orada bir erkek olup da karşı gelecek olursa çeker vururlardı. Bir gün gene on bir yaşlarında iki Türk çocuğunu Ermeni fedaileri denen şakiler yere yatırmışlar, kuzu boğazlar gibi öldürüyorlarmış, bunu İsmail Bey namında bir adam görmüş, kurtarmak için rica ve müdahale etmiş...¹²⁷⁴ Vay sen misin buna cesaret eden? Hemen bunu da yakalamışlar, yere yuvarlayarak kulağını, burnunu kesmek ve gözlerini oymak şartı ile idam etmişler... Hangi birini söyleyeyim? Neler, neler ki ne kadar söylesem zerre kadar anlatmış olmam.

*

Ekrem Behiç başını koltuğa dayamış, gözleri akmış, dalmış gitmişti.

Nihat aynı hâlde, kulaklarına inanamayarak dinliyordu. O İzmir'deki hâllerden müşteki¹²⁷⁵ iken hiç böyle şey olmadığını düşünerek hayret ediyordu.

Birdenbire Ekrem Behiç ani bir infilakla yerinden sıçradı.

— Kurûn-ı vustâda¹²⁷⁶ mıyız, neyiz? İnsan vallahi anlamıyor. Haydi Ermeniler şekavet sürüsü haydut herifler... İntikamları var, sonra aç, hırsız adamlar diyelim, bunların yapmak istediklerine Fransız ordusu nasıl müsaade eder?

Server Bey hararetle atıldı:

— Müsaade ne demek Beyefendi müsaade değil, âdeta onları teşvik ediyorlardı. Çünkü bu heriflere kendi üniformalarını veriyorlar ve yapılan şekavetler bu üniforma altında yapıldığı için herifler tabii takipten kurtuluyordu.

Vaktiyle Ermenileri ayaklandırmak için uydurulmuş Türk mezalimi¹²⁷⁷ masalları şimdi Türklere tatbik olunmak için Ermeniler tarafından hakikat hâline getiriliyordu. Hiçbir milletin zabiti Kilik-

¹²⁷⁴ müdahale etmek: araya girmek

¹²⁷⁵ müşteki: yakınan, şikâyetçi

¹²⁷⁶ kurûn-ı vustâ: orta çağ

¹²⁷⁷ mezalim: kıyımlar

ya'da Ermenilerle birleşip zulüm yapan Fransız zabitleri kadar kirlenmemiş ve alçalmamıştır.

Nihat söze karıştı.

— Vâkıâ İzmir'de mütareke ilanından dört beş gün sonra oraya gelen iki İngiliz gemisinin teşvik ve himayesiyle Rumlar bir nümayiş yaptılar ama bu âdeta Beyefendi'nin anlattıklarına nazaran çocuk oyuncuğı kalır.

Ekrem Behiç de şöyle bir fikir beyan etti:¹²⁷⁸

— Evet ne olsa İzmir ve İstanbul daha mazbut¹²⁷⁹ olduklarından o gibi dağlık yerlerde mümkün görünen şeyler buralarda yapılamıyor. Mesela bugün İstanbul'da zulüm yapılmıyor mu? Hay hay... Rastgele bahanelerle tevkif olunan¹²⁸⁰ nice biçare Türk, Arapyan Han'ında, yahut Kroker'de inliyor; yüzlerce aile babası, kardeşi, oğlu tevkif olunduğu için gece gündüz ağlıyor, kıvranıyor.

Her İngiliz, her Fransız, her İtalyan bir hâkim-i kül...¹²⁸¹ İsteddiğini mutlak yaptırıyor. Hele müsadere otomobillere, motorlara varıncaya kadar taammüm etti.¹²⁸² Hatta bunu kadınlara da teşmil edenler¹²⁸³ var... Mesela bir Fransız zabiti yahut bir İtalyan amiri¹²⁸⁴ yahut İngiliz kumandanı filancanın kızını, karısını yahut hemşiresini görüyor, hoşuna gidiyor ve elde etmek için her şeyi yapıyor ve muvaffak oluyor. Bu her şey sözü içinde kızın yahut kadının bu hâle mümanaat eden¹²⁸⁵ babası, kocası, kardeşi veya nişanlısını haps ü tağrip¹²⁸⁶ için bin bahane icat olunuyor.¹²⁸⁷ Yani zulm ü şekavet¹²⁸⁸

¹²⁷⁸ beyan etmek: bildirmek

¹²⁷⁹ mazbut: düzenli

¹²⁸⁰ tevkif olunmak: tutuklanmak

¹²⁸¹ hâkim-i kül: her şeyin hâkimi

¹²⁸² taammüm etmek: yayılmak

¹²⁸³ teşmil etmek: genişletmek

¹²⁸⁴ amir: yüksek makamdaki kişi

¹²⁸⁵ mümanaat etmek: karşı koymak

¹²⁸⁶ haps ü tağrip: haps ve sürme

¹²⁸⁷ icat olunmak: bulunmak

¹²⁸⁸ zulm ü şekavet: eziyet etme ve haydutluk

vasıtaları hep harekete geldi. Fakat ne olsa Adana'daki gibi burada vahşiyane¹²⁸⁹ kan dökülmüyor, burada yapılan medeni zulüm!

Binbaşı Server Bey yüzünde şimşekli bir hiddetle:

— Kan, benim gördüğüm yerlerde, yani Kilikya havalisinde kan yağmur seli gibi aktı ve hâlâ Fransızlar bir taraftan daha ilerleyip Urfa'yı, Kozan'ı, Antep'i... filanı işgal için uğraşıyorlar ve her işgal hatvesi¹²⁹⁰ tabii kan dökerek atılıyor. Ya o daha aşağılarda, Suriye şehirlerinde olan facialar... General Allenbi Türk -Arap muvakkat hududunu¹²⁹¹ tayin ederek Antep'i, Birecik'i de Şimali Arabistan diye göstermiş, bunu gören Araplar: "Türklerin yeri Torostan ötesidir." diye yaygaraya başladılar. Sonra Adana'ya gelmiş bir jandarma kumandanı naklediyordu: Bu adam ilk günlerde Birecik'te jandarma kumandanı imiş. Burada da Adana'da Ermenilerin yaptığı mezalimi Araplar yapmaya başlamış. Halep'te o zaman bir takım Araplar toplanmış, Cerablüs'ü, Birecik'i, Nizip'i ve Antep'i işgal etmeye karar vermişler. Bunların topladığı çapulcu, karmakarışık Arap kuvvetleri bu şehirlerde ilerlemeye başlamış... Tuhaftır ki bütün bu ilerleyen binlerce kişilik çapulcu kuvvete karşı bizim jandarma kumandanının maiyetinde¹²⁹² karşı koymak üzere bir tek asker varmış... Çapulcular bu bir tek neferle,¹²⁹³ bir tek zabıt jandarmaya karşı binlerce atlı, yaya ilerliyor. Belaya bakınız ki orada Ermeniler de var ve Ermeniler de Araplarla müttehiden¹²⁹⁴ Türklere karşı çıkıyorlar. Nahiye¹²⁹⁵ müdürümüzün Araplar ellerini, ayaklarını bağlamışlar, hapsedmişler ve yağmaya başlamışlar... Yani Arap olsun, Ermeni olsun, daha dün sayemizde yaşar ve hayatlarını kazanırken bugün evlerimizi yakıp yıkmak, mallarımızı çalıp müsadere etmek, karılarımızı, kızlarımızı melun keyiflerine alet yapmakla zevk buldular. Mütareke olup da Osmanlı hükûmeti dağılınca yağ-

¹²⁸⁹ vahşiyane: vahşice

¹²⁹⁰ hatve: adım

¹²⁹¹ hudut: sınır

¹²⁹² maiyet: emri altında

¹²⁹³ nefer: er

¹²⁹⁴ müttehiden: birlik olarak

¹²⁹⁵ nahiye: bucak

ma, çapul, katil ve cinayet... Bunların yapmadığı kalmadı ve hepsi de zavallı silahsız Türk'ün başına üşüştü. Irz, namus demediler, mal ü menal¹²⁹⁶ demediler, çaldılar, yaktılar, yıktılar.

*

Ekrem Behiç sabrı kalmamış gibi köpürerek kükredi:

— Zaten Araplık, Ermenilik bunlar boş şeyler... Ortada kanları kudurmuş, aç, çıplak bir sürü haydut var. Çalmak ve yıkmak için fırsat bulunca, ne din ne insaniyet demeyerek kurbanına hücum eden bir sırtlan sürüsü... Fakat zarar yok, bu bizim intibahımızı¹²⁹⁷ mucip olduğundan şayan-ı teşekkürdür.¹²⁹⁸ Yarın inşallah hükûmet kalkıp da tekrar idareyi eline alınca yapılacak şeyi şimdiden öğrenmiş demektir.

Nihat köşesinden boynu bükük, nazarı elemli, inler gibi söylendi:

— Hükûmet mi, hangi hükûmet? Acaba bunu bir daha görecekmiyiz?

Çünkü İstanbul'a geldiğinden beri Nihat'ın İzmir'de Emin Bey sayesinde kalbinde peyda olmuş ümit ve cesaret burada gördüğü işgal tezahüratından gene ezilmiş, mahvolmuştu.

Küçük yapılı Ekrem Behiç'in cüssesinin¹²⁹⁹ akla getiremeyeceği mehip¹³⁰⁰ bir feveranla¹³⁰¹ ortaya fırladığını gördü:

— Elbette, diye haykırdı, siz zannediyor musunuz ki bütün bu heriflerin yaptıkları yanlarına kalacak? Şimdiden intikam için dış bileyen nice adam var, Vâkıâ bir şehri işgal etmiş muntazam askere karşı o şehirde sakin halk bir şey yapamaz, fakat ne beis var? Elbette bunların içinden bir, beş, on kişi çıkıp yapılan vahşetlerin intikamını almak için yumruğunu gösterecektir.

¹²⁹⁶ mal ü menal: mal ve mülk

¹²⁹⁷ intibah: uyanış

¹²⁹⁸ şayan-ı teşekkür: teşekküre değer

¹²⁹⁹ cüsse: gövde

¹³⁰⁰ mehip: heybetli, gür

¹³⁰¹ feveran: parlama

Nihat hayal tertibi, ümit şeklinde bastolunan¹³⁰² böyle fikirlere aldanıp inanmıştı. Fakat o, Tophane'nin önünde bir deniz canavarı gibi yığılmış duran boz renkli, cesim¹³⁰³ toplu İngiliz gemisini unutamıyor, şehrin her köşesinde her sokağında binaları yıkmak istercesine kaldırımları sarsarak gidip gelen İngiliz kamyonlarının tesirinden kendini kurtaramıyordu.

Onun bu tereddüdünü gören Ekrem Behiç devam etti:

— Şimdi bizim bu hareketsizliğimiz şu müsalahanın¹³⁰⁴ arkasını almak içindir. Bir kere müsalaha olsun, bunlarla sulh masasında karşı karşıya gelelim ve tekliflerini anlayalım, son ve kati şartlar taayyün etsin,¹³⁰⁵ siz o zaman göreceksiniz... Şimdiden köşelerinde ortaya fırlamak için hamle alan ne kahramanlar var.

Ve Nihat'ın bu sözlerle karşı da gene tereddütle başını salladığını görererek duramadı, açıktan açığa kendine hitap etti:

— Emin Bey yazdığı kâğıtta sizi pek galeyanlı bir genç olmak üzere tavsiye ediyor, hatta harfiyen yazdığı üzere “Eğer bir gün millet namına yapılacak bir fedakârlık için bir kahramana ihtiyacınız olursa hemen bu mektubu getiren delikanlıyı bulunuz ve hiç tereddüt etmeden tehlikeye koşturunuz.” diyor. Hâlbuki ben sizi biraz tereddütlü ve biraz hesaplı gördüm. Acaba bunun sebebi ne olsa gerek?

Nihat kendini müdafaa edip hissiyatını arz u izah¹³⁰⁶ mecburiyetinde kaldığını görüyordu. O zaman memleketin dört taraftan düşmanla ihata ve işgal edildiğini, İstanbul'un harp gemileriyle ve karaya çıkmış askerle dolu bulunduğunu, bunlara karşı bizim ne silahımız ne cephanemiz ne de askerimiz olmadığı için teslim vaziyetinde bulunduğumuzdan yapılması arzu olunan şeylerden bahsolunurken söylenen sözlerin kendisine artık tesir etmediğini anlattı.

¹³⁰² bastolunmak: açılmak

¹³⁰³ cesim: kocaman

¹³⁰⁴ müsalaha: barış

¹³⁰⁵ taayyün etmek: belli olmak

¹³⁰⁶ arz u izah: söyleme ve açıklama

Bu lakırtıları Ekrem Behiç endişe ile dinlemeye başlamış, ara sıra yüzünde itiraz feveranları görülmüş, sonra tasdik eder yollu yüz ifadeleriyle aydınlanmış, en nihayet lakırtı bittiği vakit:

— Hah, demişti, hah... Fakat bu sizinki azizim bir yeis değil, bir mücadeledir. Siz şimdi kendinize meyus diyemezsiniz, dememelisiniz. Meyusiyet en katil¹³⁰⁷ bir hâletiruhiyedir.¹³⁰⁸ Bu sizin geçirdiğiniz mücadeleler hepimizin ruhunu kemirmekte, ara sıra bizi yerden yere çarparak helak etmektedir.¹³⁰⁹

Nihat bu lakırtıları memnuniyetle dinliyor ve derin bir iştiyakla kabarıyordu.

Ekrem Behiç devam etti:

— Bu sizin, memleketin halası emelinizin adem-i muvaffakiyet¹³¹⁰ korkusu ile mücadelesidir. Memleketi dört yandan saran yangından kurtarmak için en büyük tehalükler¹³¹¹ hissediyorsunuz, sonra aleve ateşe bakarak “Acaba kurtaramayacak mıyım?” diye çırpınıyorsunuz. Benim fikrimce sizin bu hâletiruhiyeniz şevki, şitabı temin eden en büyük bir amildir¹³¹² ve bu itibarla pek kıymetlidir. Ben yeis diye o merdut¹³¹³ hâle derim ki feci bir emel tembelliği içinde bütün ümitleri katl ü telef eder¹³¹⁴ ve toptan bir ümitsizlik içinde, ne yapsak kabil değil, diyerek en küçük bir teşebbüse bile girmekten çekinir. Canım ne hacet, işte Ali Kemallerin ve daha sairinin¹³¹⁵ yeisi bu nevidendir.¹³¹⁶

Nihat kendi kendine Kemal Mümtaz’ın yeisi de bu neviden olduğunu düşünerek kendisiyle onun arasındaki farkı görüyordu.

¹³⁰⁷ katil: öldürücü

¹³⁰⁸ hâlet-i ruhiye: ruh durumu

¹³⁰⁹ helak etmek: mahvetmek, perişan etmek

¹³¹⁰ adem-i muvaffakiyet: başarısızlık

¹³¹¹ tehalük: can atma

¹³¹² amil: etken

¹³¹³ merdut: kabul edilmeyen

¹³¹⁴ katl ü telef etmek: öldürmek ve yok etmek

¹³¹⁵ saire: diğerleri

¹³¹⁶ nevi: türlü

O hiçbir zaman, ta ilk günden beri Kemal Mümtaz gibi “Hiçbir ümit yoktur, hâlimiz bitiktir.” diyerek oturmamış, emelen, hayalen hep faaliyet sarf etmiş, hep uğraşmak istemişti.

Ekrem Behiç -Zaten Emin Bey de öyle tarif ediyor, eğer sizi bir zındık¹³¹⁷ bilseydi hiç bana gönderir miydi? Sizde ne büyük hazineler olduğunu anlamış ve bunlardan istifade için benimle tanıştırmış...

Burada Server Bey’e Nihat’ı göstererek:

— İşte bu yiğit, dedi, canım öyle ya, Emin Bey’i sen de bilirsin. Harbiye’de iken tarih hocamızdı.

Server hemen tanıdı ve hararetle:

— Mübarek bir adamdır, dedi, her lakırtısı en boş kalplere ümit ve cesaret doldurur.

Ekrem Behiç izah etti:

— İşte Emin Bey, beyefendiyi burada yapılabilecek işlerde kullanmak üzere bana göndermiş. Eh şimdi böyle bir adamdan tembellik, korkaklık ve ümitsizlik beklenir mi? Nihat Bey öyle yiğitlerden ki en muzlim¹³¹⁸ zamanında birden ateşlenivererek harikalar yaratır.

Ve bu iki lakırtısı ile Nihat’ı koltuklayıp alevlendirerek devam etti:

— Bu millette böyle azimkâr ve harika-engiz¹³¹⁹ daha ne adamlar vardır. Şimdi siz bırakınız, bu herifler ezsinler, yıksınlar, yak-sınlar... Bol bol zulmetsinler...¹³²⁰ Yani halk düşmanın manasını yakından anlasın... Çünkü ne olsa muharebelerde halk düşmandan uzak kalır... Ahali düşmanın ne demek olduğunu ispatlarla, şehadetlerle¹³²¹ anlayamaz. Fakat ne zaman ki ordu bozulur, memleket istilaya¹³²² uğrar, ahali düşmanla yüz yüze gelir, işte o zamandır ki asıl muharebe başlamış olur ve işte asıl o zaman “Veyl mağlup-

¹³¹⁷ zındık: inançsız

¹³¹⁸ muzlim: karanlık

¹³¹⁹ harika-engiz: harikalar koparan

¹³²⁰ zulmetmek: eziyet etmek

¹³²¹ şehadet: tanıklık

¹³²² istila: silah gücüyle ele geçirme

lara!” olur... Şimdi biz harbin bu devresindeyiz. Bozulduk, istilaya uğradık. Düşman görülmemiş bir zulümle gırtlığımıza sarıldı. Kesemizi, malımızı, canımızı almak için üstümüzde tepiniyor... Dört harp senesinde asker muharebe etmiş, asker muztarip olmuştu. Şimdi sıra halka geldi. Askerler siperlerde didindiler, boğuşular ve öldüler... Şimdi halk şehirlerde, evlerinde sokaklarında muharebe ediyor ve bu muharebe bizim için her noktadan hayırlıdır. Çünkü düşman denaeti¹³²³ ancak şimdi halkın kalbine yerleşir, vicdanında sönmez bir kin uyandırır. Bir taraftan bu kin büyüye büyüye kanlı izler bırakırken diğer taraftan biz sulhu bekleye duralım. Şimdi ne olsa, ne kadar aks-i tesirimiz¹³²⁴ bulunsu fikirlerimiz hep farazidir.¹³²⁵ Bir kere heriflerin karşısına, sulh masasına oturalım. Bakalım söyleyecekleri nedir? Mümkün değil ya, olabilir ki Vilson nazariyatı tatbik olunur. Yani Türk olan yerler bize bırakılır. O zaman nankör Araplar için neden kan dökelim? Fakat eğer korktuğumuz ve şimdi gördüğümüz gibi bu herifler Anadolu'muzu parçalayarak hepsi bir lokmasını midesine indirmeye kalkarsa o zaman yapılacak şey şudur: Padişah ve yahut herhangi bir serdar mebusları¹³²⁶ toplamalı, muayyen bir program çizmeli, demeli ki: “Biz fazla metâlipte¹³²⁷ bulunmayacağız! Yaşamak hakkımızı istiyoruz. Türk olan yerlerde size bir karış yer veremeyiz.” Bunu demeli ve Türk hayatına bir düstur¹³²⁸ yapmalı ve artık silahını sıyırp ortaya fırlamalı.

*

Server Bey, ateşli Ekrem Behiç'in bir mitralyözden¹³²⁹ çıkar gibi bu sert lakırtıları dikkatle dinliyordu. O lakırtıyı bitirdiği vakit melul¹³³⁰ gözleriyle bakarak:

¹³²³ denaet: alçaklık

¹³²⁴ aks-i tesir: etkiye tepki

¹³²⁵ farazi: varsayımsal

¹³²⁶ mebus: milletvekili

¹³²⁷ metâlip: istekler

¹³²⁸ düstur: ana kural

¹³²⁹ mitralyöz: makineli tüfek

¹³³⁰ melul: üzgün

— İyi söylüyorsun kardeş, dedi, fakat haydi mebusan,¹³³¹ kararlar, düsturlar, bunları anladık ve yaparız ve diyelim ki silahını sıyırıp ortaya fırlayacak adamlar da bulunsun. Ona bu silahı, bu cephaneyi nerede bulacaksın? Elde öyle bir şey kaldı mı ki?

Ekrem Behiç bu lakırtılara cevap gibi istifini hiç bozmaksızın:¹³³²

— Bu, iş başına geçecek kahramanın kolayca yapacağı bir şeydir. Silahlarımızın, cephanemizin nerede saklandığını bilmiyor muyuz? Sonra bin türlü siyasi alaverelerle¹³³³ öyle dolaplar kurulur ki bugünkü düşmanlardan bile yarın silah alabilirsin. Buna siyaset meydanı derler. İşini gören er, gemisini kurtaran kaptandır. Elverir ki işin başına geçecek er, azim sahibi bir adam olsun. İcap ederse bu iş için göreceğimiz mukavemete ve mukabeleye göre, Anadolu’ya çekiliriz, orada çalışırız. İcap ederse...

Nihat dudaklarında acı bir ifade ile:

— Bunun icap edeceğine şüphe yok ya, dedi, çünkü Tophane önünde demirlemiş zırhlıları iskât etmek¹³³⁴ kolay değildi. Hem bu iş pek karışıkça bir iş. Çünkü İngiliz, Fransız, İtalyan hükûmetlerine bu âciz hâlimizde nasıl karşı geleceğiz? Bunların her birisi memleketimizi başka bir köşesinden kemirip ilerliyorlar. Sonra üçünün de karargâhları¹³³⁵ payitahtımızda... Burada çöreklandılar, yerleştiler. Artık çıkarmak nasıl mümkün olur?

İzmir’de bir dostum var, o anlatıyordu. İngiliz’in bugüne kadar ayak attığı yerden çıktığı daha görülmemiş. Hele Hint’in nasıl zapt edildiğini bir anlattı.

Lakırtının başında Ekrem Behiç tebessümle dinliyordu. Fakat son sözlerle feveranla mukabele etti:

— Bu millet öyle kahraman, o kadar cevherli bir millettir ki en âciz, en meys zamanlarında sinelerinden ilahi kuvvetler yaratır. Bir

¹³³¹ mebusan: milletvekilleri

¹³³² istifini bozmamak: aldırış etmeyiip durumunu değiştirmemek

¹³³³ alavere: oyun

¹³³⁴ iskât etmek: susturmak

¹³³⁵ karargâh: ordunun konağı

tek kahraman çıksın ama benim istediğim gibi azimkâr, hakiki bir kahraman... Etrafına, çok değil, sekiz, on yardımcı toplansın, val-lahi öyle şeyler yapar, öyle harikalara vücut verir ki o sizin bastığı yerden sürülemeyen İngiliz, istila ettiği vücuttan kuvvetli bir ilaçla sökülen uyuz mikropları gibi sapır sapır dökülür ve defolup gider.

Server Bey de bu fikri kuvvetle tasdik etti:

— Elbette, dedi. Siz İngilizlerin bir kere ayak bastığı yerden çekilip gitmediğini söylüyorsunuz. Öyle ise Çanakkale'den niçin defoldular? Bu, o İngilizdir ki vaktiyle mesela Transuval muharebesinde mütemadiyen mağlup olduğu ve dayak yediği hâlde çıkmamış, kalmıştır. Başka kıtalardan çıkarılamamış, atılamamıştır belki hâlbuki Çanakkale'de tutunamadı, oturamadı, neden? Çünkü karşısında Türk vardı.

*

Bu sözlerle içi içine sığamayacak derecede mest ü mahzuz olan¹³³⁶ Nihat saatin ilerlediğini görüp maatteessüf veda etmek üzere kalktı.

Ekrem Behiç -Ne o, gidiyor musunuz? dedi.

Nihat: -Evet, Emin Bey'in bir mektubu daha var. Onu götüreceğim, kızına gönderdi.

— Acayip... Emin Bey'in kızı burada mı imiş?

— Dayısının yanında imiş, Maçka'da, Halit Bey Apartmanı'nda Saim Remzi Bey.

Ekrem Behiç bu ismi bir hayret sayhası ile karşıladı:

— Ya, dedi, Maçka'da, Halit Bey Apartmanı'nda Saim Remzi Bey mi? Siz şimdi bu eve mi gideceksiniz?

Nihat bu sayhaya ve bu hayrete taaccüp ederek bön bön bakıyor ve şaşkın şaşkın tasdik ediyordu.

Ekrem Behiç geniş bir hande içinde parlak dişlerini göstererek:

— Eh öyle ise dedi, eh öyle ise size çok ihtiyat tavsiye ederim. Çünkü bu Saim Remzi Bey, bugün İstanbul'da çalışan ve iş gören

¹³³⁶ mest ü mahzuz olmak: çok mutlu ve hoşnut olmak

Hürriyet ü İtilaf'ın en kodamanlarından ve İngilizlerin en samimi dostlarından biridir. İngilizler ne yaparlarsa bir kere onunla müşavere edip¹³³⁷ fikrini aldıktan sonra yapıyorlar. Bundan birkaç sene evvel adliye¹³³⁸ müsteşarı¹³³⁹ iken sarık sarar, cüppe giyerdi. Muharebeden evvel Hürriyet ü İtilaf'ın bilmem hangi şubesinde aza idi. Vakta ki mütareke oldu, bunu fırkanın en ileri sırasında gördük. Anlaşılan muharebe senelerinde herifçioğlu¹³⁴⁰ hiç boş durmamış, mütemadiyen çalışmış. Şimdi her şeyde Saim Remzi Bey çıkıyor, her işte onun ismi işitiliyor. Mütarekeden beri yapmadığı herze kalmadı. Muhipler Cemiyetinin teşkilinde ön ayak olanlardan biridir. Sağından, solundan dünya kadar para vurdu. Allah bilir ama İstanbul'dan kaçmak isteyenler için İngiliz pasaportunu müzayedeye¹³⁴¹ koymuş diyorlar. Evi her gün İngiliz ve Fransız zabitleriyle dolup taşıyormuş.

Biraz Nihat'a doğru ilerleyerek ona bir sır tevdi eder gibi:

— Galiba olup biten şeyler yalnız siyasi de değilmiş, dedi, bu herif müttefikin mümessillerinin zevküsefa¹³⁴² rehberliğini de yapıyormuş.

Nihat şuh bir kakhaha ile:

— Demek Saim Remzi Bey'in evinde ihtiyatlı bulunmamı tavsiye ediyorsunuz. Eğer bu keyfiyete vâkıf olmasaydım¹³⁴³ kim bilir ne potlar kıracak, ne gevezeliklerde bulunacaktım. Bu lütfunuza teşekkürler ederek müsaadenizi istirham ederim.¹³⁴⁴ Zat-ı âlinizi¹³⁴⁵ sık sık ziyaret etmeliğime müsaade buyurur musunuz?

Ekrem Behiç Nihat'ın uzattığı eli kuvvetle sıkarak:

¹³³⁷ müşavere etmek: danışmak

¹³³⁸ adliye: hukuk işlerinin görüldüğü devlet kurumu

¹³³⁹ müsteşar: Bakanlıklarda ve elçiliklerde bakan ve büyükelçi den sonra gelen en büyük yönetici.

¹³⁴⁰ herifçioğlu: kızılan ve beklenmeyen bir işi yapan adam

¹³⁴¹ müzayedede: açık artırma

¹³⁴² zevk ü sefa: eğlence

¹³⁴³ vâkıf olmak: öğrenmek

¹³⁴⁴ istirham etmek: rica etmek

¹³⁴⁵ zat-ı âliniz: "Saygın bir kişi olan siz" anlamında söz.

— Hay hay dedi, hay hay, hemen her gün gelmenizi rica ederim. Çünkü bugün ancak muarefe oldu. Sizinle uzun uzun görüşüp, derin derin konuşacak şeylerimiz var. Fakat, sabahleyin erken geliniz. Yemeği beraber yeriz, beraber çalışır, konuşur, kararlar verir ve işler görürüz. Yani hiçbir şey değilse bile Emin Beyefendi'nin ruhunu şad ederiz.¹³⁴⁶

Nihat Server Bey'in de elini sıkarak, Ekrem Behiç tarafından kapıya kadar teşyi edildiği hâlde apartmandan çıktı.

*

Alt kat merdivenlerini inerken caddeden pek cuşışlı¹³⁴⁷ haykırma sesleri fark ederek ne oluyor diye merakla kendini sokağa attı. Kendisiyle beraber koşa koşa apartmandan inenler ve sokağa fırlayanlar oluyordu.

Kapının önünde bulunduğu vakit bunun fevkalade bir tezahür olduğunu anladı. Çünkü bütün evler en çoğu Yunan bandırası olmak üzere müttefikin bayrakları ile donanmış, pencereler, kapı önleri ve sokak başları tıklım tıklım insanla dolmuştu. Bir taraftan, caddenin içeri tarafından halk koşuyor, Taksim meydanına yetişmek için acele ediyordu.

Ne olduğunu anlamak için Nihat da adımlarını tesri ederek¹³⁴⁸ meydana şıtap etti. Yaklaşırken yukarı taraftan muazzam bir heyetin geldiğine delalet eden “Zito, zito” naraları yükseliyor, halk Piyade kaldırımından başka, caddede araya bir adam girmesi gayri-mümkün denilecek surette tıklışmış, sıkışmış, taşmış bulunuyordu.

Aşağıda Beyoğlu Caddesi, pencerelerin binbir renk bayraklarından görünmüyordu. Cadde kâmilten karıncalanan coşkun bir kalabalıkla mesturdu.¹³⁴⁹ Pencereler bütün açılmış ve hepsi de insanla dolmuştu.

Acaba ne oluyor ve kim geliyordu?

¹³⁴⁶ şad etmek: sevindirmek

¹³⁴⁷ cuşışlı: coşkun

¹³⁴⁸ tesri etmek: çabuklaştırmak

¹³⁴⁹ mestur: örtülü

Nihat kendi kendine, mutlaka bir resmigeçitten dönen asker veyahut bir büyük mümessil filan olacak, dedi.

Şimdi bir mızıka sesi de işitilmeye başlamıştı. Fakat asker mızıkasına benzemiyordu. Kopuk, cılız seslerden çıkan bir ahenkti. Bir taraftan kalabalık dakikada bir bütün cuşuhuruşlar¹³⁵⁰ ile:

— Zito, zito, zito! diye haykırıyorlardı. Bu haykırma o kadar mehabetli bir inikâsla¹³⁵¹ yükseliyordu ki bütün Şişli, bütün Pangaltı, Tatavla, Taksim, Beyoğlu ve Galata hep iştirak ediyorlar gibi idi. Bu yüz binlerce göğüsten çıkan ses şehrin dört köşesinden, görülen, görülmeyen sokaklardan tek bir inikâs hâlinde yükselerek gürlüyordu.

— Zito, zito, zito!

Nihayet Nihat kışlanın önünden doğru ilerleyip bu alkışlarla selamlandığı hâlde gelen şeyin önlerinde sekiz, on çocuktan mürekkep, derme çatma bir mızıka ile bir Rum mektebi izcileri olduğunu anlayınca bütün kanı beynine hücum etti.

Nasıl, bütün bu heyecan bir mektep izcileri için miydi? Bu kadar iddiakârlığa,¹³⁵² bu kadar şımarıklığa tahammül olunur mu idi?

Hatta İngiliz, Fransız askeri gibi silahının kuvvetiyle tahakküm eden bir heyet için olsa bile Nihat'ı kudurtacak bir şekil almış, bu naralar şimdi onu deli etmişti. Durduğu yerde titreyen bacakları, vücudunun bütün kuvvetiyle ayağının altındaki taşlara hışımla basıyor ve kaldırmı ezmek ister gibi tazyik ediyordu.

Böyle harikalı bir nümayişle alkışlanan Rum çocukları önlerindeki sekiz on parça kötü mızıkânın şevkli ahengiyle sermest, mağrur, küstah, azametle ilerliyorlardı.

Taksim meydanına geldikleri vakit etraftan coşan naralar, alkışlar ve zito sadaları o kadar kudurdu, o kadar kükredi ki Nihat şimdi ökçesini daha ziyade basarsa bu sesleri boğacakmış, Yunanlıların

¹³⁵⁰ cuşuhuruş; coşkunluk

¹³⁵¹ inikâs: yankı

¹³⁵² iddiakârlık: pervasızlık, saygısızlık

gırtlığını tıkayacakmış, ağızlarını, dişlerini parçalayarak seslerini kısacakmış gibi olduğu yerde tazyikini artırıyor, âdeta tepiniyordu.

Ve kendi kendine kuvvet ve vüsatını¹³⁵³ iyice bildiği Yunan emellerinin İstanbul'un Taksim meydanında bu kadar ve böyle tezahüre cesaret etmesini Türkler için gayr-i kabil-i tahammül¹³⁵⁴ bir zillet olarak telakki ediyor ve içinden:

— Ah ne yapsak da şunların topunun birden sesini kıssak, emellerini kırsak ve hepsini köpekler gibi ayaklarımızın altında görsek, diyordu.

*

Birdenbire içinde yıldırım gibi bir infilak kabardı:

— Ah bir münci... diye inledi. Bir münci, nerede ise artık görünse, ortaya fırlasa ve bütün bu düşman boğazlarını sustursa, kurutsa...

Tekrar bu emelin ihtimal boş bir rüya olması endişesiyle içi sızlayarak:

— Yoksa bile, onu biz icat etmeliyiz, zira, aksi takdirde yazık bize, diye inledi.

VIII

BİR HÜRRİYET Ü İTİLÂFÇI¹³⁵⁵ EVİNDE AKŞAM ÇAYI

Nihat, Maçka Caddesi'nde Halit Bey Apartmanı'nı bulduğu vakit, ikinci kat pencerelerden teknil¹³⁵⁶ vâsi¹³⁵⁷ cephenin¹³⁵⁸ tenvir edilmiş¹³⁵⁹ olduğunu görerek mutlaka Saim Remzi Beyefendi'nin gene muhterem misafirleri olduğunu anladı.

¹³⁵³ vüsat: genişlik

¹³⁵⁴ gayr-i kâbil-i tahammül: dayanması imkânsız

¹³⁵⁵ Hürriyet ü İtilâfçı: Meşrutiyet Döneminde Hürriyet ve İtilâf Cemiyeti üyesi olan kimse

¹³⁵⁶ teknil: bütün

¹³⁵⁷ vâsi: geniş

¹³⁵⁸ cephe: taraf

¹³⁵⁹ tenvir edilmek: aydınlatılmak

İlk hissi bir içtinap oldu. Fakat hemen o anda, bir kere buraya kadar gelmişken İclâl Hanım'ı mutlak görmek vazifesi karşısında olduğundan tereddüt etmeksizin merdivene daldı.

Kapıyı çaldığı vakit hemen açıldı. Fistolu,¹³⁶⁰ piliseli,¹³⁶¹ beyaz prostela¹³⁶² giymiş şık, zarif bir hizmetçi kız görüldü ve her geleni hemen izzet ü ikramla¹³⁶³ karşılamaya ve kabul etmeye alışmış kız “Buyurun!” der gibi geri çekiliyordu. Fakat Nihat gireceğine kartını verdi.

Kız okumak istiyormuş gibi dikkatli dikkatli bakarak:

— Beyefendiye mi vereceğim efendim? diye sordu.

Nihat başıyla tasdik ederek¹³⁶⁴ bekliyordu. Kızın koridordan bir kapı açıp binanın bütün vüsatını tutan geniş bir hole girdiğini ve aralıktan içerisinin kadın, erkek takım takım misafirlerle meşgul olduğunu gördü.

Kız hemen geldi:

— Buyurun Beyefendi, dedi.

Ve onu apartmanın iç tarafında, koridordan biraz yürüterek küçük bir odaya aldı. Nihat paltosunu portmantoya asmış, kızın arkasından odaya girmişti. Burası bir ilk kabul odası olacaktı. Müget¹³⁶⁵ döşeli kanape koltuk, bir küçük masa, yerde güzel bir halı...

Nihat Saim Remzi Beyefendi'yi hiç beklemedi.

Bu, kısa boylu, geniş omuzlu, iri karınlı, biraz paytak yürüyüşlü ve ihtimal Ekrem Behiç'in şöyle tarif ettiği hayattan Nihat'ın zihnine yerleşmiş intiba¹³⁶⁶ eseri, bir çay ziyafetinde hane sahibinin ne olsa başından çıkarması lazım geldiği hâlde hâlâ başında yapışmış gibi duran kenarları biraz kalkık aziziye¹³⁶⁷ fesiyle, kısa

¹³⁶⁰ fisto: süslü şerit

¹³⁶¹ piliseli: pilili

¹³⁶² prostela: önlük

¹³⁶³ izzet ü ikram: ağırlama

¹³⁶⁴ tasdik etmek: onaylamak

¹³⁶⁵ müget: müge, inci çiçeği

¹³⁶⁶ intiba: izlenim

¹³⁶⁷ aziziye: bir fes modeli

boynunu çemberlemiş yakadan ve bunun arasına sıkışan boyun bağından bu gibi inceliklere henüz nüfuz edemediği¹³⁶⁸ anlaşılan geniş kırmızı yüzlü, hafif tarama sakallı, gözlerinde daima büyük bir sevincin izleri parlayan handan ifadeli bir adamdı.

*

Odaya girer girmez kulüp ihvanına¹³⁶⁹ mahsus bir samimiyetle hemen geniş elini uzatıp delikanlının elini kavradı ve kırk yıllık ahabmış¹³⁷⁰ gibi:

— Afiyettesiniz ya inşallah efendim?

Diyerek paketinden bir cıgara takdim etti.¹³⁷¹ Bir taraftan eliyle yer gösterip onu oturatarak, bu yolda hiç tanımadığı adamlara her yerde hüsnükabul göstermeyi âdet etmiş bir adam ikramlarını bezletti.

Nihat verilen cıgarayı nazikâne¹³⁷² reddederek:

— Beyefendi, dedi; vakitsiz tasdiimden¹³⁷³ dolayı Bilhassa afınızı rica ederim.

Devam edecek ve sebep-i ziyaretini söyleyecekti. Fakat Saim Remzi Bey ağzını açan handeyi daha genişletip, gözlerini dolduran sevinç alametlerini¹³⁷⁴ daha derinleştirerek:

— Vakitsiz ne demek efendim, diye söylendi. İçeride ihvan ve yâran¹³⁷⁵ hep oturduk eğleniyoruz. Tabii zâtâliniz de mademki bir sebeple teşrif¹³⁷⁶ buyurdunuz ve aziz¹³⁷⁷ bir misafirimizsiniz, herkes gibi hoş geldiniz, safalar getirdiniz. Yalnız bendeniz kart-ı âlinizi¹³⁷⁸ görünce hususi bir emirleri vardır zannıyla bu odaya aldırıştım.

¹³⁶⁸ nüfuz etmek: inceliğine varmak, anlamak

¹³⁶⁹ ihvan: yakın dost

¹³⁷⁰ ahab: dost

¹³⁷¹ takdim etmek: sunmak

¹³⁷² nazikâne: nazikçe

¹³⁷³ tasdi: can sıkma, baş ağrıtırma

¹³⁷⁴ alamet: belirti

¹³⁷⁵ yâran: yakın dost

¹³⁷⁶ teşrif: bir yeri onurlandırma

¹³⁷⁷ aziz: sevgide üstün tutulan

¹³⁷⁸ kart-ı âliniz: nezaketle “kartınız”

Bu adam Nihat'ın anlayışına göre laubalî¹³⁷⁹ bir hayatta ve aşağı tabakalarda alışmış fakat şimdi ikbal¹³⁸⁰ ve servet¹³⁸¹ gelince yeni mevkiinin¹³⁸² külfetini¹³⁸³ daha henüz hazmedememiş¹³⁸⁴ ve eski teklifsizliklerini¹³⁸⁵ bırakamamış olacaktı.

Nihat bu fazla iltifata teşekkür ettikten sonra:

— Bendeniz¹³⁸⁶ efendim, İzmir'de Miralay Emin Bey tarafından kerimleri¹³⁸⁷ İclâl Hanım'a haber getirdim.

Beyefendi'nin asla haleldâr¹³⁸⁸ olmayacak zannolunan neşe ve handesi ani bir bulut hücumuyla sislendi:

— Ya... Uzunca bir nida¹³⁸⁹ ile; bir haber mi getirdiniz, Emin Bey'den ha?..

Nihat birdenbire böyle kararıveren çehreye karşı biraz durulurak:

— Efendim kendisi sizlere ömür vefat etti de...

Daha söyleyecekti, fakat Saim Remzi Bey birdenbire yüzünü kaplayan bulutların sıyrılıp altından evvelkinden daha neşeli bir çehre peyda olarak ayağa kalkmıştı ve daha uzunca bir nida ile:

— Ya... Vefat mı etti? Deme Allah'ı seversen be?.. Ne vakit nasıl?

¹³⁷⁹ laubali: ciddiyetsiz

¹³⁸⁰ ikbal: yüksek bir makama erişmiş olma

¹³⁸¹ servet: varlık, zenginlik

¹³⁸² mevki: makam

¹³⁸³ külfet: zorluk

¹³⁸⁴ hazmetmek: özümsemek

¹³⁸⁵ teklifsizlik: samimi, içli dışlı olma durumu

¹³⁸⁶ bendeniz: Alçak gönüllülük göstererek ben yerine ve “köleniz” anlamında kullanılan bir söz.

¹³⁸⁷ kerime: kız evlat

¹³⁸⁸ haleldâr: bozulmuş, bozuk

¹³⁸⁹ nida: seslenme

Adamı bu kadar teklifsizliğe sevk eden bu eerin¹³⁹⁰ sevinç havadisini Nihat ikmal etmek mecburiyetinde kaldı ve üç gün evvel bir kalp arızasından¹³⁹¹ ansızın vefat ettiğini anlattı.

*

Saim Remzi Bey pek babacan¹³⁹² bir adam görünüyordu. Esasen böyle babacan olan bu adam şimdi her ne sebepten ise büyük bir meserretle¹³⁹³ telakki ettiği bu haber üzerine daha küşayışlenerek¹³⁹⁴ ve teklifsizliğini daha ilerleterek Nihat'ın çenesini okşamaya kadar varmıştı:

— Demek zavalıcık göçtü, gitti ha?.. Ve siz İclâl'e bu haberi mi getirdiniz.

Nihat, iğrenç herifin menhus parmaklarının yüzünde gezmesinden tiksinererek:

— Yalnız bu değil efendim, vefatından evvel bazı şeyler de söylemişti. Onları da söylemek istiyorum.

Beyefendi Nihat'tan pek hoşlanmış görünüyordu.

Ancak çenesine yetişir boyda olduğu için gözlerine başını kaldırıp bakmaya mecbur oluyordu ve bu gözlerde o kadar melun manalar, şeytan dalavereler¹³⁹⁵ iz bırakmıştı ki Nihat bakmaya iğreniyordu.

— Öyle ise dedi Beyefendi, öyle ise İclâl'i çağırtayım, görüşünüz ve kapıya gidip dışarı seslendi:

— Kalyopi!.. Kalyopi!..

Şimdi içeride bir gramofon ötmeye başlamış ve çalınan oynak hava ile kapı açıldığı vakit işitilen adım seslerinden dans edildiği de anlaşılıyordu.

Hizmetçi hemen kapıda göründü.

¹³⁹⁰ Sözcük eserde bu şekilde yazılmıştır.

¹³⁹¹ kalp arızası: kalp krizi

¹³⁹² babacan: hoş görülme, iyi kalpli

¹³⁹³ meserret: sevinç

¹³⁹⁴ küşayışlenmek: ferahlamak, rahatlamak

¹³⁹⁵ dalavere: yalan dolanla gizlice görülen kötü iş

— İclâl Hanım’a söyle biraz buraya gelsin.

Bayefendi gene içeriye dönmüş, Nihat’a gelmiş ve gittikçe ısınan bir inkişafı:

— Fakat diyordu, fakat İclâl’le görüştüktan sonra hemen çıkıp gitmemenizi rica ederim. Teşerrüfünüzden¹³⁹⁶ pek memnun oldum. Sivil iseniz de kartınızda zabıt olduğunuzu söylüyorsunuz. Ben zabıtları pek çok severim. Sonra nasiyenizde¹³⁹⁷ öyle şeyler okuyorum ki Allah’ın uğurlu olsun diye yarattığı insanlardan olduğunuzu anlıyorum.

Nihat bu nabemehal¹³⁹⁸ teveccüh ve iltifatların neye delalet ettiğini anlamıyor ve mukabeleten¹³⁹⁹ teşekkür etmekle beraber onun huzurundan¹⁴⁰⁰ sıkılıyordu.

Fakat bu esnada koridordan ahenkli bir ayak sesi işitildi ve rüzgârlı bir yürüyüşle İclâl Hanım’ın yaklaştığını hissetti ve kapı birdenbire canlı bir hamle¹⁴⁰¹ ile açılarak genç kız göründü.

Ve bu nurlu¹⁴⁰² bir rüyet,¹⁴⁰³ tam bir tulu¹⁴⁰⁴ oldu.

*

İclâl, -görünür görünmez- hayatımızı ışıklandıran, emellerimizi nurlandıran ve kalbimizi inşirah¹⁴⁰⁵ ve saadet arzularıyla dolduran ilahi mevcudlardan¹⁴⁰⁶ biriydi. Ayrı ayrı azâ-yı veçhiyesi¹⁴⁰⁷ belki fevkalade¹⁴⁰⁸ güzellikler göstermiyordu. Fakat hepsinin bir

¹³⁹⁶ teşerrüf: bir kimse ile tanışmaktan onurlanma, şereflenme, şeref duyma

¹³⁹⁷ nasiye: yüz, surat

¹³⁹⁸ nabemehal: yersiz

¹³⁹⁹ mukabeleten: karşılık olarak

¹⁴⁰⁰ huzur: önünde bulunmak

¹⁴⁰¹ hamle: hareket

¹⁴⁰² nurlu: ışıklı

¹⁴⁰³ rüyet: görme

¹⁴⁰⁴ tulu: güneşin doğması

¹⁴⁰⁵ inşirah: ferahlık

¹⁴⁰⁶ mevcudat: varlıklar

¹⁴⁰⁷ azâ-yı veçhiye: yüz organları

¹⁴⁰⁸ fevkalade: olağanüstü

arada iltiması¹⁴⁰⁹ onun etrafında öyle bir füsün havası neşrediyor, genç kızı o kadar tesirli¹⁴¹⁰ bir büyü ile tezyin¹⁴¹¹ ediyordu ki görür görmez Nihat içinden vahşi bir korkunun çırpındığını duydu.

— Eyvah, şimdi ne yapacağım, bu kızla nasıl görüşeceğim? diye titredi.

Nihat bu güne kadar hiçbir kadının, hiçbir kızın huzurunda bu tesirle mütehassis olduğunu¹⁴¹² hatırlamıyordu.

Böylece yarı kekeleyerek, yarı titreyerek ezilip büzülüp lakırtıya başlamıştı ki onları yalnız bırakmak icap ettiğini anlamış gibi Beyefendi:

— Ben içeri gidiyorum, fakat demin rica ettiğim gibi, lakırtı bitince kaçmayınız, bu akşam misafirimsiniz, dedi, gitti.

Şimdi yalnız kalmışlardı.

Nihat, Emin Beyle İzmir’de suret-i muarefelerini¹⁴¹³ ve kendisinin ne mübarek bir adam olduğunu, son akşama kadar aralarında geçen samimi münasebeti anlatıyor ve lakırtıyı bi’l-iltizam¹⁴¹⁴ uzatarak genç kıza vereceği ölüm haberini nasıl söyleyeceğini düşünerek bin müşkülât içinde kıvranıyor, bir taraftan da onu tetkik¹⁴¹⁵ ediyordu.

İclâl odaya girdiği vakit evvela çehresinde bu yabancı erkek için neden çağrıldığını anlamamış bir hayret vardı. Fakat dayısı ilk sözle bu hayreti izale etmiş: “Beyefendi İzmir’den geliyormuş, babandan haber getirmiş.” deyince genç kızın yüzünde o kadar ani bir humret, o derece nagehanî bir inkişaf görünmüştü ki Nihat kendi kendine saadetle “Oh!” dedi.

Çünkü Ekrem Behiç’ten, Saim Remzi hakkından işittiği sözler, sonra Emin Bey’in ailesinden ayrı olarak İzmir’de yalnız ikametî...

¹⁴⁰⁹ iltima: parıldama

¹⁴¹⁰ tesirli: etkili

¹⁴¹¹ tezyin: süsleme

¹⁴¹² mütehassis olmak: duyulanmak

¹⁴¹³ suret-i muarefe: yüz yüze tanışma

¹⁴¹⁴ bi’l-iltizam: bilerek, isteyerek

¹⁴¹⁵ tetkik: inceleme

Filan filan bu işe birtakım esrar¹⁴¹⁶ koyuyor ve suizanlar¹⁴¹⁷ tevliidi-ni¹⁴¹⁸ mucip oluyordu. Kendi kendine İclâl hakkında “Hayırsız bir evlat olmalı.” diye ithamlarda bulunuyor, onu babasının aleyhinde zannederek¹⁴¹⁹ bilhassa bu ahlakı müşevveş herifin yanındaki ika-metini şaibeyi¹⁴²⁰ dâi¹⁴²¹ bir kusur görüyordu.

Fakat babasından bahsolunur¹⁴²² olunmaz çehresinde parla-yan masum¹⁴²³ alaka¹⁴²⁴ ve hararet¹⁴²⁵ bütün bu ithamların yanlış olduğunu ispat ederek delikanlıyı münşerih etmişti.

*

İşte bu emniyet tesiriyle idi ki genç kıza Emin Bey’le muare-fesini ve samimiyetlerini uzun uzun mevzu¹⁴²⁶ bahsederek, bir ta-raftan da ölüm haberini vermek lazım¹⁴²⁷ geldiğini düşünerek müt-hiş¹⁴²⁸ bir keşmekeşle¹⁴²⁹ çırpınıyordu.

Artık kekelemeye başlamış, lakırtıyı dolaştırarak ve ne söyle-yeceğini bilemeyerek kelimelerle değilse bile, tavrıyla,¹⁴³⁰ hâliyle fena haberi hissettirmişti. Miralay’ın kalbinden rahatsızlığını söy-lemiş ve sabaha karşı ikinci şiddetli bir akse gelince kendine hi-taben¹⁴³¹ yazdığı mektubu göndermiş olduğunu anlatarak lakırtıyı yarım bırakmış ve mektubu çıkarmış vermişti.

¹⁴¹⁶ esrar: sırlar

¹⁴¹⁷ suizan: kuşku

¹⁴¹⁸ tevlit: sebep olma

¹⁴¹⁹ zannetmek: sanmak

¹⁴²⁰ şaibe: ayıp

¹⁴²¹ dâi: gerektiren

¹⁴²² bahsolunmak: söz edilmek

¹⁴²³ masum: temiz, saf

¹⁴²⁴ alaka: merak

¹⁴²⁵ hararet: sıcaklık

¹⁴²⁶ mevzu: konu

¹⁴²⁷ lazım: gerekli

¹⁴²⁸ müthiş: çok rahatsız eden

¹⁴²⁹ keşmekeş: karışıklık

¹⁴³⁰ tavır: davranış

¹⁴³¹ hitaben: seslenerek

Genç kız şimdi mosmor eli titreyerek mektubu almak için uzandı. Gözlerinin parlak nazarı birdenbire sulanarak bir katre¹⁴³² yaş süzüldü ve meşum havadisi keşfettiğini gösterir bir tavırla:

— Demek babacığım... dedi.

Ve delikanlıdan bir baş hareketiyle tasdik görünce iki eliyle yüzünü kapayarak, “Babacığım, babacığım!” diye hıçkırdı.

İclâl orada, koltuğunda bükülmüş, kırılmış, ezilmiş, hıçkırıyor; Nihat burada onu harap¹⁴³³ ve perişan gördüğü için dilhun ve perişan oluyordu.

Birdenbire aklına gelerek onu belki oylarım ümidiyle yanındaki koltuğa oturdu.

— Bu mektubu, dedi, size verdiğimi hiç kimse bilmeyecek, pederinizin¹⁴³⁴ arzusu budur: Onu kendi kendinize gizli olarak okuyacaksınız, ne yazılı ise yalnız siz bileceksiniz.

İclâl demin masanın üstüne bırakmış olduğu mektubu kaparak koynuna sakladı.

Ve bu, Nihat için bir derin saadet oldu. Aralarında yalnız ikisine mahsus bir sır vardı ve bu Nihat için o kadar kıymetliydi ki dünyalara bedel¹⁴³⁵ veremezdi.

İclâl şimdi kısmen açılmış, hâlâ hıçkırık bakiyeleriyle¹⁴³⁶ havadis soruyor, malumat almak istiyor.

— Kendisinden hayli zamandır haber almamıştık. Çok merak ediyordum... Aile meseleleri¹⁴³⁷ diye anlatması uzun sürecek şeyleri işaret eden bir el hareketi yapıyor ve tekrar gözlerine yaşlar hücum ederek “Zavallı babacığım!” diye hıçkırıyordu.

*

¹⁴³² katre: damla

¹⁴³³ harap: perişan

¹⁴³⁴ peder: baba

¹⁴³⁵ bedel: karşılık

¹⁴³⁶ bakiye: kalıntı

¹⁴³⁷ mesele: sorun

Birdenbire içeriki salondan tekrar gramofon çalınmaya, dans edilmeye başlandı.

Genç kız kalkarak:

— Lütuflarınızın son derece minnettariyim¹⁴³⁸ Beyefendi... Bu geceki delaletiniz ve insaniyetiniz¹⁴³⁹ beni size karşı ebediyen bağlamıştır; hiç unutmayacağım, emin olunuz, dedi.

Ve kapıyı açarak koridora çıktılar, kendisini büyük salonun kapısına kadar getirip:

— Siz salonda dayımla oturunuz, ben bu berbat yüzle misafirlerin yanına çıkmayayım, ben de mektubu okumuş olurum.

Kendisi dönüp içeri gitti ve Nihat holün kapısından girdi.

Birbirinin içinden iki büyük salon, birisi mavi kâğıtlı ve kâğıtla hem-renk¹⁴⁴⁰ mavi ipek döşemeli, Viyana mamulatı¹⁴⁴¹ akaju¹⁴⁴² bir takımla mefruş¹⁴⁴³ olup yerde mavi halı, ampullerde mavi abajurlar, her şey burada mavi rengin iltizam olunduğunu¹⁴⁴⁴ gösteriyordu.

Diğeri, yani hol yeşilli kırmızı bir mügetle kaplanmış, koltuklar, kanapelerle ve kırmızı halılarla döşenmişti. Şu esnada hazırunun yarıdan fazlası içeriki salonda dans ediyor ve oynamayanlar köşelere büzülmüş dansı seyrediyorlardı.

Dans edenler arasında mavi elbiseleriyle Fransız zabitleri, hâkî kıyafetleriyle İngiliz zabitleri de bulunuyordu. Fakat bunların kolundaki kadınların Türk mü, yoksa Hristiyan mı olduklarını Nihat anlayamıyordu.

Salona dans esnasında girmesine pek memnun oldu. Çünkü herkesin nazarıdikkatinden uzak kalmıştı. Fakat ta iç salonun en uzak köşesinde Saim Remzi Bey onu görür görmez telaşlı bir eda ile ilerlemeye çalışarak yüksek sesle:

¹⁴³⁸ minnettar: iyilik yapan birisine karşı duyulan teşekkür hissi

¹⁴³⁹ insaniyet: insanlık, iyilik

¹⁴⁴⁰ hem-renk: aynı renkli

¹⁴⁴¹ mamulat: ürün

¹⁴⁴² akaju: maun

¹⁴⁴³ mefruş: döşeli

¹⁴⁴⁴ iltizam olunmak: tercih edilmek

— Nihat Beyefendi, diye haykırdı;¹⁴⁴⁵ bu tarafa teşrif edin,¹⁴⁴⁶ bu tarafa...

Beyefendi teklifsiz bir ikramla herkesin nazarıdikkatini celbederek¹⁴⁴⁷ onu elinden tutup çekmek üzere salonun yarısına kadar ilerliyor, dans edenlerin hareketine mâni olarak¹⁴⁴⁸ ille Nihat'ı yanına almakta ısrar ediyordu.

Ve delikanlı bu kadar zahiri¹⁴⁴⁹ ikramdan¹⁴⁵⁰ mahcup olarak¹⁴⁵¹ bütün maharetini topladı, dans edenlere çarpmaksızın aralarından sıyrıldı, süzüldü.

Beyefendi'nin olduğu köşeye yetiştii.

Orada Saim Remzi Bey gibi ayakta duran dört beş kişiden ikisinin -omuzlarından- birinin miralay, diğerinin yüzbaşı olmak üzere İngiliz olduğunu gördü. Bunlar uzun boyları ile ayakta duruyor ve birbirleriyle konuşarak dans edenlere bakıyorlardı.

Beyefendi Nihat'ın elinden tutup yanına çekerek teklifsiz teklifsiz:

— Tabii¹⁴⁵² Fransızca bilirsiniz değil mi? Zaten bunlar da o kadar bir şey çıkmıyorlar¹⁴⁵³ ya... Çat pat... İclâl içeride kaldığı müddetçe herifler dondurma kutusu gibi dondular, kaldılar.

Bunlar bazen tercümanlarıyla¹⁴⁵⁴ gelirler, o vakit¹⁴⁵⁵ rahat... Fakat yalnız geldikleri vakit İclâl'in tercümanlığına müracaat¹⁴⁵⁶ mecbur¹⁴⁵⁷ kalıyorum. Çünkü İclâl'i Arnavutköy Kolejinde okuttuk

¹⁴⁴⁵ haykırmak: çağırmak, seslenmek

¹⁴⁴⁶ teşrif etmek: gelmek

¹⁴⁴⁷ nazarıdikkati celbetmek: dikkati çekmek

¹⁴⁴⁸ mâni olmak: engellemek

¹⁴⁴⁹ zahiri: görünürde

¹⁴⁵⁰ ikram: ağırlama

¹⁴⁵¹ mahcup olmak: utanmak

¹⁴⁵² tabii: elbette

¹⁴⁵³ çıkmak: anlamak, bilmek

¹⁴⁵⁴ tercüman: çevirmen

¹⁴⁵⁵ vakit: zaman

¹⁴⁵⁶ müracaat: başvuru

¹⁴⁵⁷ mecbur: zorunlu

da iyi İngilizce bilir. Ama ekseriya aksilik¹⁴⁵⁸ eder. Tıpkı babası gibi nemruttur.¹⁴⁵⁹

Nihat cevap olarak:

— Hatta biraz da İngilizce bilirim, dedi.

Sadık Müsteşar Bey uzun bir sayha ile boynunu şişirerek:

— O... Daha âlâ¹⁴⁶⁰ ya efendim, daha âlâ ya... Öyle ise teşrif buyurun¹⁴⁶¹ da lütfen bana biraz tercümanlık ediniz.

Nihat'ı miralaya ve yüzbaşıya göstererek komik ve kendine mahsus bir telaffuzla:¹⁴⁶²

— Liyötnan¹⁴⁶³ Nihat... dedi.

Sonra alaylı bir yüz işaretiyle ilave etti:

— İngiliz spoken¹⁴⁶⁴

İngilizler bu İngilizce kelime üzerine yüzlerinde bir tebessüm alameti göstererek Nihat'a baktılar.

Nihat önlerinde hafif bir serfûrû¹⁴⁶⁵ ile ve İngilizce olarak:

— Mülazım Nihat, dedi; biraz İngilizce bilirim...

Miralay taş gibi donuk ve elini tek bir hareketle uzatıp Nihat'ın elini kaparak kuvvetle sıktı:

— Ay em veri glet tu si yu,¹⁴⁶⁶ dedi.

Öteki İngiliz bir aksisada gibi fakat daha yumuşak bir sesle ve daha ılık bir tavırla aynı kelimeleri tekrar etti.

*

¹⁴⁵⁸ aksilik: terslik, inatçılık

¹⁴⁵⁹ nemrut: suratsız

¹⁴⁶⁰ âlâ: iyi

¹⁴⁶¹ teşrif buyurmak: gelmekle bir yeri onurlandırmak

¹⁴⁶² telaffuz: söyleyiş

¹⁴⁶³ liyötnan: İngilizce “lieutenant” teğmen.

¹⁴⁶⁴ ingiliz spoken: İngilizce “English spoken” İngilizce konuşabiliyor.

¹⁴⁶⁵ serfûrû: başını eğmek

¹⁴⁶⁶ ay em veri glet tu si yu: İngilizce “Sizi gördüğüme pek memnun oldum.”
(Yazarın notu)

Bu esnada sokak kapısının zili şiddetle aksetti.¹⁴⁶⁷ Sanki bu zille, asabına elektrik cereyanı sarılmış gibi Saim Remzi Bey yerinden fırlayarak kapıya koştu.

— Onlar mı, Kalyopi, onlar mı? diye haykırdı.

İçeriye kısa boylu, şişmanca ve esmer bir delikanlı girdi.

Yüzünde donuk bir tebessüm cilveleniyor,¹⁴⁶⁸ biraz eğri fesinin¹⁴⁶⁹ altında saçları turrelerle¹⁴⁷⁰ kabarıyordu.

Geleni iki salonun ortasında görmüş olan Saim Remzi umduklarını görememek elemiyle¹⁴⁷¹ yüzü bozularak fakat gene neşelice:

— O... Refi Cevat geldi.

Elini uzatarak hemen ziyaretçinin elini kaptı ve onu da İngilizlerle Nihat'ın olduğu köşeye getirdi.

Bu esnada dans bitmiş olduğundan herkes oturmak için yer arayarak ayakta kimse kalmadı.

Nihat köşede İngilizlerle havadan, İstanbul'un güzelliğinden filan konuşuyor ve ilk defa mülakat ettiği¹⁴⁷² bu İngiliz zabıtlarını merakla tetkik ederek bunların ne kabilden¹⁴⁷³ adamlar olduğunu anlamak istiyordu.

Miralay dürendiş¹⁴⁷⁴ ve baritçe¹⁴⁷⁵ görünüyor, yüzbaşı ihtimal gençlik sebebiyle olacak, kolaycacık ısınmış bulunuyordu.

Şimdi lakırtıları İstanbul hayatına intikal etmiş,¹⁴⁷⁶ İngilizler İslam hayatında son zamanlarda şayan-ı hayret¹⁴⁷⁷ bir tebeddül¹⁴⁷⁸

¹⁴⁶⁷ aksetmek: duyulmak

¹⁴⁶⁸ cilvelenmek: görünmek

¹⁴⁶⁹ fes: bir tür başlık

¹⁴⁷⁰ turre: saç lülesi

¹⁴⁷¹ elem: hüzn

¹⁴⁷² mülakat etmek: görüşmek

¹⁴⁷³ kabil: tür, cins

¹⁴⁷⁴ dürendiş: kaygılı

¹⁴⁷⁵ baritçe: barit minerali rengine (sarı ve gri karışımında)

¹⁴⁷⁶ intikal etmek: geçmek

¹⁴⁷⁷ şayan-ı hayret: hayret verici, şaşırtıcı

¹⁴⁷⁸ tebeddül: başkalaşmak

görüldüğünü, Türklerin de hatta âdetâ Avrupalılar gibi yaşamaya başladığını takdir-âmiz¹⁴⁷⁹ bir lisanla söylüyorlar ve bu hale pek alakadar oluyorlardı.¹⁴⁸⁰

Saim Remzi Bey şimdi yanlarına gelmiş, Refi Cevat diye asılarak köşeye getirdiği delikanlı, yanı başlarında ayakta durarak bir kadınla konuşan bir Fransız zabitanın elini sıkışmış, onlarla, dudaklarındaki tebessüm eksilmediği ve daima aynı cilvelerle¹⁴⁸¹ renkli bulunduğu hâlde tatlı bir mükâlemeye dalmıştı.

Beyefendi Nihat’a şimdi diyordu ki:

— Azizim bu heriflere söyleyecek sözlerim var. Bu miralay İngiliz istihbaratında¹⁴⁸² şeftir. Adına Tomson derler. İstanbul’un bütün gizli girdi çıktısı bunun elindedir. Bu akşam nasıl oldu davetimi kabul etti geldi? Başka bir yerde belki korkarım göremem.

Nihat İngiliz istihbarat şefine Hürriyet ü İtilaf canavarının söyleyeceği lakırtıları kendi vasıtasına¹⁴⁸³ emniyet etmesine¹⁴⁸⁴ hayret ediyordu. “Bu adamlar bu kadar budala olmamak gerektir ama...” diyordu.

Saim Remzi kendi köşeye çekilip, miralayı sağına alarak, Nihat önünde ayakta durduğu hâlde, fısıltı nevinden¹⁴⁸⁵ bir söyleyişle, İngiliz’e hitap edip Nihat’a anlatmak üzere:

— Miralay cenaplarının bu akşam teşrifine çok memnun oldum. Eğer davetimi kabul edip lütfen¹⁴⁸⁶ geleceklerini bilseydim kendilerini böyle kalabalık bir salonda değil daha sakın, daha tenha bir yerde kabul etmek isterdim. Çünkü sözlerim pek mühimdir ve bunların nazarıdikkate alınması kendi menfaatleri iktizasındandır.¹⁴⁸⁷

¹⁴⁷⁹ takdir-âmiz: takdire değer

¹⁴⁸⁰ alakadar olmak: ilgilenmek

¹⁴⁸¹ cilve: Hoşa gitmek için yapılan davranış.

¹⁴⁸² istihbarat: bilgi toplama, haber alma

¹⁴⁸³ vasıta: aracı

¹⁴⁸⁴ emniyet etmek: güvenmek

¹⁴⁸⁵ nevi: tür

¹⁴⁸⁶ lütfen: gönülsüz

¹⁴⁸⁷ iktiza: gerek

Nihat herifin İngiliz menfaati iktizası olduğunu anlatarak söylemek istediği bu şeyin ne olacağını düşünün düşünün bu lakırtıyı tercüme etti ve bitirirken miralayın yüzünde bin bir manaya alınabilecek bir tebessüm olduğunu görüyordu.

Herif cevaben dedi ki:

— Bizim menfaatimizi mucip olacak her haberi her zaman ve her yerde dinlemeye hazırım. Bahusus böyle ciddi şeyleri dairemde¹⁴⁸⁸ işitmek tabii daha akılanedir.¹⁴⁸⁹ Buraya eğlenmek için geldik, şimdi eğlenelim.

*

Beyefendi alacağı cevabın nasıl bir hezimet ifade edeceğini¹⁴⁹⁰ anlamış gibi dişlerini sıkarak tercümeyi dinliyordu. Nihat Miralay Tomson'un sözlerini harfiyen¹⁴⁹¹ kendisine tekrar ettiği vakit yüzü birdenbire o kadar siyahlandı ki delikanlı üstüne fenalık gelecek diye korktu.

Dudaklarının arasından hışımlı¹⁴⁹² bir ısıklık hâlinde:

— Köpoğlu¹⁴⁹³ herif, beni gene salladı, diye söylendi.

Ve bu esnada miralay az yan dönerek yüzbaşıyla bir şey konuşmakta olduğundan Saim Remzi Beyefendi güya¹⁴⁹⁴ bu bozuntunun ağırlığını giderecekmiş ve bu hezimet vâkıf olan¹⁴⁹⁵ Nihat'a izahat vermek¹⁴⁹⁶ mecburiyetinde imiş gibi:

— O kadar uğraşıyoruz, şu heriflere İttihatçı¹⁴⁹⁷ keratalarının¹⁴⁹⁸ muzır olanlarını olsun toplayıp bir yere tıkınız diye kaç keredir mü-

¹⁴⁸⁸ daire: belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri

¹⁴⁸⁹ akilane: akıllıca

¹⁴⁹⁰ ifade etmek: anlatmak

¹⁴⁹¹ harfiyen: harfi harfine

¹⁴⁹² hışımlı: öfkeli

¹⁴⁹³ köpoğlu: düzenbaz, uyanık

¹⁴⁹⁴ güya: sanki

¹⁴⁹⁵ vâkıf olan: bilen

¹⁴⁹⁶ izahat vermek: açıklamada bulunmak

¹⁴⁹⁷ İttihatçı: İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi veya yanlısı olan kimse

¹⁴⁹⁸ kerata: deyyus

racaat ettik, hep sallıyorlar¹⁴⁹⁹ be canım. Aklım ermiyor ki sebebi nedir?.. Âdeta heriflerden para uçlanıyorlar¹⁵⁰⁰ diyeceğim geliyor. Yalnız bunlar değil Saray da böyle... Bu yoldaki şikâyetleri, temennileri hep duymamazlıktan geliyorlar.

Tekrar dışlerini birbirine geçirip gıcırdatarak:

— Ama bir gün herifler gene kurnazca bir darbeye¹⁵⁰¹ kalkarlarsa hepsinin aklı başına gelecek ya... Ama sen dersin ki “Kuzum şimdi mütareke devrindeyiz, Kâmil Paşa zamanında değiliz...” değil mi? A birader¹⁵⁰² bunlara İttihatçı derler, güvenilmez ki!..

Artık Saim Remzi Bey kırdığı potları,¹⁵⁰³ gösterdiği idaresizlikleri güya tamir için yeni potlar kırmaya, yeni idaresizlikler yapmaya başlamıştı. Eğlenmek için evine çağırıldığı İngiliz’e iki dans arasında sürülecek, hapsolunacak İttihatçılar listesini vermek istemiş, heriften nazik¹⁵⁰⁴ bir retle bunun yeri burası olmadığını öğrenmişti. Buna zamîmeten¹⁵⁰⁵ şimdi ne tabiatı,¹⁵⁰⁶ ne fikirde adam olduğunu bilmeden Nihat’a fırkalarının belli başlı emellerini ve icraatını ve muvaffakiyetsizliklerini ifşa etmiş bulunuyordu.

Bu kadarla iktifa etmesi¹⁵⁰⁷ lazımken, şimdi artık pek şaşırılmış olduğundan olacak, Fransız zabitle konuşmakta devam eden ve fakat zabitin refakat ettiği¹⁵⁰⁸ kadına bilhassa alakadar görünen Refi Cevat’a yüksek sesle hitap etti:

— Bugün Ali Kemal’i filan gördünüz mü? diye sordu.

Refi Cevat dudaklarında kadına karşı teressüm eden¹⁵⁰⁹ ebedî tebessümü hiç bozulmadığı hâlde başını ona çevirdi:

¹⁴⁹⁹ sallamak: oyalamak, savsaklamak

¹⁵⁰⁰ uçlanmak: almak

¹⁵⁰¹ darbe: baskıyla rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi

¹⁵⁰² birader: dost

¹⁵⁰³ pot kırmak: gaf yapmak

¹⁵⁰⁴ nazik: kibarca

¹⁵⁰⁵ zamîmeten: ek olarak

¹⁵⁰⁶ tabiat: huy, karakter

¹⁵⁰⁷ iktifa etmek: yetinmek

¹⁵⁰⁸ refakat etmek: eşlik etmek

¹⁵⁰⁹ teressüm etmek: şekillenme

— Akşamüstü dörde geliyordu. Rıza Tevfik, Refik Halit, üçü otomobille Balta Limanı'na gittiler, dedi.

Saim Remzi Bey iştahlı¹⁵¹⁰ bir tasdikle:

— Biliyorum a, biliyorum a... Fakat sonra dönüşte buraya geleceklerdi. Hâlâ gelmediler de merak ediyorum, diye böbürlendi.¹⁵¹¹

O esnada holden iç salona doğru gelen ufak boylu, biçimsiz yürüyüşlü bir kadını gayet teklifsiz bir tavırla:

— Şefkat, kızım, diye yanına çağırdı.

Şefkat Hanım yanına gelerek:

— Ne istediniz babacığım? diye sorunca kızın yakasından tutup kulağını ağzına kadar çekerek yavaşça:

— Çay daha hazırlanmadı mı canım?

Genç kız: “Şimdi baba!” diye dışarı çıkarken Beyefendi salonu bir daha hoplatmak arzusu ile köşede, masanın üstünde duran gramofonu eliyle göstererek:

— Hakkı Bey, neredesin? Şunu bir daha döndür bakalım! diye seslendi.

Holden Hakkı Bey denilen zat¹⁵¹² şıtap etti¹⁵¹³ ve gramofonu işletti.¹⁵¹⁴

İsteyenler dansa iştirak ettiler.

Refi Cevat da Fransız zabitanın yanındaki kadını almış, onunla oynamaya başlamıştı.

*

Dans daha devam ediyordu. Sol tarafta çifte bir camlı kapı açıldı ve pastalarla, bisküvilerle, reçellerle, havyar, tavuk vesair¹⁵¹⁵ çerezlerle müzeyyen bir masa görüldü. Hizmetçi ile Şefkat Hanım masanın başında fincanlara çay koyuyorlar, hazırlık yapıyorlardı.

¹⁵¹⁰ iştahlı: istekli

¹⁵¹¹ böbürlenmek: övünmek

¹⁵¹² zat: kişi

¹⁵¹³ şıtap etmek: koşmak, seğirtmek

¹⁵¹⁴ işletmek: çalıştırmak

¹⁵¹⁵ vesair: diğer

Bu esnada dans da bitmiş olduğundan Beyefendi'nin daveti üzerine yemek salonuna geçildi.

Nihat gözü kapıda İclâl'i bekliyordu. O gelse bütün bu akşam gördüğü adamların içinde en şayan-ı dikkat¹⁵¹⁶ bir çehre bulduğu genç kıza veda edip gitseydi... Çünkü buradaki kadın erkek herkes ona eğreti,¹⁵¹⁷ yapma, yamalı görünüyordu. Tavırları sahte, kıyafetleri düzme,¹⁵¹⁸ lakırtıları bozma¹⁵¹⁹ idi.

Pek yeni başlayan bu çay âlemlerinde¹⁵²⁰ zaten başka türlü olmak kabil olmadığını¹⁵²¹ Nihat biliyordu. Fakat onun tuhaf bulduğu şey, beceremeyeceğimiz, henüz ehli olmadığını¹⁵²² böyle merasime kalkmak ve bizzat¹⁵²³ kendisi ancak bir Sirkeci kıraathanesinde¹⁵²⁴ oturabilecek bir vaziyette olduğu hâlde nasılsa elde ettiği bu apartmana, arasında ecnebiler de bulunan bir sürü davetli çağdırmaya kalkan ve lazım gelen merasimin daha elifini bilmeyen¹⁵²⁵ bu sabık¹⁵²⁶ Müsteşar Beydi.

O şimdi ne olsa ikram mecburiyetinde olduğu Miralay Tomson'u ağırlıyor, kestiği gatolardan¹⁵²⁷ ona ikram ediyor,¹⁵²⁸ hepsi de derme çatma, çalma çırpma¹⁵²⁹ olan yarı İngilizce, yarı Fransızcasıyla ona anlamadığı lakırtılar söylüyor ve Nihat bu şişman karınlı adama bakarak bu akşam hepsinde fazla bulduğu hareketlerle bu hayata nasıl muvaffak olduğunu anlamıyordu.

¹⁵¹⁶ şayan-ı dikkat: dikkate değer

¹⁵¹⁷ eğreti: uyumsuz

¹⁵¹⁸ düzme: uydurma

¹⁵¹⁹ bozma: bozuk

¹⁵²⁰ âlem: eğlence

¹⁵²¹ kabil olmak: mümkün olmak

¹⁵²² ehli olmak: yetkin olmak

¹⁵²³ bizzat: şahsen

¹⁵²⁴ kıraathane: kahve, kahvehane

¹⁵²⁵ elifini bilmemek: bir işle ilgili hiçbir şey bilmemek

¹⁵²⁶ sabık: önceki, eski

¹⁵²⁷ gato: pasta

¹⁵²⁸ ikram etmek: konuğa bir şey sunmak

¹⁵²⁹ çalma çırpma: eksik, kusurlu

O, şimdiye kadar gazetelerde ve lisan-ı nasta¹⁵³⁰ “Fırka, fırka!” diye işittikçe, bunların mürettep, kusursuz teşkilat olup Beyefendi gibi nüfuzlu¹⁵³¹ azanın herhalde hiç olmazsa yaptıkları ve söylediklerini bilecek ağırbaşlı, temkinli¹⁵³² insanlar olmasını düşünürdü.

Hâlbuki bu akşam Müsteşar Bey’de gördüğüne nazaran bunlar hep cavalacoz¹⁵³³ şeylerdi demek!

*

Birdenbire, şimdi tenhalaşmış¹⁵³⁴ olan dış salonda, uzun boylu, kalınca sarı bıyıklı, gözlüklü ve mütebessim yüzlü bir adam gördü. Arkasından ondan kısa, zayıf, kuru, esmer ve yok denilecek kadar az bıyıklı bir çehre daha belirdi. Hemen bu ikisinin omuzunun arasından bu sonuncu zayıfın kıbalinde¹⁵³⁵ ince, kara kaşlı, kara gözlü ve küçük sivri siyah bıyıklı bir üçüncü delikanlı daha arz-ı didar¹⁵³⁶ etti.

Üçü de yılışıyor denilecek kadar tebessüm ederek arkalarını kendine dönmüş, Miralay Tomson’la yârenlik eden¹⁵³⁷ hane sahibi-ne bakıyorlardı.

Fakat sabık Müsteşar Bey pek dalgın olduğundan dönüp onları göremiyordu. Karşı tarafta, deminki hanıma bir kere yapışmış olduğundan, bir daha ayrılmayacakmış gibi görünen Refi Cevat onları görmüş:

— O... diye haykırıyordu.

Ve Saim Remzi Bey’e hitaben:

— Müsteşar Bey, beklediklerin geldi... dedi.

Beyefendi hızla döndü ve gelenleri görür görmez tepe taklak oluyormuşçasına atıldı.

¹⁵³⁰ lisan-ı nas: insanların dili, konuşma

¹⁵³¹ nüfuzlu: sözü geçer olan

¹⁵³² temkinli: ölçülü davranan

¹⁵³³ cavalacoz: uyduruk, değersiz

¹⁵³⁴ tenhalaşmak: az kişi kalmak

¹⁵³⁵ kıbal: benzer

¹⁵³⁶ arz-ı didar: kendini göstermek

¹⁵³⁷ yârenlik etmek: sohbet etmek

— Vay iki gözlerim... Nerede kaldınız efendim?

Müsteşar Bey o kadar telaşlı,¹⁵³⁸ o kadar iltifatlı¹⁵³⁹ idi ki misafirlerini unuttur gibi oldu. Yalnız yeni gelenleri ağırlamak, onların arzularını yerine getirmek için bin bir parça olmak isteyerek çırpınıyor:

— Çayınızı burada mı içersiniz, yoksa içeride mi? İsterseniz öteki odaya gidelim.

Gibi hep onların keyfine hizmet için çalışarak şimdi Şefkat'e emirler veriyor, şimdi hizmetçiye bağırıyor ve sonra iki hareket arasında:

— Canım İclâl nerede? diye soruyordu.

Yeni misafirler sofrada kimseyi rahatsız etmek istemeyerek dış salonda oturmayı tercih ettiler.

Refi Cevat'a biraz yakın oturan Nihat, onun yanındaki hanımefendiye fısıldayarak gelenlerin kim olduğunu söylediğini işitti:

— O uzun boylu, sarı bıyıklı, gözlüklü zat "Peyam" gazetesinin sermuharriri¹⁵⁴⁰ meşhur¹⁵⁴¹ Ali Kemal Bey, esmeri Refik Halit Bey, öteki kırmızı yanaklı Mehmet Ali Bey diyordu.

Bu esnada dışarıda Ali Kemal Bey diye gösterilen zat Müsteşar Bey'in ikramlarına teşekkür ederek:

— Aman mirim,¹⁵⁴² biz sizi rahatsız ettik, bu olmaz böyle vallahi...

Refik Halit Bey itap¹⁵⁴³ sesiyle:

— Ya ya... Vallahi bilsek gelmezdik, diyordu.

Mehmet Ali Bey daha yârenlikli bir tavırla:

— Canım niçin böyle söylüyorsunuz, dedi. Kırk yılda bir adamcağızın evine misafir geldiniz, bırakın size istediği gibi ikram etsin.

¹⁵³⁸ telaşlı: kaygılı

¹⁵³⁹ iltifatlı: güler yüzlü

¹⁵⁴⁰ sermuharrir: başyazar

¹⁵⁴¹ meşhur: tanınmış

¹⁵⁴² mirim: azizim, dostum

¹⁵⁴³ itap: azarlama

Nihat sol tarafta oturan bir Fransız zabitanın tanındar¹⁵⁴⁴ bir lisanla, yalnız yanındaki kadına değil, bütün sofraya hitap ediyormuş gibi yüksek sesle konuştuğunu işitiyor, köşede iki İngiliz zabitanın sükût¹⁵⁴⁵ içinde tebessüm ettiklerini görüyordu.

Kendi kendine: “Zavallı İclâl Hanım!” diyordu, “Nasıl bir çorba içinde hayat sürüyor!”

*

Acaba öyle miydi ve bu hayat sahihten¹⁵⁴⁶ genç kız için onun zannettiği gibi bir çorba mıydı?

Nihat her şeyi, Emin Bey nazarıyla görüyor, muhakeme ediyor¹⁵⁴⁷ ve İclâl Hanım’ı da onun kızı olmak itibarıyla¹⁵⁴⁸ tıpkı onun gibi düşüneceğini, onun gibi isteyeceğini düşünerek hep bu noktadan nazardan muhakeme ediyordu.

Kim bilir, yahut genç kız büsbütün başka bir hilkatta¹⁵⁴⁹ ve büsbütün başka bir tıynet¹⁵⁵⁰ idi.

Vâkıâ demin odada babasının mektubunu aldığı vakit ağzından kaçırdığı bir iki lakırtı, gözlerinden düşürdüğü birkaç katre genç kızı Nihat’ın hayalinde hep şayan-ı arzu¹⁵⁵¹ bir mevcudiyetle tezyin etmişse¹⁵⁵² de bunun sırf bir kuruntu olması ve onun tamam bu evde büyümüş ve Müsteşar Bey’i numune¹⁵⁵³ ittihaz ederek¹⁵⁵⁴ yetişmiş bir hanım kızcağız olması ihtimali de vardı.

Ve o hâlâ gelmiyordu. Nihat’ın artık akli fikri hep kapıda, hep onda idi. Onun içeride babasının yazdığı mektubu ağlaya ağlaya

¹⁵⁴⁴ tanındar: çınlayan

¹⁵⁴⁵ sükût: sessizlik

¹⁵⁴⁶ sahihten: gerçekten

¹⁵⁴⁷ muhakeme etmek: düşünmek

¹⁵⁴⁸ itibarıyla: bakımından

¹⁵⁴⁹ hilkat: yaratılış

¹⁵⁵⁰ tıynet: yaratılış, huy

¹⁵⁵¹ şayan-ı arzu: arzulamaya değer

¹⁵⁵² tezyin etmek: güzelleştirmek, süslemek

¹⁵⁵³ numune: örnek

¹⁵⁵⁴ ittihaz etmek: saymak

okuduğunu tahayyül ediyor, ihtimal kederinden hiç gelmeyeceğini düşünerek meyus oluyordu.

Şayet gelmez de bu akşam göremezse bir daha ne yapabilirdi? Tekrar buraya gelmeli miydi?

Ve böylece onu tekrar görmek tesadüfe bağlandığı için canı sıkılıyor “Hiç olmazsa bu gece anlasam, onun hakkında bir fikir edinsem de boş yere imalı¹⁵⁵⁵ fikir etmesem....?” diye düşünüyordu.

— Aaman bir kere gelse de kalsam, gitsem... diye söylendi.

Ve tamam¹⁵⁵⁶ o esnada salonda İclâl’in mehtabı¹⁵⁵⁷ parladı. Genç kız salona girince evvela yeni misafirlerin köşesine yürümüş, onlara el vererek üçünün de gayet mülazemetkâr¹⁵⁵⁸ görünüşüne rağmen yanlarında kalmayarak yemek salonuna dönmüştü.

Gözleri çok ağladığını gösterir bir surette çürümüştü. Tebessümü eğreti¹⁵⁵⁹ ve firari¹⁵⁶⁰ olduğu anlaşılıyordu. Yemek salonuna gelir gelmez Refî Cevat’a başıyla bir selam verip doğru Nihat’a gitti:

— Sizi yalnız bıraktığım için affedersiniz beyefendi... dedi.

Ve onun başucunda, delikanlının kendine ikram için verdiği sandalyesini reddederek çay içmeye, ona yedirmek için öteberi vermeye çalışıyordu.

Öyle oldu ki sofradan yavaşça çekilen misafirler orasını تنها bıraktılar.

O zaman genç kız masum gözlerle Nihat’a bakarak:

— Siz bu hayatı sever misiniz beyefendi? diye sordu.

Eğer o seviyorsa sevmiyorum diye ve yahut sevmiyorsa seviyorum diye neşesini kırmamak için delikanlı cevapta tereddüt edi-

¹⁵⁵⁵ imalı: üstü kapalı bir şekilde

¹⁵⁵⁶ tamam: tam

¹⁵⁵⁷ mehtap: ay ışığı, aydınlığı

¹⁵⁵⁸ mülazemetkâr: ilgili

¹⁵⁵⁹ eğreti: belli belirsiz

¹⁵⁶⁰ firari: kaçamak

yordu. Bu tereddüdü fark eden İclâl bütün bir teslimiyetle¹⁵⁶¹ ruhunu dökmekte bir zevk buldu:

— Ben hem sevmiyorum hem seviyorum, dedi; şunun için ki insanın müntahap¹⁵⁶² birkaç ahabpla konuşması, eğlenmesi tabii iyi bir zevktir. Fakat bu dostların seçme ve cana yakın olmaları şartıyla... Böyle, dünyanın her biri bir köşesinden gelmiş ve güya bize medeniyet göstermek gururuyla kabarmış, hâlbuki şimdiye kadar görüp anladığıma göre birer hödük¹⁵⁶³ olan bu adamlardan nefret ediyorum.

Sonra sesini biraz daha yavaşlatıp kimseye işittirmemek ister gibi:

— Bir kere bunlar bizim düşmanımız... dedi. Yani dün düşmanımızdı, sanki bugün değil mi? Asıl bugün ve asıl yarın düşmanımız... Bir kere ne sıfatla¹⁵⁶⁴ asker kıyafetiyle buraya geliyorlar. Bunlar İngiltere’de, Fransa’da mahmuzlarıyla,¹⁵⁶⁵ apoletleriyle¹⁵⁶⁶ bir çay ve baloya giderler mi? Bu lakırtıları her gün dayıma tekrar ederim fakat o kulak vermez ki... Bu ecnebi zabıtlarına bayılır. Her hafta birkaç tanesini davet eder, yedirir, içirir, eğlendirir. Ben ise bunlarla görüşüp tanıştıkça sahihten İngiliz ve Fransız olduklarına inanmıyorum. O bizim edebiyatlarını öğrendiğimiz asıl İngiliz ve Fransız’ın bir taklidi ve kuklası gibi geliyor. Çünkü ne o nezaket var, ne o asalet...¹⁵⁶⁷

Genç kız bir taraftan çay içerek ve inci dişlerinin arasında çıtır çıtır bisküvileri kırıp ezerek bu lakırtıları söylerken Nihat ona hayran hayran bakıyordu. Bilhassa onun fikirlerinin olgunluğuna,

¹⁵⁶¹ teslimiyet: boyun eğme

¹⁵⁶² müntahap: seçilmiş, seçkin

¹⁵⁶³ hödük: görgüsüz, kaba

¹⁵⁶⁴ sıfat: yetki

¹⁵⁶⁵ mahmuz: çizmenin arkasına atı dürtmek için kullanılan demir

¹⁵⁶⁶ apolet: üniformaların omuzuna takılan rütbe gösterir parça

¹⁵⁶⁷ asalet: asillik, soyluluk

inceliğine, necabetine¹⁵⁶⁸ meftun olmuştu ve onu babasının kızı bulduğuna çok minnettardı.

*

Bu esnada Refî Cevat da nasılsa kadını bırakarak Ali Kemal ve Refik Halit'in yanına gitmişti. Artık bunlar burada şımarık bir neşe ile kendilerinden başka orada kimse yokmuş gibi gülüyorlar, söylüyorlar ve eğleniyorlardı.

Birdenbire hepsi kalktı. Önlerinde sabık Müsteşar Bey, içeri doğru yürüdüler.

İclâl “Kumar oynamaya gidiyorlar.” dedi, “Her geldikleri vakit böyle yaparlar. İki dakika oturup konuşamazlar. İlle o murdar¹⁵⁶⁹ masa başına geçip o murdar kâğıtlarla harap olacaklar...”

Artık sofradan kalkmışlar, salona geçmişlerdi.

Kapısı açık kalmış koridordan içeridekilerin kaba kahkahaları iştiliyordu. Arada bir Ali Kemal Bey'in sesi “Mirim!” tekerleme-siyle ötüyor, Refik Halit Bey sesinin itap ahengiyle nağmesaz¹⁵⁷⁰ oluyor ve Nihat'a bunların arasında Refî Cevat Bey'in gene o silinmez tebessümüyle sırtıttığı görünüyordu.

Gramofoncu Hakkı Bey gene işletti ve Nihat İclâl'e daha teklife¹⁵⁷¹ vakit bulmadan deminden beri şu köşede oturan oksijenli saçlı, boyalı dudaklı ve sürmeli¹⁵⁷² gözlü bir kadının burnuna girmiş denilecek kadar iltisakla¹⁵⁷³ konuşan bir delikanlının yanlarında peyda olduğunu gördü.

Fakat İclâl Hanım yüzü değişmiş, salabetle¹⁵⁷⁴ reddediyordu.

Nihat kulak verdi, genç adam galiba dans teklif etmiş ve genç kız kabul etmemişti.

¹⁵⁶⁸ necabet: asalet

¹⁵⁶⁹ murdar: kirli, pis

¹⁵⁷⁰ nağmesaz: ahenkle söyleyen

¹⁵⁷¹ teklif: bir şey istemek

¹⁵⁷² sürme: kirpiklere sürülen siyah boya

¹⁵⁷³ iltisak: bitişme

¹⁵⁷⁴ salabet: sertlik, katılık

O bozulup ve çekilip gittiği vakit İclâl dudakları büzülmüş, şikâyet ediyordu:

— Aman efendim bu angarya¹⁵⁷⁵ danslardan bıktım. İnsan her kadını, her zaman dansa kaldırabilir mi? Bu âdeta pek ince meseledir. Bir kadına dans teklif etmeden evvel bir erkek onun hâl ü kalinden,¹⁵⁷⁶ tavrından, bakışından bu dansı kabul edip etmeyeceğini anlamalı da yanına öyle gelmeli, dedi.

Büyük salon dans edenlerle meşgul olduğundan hole geçtiler ve orada İclâl onu bir köşe kanapesine oturtarak kendi de yanına oturdu.

*

Daha görüşeli bir saat bile olmadığı ve konuştukları dakikalar hesap edilse otuzu bulduğu hâlde birbirlerini senelerden beri tanıyorlarmış gibi bir hararetleri vardı. İkisine de öyle geliyordu ki diğerinden gizlenecek hiçbir şey olamaz ve reddedilecek bir zerre¹⁵⁷⁷ yoktur.

Nihat genç kıza en hararetli ruh tecellileriyle bakar, genç kız delikanlıya en samimi kalp hamleleriyle¹⁵⁷⁸ hitap ederek konuştukları bu saatte hepsinin üzerinde beşer dakikadan fazla durmadıkları hâlde neden bahsetmediler!

Bu bahisler onları birbirlerine daha iyi tanıtıyor, o zaman ruhlarının eşlerini bulan insanların duydukları nihayetsiz bir inşirah içinde vaktin güzârişinden¹⁵⁷⁹ bihaber etraflarında olanlara lakayıt, mesut ve münevver¹⁵⁸⁰ kalıyorlardı.

Bu esnada demin Beyefendi'nin “Şefkat, kızım!” diye hitap ettiği genç hanım ötekinin berikinin yanında oturduktan sonra şöyle yanlarından geçer gibi yaparak İclâl'e bir iki kelime söylemiş ve İclâl genç kıızı delikanlı ile tanıştırmıştı.

¹⁵⁷⁵ angarya: bıkırtıcı, usandırıcı

¹⁵⁷⁶ kal: söz

¹⁵⁷⁷ zerre: en küçük şey

¹⁵⁷⁸ kalp hamlesi: kalp atışı

¹⁵⁷⁹ güzâriş: geçme

¹⁵⁸⁰ münevver: manevi kirlerden temizlenmiş

Bu, Saim Remzi Bey’in küçük kerimesiydi. Büyüğü müteehhil olup¹⁵⁸¹ bu akşam gelmemiştir.

— Fakat, dedi genç kız yavaşça; fakat yanında ihtiyatlı¹⁵⁸² idare-i lisan ediniz.¹⁵⁸³

Yavaş yavaş misafirler çekilmeye başlamışlar, Beyefendi ara sıra içerideki kumar partisini bırakarak gelmiş, burada da görünmüş, misafirleri ağırlamış, teşyi etmiş¹⁵⁸⁴ ve artık Nihat’a da gitmek sırası gelmişti.

İclâl “Az daha oturunuz, şimdi gidersiniz!” diye diye Nihat en son gidenlerden biri oldu. Yalnız gazeteci beyler partisi müstesna.¹⁵⁸⁵ Onlar buraya geldikleri zaman bazen gece bire ikiye kadar kalıyorlar, kumar oynuyorlar, konuşuyorlardı.

İşte bunun için Nihat da çıkarken onlar hâlâ odada gürültülü mükâlemelerine dalmışlar, meşguldüler.

Delikanlı kapının önünde paltosunu giyerken Ali Kemal Bey’in sesini işitiyordu.

— Canım mirim, diyordu; bırakın şu lakırtıları Allah aşkına... Akşama kadar konuştuğunuz elvermiyor mu? Oyunun zevkini kaçırıyorsunuz. Benim Floşruvayal¹⁵⁸⁶ yok mu? Şimdi gene gelecek...

Refik Halit’in itaplı sesi:

— Öyle ya öyle ya, diyordu; zaten bu Mehmet Ali böyle çene kavafılığı eder.¹⁵⁸⁷ Azizim ortada kâğıt varken ağız kapanır. Buna Floşruvayal derler.

Nihat memleketin fikrini temsil eden ve zekâsını gösteren bu adamların hakiki cephesinden gördüğü ruhlarına şaşarak çıktı ve tramvaya binmek için Harbiye yolunda yürürken kendi kendine tuhaf tuhaf muhakemeler yürüttü.

¹⁵⁸¹ müteehhil olmak: evlenmek

¹⁵⁸² ihtiyatlı: dikkatli

¹⁵⁸³ idare-i lisan etmek: dili kontrol etmek, kontrollü konuşmak

¹⁵⁸⁴ teşyi etmek: yolcu etmek, uğurlamak

¹⁵⁸⁵ müstesna: dışında, hariç

¹⁵⁸⁶ floşruvayal: Floş royal, poker oyununda bir kâğıt dizisi.

¹⁵⁸⁷ çene kavafılığı etmek: özenmeden boş konuşmak

Saim Remzi Bey ona:

— Artık siz yabancımız sayılmazsınız, ara sıra gelirsiniz değil mi? demişti.

Eğer yalnız Beyefendi’ye, Şefkat Hanım’a ve orada gördüğü o bin bir çeşit misafirlere kalsaydı gelmek değil, bunu aklına getireceğini zannetmiyordu.

Fakat bir de İclâl vardı ki o harareti ruhu, ateşli nazarı, tatlı sesi ile onu apartmana bağlamış, o kadar ki sabık müsteşar kendisinin tekrar gelmesini söylemeseydi, bedbaht¹⁵⁸⁸ olacak kadar kendini genç kıza merbut¹⁵⁸⁹ buluyordu.

IX

ÇAPUL¹⁵⁹⁰ VE KİTAL¹⁵⁹¹

Takip eden günler Nihat için Ekrem Behiç Bey’in evinden Saim Remzi Bey’in apartmanına gitmek ve bunların haricinde bazı iyi havalı günlerde kalbinde derin yaralar olduğu hâlde İstanbul sokaklarında hâib ü hâsir¹⁵⁹² gezmekle geçti.

İlk Ekrem Behiç’e gittiği gün ona o gece müsteşarın apartmanında şahit olduğu hâlleri anlatmıştı.

İngiliz istihbarat şefi Miralay Tomson’la mülakatı söylerken Binbaşı dişlerini kemirerek dinliyor ve herifin: “Yoksa para mı uçlanıyorlar?” deyişini acı bir hande ile dinleyerek:

— Herkesi nasıl kendi gibi biliyor; çünkü herif nefisini bile para için ve para ile alır satar, diyordu.

Nihat: -Durunuz, sonra kimler geldi biliyor musunuz? Ali Kemal, Refik Halit, Refi Cevat ve bir de Mehmet Ali Bey diyorlar, birisi...

¹⁵⁸⁸ bedbaht: mutsuz

¹⁵⁸⁹ merbut: bağlanmış

¹⁵⁹⁰ çapul: yağma

¹⁵⁹¹ kital: çatışma

¹⁵⁹² hâib ü hâsir: hiçbir şey elde edememiş, yoksun

Binbaşı: -Ha, biliyorum... Genç ve ateşli Hürriyet ü İtilâfçılardandır, kafasına dâhiliye nazırı¹⁵⁹³ olmayı koymuş, uğraşıp duruyormuş.

— Oraya gelmeden evvel Rıza Tevfik’le beraber Baltalimanı’na gitmişler. Saim Remzi Bey evvela onları bekledi. Her kapı çalınıştta atılıyor ve onların olamadığını görünce canı sıkılıyordu.

— Kim bilir ne yezitlik¹⁵⁹⁴ kurmaya gittiler. Azizim bunlar memlekette İttihad ü Terakki’nin¹⁵⁹⁵ inhilali¹⁵⁹⁶ üzerine boş kalan meydanı doldurarak iş görmek sevdasına düşmüşler; kimisi dâhiliye nezaretini,¹⁵⁹⁷ kimisi maarif nezaretini¹⁵⁹⁸ gözüne kestirmiş, akşama kadar çalakalem¹⁵⁹⁹ yazıyorlar ve sabaha kadar çene çalıyorlar.

Nihat sabaha kadar çene çalmayıp kumarla meşgul olduklarını aklına getirerek güldü.

Ekrem Behiç devam etti:

— Hürriyet ü İtilaf kabineyi¹⁶⁰⁰ ele almak istiyor ya, eğer böyle bir şey olursa bu beyler emellerine nail olacaklar demektir. İşte o vakit işimiz iştir.

*

Sabah uyanır uyanmaz Nihat’ın ilk işi gazetelere sarılmak ve hepsini okumak oluyordu.

Sulh konferansının¹⁶⁰¹ maskaralıklarını¹⁶⁰² gözden geçirir, Almanlara reva¹⁶⁰³ görülen çirkin muameleleri, huşunetleri,¹⁶⁰⁴ vahşet-

¹⁵⁹³ dâhiliye nazırı: İçişleri Bakanı

¹⁵⁹⁴ yezitlik: kötülük, hainlik

¹⁵⁹⁵ İttihad ü Terakki: Birlik ve ilerleme (1889-1918 yılları arasında var olan bir siyasi parti).

¹⁵⁹⁶ inhilal: dağılma

¹⁵⁹⁷ dâhiliye nezareti: İçişleri Bakanlığı

¹⁵⁹⁸ maarif nezareti: Milli Eğitim Bakanlığı

¹⁵⁹⁹ çalakalem: gelişigüzel

¹⁶⁰⁰ kabine: hükümet

¹⁶⁰¹ konferans: uluslararası toplantı

¹⁶⁰² maskaralık: rezalet

¹⁶⁰³ reva: uygun

¹⁶⁰⁴ huşunet: kabalık

leri ikrah¹⁶⁰⁵ içinde takip eder, sonra bin bir bulantı arasında bizim dâhilî¹⁶⁰⁶ sefaletlerimizi¹⁶⁰⁷ okurdu. Her gün en çirkin tezahüratla¹⁶⁰⁸ gözünün önünde çöreklenen¹⁶⁰⁹ dâhilî cüzamlarımız¹⁶¹⁰ onu kudurtuyor ve zehirleri taşıdığı vakit kendini Ekrem Behiç'e atıyordu. Bin-başı Bey onu hemen iş odasına alır ve masasına oturarak:

— Ey söyle bakalım, ne var ne yok?.. diye dinlemeye başladır.

Nihat gördüğü, işittiği, okuduğu şeyleri hasıl olan teessürleriyle¹⁶¹¹ beraber nakleder,¹⁶¹² Ekrem Behiç bu sözleri sükûnetle¹⁶¹³ dinler, sonra mekânentle¹⁶¹⁴ delikanlının isyanlarını iskât etmeye çalışır.

Ona her gün tekrar ederdi:

— Her gün herkesin ağzından işittiğin ve gazetelerde gördüğün şeylere asla inanma azizim, derdi. Çünkü gazete denilen o paçavraların, dışarıda atıp tutan, hiçbir şey bilmediği hâlde rastgele havadisleri yumurtlayan¹⁶¹⁵ boş kafalı, düşük çeneli sersemlerden hiç farkları yoktur. Bizim gazetelerden takip edeceğimiz şeyler yalnız telgraflardır. Onların da rivayet kabîlinden olanları değil, müspet ve katileridir. Şimdi azm ü içtihat erbabı¹⁶¹⁶ için yapılacak şey boş şeye müteessir¹⁶¹⁷ olmak değil, beklemektir.

¹⁶⁰⁵ ikrah: tiksinti

¹⁶⁰⁶ dâhilî: içle ilgili

¹⁶⁰⁷ sefalet: sıkıntı

¹⁶⁰⁸ tezahürat: hastalık belirtisi

¹⁶⁰⁹ çöreklenmek: yerleşip yayılmak

¹⁶¹⁰ cüzam: miskin hastalığı

¹⁶¹¹ teessür: üzüntü

¹⁶¹² nakletmek: anlatmak

¹⁶¹³ sükûnet: sessizlik

¹⁶¹⁴ mekânent: ağırbaşlılık

¹⁶¹⁵ yumurtlamak: uydurup söylemek

¹⁶¹⁶ azm ü içtihat erbabı: karar ve görüş bildirmede yetkin olanlar

¹⁶¹⁷ müteessir: üzüntülü

İstanbul’a geleli on beş günü geçtiği hâlde ve bu zaman zarfında¹⁶¹⁸ her birinde en mühim hayati¹⁶¹⁹ ve millî¹⁶²⁰ meseleleri müzakere¹⁶²¹ ile meşgul oldukları, memleketin her bucağında yangın ve alev haberi aldıkları hâlde bugünlerin hiçbirinde hiçbir saniye bu kısa boylu, ufak tefek adamın meyus olduğunu görmemiş, bilakis binbaşı daima vakur bir sekinet,¹⁶²² mükemmel bir metanet ve nihayetsiz bir ümit¹⁶²³ göstermekten hali kalmamıştı.¹⁶²⁴

Ekrem Behiç her şeyi müspet, riyaî¹⁶²⁵ ve mantıkî bir kafa ile görüyor ve fayda ummadığı hiçbir şeye alakadar olmayarak itimad¹⁶²⁶ zerre kadar hâlel bulmuyor,¹⁶²⁷ hep “Konferansı bekleyelim, yapılacak şeye sonra karar veririz.” diyordu.

Nihat onun gibi sert ve metin¹⁶²⁸ değildi. O, ara sıra evvelki gibi çöküyor ve ihtiyaç duyduğu vakit gelip kuvvet almak için bu membadan¹⁶²⁹ ümit ve emel dileniyordu.

*

Bu esnada bilhassa İstanbul’da Hürriyet ü İtilaf dalavereleri azami bir faaliyet gösteriyor ve “Fırsat fırsattır, vuralım ve para yapalım.” düsturuyla didiniyor ve çabalıyorlardı. Nihayet bir sabah Ferit Paşa, Tevfik Paşa’yı istihlâfen¹⁶³⁰ hükûmeti ele aldı ve Nihat’ın o akşam apartmanda gördüğü ince, zayıf ve esmer delikanlı Mehmet Ali Bey dâhiliye nezaretine çöreklandı. Ali Kemal Bey, maarif nazırı olmuş, Refik Halit Bey posta müdür-i umumiliğine geçmişti.

Nihat kendi kendine: Nihayet muvaffak oldular, dedi.

¹⁶¹⁸ zarfında: belli bir süre içinde

¹⁶¹⁹ hayati: büyük önem taşıyan

¹⁶²⁰ millî: milletle ilgili

¹⁶²¹ müzakere: fikir alış veriş

¹⁶²² sekinet: sakinlik

¹⁶²³ ümit: olması beklenen şey

¹⁶²⁴ hali kalmamak: geri durmamak

¹⁶²⁵ riyaî: matematiksel

¹⁶²⁶ itimat: güven

¹⁶²⁷ hâlel bulmak: sarsılmak

¹⁶²⁸ metin: acılara dayanıklı

¹⁶²⁹ memba: kaynak

¹⁶³⁰ istihlâfen: birini kendi yerine geçirerek

Bu göz önünde olanlardan başka hariçten görünemeyen ve keş-folunamayan şeyler tabii hayatımızda türlü zararlar, türlü fecîalar-la¹⁶³¹ katmerleniyordu.¹⁶³²

Bilhassa Saim Remzi Bey'in apartmanı bu işlerin bir yuvası ve bu şenaatlerin bir merkeziydi. Bazen Nihat otururlarken ansızın bir İngiliz veya Fransız zabitanın geldiğini görür, yanındaki tercümanla ev sahibini bir köşeye çekerek müzakere ettiklerine şahit olurdu. Gayriresmî şeylerde Beyefendi bir iki defa tercümanlık için onun delaletine¹⁶³³ müracaat etmişti. Fakat bu işler hep havaiyattan¹⁶³⁴ veya zararsız adi şeylerden ibaretti.

Asıl mühim işler tabii kendisinden gizli kalıyordu.

Fakat Saim Remzi Bey bazen coştugu vakit lakırtı arasında ilan etmekten çekinmezdi:

— Görürsünüz, bakınız neler olacak... Neler, neler... derdi.

Bazen de bu nelerin ne olabileceğini çatlattığı olurdu:

— O İttihatçı heriflerin topunu birden tıktıracağız!

Bu herif için “İttihatçı herifleri” kara bir kâbustu.¹⁶³⁵ Onlar vacibü'l-izale¹⁶³⁶ habisler¹⁶³⁷ gibi gece gündüz aleyhlerinde tertipler kurduğu, mahıvlarına¹⁶³⁸ çalıştığı şeylerdi.

Beyefendi'nin bütün meşguliyeti bu esnada İngiliz Muhipleri Cemiyetini kurmaktı. Onun fikrinde bütün yapılacak şeyler bu cemiyet sayesinde olacaktı:

— Fakat anlatamıyorum ki diye şikâyet ediyordu, bu kadar zamandır uğraşıyorum, hâlâ bir iş göremedik.

*

¹⁶³¹ fecîa: bela

¹⁶³² katmerlenmek: fazlalaşmak

¹⁶³³ delalet: kılavuzluk, rehberlik

¹⁶³⁴ havaiyat: önemsiz, boş işler

¹⁶³⁵ kâbus: korku

¹⁶³⁶ vacibü'l-izale: ortadan kaldırılması gereken

¹⁶³⁷ habis: kötü, alçak kimse

¹⁶³⁸ mahıv: yok etme

İclâl'e gelince, her defasında Nihat'ı daha hararetle karşılamış, büyük bir mukarenet¹⁶³⁹ göstermekte bulunmuştu. Yalnız Şefkat onların arasında en küçük bir hamleye bile mâni olmaya çalışır bir mevcudiyet gösteriyordu. O, İclâl'le delikanlıyı müthiş bir surette kısıkanıyor, anlaşmalarına mâni olmak için elinden geleni yapıyordu. Nihat kapıyı çalıp apartmana girer girmez Şefkat bazen İclâl'den evvel koşar, gelir, aralarına oturur, onların nazarlarını bile kontrol ederdi ve bu kontrol delikanlı apartmandan çıkıncaya kadar şiddetle devam ederdi.

Bir gün lakırtı arasında İclâl pederinden kalmış İzmir'deki bağı bahçeyi satsalar iyi olacağını söylemiş, fakat bunun nasıl yapılması lazım geleceğinde tereddüt göstermişti. Karşıyaka'da bir kule, bir bağ, Mânisa'da bir bağ, İzmir içinde üç dükkân ve üstlerinde ikişer katlı ev. İşte Emin Bey'in kızına bıraktığı emlak bunlardı. İzmir'deki kiracılara mektup yazmış, fakat Mânisa'daki bağ ile Karşıyaka'daki kuleyi ne yapacağını bilmiyordu.

Nihat, bu işi temizlemek ve yoluna koymak için bir İzmir seferi lazımdır zannederim, dedi.

Sonra bir gün Saim Remzi Bey Nihat'a:

— Geçen gün İclâl'e İzmir'deki pürsükleri¹⁶⁴⁰ tesviye¹⁶⁴¹ için bir İzmir seferi¹⁶⁴² lazımdır, demişsiniz, dedi. Ben onu kendine ilk gün söyledim. Öyle ya gitmeli, ne kaldıysa bunları kendi üzerine geçirtmeli, tapularını çıkartmalı, senetlerini almalı. Eğer satılacaksa ve müşteri varsa, satmalı, çıkmalı vesselam.¹⁶⁴³

Nihat kendi iki parça malını kaç ayda ve ne müşkül¹⁶⁴⁴la satabileceğini göz önüne getirerek:

— Evet ama, pek müşkül¹⁶⁴⁴ şey, dedi ve bahis orada kaldı.

*

¹⁶³⁹ mukarenet: yakınlaşma

¹⁶⁴⁰ pürsük: pörsük, yıpranmış, eskimiş

¹⁶⁴¹ tesviye: elden çıkarma, satma

¹⁶⁴² sefer: yolculuk

¹⁶⁴³ vesselam: "işte o kadar" anlamında bir söz.

¹⁶⁴⁴ müşkül: güçlük zorluk

Haftalar geçiyor, hayat böyle hedefsiz, maksatsız, bir intizar içinde sürüklenip gidiyordu.

Ara sıra apartmanda konuşurlarken İclâl gene İzmir'deki emlak bahsine temas eder¹⁶⁴⁵ ve bu işin alûde¹⁶⁴⁶ olduğu, müşkülâtı mevzuu bahseder ve daha henüz kira da almadığından şikâyet ederdi.

Her defasında Nihat bu şikâyetleri hüsünüyetle dinler ve:

— Bu gibi şeyler herkesin başında İclâl Hanım, müşkülattan kurtulmak için hareket ve faaliyet lazımdır, derdi.

Bir gün Saim Remzi Bey de hazır bulunduğu bir zamanda gene bu bahis çıkmış ve Nihat gene lazım gelen bir faaliyetten bahsetmişti.

Beyefendi hiddetlenmiş gibi, kendine mahsus edalı¹⁶⁴⁷ bir cilve ile:

— Hareket, faaliyet... diye haykırmıştı. Canım efendim, anladık, hareket, faaliyet lazım ama bunu kim yapacak, yani bu işi hal ü tesviye için İclâl'in kalkıp buradan İzmir'e gitmesi lazımdır mı diyorsun? Çünkü başka gönderecek kimsemiz yok... Onu da yapayalnız buradan İzmir'e kadar gönderemem ya?

Sonra kendine pek yakışan angaryacı bir tavırla:

— Yok hani lütfeder¹⁶⁴⁸ de refakati üzerine alırsan yarından tezi yok buyurun gidiniz, demişti.

Birden Nihat'ın gözünün önünde nurlu bir ufuk açıldı. Hudunda yeşil meralar,¹⁶⁴⁹ billur¹⁶⁵⁰ cuybarlar,¹⁶⁵¹ latif vadiler seçilen simin¹⁶⁵² bir ufuk ki pırıl pırıl parlıyordu.

¹⁶⁴⁵ temas etmek: bahsetmek, değinmek

¹⁶⁴⁶ alûde: karışık

¹⁶⁴⁷ edalı: işveli

¹⁶⁴⁸ lütfetmek: alçak gönüllülük göstermek

¹⁶⁴⁹ mera: yeşillik alan

¹⁶⁵⁰ billur: duru, temiz

¹⁶⁵¹ cuybar: akarsu, dere

¹⁶⁵² sîmîn: gümüş gibi

Nasıl bu mümkün mü idi? İclâl’le beraber İzmir’e gitmek, onunla beraber, yapayalnız... İkisi yan yana... Genç kıza yardım edip bağlarını, dükânlarını satmak veyahut kiracılar bulup kontratlara bağlamak...¹⁶⁵³ Yani İclâl’e, Emin Bey’in kızına ve Emin Bey’in kızı olduğu için yüz bin kere muazzez olan bu şefkat¹⁶⁵⁴ ve perestiş¹⁶⁵⁵ meleşine müfit olmak... Demek buna müsaade edeceklerdi.

Hemen boyun kırarak:

— Eğer emir buyursanız, maa’l-memnuniye,¹⁶⁵⁶ dedi.

Saim Remzi Bey büyük bir memnuniyetle bir kahkaha atarak İclâl’e baktı:

— Nasıl? dedi, nasıl küçük hanım, ben sana demiyor muydum? Nihat Bey lütufkârdır, sen bir kere söyle elbette kabul eder... Fakat sen, yok utanırmışsın, yok angarya¹⁶⁵⁷ olurmuş, yok ayıp olurmuş... Utanmak ne demek? Hem neden angarya oluyormuş? Bugün o, bize iyilik ederse, yarın biz de ona iyilik ederiz. Dünyada her şey karşılıklıdır.

Şimdi sabık Müsteşar Beyefendi Nihat’a dönmüştü:

— Öyle değil mi, Beyefendi? diyordu. Mademki bu yerler her nasıl olmuşsa olmuş, bir kere tevarüs edilmiş,¹⁶⁵⁸ bunlardan istifade etmek gerektir. Bunun için tabii biraz fedakârlık¹⁶⁵⁹ lazım. Ama ben bunun için buradaki işlerimi, güçlerimi bırakıp İzmir’e kadar gide-mem... Annesi burada değil, eh kendi başına böyle bir kızcağızın kalkıp İzmir’e gitmesi münasip¹⁶⁶⁰ olur mu ya? Vâkıâ orada dadısı filan var ama ne olsa eksik etektir.¹⁶⁶¹ İşte ben bu noktaları düşünüp “Şu bizim Nihat Bey acaba seninle gitmez mi?” dedikçe o, kabil

¹⁶⁵³ kontrat bağlamak: sözleşme yapmak

¹⁶⁵⁴ şefkat: sevecenlik

¹⁶⁵⁵ perestiş: aşırı sevgi

¹⁶⁵⁶ maa’l-memnuniye: isteyerek, seve seve

¹⁶⁵⁷ angarya: zorla yapılan, yük olan iş

¹⁶⁵⁸ tevarüs etmek: miras kalmak

¹⁶⁵⁹ fedakârlık: sıkıntıya katlanma, özveri

¹⁶⁶⁰ münasip: uygun

¹⁶⁶¹ eksik etek: kadın

değil, böyle bir angaryayı size yükletmeye cesaret edemeyeceğini söylerdi.

İclâlcik kıpkırmızı olmuş, başını önüne eğmiş, gözlerini kaldırıp bakamıyordu:

Nihat derin bir tevazuyla:

— Estağfurullah efendim estağfurullah, diyordu. İclâl Hanımefendi'ye böyle bir hizmette bulunabilirsem kendimi bahtiyar addederim.¹⁶⁶² Zaten bunu pek hürmet ettiğim¹⁶⁶³ pederleri namına¹⁶⁶⁴ kendime bir vazife bilirim. Ne olacak, azami bir haftalık bir ziyaret... Şu vesile ile İzmir'i bir daha görmüş olurum.

Genç kız yüzünde hâlâ hicap buğusu¹⁶⁶⁵ dağılmamış, tek bir kelime söyleyemiyordu.

Aynı zamanda Şefkat oturduğu yerde mosmor olmuş, hırsından dudaklarını kemiriyor ve yiyordu.

Fakat tabii mesele Şefkat'in arzusuna tebaan değil menfaat iktizası olarak hal ü fasledildi.¹⁶⁶⁶ İclâl babasından kalan yerleri satmak yahut müşteri bulamazsa kiralamak için İzmir'e gidecek ve yolda kendine Nihat refakat edecekti. Saim Bey bu hususta kendilerine bir lütuf vadediyordu.¹⁶⁶⁷

— Orada belki icap ederse işinize yaramak için İngiliz mümessilliğinden¹⁶⁶⁸ size bir tavsiye de alırım, diyordu.

Nihat buna itiraz etti: Tavsiye ne demekti? İzmir'de bir İngiliz tavsiyesinin ne lüzumu vardı ve ne ehemmiyeti olurdu?

Sabık Müsteşar Bey:

— Eh şuna bakınız, bu azamete¹⁶⁶⁹ vallahi bayılırım. Oğlum, bugün Türkiye denilen bu toprakta herkesten çok İngiliz'in borusu

¹⁶⁶² addetmek: saymak, kabul etmek

¹⁶⁶³ hürmet etmek: saygı duymak

¹⁶⁶⁴ namına: adına

¹⁶⁶⁵ buğu: ifade

¹⁶⁶⁶ hal ü fasledilmek: çözülmek

¹⁶⁶⁷ lütuf vadetmek: iyilik yapmak

¹⁶⁶⁸ mümessillik: temsilcilik

¹⁶⁶⁹ azamet: gurur

ötüyor, bunu bilmiyorsan öğren... Bugün Padişah bile onların himayesini arar vallahi.

Nihat ısrar etmiş, böyle bir tavsiyeye ihtiyacı olmadığından hiç zahmet buyurmamalarını rica etmişti.

Fakat Müsteşar Bey yüzünde geniş bir hande ile:

— Allah Allah diyordu bu işleri ben mi bilirim, yoksa sen mi? Bence böyle bir kâğıt almadan buradan giderseniz seyahatiniz tehlikelidir. Canım ne demek olabilir ki rıhtıma çıkarken yahut vapurda bir aksilik olur. Böyle bir karışıklıkta cebinizde bir kâğıt olsa ne ziyan edersiniz?¹⁶⁷⁰ Mesela bu kağıdı gösterince, yerlere kadar eğilip emrinize tabi olurlarsa ziyan mı edersiniz? Hey gözüm hey... Bugün vallahi billahi, böyle bir kağıdı elde etmek için şu eli öpmeyecek bir kabadayı yoktur, fakat bulamazlar yoksa...

İclâl bu bahsin bu kadar uzamasına Nihat'ın böyle tazip edilmesine¹⁶⁷¹ canı sıkılarak şikâyetle:

— Aman dayı... diye öfkeleni.

Ve yeğenin bu yolda itaplarını hemen daima lâife¹⁶⁷² ile te-sirsiz bırakmayı âdet etmiş olan Beyefendi:

— Çapkını görüyor musunuz? dedi, -güle güle- şimdi yol arkadaşını bana karşı himayeye kalkıyor.

*

Artık İclâl'le beraber yola çıkmak mukadderdi.¹⁶⁷³ Şimdi Nihat genç kızın hazırlanmasını bekleyerek türlü hülyalar¹⁶⁷⁴ kuruyor, bu seyahatin kendisi için nasıl bulunmaz, nasıl ele geçmez, nasıl titrenecek bir saadet olduğunu bütün zenginliği ile takdir ediyordu.

Kendi kendine, vapurdaki yolculuğu, sonra İzmir'e çıkınca nereye gideceklerini düşünüyor, yapacakları işi tasarlıyor ve mu-

¹⁶⁷⁰ ziyan etmek: zararlı olmak

¹⁶⁷¹ tazip edilmek: üzölmek

¹⁶⁷² lâife: şaka

¹⁶⁷³ mukadder: alın yazısı

¹⁶⁷⁴ hülya: hayal

vaffak olup da avdet ederken nasıl derin bir neşe ile yolculuk edeceklerini inşirahla görüyordu.

Fakat İclâl hazırlanmakta biraz batı¹⁶⁷⁵ oldu. Günler geçti, haftalar oldu. Nihat ne gün gideceklerini anlamak için, ne zaman Maçka'ya gitse İclâl gülerek:

— İki gün daha... diyordu.

Fakat bu iki gün bir türlü bitmiyordu. Nihat kendi kendine: genç kızın acaba para bulmak için mi işi böyle savsakladığını¹⁶⁷⁶ soruyor ve bir karar veremeyerek itaat etmekten¹⁶⁷⁷ başka bir çare bulamıyordu.

Nihayet mayısın ilk haftasında bir akşam İclâl onu görür görmez:

— Müjde müjde, dedi; cumartesiye gidiyoruz.

Nihat deruni bir oh ile:

— Ya nihayet ferman¹⁶⁷⁸ çıktı mı? diye cevap verdi.

O vakit İclâl itiraf etti:

— Ferman beklemiyorduk, doğrusunu söyleyeyim mi annemden mektup bekliyordum, dedi. İzmir'e gideceğimiz kararı verilince meseleyi anneme yazıp muvafakatini¹⁶⁷⁹ istihsal etmek¹⁶⁸⁰ lazım geldi. Ben yazdım, mektup gidip o cevap verinceye kadar bu on beş gün geçti, dedi.

*

Oh, nihayet bu nurlu ve o kadar özenilmiş ve o kadar hülyalara boğulmuş seyahat oluyordu.

İşte şimdi vapurda idiler. Kendilerini teşyie gelen Şefkat, ablası ve kocası Şefik Bey ve hatta şöyle bir otomobille geçerken

¹⁶⁷⁵ batı: yavaş

¹⁶⁷⁶ savsaklamak: ertelemek

¹⁶⁷⁷ itaat etmek: kabul etmek, boyun eğmek

¹⁶⁷⁸ ferman: izin

¹⁶⁷⁹ muvafakat: izin, uygun görme

¹⁶⁸⁰ istihsal etmek: almak

uğrayabilmiş Saim Remzi Bey ile veda ederek nihayet gemide yalnız kaldıkları latif saat hulul etmişti.¹⁶⁸¹

Şimdi gemi açılıyor, limanın kalabalığı arasından sıyrılıp çıkarak Marmara'ya dalıyordu.

Nihat aylardan beri kendilerini tek bir dakika yalnız bırakmayarak izaç etmiş¹⁶⁸² olan Şefkat'in pençesinden kurtulmuş olduklarını derin bir sevinç içinde görüyor ve genç kızın böyle kendilerini bırakıp gitmeye mecbur olmasına son derece seviniyordu.

Ona şimdi bu gece sabah olmayacak ve bu saadet asla bitmeyecek gibi görünüyordu.

Aralarında zaruri¹⁶⁸³ bir samimiyet ve hulul çoğalacak, seyahat bitip de avdet ettikleri vakit onlar âdeta bir karı koca gibi birbirine ısınmış, o kadar ki ayrılmak bir elem teşkil edecek derecede kaynaşmış, yakınlaşmış olacaktı.

Hakikaten öyle oldu. İclâl'in daha gemide gösterdiği samimiyet o kadar sıcaktı ki Nihat:

— Ah insanın böyle bir karısı olmak ve onunla hayatın badireleri arasından kuvvet bularak geçmek, diye hasretle inliyordu.

Vapur seri vapurlardan biri olup giderken öteye beriye de uğramadığından onları mayısın on birinci pazar günü akşamüstü beş raddelerinde¹⁶⁸⁴ İzmir'e yetiştirdi.

Nihat limanın karşısında İclâl'e rıhtımı göstererek binaları tarif ediyor; Karşıyaka, Göztepe'yi öğretiyor, bilhassa Sportin'i göstererek:

— İşte pederinizle şu binada, şu odada ilk defa teşerrüf etmiş-tim¹⁶⁸⁵ ve son akşam gene bu odada görüştük, konuştuk ve ayrıldık. Kendisini her gün Karşıyaka vapuruna kadar teşyi eder, getirirdim, diyordu.

¹⁶⁸¹ hulul etmek: gelip çatmak

¹⁶⁸² izaç etmek: bunaltmak

¹⁶⁸³ zaruri: zorunlu

¹⁶⁸⁴ raddelerinde: aşağı yukarı, yaklaşık olarak

¹⁶⁸⁵ teşerrüf etmek: onur duyarak tanışmak

Genç kız vapurun vardavelesine¹⁶⁸⁶ dayanmış, birdenbire çöken hüznün altında gözleri nemlenmiş, onu dinliyor ve gayriihtiyari dudaklarının arasından:

— Zavallı babacığım, hasreti dökülüyordu.

Çıkar çıkmaz doğru Kramer’e gittiler. Üst katta boş buldukları yan yana iki odayı işgal ettiler. İclâl Karşıyaka’ya gidip dadısını ve bağlarını görmeyi yarına tehir etmişti.¹⁶⁸⁷

Nihat bazı tanıdık dostları görmemek kararında müşkülâta düşer oluyordu. Mesela Rüsuhi’ye gidip bir görünmek, elini sıkmak, Kemal Mümtaz’ı bulup onunla konuşmak istiyordu. Fakat en evvel şu işleri ilk hamlede yoluna koyup tanzim ettikten¹⁶⁸⁸ sonra serbest kaldığı vakit yapılacak angarya gibi telakki ediyordu.

Takip eden günler dadısını ziyaret edip konuşmak ve şehir içindeki dükkânlara gidip müstecirleri¹⁶⁸⁹ görmek ve birkaç alım satım idarehanesine müracaatle müşteri peylemekle¹⁶⁹⁰ geçti.

Nihayet çarşamba günü akşamı odalarına çekilmişler, perşembe günü uyandıkları vakit bugün bir de Manisa’ya gidip oradaki bağı teftiş etmek istediklerinden kahvaltıdan sonra trene yetişmek için acele etmekte bulunmuşlardı.

Nihat her günkü gibi penceresini açmış odanın önündeki küçük balkona çıkarak İzmir’in feyz-â-feyz¹⁶⁹¹ güneşinin etrafa yaydığı huzmeleri¹⁶⁹² seyretmeye dalmıştı. Birdenbire, kordon boyunca bir takım askerlerle dolu sandalların rıhtıma takarrüp ettiğini¹⁶⁹³ gördü.

Günlerden pazar olmadığını düşünerek bugün gemicilerin niçin çıkarıldığını hayret edip odasına girdi ve tıraş olmaya başladı.

*

¹⁶⁸⁶ vardavela: gemilerde bulunan koruyucu halat veya demir

¹⁶⁸⁷ tehir etmek: ertelemek

¹⁶⁸⁸ tanzim etmek: düzenlemek

¹⁶⁸⁹ müstecir: kiralayan kimse

¹⁶⁹⁰ peylemek: sağlamak, temin etmek

¹⁶⁹¹ feyz-â-feyz: baştan başa nimet dolu

¹⁶⁹² huzme: ışık demeti

¹⁶⁹³ takarrüp etmek: yaklaşmak

Tıraş olmuş, bitmiş, yıkanmış, giyinmişti. Bir daha balkona çıktı. O zaman rıhtımı mutadın fevkinde kalabalık ve sandallardan çıkan askerlerin ellerinde tüfekler ve aralarında mitralyözler olduğu hâlde rıhtım boyunca pasaporta ve oradan gene rıhtımı takip ederek ileri doğru yürüdüklerini gördü. Bir taraftan kalabalık çoğalıyor, İzmirli'lere mahsus bir merakla halk bu resmigeçidi seyrediyorlardı. Bu bir resmigeçit mi idi yoksa... Ani bir teşe'ümle¹⁶⁹⁴ “Ne oluyor?” dedi.

Dört beş ay evvel iki İngiliz gemisi geldiği gün Yunanlıların o kadar arsızlığa kalktıkları bir zamanda bugün Yunan askerlerinin tüfekleriyle mitraliyözleriyle İzmir'e çıkmaları... Ve böyle hükûmete doğru gitmeleri lakin, aman ya Rabbi¹⁶⁹⁵ bu acaba bir ihraç¹⁶⁹⁶ mı idi?

Nihat deli gibi odasından çıktı, İclâl'in kapısına gitti ve mosmor bir hâlde:

— Yunan gemisinden silahlı askerler çıktı, hükûmete doğru gidiyorlar, dedi.

Bunu genç kız da penceresinden görmüş ve bir mana veremeyerek tereddüt etmekte bulunmuştu.

İki genç beraber balkona çıktılar, tetkik ve temaşaya başladılar.

Her millete mensup birtakım harp gemileri Kordon'un önünde denizde sıra ile demirlemişler, yatıyorlardı. Yunan gemisinden gelmiş büyük sandallar dolu olan askerleri çıkarmışlar ve çıkarıyorlar, asker karaya ayak basar basmaz durmayarak hemen şehrin muhtelif cihetlerine yürümeye başlıyordu.

Nihat -Bu mutlak bir ihraç... diye söylendi.

Bu esnada ileriden, hükûmet tarafından çirkin, muharriş¹⁶⁹⁷ bir ses işittiler. Nihat sapsarı olmuş, dudakları titreyerek:

¹⁶⁹⁴ teşe'üm: uğursuz sayma

¹⁶⁹⁵ ya Rabbi: Allah'ım!

¹⁶⁹⁶ ihraç: yönetimi dışarı atma, ele geçirme

¹⁶⁹⁷ muharriş: tedirgin eden

— Mitralyöz sesi... Bu herifler galiba katliam¹⁶⁹⁸ yapıyorlar, dedi ve heyecanla fesini aldı, İclâl koluna sarılarak deli gibi ihtilaçla:¹⁶⁹⁹

— Ne yapıyorsunuz, nereye gidiyorsunuz? diye sordu. Beni burada yalnız mı bırakacaksınız?

Nihat ani bir darbe altında kalmış gibi sersem, fakat çırpınıp genç kızın kollarından kurtulmaya çalışarak iniltili bir çığlıkla:

— Lakin işitmiyor musunuz, görmüyor musunuz? diye feryat etti. Bu herifler Türkleri öldürüyorlar.

Bu çığlık esnasında mitralyöz sesi bir daha gürlledi ve güya bu ses umumi bir işaretmiş gibi arka sokaklardan, rıhtımdan, İzmir'in her köşesinden silah sesleri çatlamaya ve gürlüdemeye başladı.

İclâl mosmor, lerzan¹⁷⁰⁰ ve bitap, sıkı sıkı sarılmış, onu koyuvermiyor:

— Beni yalnız mı bırakacaksınız? diye haykırıyordu. Sonra nereye gideceksiniz ve ne yapacaksınız? Sizi de öldürürlerse ben ne yapacağım... Ben yalnız ne yaparım?

Bu muhakemelerin önünde mukavemetsiz¹⁷⁰¹ kalıp kendine gelen Nihat elleri acz ü bitabî ile iki tarafına düşmüş, gözleri hışım¹⁷⁰² ve gazapla¹⁷⁰³ dumanlanmış, bir taraftan devamı işitilen mitralyöz sesleriyle kudurmuş, bütün vücudu ile düşecek gibi sallanarak geldi, balkonun penceresine başını bayılmış gibi dayayarak, harap, berbat¹⁷⁰⁴ bir nazarla denize bakmaya başladı.

*

Etraftan sıkı, seri, mütehâlik¹⁷⁰⁵ silah sesleri devam ediyor ve her ses bizzat Nihat'ı vuruyormuş gibi onu sarsıyordu.

¹⁶⁹⁸ katliam: kırım, öldürme

¹⁶⁹⁹ ihtilaç: çırpınma

¹⁷⁰⁰ lerzan: titreyen

¹⁷⁰¹ mukavemet: direniş, karşı koyma

¹⁷⁰² hışım: öfke

¹⁷⁰³ gazap: hiddet, öfke

¹⁷⁰⁴ berbat: perişan

¹⁷⁰⁵ mütehâlik: acele, seri, sürekli

Şimdi İclâl balkona çıkmış rıhtıma bakıyordu.

Nihat gözlerinde yaşlarla inleyerek:

— Ah Türkleri öldürüyorlar, bak bu sesin her birisi bir Türk'ü yere düşürüyor. Kim bilir, kim bilir kaç tanesi şimdiye kadar kanlarının içine yuvarlandı.

Birdenbire İclâl balkondan heyecanla haykırdı:

— Ah bakınız, bakınız... Şu kalabalıkta birini döğüyorlar... A... Adam yerlere yuvarlandı.

Nihat koştu, balkona çıktı. Orada asker dolu sandallar ve rıhtımı işgal etmiş askerlerin gözünün önünde ahaliden birtakım kıyafetsiz heriflerin fesli ve Türk oldukları anlaşılan rastgele adamlara hücum ederek tokat, yumruk, sopa ve kama¹⁷⁰⁶ ile tepelediklerini¹⁷⁰⁷ gördü. Bir tanesi tam otelin önünde, gözlerinin altında sopaların ve tekmelerin tesiriyle yere serildi ve şapkalı bir Rum'un tabancasını çekip yerdeki Türk'ün üstüne ateş ettiğini gördüler.

Nihat orada, denizde sıra ile demirlemiş medeniyet gemilerine karşı vahşi yumruğunu kaldırıp kin¹⁷⁰⁸ ve husumetle sallayarak:

— Ah alçaklar... diye uludu.

İclâl onu teskine¹⁷⁰⁹ çalışıyor, kolonya şişesini kapmış, mendilini ıslatarak alnını, şakaklarını siliyor ve bu arada birtakım şefkat ve tesliyet kelimelerini mırıldanarak onu yumuşatmaya uğraşıyordu.

*

Nihat orada pencereye cansız bir vücut gibi dayanmış, ıslak saçları karmakarışık alnına dökülmüş, şimdi daha hafif perdeden¹⁷¹⁰ söyleniyor, şikâyet ediyor, feryat ediyor, lanet ediyordu.

— Bakınız bu gemiler güya medeniyet gemileri... Gözlerinin önünde katliam yapıyor, himayelerinde olarak İzmir'e çıkan Yunan askerleri çakal ve sırtlan sürüleri gibi şehre yayıldı, her Yu-

¹⁷⁰⁶ kama: bıçak

¹⁷⁰⁷ tepelemek: dövmek

¹⁷⁰⁸ kin: öç alma isteği

¹⁷⁰⁹ teskin: yatıştırma, teselli

¹⁷¹⁰ perde: ses tonu

nanlı bir Türk, bir Müslüman öldürmek için silahını kaptı, sokağa fırladı. Hâlbuki bunlar bakınız medeniyet bayrakları altında gözle-
rinin önünde irtikâp olunan¹⁷¹¹ bu vahşetlere hiç aldırıyorlar, hiç
ses çıkarmıyorlar, hiç ehemmiyet vermiyorlar... Çünkü bu ölenler
Türk'tür, Hristiyan değil Müslüman'dır.

Bir taraftan mitralyöz sesleri sıklaşıyor, silah patırtıları yakla-
şıyordu.

İclâl balkona gidip korku ile başını uzatarak aşağı rıhtıma bak-
tı.

Şimdi rıhtımda asker kalmamıştı. Onlar nereye ise gitmişler,
kalabalık da dağılmış, fakat buna mukabil taşların üstünde, ötede
beride yatmış ölümler vardı. Bütün dükkânlar kapanmış, rıhtımda
kimse kalmamıştı.

— Katliamcılar, dedi İclâl, galiba şehrin iç tarafına gittiler.
Aman ya Rabbi sen bize merhamet et!

Ve hadiseden haberi olmayan zavallı Türklerin sabahleyin evle-
rinden emniyet ve selametle çıktıkları hâlde orada burada beyinleri
düşman kurşunlarıyla dağılarak çocuklarının yanına dönemeyecek-
lerini veyahut bir pusudan¹⁷¹² nasılsa kurtularak eve gidenleri ora-
sını yağma edilmiş olarak karılarını, çocuklarını bulamayacaklarını
düşündü ve içinden acı bir raşe¹⁷¹³ akarak gözünün önünde tecessüm
eden¹⁷¹⁴ feci manzarayı görmemek için gibi gözlerini kapadı.

*

Şimdi mitralyöz sesi artık durur gibi olmuştu, dört beş dakika-
da bir gürlüyor ve bu meşum ses ikisinin de vücudundan yırtıcı bir
titreme geçiriyordu. Sesi nadirleşen¹⁷¹⁵ mitralyöze karşı oradan bu-
radan, yakından uzaktan feci aksisadası gürleyen münferit¹⁷¹⁶ silah
sesleri sık sık tekerrür ediyordu.

¹⁷¹¹ irtikâp olunmak: (kötü bir iş) yapılmak

¹⁷¹² pusu: saldırı yeri

¹⁷¹³ raşe: titreyiş

¹⁷¹⁴ tecessüm etmek: canlanmak, göz önüne gelmek

¹⁷¹⁵ nadir: seyrek

¹⁷¹⁶ münferit: tek

Nihat kendini bir sandalyeye atarak aptallaşmış bir hâlde bakıyor ve inleyip döğünüyordu:

— Ah bunu biz bilecek, anlayacaktık da ihtiyatlı davranacaktık, tedbirli bulunacaktık. Herifler böyle seyre gider gibi sükûn içinde asker çıkaramayacak, sıra ile bütün bu binaların pencerelerinden Türk kurşunu ile karşılaşacaktı. Zavallı Türklerin böyle koyun gibi parçalanmasına razı olmayacaktık. Hâlbuki o Damat Ferit melunu yok mu? Buraya vali diye gönderdiği o kambur herife kim bilir nasıl talimat verdi ki hiçbir şeyden haberimiz olmadı. Eliyle gözlerini kapayarak:

— Ah... İnsan bu fecaate nasıl dayanır?.. İzmir'in böyle olacağı da ilk günden beri belli idi. Göz göre göre, akıl düşünce düşünce bu melun heriflerin oyununa nasıl tahammül¹⁷¹⁷ olunur? Kim bilir Ferit haini bu iş için ne dalavereler çevirdi? Ya bu mitralyözler? Bu dört tarafta dan dun, dan dun öten bu silahlar kimleri devirdi, kimlerin canına kıyıyor?

Etrafta meşum bir inikâsla sık sık tekerrür eden silah seslerine rağmen şimdi rıhtımda ne bir ses, ne bir hareket vardı ve yukarıdan bakıldığı hâlde ötede beride serilmiş yatan naaşlar bütün manzaraya elim¹⁷¹⁸ bir hâl veriyordu. Bilhassa o tenhalık, o hareketsizlik, o sessizlik fevkalade zamanlara mahsus bir uğursuzluk hâli irae ediyordu.

İclâl: -İyi oldu da biz otelden daha çıkmadan başladı. Yoksa maazallah.¹⁷¹⁹ Basmahane yolunda veya sokakta, her nerede bulunsaydık mutlaka gürültüye gittikti, diyordu.

Nihat elemle başını sallayarak:

— Kim bilir, belki ölsek daha iyi olurdu, diye cevap veriyordu. Şimdi artık tabii Mânisa meselesini unutmalı. Fakat bu otelde ne yapacağız? Herifler buraya da gelirler de müşterilerin kimler olduğunu anlamak isterlerse iş berbattır.

İclâl cesaretle ve ani bir hamle altında:

¹⁷¹⁷ tahammül: katlanma

¹⁷¹⁸ elim: acıklı

¹⁷¹⁹ maazallah: Allah esirgesin

— Ondan hiç korkmam, dedi.

Nihat hayretle genç kıza baktı:

— Korkmaz mısınız? Zarar görmeden işittiğiniz silah sesleri yoksa size yalancı bir cesaret mi verdi?

Genç kız manalı bir tebessümle gülerek omuzlarını kaldırdı.

Nihat tekrar: -Yalnız Manisa'ya değil İstanbul'a gitmeyi de unutmaliyiz... Çünkü şimdi kim bilir kaç günler liman kapanır, şimendifer¹⁷²⁰ işlemez, hayat ve hareket durur. Demek odalarımızda günlerce hapis kalacağız. Bence şehrin hayatı, cereyan-ı tabiisine¹⁷²¹ girmeden dışarı çıkmak tehlikelidir.

*

İclâl merak ve korku ile gözleri açılmış soruyordu:

— Acaba bir çaresini bulup kaçamaz mıyız?

— Nasıl mümkün olur? dedi Nihat, şimdi Yunanlılar tabii bütün şehrin hayatına hâkim olacaklar, pasaport, istasyonlar, her şey onların eline geçecek. Eh bu hâlde bizi rastgele koyuverir, gönderirler mi?

İclâl tekrar tuhaf bir tebessümle:

— Ne yapıp yapıp bir ayak evvel İstanbul'a gitmeye çalışmalıyız. Çünkü söylediğiniz gibi otelde kalmak da tehlikelidir. Bu Türk düşmanı İzmirli Rumlar bir kere gemi aزیya alırlarsa¹⁷²² belki odalarımıza kadar gelirler.

Bu son kelimeyi söyleyişte öyle derin bir mana vardı ki Nihat merak etti:

— Sizde tuhaf manalar görüyorum, ne var lütfen söyler misiniz?

Genç kız hafifçe kızarak tereddütle:

— Şey... Yani...

¹⁷²⁰ şimendifer: tren

¹⁷²¹ cereyan-ı tabii: doğal akış

¹⁷²² gemi aزیya almak: azgın duruma gelmek

Ve birdenbire, ne olursa olsun söylemeye karar vermiş gibi yüzü al bir buğu içinde kızarak bütün bir cesaretle atıldı.

— İstanbul’da hani biz İzmir’e gelmeye karar verdiğimiz günü dayım İngilizlerden alınacak bir tavsiyeden bahsetmişti. O gün siz istemediğiniz için ben de ehemmiyet vermedim, unuttumdu. Fakat geleceğimiz günün akşamı dayım bana İngilizce yazılmış bir kâğıt verdi. Bu İzmir’deki İngiliz mümessillğine hitaben yazılmış bir tavsiyenedir. Dayım şayet başınız sıkışır pek büyük müşkülât içinde kalarak bir muavenete ihtiyacınız olursa bunu oradaki İngiliz mümessiline götürüp gösteriniz, kuvvetli bir tavsiyedir, dedi. Ben de aldım çantama attım. Nereden aklıma gelirdi ki başımıza böyle bir vaka gelecek de...

Nihat, Saim Remzi Bey’in bu ihtiyat tedbirine ilk anda gösterdiği âdemî¹⁷²³ tenezzülü şimdi manasız buluyordu, yanında hayatını ve selametini tekeffül ettiği¹⁷²⁴ bir genç kız vardı. Bir genç kız ki kı-lına zarar gelmesi onu öldürürdü. Bunu, içine nasılsa düştükleri bu tehlikeli şehirden selamet ve muvaffakiyetle dışarı çıkarmak onun borcu idi. Hem bir vicdan, hem bir kalp borcu...

Zira İstanbul’dan hareket ettikleri dört beş gündür geceli gündüzlü İclâl’in yanında yaşamaktan, sesini işitmekten ve nefesini dinlemekten delikanlının mevcudiyeti gayrikabil-i mukavemet¹⁷²⁵ bir kuvvetle büyülenmişti. Nefsini evvelki gibi kendine amir,¹⁷²⁶ hayatına hâkim olmaktan menedip¹⁷²⁷ bilakis genç kızın arzularına, keyiflerine hatta heveslerine¹⁷²⁸ bile esir olmaya sevk ü cebreden bir incizap ve bir füsun...

¹⁷²³ âdemî: insani

¹⁷²⁴ tekeffül etmek: kefil olmak

¹⁷²⁵ gayr-i kâbil-i mukavemet: karşı konulması mümkün olmayan

¹⁷²⁶ amir: emredici, hâkim

¹⁷²⁷ menetmek: engellemek

¹⁷²⁸ heves: istek, arzu

Bu hâl aynı zamanda ruhunu uyuşturuyor, dimağına her an çoğalan ve artık iradesinin izhar-ı acz ettiği¹⁷²⁹ bir sermestî¹⁷³⁰ ile dolduruyordu.

*

İşte mesela şimdi de gene bu tesirdi ki İclâl olmasa kabil değil hiçbir şeyin burada alıkoyamacağı Nihat âciz ve korkak bir kadın gibi büzülmüş oturuyordu. Eğer yalnız olsa kim bilir neler yapacak, herhalde böyle odada gizlenmiş kalmayacaktı. Şu anda İzmir'in İslam mahallelerinde kim bilir ne yağmalar oluyor, ne kanlar dökülüyor, ne canlara kıyılıyordu.

Bütün bu fecîaları bile bile gidip oralarda hiç olmazsa iki can kurtarmak varken şimdi genç kızın dizinin dibinde zincirli bir köpek gibi uslu oturuyordu...

Kendi kendine: -Aşk mı bu? dediği oluyordu.

Evet, aşk bu mu idi? Ve bu nasıl bir aşk ve ne türlü bir aşkı acaba?

Zira Nihat'a göre türlü türlü aşklar vardı. Sevdığı kadına karşı fedakârlıklarla kabaran, feragatle¹⁷³¹ şişen, kahramanlıklarla yükselen, yahut denaetler irtikâp eden, alçaklıklar yapan, hile ve hiyanete¹⁷³² sükût eden yahut aksi ve mütehakkimken âciz, muti¹⁷³³ olan, cimri ve hasisken¹⁷³⁴ servetini avuç avuç sokaklara döken veyahut o zamana kadar bir hiç hâlinde yaşarken birdenbire harikalar, mucizeler gösterecek kadar değişen, yükselen, parlayan aşklar olur, diyor-du. Bu aşkları ilham eden¹⁷³⁵ kadınlar tesirleriyle meydana konulan bu harikalara hiç layık olmayabilirlerdi.

¹⁷²⁹ izhar-ı acz etmek: âcizlik göstermek

¹⁷³⁰ sermestî: sarhoşluk

¹⁷³¹ feragat: vazgeçme

¹⁷³² hiyanet: aldatma

¹⁷³³ muti: itaat eden

¹⁷³⁴ hasis: cimri

¹⁷³⁵ ilham etmek: içe doğmasına sebep olmak

Hâlbuki kendisi için yapılacak her harikaya¹⁷³⁶ cidden layık olan İclâl henüz kendisine bir fedakârlık, bir kahramanlık yaptır-mamış, hiçbir feragat hissettirmemiş, ne sokaklara para döktürmüş, hatta ne de bir alçaklığı kabul ettirmişti. Eğer bu kızı istediği gibi sevseydi kendisi o kadar hissiz, istidatsız,¹⁷³⁷ bir adam mıydı ki böyle hiç değişmeden onun gibi kalsın, aşkı uğruna fedakârlıklara, kahramanlıklara yükselmesin.

O, şimdiye kadar: “Eğer bir kadın seversem ve o kadın beni severse uğrunda daha hiçbir beşere¹⁷³⁸ nasip olmamış kahramanlıklar yaparım.” veyahut “Eğer istediğim gibi hayalime tam manasıyla uygun bir kadına rast gelirsem, onu daha hiçbirimize nasip olmamış ulvî¹⁷³⁹ bir aşkla ölümlere kadar severim.” zannında bulunmuştu.¹⁷⁴⁰

Hâlbuki yapa yapa ancak dışarıda silah patlayıp hemcinsleri¹⁷⁴¹ öldürülürken onu yalnız bırakmamak için odaya kapanıp oturmayı becerebiliyordu.

Eh, öyleyse bu nasıl bir aşktı?

Acaba daha kemalini¹⁷⁴² bulmamış da bu aşk onun için mi o kadar tesirsiz kalıyordu, yoksa kalbi şimdiye kadar umduğu vüsate ve namütenahiliğe¹⁷⁴³ malik değil miydi?

*

Ne yazıktı ki bu şerait dâhilinde kendisi ani bir galeyanla böyle namütenahiliklere yükselemeyeceğinden korkuyordu. Ne kahra-manlıklar yaratabiliyor, ne feragatler halkediyordu.

Acaba ruhunun kabiliyeti, kalbinin kudreti hakkında beslediği ümitler esassız mıydı?

¹⁷³⁶ harika: güzel şey

¹⁷³⁷ istidatsız: yeteneksiz

¹⁷³⁸ beşer: insan

¹⁷³⁹ ulvî: yüce

¹⁷⁴⁰ zannında bulunmak: sanmak

¹⁷⁴¹ hemcins: kendi cinsi

¹⁷⁴² kemal: olgunluk derecesine ulaşma

¹⁷⁴³ namütenahilik: sonsuzluk

Beatrice gibi bir genç kız ayağına kadar gelmiş, ona her erkeğin reddedemeyeceği kıymetler takdim etmiş ve hepsinin fevkinde olarak kendi kalbini, kendi hissini ve kendi aşkını ikram etmişti.

O zaman o sureta makul sebeplerle bu hediyeleri reddetmişti. Diyordu ki o bir Hristiyan'dır, bir İtalyan'dır. Ben memleketi düşmüş, evlatlarından fedakârlık isteyen bir vatanın oğluyum. Bu şart dâhilinde bu genç kızın yükünü üzerime alamam.

Fakat İclâl? İclâl öyle miydi? Bu kendi kanından, kendi soyundan bir kız, memleketi ezen aynı düşmanların hasmi hayatı, üzerimize yağın felaketlerden kendi kadar müteessir... Sonra bir kız ki Emin Bey gibi pak ve kahraman bir adamın sulbünden gelmiş, özü, zerresi bile Türk, Türk kızı Türk'tü.

Eh, o hâlde niçin hâlâ durabiliyor, sükût ediyor, sabredebiliyordu?

İşte bu sükût ve sabrû tehammülü Nihat'a aşk kabiliyetinden şüphe veriyor ve onu son derece müteessir ediyordu.

Bin bir zıt hisler arasında son bir iki gün fikrini zaptetmiş bu düşünceler şimdi gene bir rüzgârın önünde uçan hazan yaprakları kümesi gibi bir savrum içinde zihninden geçmiş ve mecburen kapalı kaldıkları bugün bu mesele hakkında harekete geçmek kararı zihnini oyalamıştı.

*

Birdenbire kapıya tık tık vurulduğunu işittiler.

İkisi de bir hamlede sıçradı. Nihat kapıya yaklaşıp açtı. Karşısında otelin garsonunu gördü. Garson bir kart uzatıyordu. Aldı, baktı.

MEHMET RÜSUHİ

Talik yazı ile basılmış bu ismin altında şu satırlar yazılı idi: "Otelde olduğunu haber aldım fakat yalnız değilmişsin. Seninle mutlak görüşmek isterim. Ya aşağı gel, ya odana çıkayım."

Omuzundan kartı kendi ile beraber okumuş olan İclâl'e döndü:

— Gayet samimî arkadaş, dedi; burada Kramer civarında, rıhtım üzerinde ticarethanesi vardır. Müsaade ediniz gideyim görüşeyim.

Fakat İclâl'in parmakları kollarına sarılmış bırakmak istemiyordu.

Nihat sessiz sessiz yalnız kalmaktan korktuğunu gösteren genç kızın bu mukavemetini pek latif bularak tebessüm etti:

— Anlıyorum, dedi; benim için gitmek yasak, fakat onu buraya çağırırım mı?

Genç kız Nihat gitmesin, kalsın da ne olursa olsun der gibi omuzlarını kaldırdı.

Nihat garsona: -Söyleyiniz, buraya buyursunlar, bekliyorum.

Döndü, genç kıza odasına gitmesini işaret etti. İclâl hiçbir şey işitmiyor, hiçbir şey anlamıyor, mıhlanmış¹⁷⁴⁴ gibi duruyordu.

Nihat anladı: -Anladım, içeriye de gitmiyoruz, ille burada kalacağız, değil mi? Fakat merak mı, korku mu? Bunu da anlasam çok memnun olacağım.

Genç kız şayan-ı perestîş¹⁷⁴⁵ bir cilvekârlıkla¹⁷⁴⁶ ve dudaklarının uçlarını latif gamzelerle süsleyen bir tebessüm içinde dişlerinin incisini göstererek:

— Merak da var ama daha ziyade korku... diye mırıldandı.

Aynı zamanda kapıya vurulduğundan ve bu Rüsuhi olacağından Nihat İclâl'i bırakarak koştu, kapıyı açtı ve misafiri odasına aldı.

Rüsuhi ince, uzun boyu, kendisini görmeyeli daha zayıflamış olduğundan bir tel gibi kabil-i inhina¹⁷⁴⁷ bir hâl irae ediyordu. Kendine mahsus küşayışlı sayhalarını¹⁷⁴⁸ izhar ederek el sıkıştılar, öpüş-

¹⁷⁴⁴ mıhlanmak: kımıldayamamak

¹⁷⁴⁵ şayan-ı perestîş: sevilmeğe değer

¹⁷⁴⁶ cilvekâr: cilveli, neşeli

¹⁷⁴⁷ kabil-i inhina: eğilmesi mümkün

¹⁷⁴⁸ sayha: sesleniş, söz

tüler, sarılıştılar, Nihat İclâl'i takdim etti ve oturdular, konuşmaya başladılar.

*

İkisi birden gürlemek üzere:

— Bu ne hâl bu yahu? diye bağıldılar.

Rüsuhi izahat verdi:

— Zaten bu malumdu. Biz ne vakitten beri bu hâli biliyorduk. Sen daha burada iken değil mi? Öteki beriki bunu söylüyordu fakat inanmıyorduk.

Fakat gün geçtikçe meşum haber o kadar katiyetle¹⁷⁴⁹ tekrar ediliyordu ki inanmak istemediğimiz hâlde emin oluyorduk. O Damat Ferit herifi yok mu? O bir Kabine Reisi¹⁷⁵⁰ değil, İngilizlerin emrinde bir komite¹⁷⁵¹ reisi olacak herif başımıza bu çorabı ördü. Hiç bu Kambur İzzet herifi böyle bir zamanda buraya vali getirilir mi canım?

Ve anlattı: -Dün sabah İngiliz Amirali Galtrop¹⁷⁵² valiye ve kumandana bir nota¹⁷⁵³ vermiş ve bunda Paris Konferansı kararına tevfikan¹⁷⁵⁴ İzmir kalelerinin İtilaf kuvvetleri¹⁷⁵⁵ tarafından işgal olunacağını bildirmişti.

— Buna cevaben kambur herif ne yaptı biliyor musun? diye gürledi Rüsuhi; sanki sulh zamanında imişiz, her şey güllük gülüstanlık imiş gibi debdebe¹⁷⁵⁶ ve merasimle kalktı, gemiye ziyarete gitti.

¹⁷⁴⁹ katiyet: kesinlik

¹⁷⁵⁰ Kabine Reisi: Başbakan

¹⁷⁵¹ komite: komisyon

¹⁷⁵² Galtrop: Somerset Arthur Gouch Calthorpe, I. Dünya Savaşı sonunda İtilaf Devletleri Akdeniz Donanması Komutanı olarak Mondros Mütarekesi'ni imzaladı.

¹⁷⁵³ nota: devletlerarası uyarı yazısı

¹⁷⁵⁴ tevfikan: uygun olarak

¹⁷⁵⁵ İtilaf kuvvetleri: İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan İtilaf Devletleri.

¹⁷⁵⁶ debdebe: görkem, gösteriş

Fakat şehrin İtilaf kuvvetleri tarafından değil, Yunanlılar tarafından işgal edileceği İzmir’de herkesçe malumdu. Ne zamandan beri İzmir Rumları Türklere nispet¹⁷⁵⁷ makamında, türlü küfürlerle bu hakikatı bağırıp duruyorlardı. Yalnız zaman tayin edilmediğinden¹⁷⁵⁸ Türkler tepelerinde tehdid-âmiz¹⁷⁵⁹ duran bu darbelerle yüklü bulutları korku ile görüyorlardı.

— Biz biliyorduk fakat ne yapabilirdik? diyordu Rüsuhi. Asker yok, silah yok, heriflerin mitralyözlerine yumrukla mı karşı koyacaktık? Nihayet dün...

Dün artık mesele tahakkuk etmiş, hatta Yunan askerinin Yeni-kale’yi işgal ettiği muhakkak bir haber olarak İzmir’de şayi olmuştu.¹⁷⁶⁰ Halk tuğyan¹⁷⁶¹ içinde, bu hâller nasıl oluyor, vilayet, kolordu makamı neden hiç sesini çıkarmıyor, neden sükûtle boyunlarını büküyorlar diye herkes birbirini yiyordu. Fakat kimse yeis ü tereddüt içinde bir teşebbüse¹⁷⁶² geçmeye cesaret edemiyordu.

Dün evvela Türkocağı’nda, sonra Sultani Mektebinde toplanmışlardı, protesto makamında herkesi Yahudi maşatlığına¹⁷⁶³ çağır-mışlardı. Güya tezahürat yapılacaktı fakat bu bahane¹⁷⁶⁴ altında ele-başılar halkı kan dökmeden teslim olmamaya teşvik edecekti.¹⁷⁶⁵

Gece cephanelik yağma edildi, halka silah ve cephane dağıtıldı. Bir taraftan Anadolu matbaasında beyannameler¹⁷⁶⁶ tabolunuyor,¹⁷⁶⁷ bütün Anadolu’ya, İzmir mülhakâtına¹⁷⁶⁸ gönderiliyor: “İzmir’de biz karaya çıkan Yunanlılara silahla mukavemet ediyoruz, vatandaşınızı seviyorsanız İzmir’e koşunuz, bizi ve şehri kurtarınız. İzmir,

¹⁷⁵⁷ nispet: kıskandırmak, üzme için

¹⁷⁵⁸ tayin etmek: belirlemek, kararlaştırmak

¹⁷⁵⁹ tehdid-âmiz: gözdağı verici

¹⁷⁶⁰ şayi olmak: duyulmak

¹⁷⁶¹ tuğyan: azgınlık, taşkınlık

¹⁷⁶² teşebbüs: girişme

¹⁷⁶³ maşatlık: mezarlık

¹⁷⁶⁴ bahane: uydurma sebep

¹⁷⁶⁵ teşvik etmek: isteklendirmek, özendirmek

¹⁷⁶⁶ beyanname: bildiri

¹⁷⁶⁷ tabolunmak: basılmak

¹⁷⁶⁸ mülhakât: merkeze bağlı kaza, nahiye, köy vb.

efelerini bekliyor!” gibi davetler, telgraflar, mazruf¹⁷⁶⁹ kâğıtlarla dört tarafa gönderiliyordu.

— Fakat, dedi Rüsuhi; elemle görüyorsunuz ya ne mukavemet ettik, ne bir şey; bilakis herifler gezmeye gidiyorlarmış gibi askerlerini rıhtıma çıkardılar ve güzel güzel yürüyerek hükûmete kadar gittiler. Yolda hınzır¹⁷⁷⁰ Rum’un biri kasten bir silah attı ve Yunan askerine -güya müdafaa için yapılarak- masum ahaliye silah atmak bahanesini verdi.

Zaten istenen bu idi, çünkü İzmir Hristiyanları yağma¹⁷⁷¹ ve katliam için dış biliyorlardı. Bir kere asker ateşe başlayınca tabii Türkler korktular, kaçtılar ve saklandılar. O zaman hainlere bu dükkân senin, bu dükkân benim... diyerek Türk çarşısını taksim edip¹⁷⁷² yağma ederek paylaşmak kaldı.

Çapulcular¹⁷⁷³ çarşıda kaç günler peyleyip göz koydukları zengin mağazalara hücumla kırarak, yıkarak boşaltırlarken birtakımları da İslam mahallelerine dağılmış, evlerimize hücum etmeyi tercih etmişti.

Keyfiyetten haberleri olmayan kadıncıklar kapıları çalındıkça koşup açıyorlar ve içeri hücum edip dalan melun haydutların elinde bıçakla, balta ile bütün mallarını, gizli paralarını, elmaslarını her şeylerini ortaya dökmeye mecbur tutularak gözyaşı ve kanlar arasında ırzlarını¹⁷⁷⁴ bile teslim mecbur tutuluyordu.

*

Rüsuhi bu tafsilatı verirken:

— Ben kaç gündür evime gitmiyorum, geceleri burada geçiriyorum, dedi. Bizim Karşıyaka ne kadar olsa İzmir içi gibi tehlikeye pek maruz¹⁷⁷⁵ değildir. Mağazada şöyle böyle mevcut olan malları

¹⁷⁶⁹ mazruf: zarfın içine koyulmuş

¹⁷⁷⁰ hınzır: kurnaz

¹⁷⁷¹ yağma: talan

¹⁷⁷² taksim etmek: bölmek, pay etmek

¹⁷⁷³ çapulcu: düzeni bozan

¹⁷⁷⁴ ırz: namus, iffet

¹⁷⁷⁵ maruz: bir durumun etkisinde bulunan

göz önünde bulundurmak lazım. Bu gece gene burada kalmış, sabahleyin uyandığım vakit gemilerden asker geldiğini görerek facia patlayacağını anlamıştım. Olan oldu. Şimdi artık başımızın çaresine bakmak lazım. Vâkıâ bizim mağazada şimdilik zarar ü ziyan¹⁷⁷⁶ yoksa da bütün İzmir yandı, yıkıldı demektir. Hükûmet Caddesi'nden Başoturak'a kadar bütün Türk dükkânları hak ile yeksan oldu,¹⁷⁷⁷ diyorlar. İslâm mahallelerinde kırılmadık cam, sökülmedik kapı, soyulmadık ev kalmamış... İki saatlik bir vaka ama heriflerin azınlığından pek harap oldu. Şimdi güya Yunan kumandanı bir beyanname neşretmiş: "Rum, İslâm, kim başka birinin malına el uzatırsa yakaladığım gibi hemen kurşuna dizeceğim." yollu herzeler yumurtlamış. Bu herzelere rağmen bu gece sabaha kadar belki yarın, belki öbür gün şehir dâhilinde tecavüz tabii eksik olmaz, her Rum rast getirdiği Türk'ü ezmekten, zarara sokmaktan zevk alır.

Birdenbire bir bomba patlar gibi Nihat'ın göğsünde bir ah kabardı:

— Ah... Bunu onların yanına bırakacak mıyız? diye inledi.

Rüsuhi mazlum¹⁷⁷⁸ mazlum boynunu bükerek:

— Ne yapabilirsin ki dedi. Bir şey yapmak mümkün olsaydı şimdiye kadar yapmalı idik. Dün gece silah, cephane dağıtılırken orada idim de ötekinin berikinin söylediği lakırtıları işittim. Herif hem silahı alıyor, hem cephaneyi yüklüyor: "Ben şimdi bunları alınca doğru eve kapanırım, şayet bir şey olur da tecavüz eden bulunursa kullanırım." İşte halk bu kadar kendi nefisini, yalnız kendi nefisini düşünecek olursa sonunda millet bu hâle düşer.

¹⁷⁷⁶ zarar ü ziyan: zarar ve kayıp

¹⁷⁷⁷ hak ile yeksan olmak: yıkılıp yerle bir olmak

¹⁷⁷⁸ mazlum: çaresiz

X KALP KALBE

Gece, yemeklerini odalarına getirtmişler, karşı karşıya, bir çift karı koca gibi samimiyetle ve muhabbetle¹⁷⁷⁹ konuşa konuşa mesut ola ola yiyorlardı.

Nihat bir tuğyanla ah çekerek diyordu ki:

— Ah bugün Rüsuhi'nin dediği gibi bunun böyle olacağı çoktan belli olmuştu. O mütarekeden sonra İngiliz gemileri buraya geldiği gün İzmir'in bütün Rumları kulaklarına bir parola fısıldamış gibi an-ı vahitte¹⁷⁸⁰ ayaklandılar, türlü kepezeliklerle rıhtımı doldurdular, hepsinin elinde birer Yunan bayrağı “Yaşasın Venizelos, yaşasın Yunanistan!” diye haykırarak zıplayarak, sıçrayarak nümayiş yaptılar. Biz o vakit bunu anlamalı ve çaresini o zamandan itibaren düşünmeliydik. Şimdi şehrin içinde askerimiz yok, silah yok, demektir. Bu azgın herifler kim bilir neler yapmayacaklar? O gün bizim Kemal Mümtaz akşama kadar “Bittik, bittik!” nakaratıyla¹⁷⁸¹ benim maneviyatımı yıkmış, beni mahvetmişti. Ah İclâl Hanım ben işte milletin hayatına o gün yandım. Beş sene evvel Harbiye'den çıktığım vakit ömrünü mektep duvarları arasında, mesleğinden başka bir malumata sahip olmayarak geçirmiş toy¹⁷⁸² bir çocuktum. Beş seneden beri ise, ötede beride vazife yaptım, Suriye'de harp ettik, hatta yaralandım, filan, filan... Fakat gene hayat beni pişirmedi. Ta çocukluğumdan kalma bir ihtiyatla hükûmet umurunu ve siyasiyeti ciddi surette benimsemedim. Mademki bir hükûmet var, elbette bunlar işin ehli¹⁷⁸³ ve vazifenin eri¹⁷⁸⁴ idi kanaatinde idim. İşte o gündür ki bilhassa buranın valisi ve idare adamlarının zaafını, aczini görerek, bütün işlerimizin başında olanların da bunlar gibi olabileceğini tasdik ettim. O dostum Kemal Mümtaz her gün

¹⁷⁷⁹ muhabbet: dostluk, bağlılık

¹⁷⁸⁰ an-ı vahitte: bir anda

¹⁷⁸¹ nakarat: sık tekrarlanan söz

¹⁷⁸² toy: deneyimsiz, acemi

¹⁷⁸³ ehil: bir işte yetkili ve işi iyi bilen

¹⁷⁸⁴ er: tam adamı, en iyi yapan

filanca nazıra,¹⁷⁸⁵ yahut sadrazama, hatta sultana bile itiraz eder, atar tutardı. Ben bunları gördükçe kendi kendime omuz kaldırır ve “Herzevekil!”¹⁷⁸⁶ derdim. Fakat o gün gördüm ki bizim işler bir sürü nâehillerin¹⁷⁸⁷ elinde kör dövüşü¹⁷⁸⁸ hâlinde idare olunuyor. O gün Kemal Mümtaz’la geçirdiğim saatlerde onun sözlerinden, yaşamak hakkına malik olmadığımızı kabul mecburiyetinde kaldım. Ona göre biz, artık bitmiş bir millettik. Hükûmet sürmek değil yaşamaya bile hakkımız yoktu.

Meyus, kırık bir hâlde evime döndüğüm vakit o zaman karşı-mızda bir komşu vardı. Zengin bir İngiliz tüccar ki harp esnasında da burada kalmış olduğundan o zaman gider gelir ve kendileriyle hüsn-i münasebette¹⁷⁸⁹ bulunurduk. Bir gün onlara gidip mesele hakkında fikirlerini anlamak istedim. Fakat hayret! Onları o kadar değişmiş, o kadar yabancılaşmış gördüm ki dondum, kaldım. Mesela evin kızı bir vakitler yanıma çıkmadı bile. Babasıyla aşağıda konuşurken adam aldı, yürüdü ve aleyhimizde atıp tutmaya başladı ve lakırtılarını Veyl mağluplara! hitabıyla keserek söylendi, durdu ve işin en şıkı, bu tebeddüle tuğyan ederek çıkarken, salonda piyanonun üzerinde, hemen o gün asılmış büyük bir Venizelos resmi görmeyeyim mi?

Burada tevakkuf etti.¹⁷⁹⁰ Ne söyleyeceğini merak ederek İclâl’in yüzüne baktı. Genç kız hayretle açılan gözlerle ve göğsünde fıkırdayan bir kahkaha ile bakıyordu.

Devam etti:

— Deli oluyorum zannettim, kendimi sokağa attım, rastgele yürüyerek buraya, rıhtıma çıktım, orada perişan bir hâlde düşünerek dolaşmaya başladım ve işte o gece oradadır ki bir ihtilaç esnasında taşların üzerinde diz çökerek, bundan sonra hep yalnız

¹⁷⁸⁵ nazır: bakan

¹⁷⁸⁶ herzevekil: her işe burnunu sokan kimse

¹⁷⁸⁷ nâehil: işten anlamayan

¹⁷⁸⁸ kör dövüşü: düzensiz çaba

¹⁷⁸⁹ hüsn-i münasebet: iyi ilişki

¹⁷⁹⁰ tevakkuf etmek: duraksamak

kendi milletim için yaşayacağımı ve hayatımı onu kurtarıp mesut etmeye hasreyleyeceğime yemin ettim.

İclâl bu sözleri söylerken Nihat'ın başında peyda olan nurani¹⁷⁹¹ haleye¹⁷⁹² meftun,¹⁷⁹³ delikanlının tavırlarındaki ulvi irtisama¹⁷⁹⁴ müncezip,¹⁷⁹⁵ meshuriyetle¹⁷⁹⁶ bakıyordu. Gayriihtiyari gibi ağzından şu sözler döküldü:

— Size vallahi hayran oluyorum. Ne necip¹⁷⁹⁷ bir galeyan, ne kadar bülent bir hassasiyetiniz var, dedi.

*

Bu iltifatların huzurunda esasen galeyan hâlinde olan Nihat daha coşmuş, âdeta sırtında kanatların çırpınarak açıldığını hisseden kuşlar gibi teali¹⁷⁹⁸ arzularla tutuşmuştu.

İclâl onun geçirdiği bütün inkılap,¹⁷⁹⁹ istihale¹⁸⁰⁰ dakikalarını bütün derinliği ile hissediyor, âdeta gözü ile görüyordu.

Tekrar inledi:

— Ah ne olurdu, ben de erkek olsaydım, dedi; erkek olsaydım da ben de bu işlere karışsa idim, ben de sizinle beraber memleket için bir vazife alsaydım, ben de vatanıma müfit olsaydım...

Ve derin bir galeyanla genç kız elini göğsüne vurarak ayağa kalktı:

— Vallahi, dedi; vallahi şu anda o kadar fedakârlık kabiliyeti hissediyorum ki en büyük kahramanlıklara kendimde kudret görüyorum.

¹⁷⁹¹ nurani: ışıklı

¹⁷⁹² hale: parlak daire

¹⁷⁹³ meftun: tutkun

¹⁷⁹⁴ irtisam: resmedilme

¹⁷⁹⁵ müncezip: tutkun

¹⁷⁹⁶ meshuriyet: büyülenmiş

¹⁷⁹⁷ necip: soylu

¹⁷⁹⁸ teali: yükselme

¹⁷⁹⁹ inkılap: değişiklik

¹⁸⁰⁰ istihale: değişme

Onun bu galeyanını meftuniyetle görüp, sözlerini vecd ü perestîşle¹⁸⁰¹ işiten Nihat artık kendini kaybetmiş, bu güne kadar, bilhassa son günlerde birçok fırsat bulduğu hâlde söylemekten kendini menetmiş olduğu sözlerin ağzından taşmasına mâni olamadı.

— Niçin bu hâli temenni ediyorsunuz?¹⁸⁰² Kadınlığınız bu söylediğiniz şeyleri yapmanıza neden mâni olsun? Bu şeyleri hem yapar, hem yaptırabilirsiniz... Ben de şimdi ah kadın olsaydım, demek istiyorum. Çünkü ancak kadınlar dünyada bu gibi büyük ve ulvi işleri hem yaparlar, hem yaptırabilirler.

İclâl bir istifsar¹⁸⁰³ tavrıyla bakarak:

— Yapmayı anladım. Fakat yaptırmak nasıl? dedi.

Bir an tereddüt geçirerek Nihat gözleri başından inen bir bulutla kararmış, bütün mevcudiyetinde muhip¹⁸⁰⁴ bir raşe gezmekte bulunmuş olduğu hâlde:

— Bana emrediniz, ilham ediniz, telkin ediniz...¹⁸⁰⁵ Ben her şeyi göze alır, dünyada kimsenin cesaret edemediği, hiçbir erkeğin, hiçbir kahramanın yapmayı hatırına getiremediği harikaları yaratır, icat ederim, diye inledi.

Ve artık kendini tutamayarak ruhunun bütün birikmiş ve şimdi önündeki setleri kırıp seller husule getiren¹⁸⁰⁶ büyük şelaleler gibi coşan aşkının itiraflarının döküldüğünü hissetti.

— Zira siz, dünyaya hayat, aşk vermek ve harikalar vücuda getirmek için gelmişsiniz, tek bir kelime söyleyiniz ve beni hayatınıza kabul ediniz... Hayatlarımızı birleştirelim. Emellerimiz bir olsun... İkimiz birlikte öyle büyük şeyler yaparız ki... Emsali¹⁸⁰⁷ dünyada görülmemiştir.

İclâl bu lakırtıları derin bir hararetle dinliyordu.

¹⁸⁰¹ vecd ü perestîş: delice bir aşk

¹⁸⁰² temenni etmek: dilemek

¹⁸⁰³ istifsar: anlamak için soru sorma

¹⁸⁰⁴ muhip: sevgi duyan

¹⁸⁰⁵ telkin etmek: öğretmek

¹⁸⁰⁶ husule getirmek: oluşturmak, meydana getirmek

¹⁸⁰⁷ emsal: benzer, eş

Heyecanından yüzü al al olmuş, göğsü büyük dalgalar hâlinde yükselip alçalıyordu. Nihat lakırtısını bitirdiği vakit genç kızın kendini göstermek üzere eliyle göğsünü işaret ettiğini ve büyük bir sevinç içinde:

— Ben mi, ben mi? dediğini gördü.

İclâl hem bu sözleri söylüyor ve hem hayretle Nihat’a bakıyor, en kuvvetli bir heyecanla kekeleyordu:

— Ben mi? Bu söylediğiniz ben miyim? Beni... Beni... Siz... Siz...

Ve kulaklarına inanamıyormuş gibi meftun sermest¹⁸⁰⁸ nazarlarla Nihat’a bakıyordu.

Delikanlı zaptı¹⁸⁰⁹ kabil olmayacak bir çuşuhuruş içinde onun bu sesini işitince atılarak yavaşça onu omuzlarından tutup sinesine çekti ve genç kızı göğsünün üstünde sıkarak ve büzülüp sinesine sığmış İclâl’in tamam dudaklarının altına rast gelen başını taziz,¹⁸¹⁰ takdis¹⁸¹¹ hareketiyle koklayıp öperek:

— Elbette sen... diye inledi; elbette, elbette... Eğer beni reddetmiyor, eğer teklifimi kabul ediyorsanız... Eğer hayatlarımızı birleştirmeye razı olursanız, dünyada ikimizin beraber yapmayacağımız kahramanlık kalmaz. Zaten dünyada en yüksek, en büyük işler ancak sizin gibi kadınların tesir ve ilhamıyla yapılmıştır.

Ve yavaşça, genç kızı göğsünden ayırmaksızın onunla kanapeye oturdu ve ona tatlı tatlı, yumuşak ve sıcak sesiyle eğer izdivaçları¹⁸¹² mümkün olursa birlikte sürecekları hayat hakkında menkıbeler¹⁸¹³ kurmaya başladı.

Genç kız delikanlının göğsünde, gözleri bayılmış gibi kapanmış, hiç kıılmıdamadan sükût içinde yalnız dinliyor ve derin bir sa-

¹⁸⁰⁸ sermest: sarhoş

¹⁸⁰⁹ zapt: tutma

¹⁸¹⁰ taziz: şereflendirme

¹⁸¹¹ takdis: hürmet gösterme

¹⁸¹² izdivaç: evlilik

¹⁸¹³ menkıbe: hikâye

adet içinde ninesinin koynunda uyuyan melek çocuklar gibi mesut ve masum rüyalar görüyordu.

*

Şimdi artık lakırtı epeyce hararetlenmiş, Nihat ona İzmir'in düçar olduğu¹⁸¹⁴ bugünkü taaruzdan sonra elbette bu haksızlığa isyan ederek karşı koyacak kahramanlar çıkacağını, memleketin her köşesine dökülen zulüm kanlarından ayaklanan heyetler olacağını, böyle düşmanların hilesine, tecavüzüne, istilasına karşı koyacak bir hükümet teşekkül edeceğini,¹⁸¹⁵ o zaman kendilerinin de beraber olarak bunlara iltihak edip¹⁸¹⁶ bu mesaiye¹⁸¹⁷ bezl-i vücut edeceklerini¹⁸¹⁸ anlatıyordu.

İclâl kendini şimdi delikanlının kollarından çekmiş hararetle söylüyordu:

— Ah bütün bu şeylerin kendimde tuğyanını hissederdim de içimi dökecek, hissiyatımı anlatacak bir adam bulamazdım. İçinde yaşadığım evi gördünüz, orada dertlerimi kime anlatabilirdim? Dayım mı? Onu akrabam olduğu için severim, o da beni kızlarından çok sever; fakat bir adam ki seciyesiz¹⁸¹⁹ ve vatansız gece gündüz işi gücü ötekenden berikinden para çekmek için dolap kurmak, türlü biçimsiz hareketlerde bulunmak... Mesela kaç defa bana yaptırdı: İngiliz istihbaratına raporlar yazdırır, İttihatçılardan ve zengin tüccardan türlü tehditlerle para koparır. Ben bir kere bu adamı böyle tanıdıktan sonra ona nasıl gider de memleket hakkında böyle şeylerden bahsedebilirim? İş İngilizlere yaltaklanarak¹⁸²⁰ para peşinde dolaşmak... Yegâne emeli İngiliz Muhipleri Cemiyeti... Hep onu söyler, hep onu ister. Onun için Türklerin bu felâketlerden kurtulmalarına yegâne çare bu cemiyeti teşkil etmektir. Sonra oraya

¹⁸¹⁴ düçar olmak: uğramak, yakalanmak

¹⁸¹⁵ teşekkül etmek: oluşmak

¹⁸¹⁶ iltihak etmek: katılmak

¹⁸¹⁷ mesai: çalışma

¹⁸¹⁸ bezl-i vücut etmek: vücudunu feda etmek

¹⁸¹⁹ seciye: karakter, ahlak

¹⁸²⁰ yaltaklanmak: hoş görünmek için onursuzca davranmak

gelen öteki Türkler... Hepsi maskara¹⁸²¹ tufeyli¹⁸²² bir sürü züppe¹⁸²³ alayı. En zararsızları hiç olmazsa sözleriyle memleketin aleyhinde zehir saçarlar. Sonra gazetelerde ötede beride mahza para için türlü şenaatler irtikâp edenler başka. Dayım bu fikirlerle yaşadığınızı haber alsaydı sizi evine sokmak değil İstanbul'da yaşatmazdı. Hatta babamla da Abdülhamit zamanından beri, onun vatanperver olduğundan dolayı hiç iyi geçinmemiştir ve sevişememiştir. Ben bu murdar muhit içinde hele son aylarda beni de bildiğin İngilizce sebebine gelen giden İngiliz zabıtlarına tercüman gibi kullanarak yaptığı çirkin hareketlere teşrik etmek¹⁸²⁴ istediğinden kahroluyordum. Her gün akşama kadar ciddi gazetelerimizi okur, bunların satırlarının arasında anlatmak istediği şeylere nüfuz eder ve maskaralık arasında feda edilen zavallı memleketin akıbetine göz yaşı dökerdim. Annemle babam ayrıldıkları vakit beni annem yanında alıkoymuştu. Fakat babam gene ara sıra beni gördükçe telkinatından¹⁸²⁵ hali kalmaz, benim namuslu, doğru sözlü, doğru özlü bir kız olmaklığıma çalışırdı. Sonra koleje gittim. Orada babam haftada bir gün gelir, beni görür ve telkinatına devam ederdi. İşte ben bu telkinat sayesinde ki dayımın müşevveş tesirinden kurtuldum ve evde bulunamayacak, ruhi kabiliyette bir kız oldum ve şimdi sizin de söylediklerinizi yani içinizi dolduran bütün arzuları, emelleri ve istekleri hep hissediyor ve anlıyorum. Yani eğer beni kabul ederseniz sizinle hem-ruh¹⁸²⁶ bir refika olacağımı zannediyorum.

Genç kız bu sözleri söylerken gözlerine doğru humret dalgaları yayılıyordu, son kelimeyi söylediği zaman gözleri kendi kendine yavaşça kapanarak başını gene nişanlısının başına ve dudaklarına uzattı.

*

¹⁸²¹ maskara: onursuz, rezil

¹⁸²² tufeyli: asalak, dalkavuk

¹⁸²³ züppe: başkalarına özenen

¹⁸²⁴ teşrik etmek: ortak etmek

¹⁸²⁵ telkinat: aşılama, zihne sokma

¹⁸²⁶ hem-ruh: ruhu bir, birleşmiş

Artık mukarrerdi. Evleneceklerdi. Bugünden itibaren nişanlanmışlardı. Nihat'ın fikrince bu şerait dâhilinde bu gün, yarın gitmek mevzuu bahsolamazdı. İşlerini bitirinceye veyahut ne olacaklarını anlayıncaya kadar İzmir'de kalacaklardı.

Mademki ellerinde İstanbul İngiliz mümessilliğinin bir himaye kâğıdı vardı. Bundan istifade için her şeyi yapacaklar, bunun sayesinde buradaki işlerini bitirmeye çalışacaklardı.

Nihat bu kâğıdı istemiş ve muayene etmişti. Bunda matbu başlıklar ve resmî mühürlerle “Bu kâğıdın hamilleri¹⁸²⁷ Türk tebaasından¹⁸²⁸ Nihat Bey'le İclâl Hanım himayemiz altındadır. Kendilerine her yerde ve her hususta kolaylık gösterilmesi bütün İngiliz memurlarına tavsiye ve emrolunur.” diye yazılıyordu.

Nihat dedi ki: -Elimizde böyle bir kâğıt varken İzmir'i bırakıp İstanbul'a kaçmak âdetâ budalalıktır. Şayet bizi otelde rahatsız edecek bile olsalar, İngiliz mümessilliğine giderek himaye talep ederiz. Şimdi bu karışıklıkta işlerimizi olduğu gibi bırakıp gidersek bir daha ne vakit gelebiliriz?

İclâl de bu fikri kabul etti. İzmir'de kalmaya karar verdiler.

Ve iki genç, ikisinin de kalbini, ruhunu hararetle doldurmuş olan mukaddes dava hallolup bitmeden kendilerini düşünmeyeceklerini ve ancak Anadolu düşman istilasından kurtulup serbest ve mesut yaşamaya başladığı zaman saadetlerini ve yuvalarını yapmaya kalkacaklarına yemin ettiler.

XI İLK MUKÂVEMET ¹⁸²⁹ SİLAHI

Haziran sonlarında bir gün, akşam üstü Ekrem Behiç'in kapısı çalındı. Hizmetçi kız açtığı vakit karşısında Nihat'ı gördü. Artık delikanlıyı iyice tanımış olduğundan genç kız onu görür görmez sevinçle:

— A, hoş geldiniz beyefendi, buyurun buyurun, dedi.

¹⁸²⁷ hamil: taşıyan

¹⁸²⁸ tebaa: halk

¹⁸²⁹ mukâvemet: direniş

Nihat: -Beyefendi burada mı? diye sordu.

— Elbette burada, girsenize efendim.

Bu esnada odasında bu lakırtıları işitmiş olan Ekrem Behiç kimin geldiğini merak ederek kapısını açmış bakıyordu. Kapıdan Nihat'ın girdiğini görünce şevk ü şıtapla atılarak:

— Vay iki gözüm, hoş geldin, safa geldin, diye haykırdı.

Ekrem Behiç son derece memnun ve müteheyyiçti.¹⁸³⁰ Nihat'ın boynuna sarılıp öpüştüler, sonra onun koluna girip içeriye, odaya götürdü.

Odaya girip kapıyı kapadıkları vakit binbaşının hâlini görmeliydi. Kapanan kapıya arkasını dayayarak elini bir zafer tavrıyla gökyüzüne kaldırarak, nihayetsiz bir şevk ü galeyanla:

— Nasıl?.. dedi, beğendin mi olan şeyleri?

Dostunun neden bahsettiğini anlamayan Nihat aptal aptal bakıyordu. Ne olmuştu, o neden bahsediyordu. İzmir işgalinden bahsedecek olsa bu kadar sevinçli görünmemeliydi. Nihat on beş Mayıs'tan beri İzmir'de kalmış, dükkânlar, bağlar için uğraşmışlar ve bu karışık zamanlarda bunlara para verip alacak müşteri bulamadıklarından mümkün mertebe¹⁸³¹ ehven¹⁸³² şeraitle kiralamışlar ve dönmüşler, gelmişlerdi.

Fakat bu zaman zarfında İclâl rahatsızlanarak tedavi mecburiyetinde kaldığından onu bırakıp çıkamamış ve hemen kimseyi görmediğinden etraftaki vukuatın hiçbirinden haber alamamıştı.

— Ne o?.. dedi, neden bahsediyorsunuz?

Ekrem Behiç bir zafer heyecanıyla:

— İlk silah patladı azizim... diye haykırdı. Hani sana burada şimdi bizim için sulh konferansını beklemek lazım demiyor muydum? İzmir vakasından sonra artık bunu da beklemeye hacet kalmadı. Heriflerin ne mal oldukları iyice açığa çıktığından artık beklemek lüzumsuz demektir ve bulduğumuz silahı kapıp düşmana

¹⁸³⁰ müteheyyiç: heyecanlı

¹⁸³¹ mümkün mertebe: olabildiğince

¹⁸³² ehven: zararı az

karşı çıkmaktan başka yapılacak şey yoktur. Nitekim¹⁸³³ bu yapılıyor.

Nihat bu haber üzerine sevincinden sıçrayarak:

— Yapılıyor mu? Nerede, kim yapıyor?

— Ay haberin yok mu? Sen İzmir’de değil miydin?

O vakit Nihat vakayı kendi gördüğü gibi anlattı ve İzmir’de geçirdiği son günlerin tafsilatını vererek hiçbir şeyden haberim yok. Tabii İzmir içinde bu anlaşılmayacak bir şey değildi. Belki kulaktan kulağa gizli söylenmekte ise de ben de bu mahâfile¹⁸³⁴ hiç uğramadığım ve kimseyi göremediğim için bir şeyden haber alamadım ve hiçbir şey bilmiyorum, dedi.

*

O zaman Ekrem Behiç hararetli tahkiyesiyle anlatmaya başladı:

— İzmir Avrupalıların bir kancıklığı¹⁸³⁵ ile evvela müttefikin tarafından işgal edilecek diye bildirildiği hâlde Yunanlılar tarafından işgaline müsaade olunmuş ve iki gün sonra bir Yunan taburu¹⁸³⁶ Urla’ya giderek orasını ve daha sonra yavaş yavaş ilerleyerek Çeşme, Tire, Seydigöyü’nü filan işgal etmişti. İşte bu suretle kolayca Anadolu’yu ele geçireceğini düşünen Yunanistan bu sırada İzmir işgalinden on üç gün sonra yani Mayıs yirmi sekizde bir Yunan Salîb-i Ahmer¹⁸³⁷ ve bir nakliye gemisini de Ayvalık limanına gönderdi.

Fakat Ayvalık’ta bulunan bir alayın¹⁸³⁸ kumandanı Kaymakam Ali Bey elinde silah varken hâkim bulunduğumuz takayı ve elindeki askeri Yunan’a teslim etmeyi nefesine zül¹⁸³⁹ görerek gemilerinden çıkmak isteyen asker üstüne ateş ettirdi.

¹⁸³³ nitekim: sonuç olarak

¹⁸³⁴ mahâfil: toplanma yeri

¹⁸³⁵ kancıklık: dönemlik

¹⁸³⁶ tabur: dört bölükten kurulan asker birliği

¹⁸³⁷ Salîb-i Ahmer: Kızılhaç

¹⁸³⁸ alay: genellikle üç taburdan oluşan asker topluluğu

¹⁸³⁹ zül: alçaklık

Her ne kadar düşmana birçok telefât verdirdikten¹⁸⁴⁰ sonra öbür gün Ali Bey düşmanın çokluğu karşısında Ayvalık'ı terk ederek cenubi¹⁸⁴¹ şarki¹⁸⁴² sırtlarına¹⁸⁴³ çekildiyse de, bir kere düşmana karşı silah atılmış ve cephe kurulmuş oldu. Yavaş yavaş bu cephe kuvvet bularak bugün hâlâ Yunanlıların ilerlemesine mâni olmaktadır.

Binbaşî en büyük muzafferiyet¹⁸⁴⁴ tavrıyla:

— Bugün belki şimdi şu esnada orada Türklerle Yunanlılar çarpışıyorlar demektir. Hem yalnız orada olsa... Yunan harekâtının¹⁸⁴⁵ karşısında taraf taraf ahali ayağa kalkmış, kan dökmeden düşman bir adım içeri sokmamaya amir¹⁸⁴⁶ bekliyorlar.

Çünkü gene burada sana söylediğim gibi artık bıçak kemiğe dayanmıştır. Halk düşmanın ne olduğunu anladı ve silahı yoksa bile dişiyle, tırnağıyla boğazlaşmaya karar verdi. Bilirsin a, bu nevi mücadelede Türklere çıkışacak yoktur. Sonra...

Burada küçük yapılı Ekrem Behiç kabarak, şişerek gayet mehip bir ses ve gayet hâkim bir tavırla devam etti.

— Sonra biliyor musun burada daha ne oldu? Burada Türk milletinin hayat ve istikbalini ta esasından kavrayıp asırlardan beri sefalet ve zillet içinde sürükleyen bu mübarek milleti yeni bir şehraha,¹⁸⁴⁷ yeni bir feyz ü saadete sevk edecek bir hadise oldu. İzmir'in işgalinden bir gün sonra yani on altı Mayıs Cuma günü Mustafa Kemal Anadolu'ya gitti.

Bu lakırtının tesirini görmek için gibi Nihat'a yaklaşmış ve masa başına durmuş, elini masanın üstündeki kitaplara dayamıştı. Keskin gözlerle derin derin delikanlının ruhuna bakıyordu.

Nihat heyecandan solmuş ve titreyen dudaklarla:

¹⁸⁴⁰ telefât verdirmek: can kaybına uğratmak

¹⁸⁴¹ cenubi: güney

¹⁸⁴² şarki: doğu

¹⁸⁴³ sırt: dağ ve tepelerin üst kısmı

¹⁸⁴⁴ muzafferiyet: zafer kazanmış

¹⁸⁴⁵ harekât: askerî saldırı

¹⁸⁴⁶ amir: hazır

¹⁸⁴⁷ şehrah: doğru yol

— Anafarta kahramanı mı? dedi.

Ekrem Behiç her kelimesinde vücudu dâhili hamlelerle kabarak:

— Evet, Anafarta kahramanı... Elinde pek cüzi¹⁸⁴⁸ cephan ve pek az asker olduğu hâlde aylarca bu iş için bin bir hesap, bin bir tertibatla hazırlanmış galebe¹⁸⁴⁹ için bin bir istihzaratla¹⁸⁵⁰ yapılmış Anafarta ihracını parmağının bir fiske¹⁸⁵¹ suya düşüren kahraman... Fakat o yalnız Anafarta kahramanı mıdır? Evvela Trablusgarp'ta, zelil¹⁸⁵² bir reklamcılıkla başkalarının benimsediği,¹⁸⁵³ mukavemetleri yaratmış, kahramanlığını orada göstermiş... Ve Çanakkale'den sonra Suriye'de yıldırım orduları gurubu kumandanlığında, Almanların askerimizi fena¹⁸⁵⁴ sevk ü idareleri yüzünden İngilizler galip gelince maiyetindeki orduyu düşmanın önünden çekerek hiçbir zararsız kurtarmış, yani gene başka türlü kahramanlık ibraz etmiş yiğit bir adam. Bu adamın İzmir işgalinden hemen bir gün sonra İstanbul'dan çıkması ne demektir bilir misin?

Artık Ekrem Behiç kendini kaybetmiş, aylardır mahrum olduğu¹⁸⁵⁵ böyle şevkli¹⁸⁵⁶ ve şıtaplı bir söz sahibi olmak fırsatına nail olduğu için bundan hakkıyla¹⁸⁵⁷ istifade ediyor, mücessem¹⁸⁵⁸ bir talakat¹⁸⁵⁹ numunesi gibi, gür bıyıklı dudaklarının altından güzel, beyaz dişlerini göstere göstere kendine mahsus bir belagatle kelimeleri teker teker ve fasih¹⁸⁶⁰ fasih söyleyerek Nihat'ı füsunu altında tutuyordu.

¹⁸⁴⁸ cüzi: az

¹⁸⁴⁹ galebe: üstün gelme, yenme

¹⁸⁵⁰ istihzarat: hazırlıklar

¹⁸⁵¹ fiske: hafif vuruş

¹⁸⁵² zelil: aşağılık

¹⁸⁵³ benimsemek: kendine mal etmek

¹⁸⁵⁴ fena: kötü

¹⁸⁵⁵ mahrum olmak: istediğini elde edememek

¹⁸⁵⁶ şevkli: istekli, hevesli

¹⁸⁵⁷ hakkıyla: gereği gibi, iyice

¹⁸⁵⁸ mücessem: gözle görülür

¹⁸⁵⁹ talakat: güzel söz söyleme

¹⁸⁶⁰ fasih: anlaşılır

— Evet, bunun ne demek, olduğunu bilir misin? Bunu anlamak için gözünün önüne getir ki bir tarafta muazzam orduları, mehip¹⁸⁶¹ donanmalarıyla üç ve hatta dört devlet var. Dört devlet ki dünyayı yerinden oynatan dört senelik uzun bir muharebede Almanya gibi korkunç bir asker kuvvetini ezmiş ve harap etmişler ve bugün dünyanın, bütün milletlerin mukadderatıyla¹⁸⁶² oynuyorlar. Kıtaları milletlere, milletleri kıtalara ilhak ederek¹⁸⁶³ yeni hükûmetler kuruyorlar, eskileri yıkıyorlar yani dünyayı hercümerç ediyorlar.¹⁸⁶⁴ İşte böyle büyük kahhar¹⁸⁶⁵ hükûmetlerin karşısında bir tek Mustafa Kemal... Ve bu hükûmetlere başını kaldırarak diyor ki “Sizin yok etmek istediğiniz Türkler ölmeyecek, yaşayacaktır! Üzerimize saldırdığınız sırtlan sürülerine karşı koyuyoruz işte, haddiniz varsa¹⁸⁶⁶ geliniz.”

*

Nihat artık oturamamış, içinden yükselen hamleler tesiriyle ayağa kalkarak fırlamış, binbaşının elini kapmış galeyan ve hara-
ratle onları sıkıyordu.

— Ey, ey, sonra, dedi.

— Sonrası, cevap verdi Ekrem Behiç, sonrası böyle işte... Yani bugün mütareke ve istilaya karşı Türkler ayaklanmışlar, bir cephe kurmuşlar ve daha başkalarını kurmak üzere bulunmuşlardır. Mustafa Kemal bugün Anadolu’da çalışıyor. Önce buradan, hükûmet tarafından gönderildiği hâlde sonra Anadolu’daki hareketlerinden kuşkulanan İngilizlerin cebr ü ilhamıyla¹⁸⁶⁷ hükûmet onu geri getirmek istiyor. Evvela Sivas’a ve Erzurum’a kadar ilerledi. Bugün onu geri getirmek için buradaki herifler telgraf telgraf üstüne, emir emir üstüne yağıdırıyorlar ama Paşa artık böyle herzeleri dinleyecek hâlde değildir ve galiba sabahleyin aldığım bir habere

¹⁸⁶¹ mehip: korkutacak kadar iri, heybetli

¹⁸⁶² mukadderat: kader

¹⁸⁶³ ilhak etmek: katmak

¹⁸⁶⁴ hercümerç etmek: karıştırmak

¹⁸⁶⁵ kahhar: ezen, yok eden

¹⁸⁶⁶ haddiniz varsa: cesaretiniz varsa

¹⁸⁶⁷ ilham: fikir verme

nazaran hükûmet kendisini memuriyetinden azletmiş ve İstanbul’a celbini¹⁸⁶⁸ harbiye nezaretine¹⁸⁶⁹ emretmiş ve gene dün sabah Dâhiliye Nazırı Ali Kemal vilayata¹⁸⁷⁰ yaptığı bir tamimde:¹⁸⁷¹ “Nezaretin size emr-i kati¹⁸⁷² bu mâzul¹⁸⁷³ zat ile hiçbir muamele-i resmiyeye¹⁸⁷⁴ girişmemek ve umuru hükûmete müteallik¹⁸⁷⁵ hiçbir matlubunu¹⁸⁷⁶ is’af etmemektir.”¹⁸⁷⁷ diye emir vermiş. Yani bu hâllere bakılırsa Mustafa Kemal Paşa yalnız harici düşmanlarla değil, bir de dâhilî düşmanlarla yani Padişahla, sadrazamla ve nazırlarla uğraşmak mecburiyetindedir.

Buraya gelince Ekrem Behiç yeniden galeyan ederek:

— Bir kere bu yapılacak işin ne muazzam ne dev hamlesi¹⁸⁷⁸ olduğunu düşün. Hani eski zaman efsanelerinde dağları tutmuş, meraları doldurmuş canavarlar vardır. Bir soluğu fırtınalar koparır, bir hareketi zelzeleler¹⁸⁷⁹ yapar, kuyruğu kıınıldığı vakit dünyaları devirir ve sonra bunun yanında yer ile beraber cüce kalan bir kahraman peyda olur, palasını¹⁸⁸⁰ omuzlayarak dünyayı canavarın pençesinden ve zararından muhafaza¹⁸⁸¹ için ona karşı yürür. İşte bu ondan da korkunç ve daha haşyetli¹⁸⁸² bir cidaldir.¹⁸⁸³ Çünkü işin neticesinde hayatımız, selametimiz var. Şimdi bütün Anadolu vilayetimize amir ve hâkim olan dâhiliye nazırı, keza aynı amiriyet¹⁸⁸⁴

¹⁸⁶⁸ celp: çağrı, getirme

¹⁸⁶⁹ harbiye nezareti: Osmanlı Devleti’nde savaş işleriyle ilgilenen bakanlık.

¹⁸⁷⁰ vilayat: iller

¹⁸⁷¹ tamim: genelge

¹⁸⁷² emr-i kati: kesin emir

¹⁸⁷³ mâzul: görevden alınmış

¹⁸⁷⁴ muamele-i resmiye: resmî işlem

¹⁸⁷⁵ müteallik: alakalı, ilgili

¹⁸⁷⁶ matlup: istek

¹⁸⁷⁷ is’af etmek: yerine getirmek

¹⁸⁷⁸ hamle: saldırı

¹⁸⁷⁹ zelzele deprem

¹⁸⁸⁰ pala: bir tür kılıç

¹⁸⁸¹ muhafaza: koruma

¹⁸⁸² haşyetli: korkunç

¹⁸⁸³ cidal: mücadele

¹⁸⁸⁴ amiriyet: yöneticilik

ve hâkimiyetle¹⁸⁸⁵ bütün o mıntakalarda¹⁸⁸⁶ nüfuzu cari bulunan harbiye nezareti ve bunların hepsinin fevkinde yegâne bir kudretle emr-i muta¹⁸⁸⁷ olan sardrazam ve sadrazamın üzerinde de hâkim-i kül sultan. Bunların emrinin altında hükümrân¹⁸⁸⁸ olan valiler, kaymakamlar, mutasarrıflar...¹⁸⁸⁹ Bir kere bunlarla uğraşılacak... Sonra vilayetleri pençelerinde tutan ve işlerin bugünkü tezebzüple devamında menfaatleri bulunan o eşraf¹⁸⁹⁰ denilen eşkiya ve sürüsü. Bunların ufak bir teşvikiyle¹⁸⁹¹ bugün daha yeni yaşamaya başlamış, yeni nefes almakta bulunmuş, mukavemet dediğimiz nazlı yavruyu boğmak, öldürmek için ne müthiş mücadele olacak, bunu bilir misin? Her adımını, en büyük temkinlerle,¹⁸⁹² en derin tedbirlerle atmak lazım. İtimat edebileceğin¹⁸⁹³ üç adama karşı beş yüz haine rast geleceksin. Kimisi menfaatim bozuluyor diye, kimisi âdetim¹⁸⁹⁴ bozuluyor diye, kimisi rahatım bozuluyor diye, elhasıl¹⁸⁹⁵ herkes bir keyfi, bir emeli bozuluyor diye onun ayağının altına bin bir karpuz kabuğu atacaklar, yoluna bin kaya dikecekler, bin bir çukur kazacaklar... Hasılı tehlike ile, ölümle, bela ile dolu bir yol; fakat ben eminim ki benim pek iyi tanıdığım Mustafa Kemal bütün bu mânialara¹⁸⁹⁶ hiç ehemmiyet vermeyerek alını yukarıda, gözleri semada, kendine çizdiği yolu katecek.¹⁸⁹⁷ İhtimal sürçecek,¹⁸⁹⁸ ihtimal ayağı takıldığı olacak, fakat en sonunda zafer bularak Türklüğü kurtaracaktır. Çünkü o, kudretli, iradeli,¹⁸⁹⁹ ateşin, azimli, mantık ve

¹⁸⁸⁵ hâkimiyet: hâkimlik, üstünlük

¹⁸⁸⁶ mıntaka: bölge

¹⁸⁸⁷ emr-i muta: emir veren

¹⁸⁸⁸ hükümrân: hükmü geçen

¹⁸⁸⁹ mutasarrıf: bir mal ya da mülkün sahibi

¹⁸⁹⁰ eşraf: ileri gelen, sözü geçenler

¹⁸⁹¹ teşvik: isteklendirme, özendirme

¹⁸⁹² temkin: ölçülü davranma

¹⁸⁹³ itimat etmek: güvenmek

¹⁸⁹⁴ âdet: alışkanlık

¹⁸⁹⁵ elhasıl: kısacası

¹⁸⁹⁶ mânîa: engel

¹⁸⁹⁷ katetmek: yol almak

¹⁸⁹⁸ sürçmek: dengesi bozulmak

¹⁸⁹⁹ irade: karar verme, uygulama gücü

şuurla¹⁹⁰⁰ hareket eden bir adamdır. Çünkü o, yapacağı işi evvelden tertip eden ve muvaffakiyet görünce üstüne alan bir kahramandır. Değil mi ki bu işi üzerine aldı, demek muvaffakiyeti muhakkaktır.¹⁹⁰¹

¹⁹⁰⁰ şuur: bilinç

¹⁹⁰¹ muhakkak: kesin

İKİNCİ KISIM

İzmir'den İnönü'ne

I

ANADOLU KAYNIYOR!

Güneşli, parlak bir gün. Saat öğleden sonra iki. İstanbul'dan gelen bir Harbiye-Fatih tramvayı Taksim'de durdu ve Nihat atladı.

Tramvay çekilip gittiği vakit delikanlı Ekrem Behiç'in evine gidecekmiş gibi dönüp arkasına bir kere bakarak sonra bileğindeki saate göz atıyor ve Taksim kışlasına doğru yürümeye başlıyor. Ağır ağır caddenin sağ tarafındaki piyade¹⁹⁰² kaldırımından, Belediye bahçesine doğru giderek kapıyı geçtikten sonra yukarıdan gelen tramvayların tevakkuf mahalline¹⁹⁰³ doğru ilerliyor, burada sol tarafa geçerek tramvayın tevakkuf mahallinde duruyor ve aşağı yukarı dolaşmaya başlıyor.

Az bir intizardan sonra Harbiye tarafından gelen üçüncü veya dördüncü tramvaydan İclâl'in indiği görülüyor, iki genç birbirine şitapla mülaki oluyorlar, şimdi yan yana bahçe kaldırımına geçerek aşağı inmeye başlıyorlar.

Genç kız pek heyecanlıdır.

— Aman ne güç kurtuldum bilemezsin, diyor, Şefkat ille benimle beraber gelmek istedi. Onu alakoyup yalnız sokağa çıkıncaya kadar akla karayı seçtim. Çıktıktan sonra da Harbiye'ye kadar ağır

¹⁹⁰² piyade: yaya

¹⁹⁰³ tevakkuf mahalli: bekleme yeri

ağır gelerek ve yolda dönüp arkama bakarak benden sonra teftiş için onun da çıkmasından korkuyordum.

İki genç nişanlı İzmir’den geldikleri günden beri evde Şefkat’in musırren¹⁹⁰⁴ onları yalnız bırakmayıp her dakika, her saniye yanlarından ayrılmamasından serbesçe konuşamamışlardı. Aylar geçmiş, Nihat âdeti veçhile sık sık tekrar ettiği ziyaretlerinde bir defa olsun genç kızı yalnız bulamayarak bir kerecik ruh ruha konuşamamışlar, kalp kalbe oturamamışlardı.

Kalplerini birbirine teslim ettiklerinden beri beraber geçirecekleri saadetler onlara o kadar leziz, o kadar müstesna görünüyordu ki Nihat bazen sevdiğinin yüzüne hayran hayran bakarak kendi kendine:

— Ben evelden nasıl yaşarmışım, şimdi hiç anlamıyorum, di-yordu. Bu kadar mâniler arasında bile beş on günde bir görmek beni bu kadar mesut ediyor, bana bu kadar fevka’l-hayat¹⁹⁰⁵ inşirahlar veriyor. O olmasaydı ben cansız sürüklenecekmişim.

*

Nihayet son günlerde Nihat mutlak surete genç kızla hususi görüşmek ihtiyacını hissetti. Fakat bunu nasıl yapıp da temin etmeliydi?¹⁹⁰⁶ Evde Şefkat’in zorundan buna imkân yoktu. Dışarıda konuşmak için bir çare bulmalı idi. İşte beş on gün bu keşmekeş içinde yuvarlandıktan sonra nihayet dün apartmana gittiği vakit, evvelce yazıp hazırladığı bir kâğıdı, Şefkat’in dikkatli, afacan gözünden kaçırıp İclâl’e vermek için çarpındı, çırpındı ve kâğıdı onun eline sıkıştırıp Şefkat’in de görmediğinden emin olduğu vakit büyük bir muvaffakiyet istihsal etmiş adamlara mahsus bir saadet duydu.

Çünkü bu, Şefkat’in ıracı¹⁹⁰⁷ karşısında hakikaten bir muvaffakiyetti ve genç kız onlar beraberce İzmir’e gidip bir aydan fazla kaldıktan sonra geldikleri vakit kıskançlığından kendini yemiş, harap olmuştu. Zayıflamış zayıflamış, bir çöp gibi kalmıştı. Onlar

¹⁹⁰⁴ musırren: ısrarla

¹⁹⁰⁵ fevka’l-hayat: yaşam üstü

¹⁹⁰⁶ temin etmek: sağlamak, elde etmek

¹⁹⁰⁷ ızaç: rahatsız etme

gelir gelmez işi gücü tetkik ve tahkik edip aralarında ne geçtiğini, orada neler yaptıklarını anlamak için uğraşmak oldu. Fakat umduğu gibi bir haber alamadığından ve bir fesatlık çıkaramadığından kız boğuluyor, kuduruyordu ve her zaman onları yalnız bırakmayıp aralarında şüpheli bir tavır, meşkûk¹⁹⁰⁸ bir nazar yakalamak arzusuyla bir saniye yanlarından ayrılmıyor, âdetâ onları göz hapsine almış bulunuyordu.

Delikanlı tamam bahçenin kapısından girip serin, geniş ve taze çiçeklerle müzeyyen tarhların¹⁹⁰⁹ arasından yürürlerken:

— Sana büyük müjdelerim var, diye lakırtıya başladı.

İclâl, bu haberden memnun olarak hararetle dinliyordu.

Nihat içinden galeyan eden bir hamle ile:

— Ben Ankara'ya gidiyorum, dedi

— Ankara'ya mı? Orada ne işin var?

Nihat azametle omuzlarını dikti ve başını kaldırdı:

— Büyük Millet Meclisi hükûmetine arz-ı hizmete¹⁹¹⁰ gidiyorum, diye gururlandı.

İclâl'in yüzünde ani bir güneş parladı ve sevinçle:

— Tebrik ederim, dedi. İnşallah büyük muvaffakiyetler elde edersiniz. Yalnız zannederim bir sene evvel İzmir'de aramızda akdolonmuş bir mukavele¹⁹¹¹ vardı. Her ne kadar bu mukavele yazılmış değilse de, zannederim bunun bir maddesi, her şeyi beraber, birlikte yapacağımıza dairdi. O vakit bana “Henüz ahval¹⁹¹² tavazzuh etmedi,¹⁹¹³ ne yapılacağı daha malum değil, hangi sahada çalışılacağı bilinmiyor. Bu saha taayyün ettiği ilk fırsatta beraber hareket ederiz.” demiştin. Hâlbuki bugün bana “Ben Ankara'ya gi-

¹⁹⁰⁸ meşkûk: şüpheli

¹⁹⁰⁹ tarh: Bahçelerde çiçek dikmeye ayrılmış yer.

¹⁹¹⁰ arz-ı hizmet: hizmet vermek

¹⁹¹¹ mukavele: sözleşme:

¹⁹¹² ahval: olup bitenler

¹⁹¹³ tavazzuh etmek: açıklığa kavuşmak

diyorum.” diyorsun, göreceğin vazife itibariyle bu benim için gene bir müjde ise de...

Bu lakırtıları Nihat alaylı bir tavırla durup genç kıza bakarak dinledi ve iki elini kaldırarak:

— Ah şu kadınlar, dedi. Canım bir kere dursana, beklesene... Bakalım ben ne söyleyeceğim. Siz daima sabırsız, daima heyecanlı ve daima alevli olursunuz.

İclâl daha alaylı bir yüz hareketiyle:

— Siz de bizim ne mal olduğumuzu bildiğiniz hâlde daima tedbirsiz, daima ihtiyatsız bulunursunuz. Sen de bu müjdeyi bana verirken düşünüp tasdik etsene ki ben bir kadın olmak itibariyle heyecanlıyım, söylenecek lakırtılar bu hâller göz önüne getirilerek söylenmelidir.

Nihat mekânetsiz bir tavırla:

— Öyle ise beni dinle, dedi.

*

Ve işi ta evvelinden tutturarak anlatmaya başladı:

— Biz İzmir’den geldiğimizden yani aşağı yukarı bir seneden beri biliyorsun ki Mustafa Kemal Paşa Anadolu’da, evvela Erzurum’da, sonra Sivas’ta bir kongre toplayarak milletin hayatına dair mühim kararlar verildi. Bidayette¹⁹¹⁴ İngilizler ve Fransızlar Kafkas hududunda Batum ve Tiflis’i işgal ederek başımıza bela olsun, Bolşeviklerle aramızda bir set teşkil etsin diye kurdukları Gürcü ve Ermeni hükûmetlerinin müstakbel programlarına zarar verir diye Mustafa Kemal’in orada kalmasını istemiyorlardı. Bu ısrara karşı tabii Mustafa Kemal Paşa evvela leyte lealle¹⁹¹⁵ cevaplar verdi.

Fakat onu rahat bırakmıyorlar, her gün İstanbul’a gelmesi için ısrar ve taciz ediyorlardı. Gâh Padişah, gâh sadrazam ve her gün harbiye nazırı türlü oyunlarla onu merkeze çekmek için çalıştılar, durdular. O da nihayet bir gün son bir taannüt¹⁹¹⁶ üzerine “Amal-i

¹⁹¹⁴ bidayet: başlangıç

¹⁹¹⁵ leyte lealle: “Bakalım, bugün yarın” gibi sözlerle oyalama sözü.

¹⁹¹⁶ taannüt: inatla reddetmek

milliye¹⁹¹⁷ hadim¹⁹¹⁸ bir fert sıfatıyla milletle beraber çalışmak için askerlikten istifa ediyorum.” dedi ve İstanbul’a karşı istiklalini muhafaza için saltanatın verdiği pašalığı sırtından attı.

İclâl bu lakırtıyı en derin bir feveranla¹⁹¹⁹ karşılamış oh çekiyordu.

Nihat sözüne devam etti:

Sivas kongresinde Garbi¹⁹²⁰ Anadolu’dan ve de Rumeli’den aza bulunuyor ve alınan mukarrerat¹⁹²¹ tek milletin teşkil ettiği hakiki cumhur¹⁹²² ve istiklal hareketinin idari,¹⁹²³ mali,¹⁹²⁴ siyasi,¹⁹²⁵ askerî¹⁹²⁶ esasâtını¹⁹²⁷ tespit etmiş oluyordu.¹⁹²⁸

Bu kongre esnasında saltanat sadarazam, harbiye ve dâhiliye nazırları Mustafa Kemal’in işlerini bozmak emeliyle birtakım hamiyetsiz herifleri, cahil Kürtleri bu hareketin aleyhine sevk etmişlerdi. Bunların maksadı, kongre esnasında Sivas’a hücum edecekler, kongre erkânını¹⁹²⁹ tevkif¹⁹³⁰ ve idamla beraberlerinde götürdükleri bir irade-i seniyyeyi¹⁹³¹ neşrederek Sivas’a bir vali ve kumandan koyacaklardı. Bu tertibatın İstanbul’dan yapıldığı ele geçen bazı şifrelerden anlaşılmış ve İstanbul’a müracaat ederek bir netice alınamayınca fiiliyata¹⁹³² geçilmiş ve Harput’ta bulunan bir taburla iki

¹⁹¹⁷ amal-i milliye: milletin istekleri

¹⁹¹⁸ hadim: hizmet eden

¹⁹¹⁹ feveran: coşku

¹⁹²⁰ garbi: batı

¹⁹²¹ mukarrerat: kararlar

¹⁹²² cumhur: halk

¹⁹²³ idari: yönetsimsel

¹⁹²⁴ mali: parasal

¹⁹²⁵ siyasi: siyasal, politik

¹⁹²⁶ askerî: askerlikle ilgili

¹⁹²⁷ esasât: esaslar

¹⁹²⁸ tespit etmek: belirlemek

¹⁹²⁹ erkân: ileri gelenler

¹⁹³⁰ tevkif: tutuklama

¹⁹³¹ irade-i seniyye: yüce irade (Padişah emri)

¹⁹³² fiiliyat: hareket

batarya¹⁹³³ ve Malatya'daki süvari alayı bunlara karşı sevk olunmuştu.

Bu tertibatı haber alan hainler Urfa üzerinden Halep'e kaçtılar ve dağıldılar. İş bu raddeye¹⁹³⁴ gelince Heyet-i Temsiliye İstanbul'da padişaha müracaatla kabinenin meşru¹⁹³⁵ olamadığını ve resikâra¹⁹³⁶ meşru bir heyet gelinceye kadar İstanbul'la muhabereyi katettiklerini¹⁹³⁷ beyan ettiler. Bu tehdit nihayetinde Ferit Paşa ve avanesi¹⁹³⁸ istifaya mecbur kaldı.

Yeni Ali Rıza Paşa kabinesi Heyet-i Temsiliyenin metâlibini esas itibariyle kabul etmiş ve teferruat¹⁹³⁹ üzerinde anlaşmak için Bahriye Nazırı¹⁹⁴⁰ Salih Paşa'yı Amasya'ya göndermişti. Orada üç gün üç gece süren mülakatla kongrelerin kabul ve ilan ettiği mevadd-ı mühimme¹⁹⁴¹ münakaşa ve kabul olundu. Yeniden intihap¹⁹⁴² yapılp Meclis-i Mebusanın¹⁹⁴³ içtimasına da karar verildi.

Heyet-i Temsiliye meclisin Anadolu'da içtimasını arzu ediyordu. Fakat İstanbul'dakiler “Bu, siyaseten doğru değildir.” diye ısrar ettiklerinden, meclis intihap olunduğu vakit İstanbul'da içtima etti¹⁹⁴⁴ ve Sivas'ta takarrür eden¹⁹⁴⁵ Misakımillî¹⁹⁴⁶ Meclis'te kesb-i

¹⁹³³ batarya: topçu birliği

¹⁹³⁴ radde: aşama

¹⁹³⁵ meşru: yasal

¹⁹³⁶ resikâr: devletin başı

¹⁹³⁷ katetmek: kesmek

¹⁹³⁸ avane: yardımcı

¹⁹³⁹ teferruat: ayrıntı

¹⁹⁴⁰ bahriye nazırı: Osmanlı'da donanmadan sorumlu bakan.

¹⁹⁴¹ mevadd-ı mühimme: önemli maddeler

¹⁹⁴² intihap: seçim

¹⁹⁴³ Meclis-i Mebusan: Millet Meclisi

¹⁹⁴⁴ içtima etmek: toplanmak

¹⁹⁴⁵ takarrür etmek: kararlaştırılmak

¹⁹⁴⁶ Misak-ı Millî: Osmanlı Mebusan Meclisi'nde 28 Ocak 1920'de kabul edilen ve milletçe sonuna kadar uygulanmasına karar verilen altı maddelik millî sözleşme.

resmiyet ederek¹⁹⁴⁷ Türklerin asgarî mutâlebatı¹⁹⁴⁸ olmak üzere dünyaya ilan olundu.

İşte bu sıradadır ki Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye Ankara'ya geldiler.

*

Nihat sözüne devamla:

— İngilizler mütemadiyen İstanbul'u tazyik ediyorlar¹⁹⁴⁹ ve müsait bir sulh elde etmek için Yunanlılara karşı Aydın'da harbeden ve Ankara'da hükmünü her tarafa yaydıran Kuva-yı Milliye'nin¹⁹⁵⁰ her hâlde ortadan kaldırılmasında ısrar ediyorlardı. Hâlbuki Kuva-yı Milliye hükmünü her cephede yürütüyordu. Taleplerinin ve iddialarının neticesiz kaldığını görünce İngilizler şaşırdılar, kudurdular ve ne yaptıklarını bilmez gibi nihayet on altı Martta İstanbul'u işgal ettiler. İşte bu andan itibaren mücadele daha sıkı bir safhaya¹⁹⁵¹ girerek İstanbul Anadolu'ya karşı maskesini attı ve kanlı bir boğuşma peyda oldu.

Mesela bu fırsatta yeniden sadarete¹⁹⁵² geçen Ferit Paşa'nın hatt-ı hümayununda¹⁹⁵³ aynen şu sözler yazılı idi: “Mütarekenin akdinden¹⁹⁵⁴ bed ile¹⁹⁵⁵ bi't-tedriç¹⁹⁵⁶ nokta-i salaha¹⁹⁵⁷ takarrüp eden vaziyet-i siyasiyemizi¹⁹⁵⁸ milliyet namı altında ika edilen¹⁹⁵⁹

¹⁹⁴⁷ kesb-i resmiyet etmek: resmiyet kazanmak

¹⁹⁴⁸ mutâlebat: istekler

¹⁹⁴⁹ tazyik etmek: baskı yapmak

¹⁹⁵⁰ Kuva-yı Milliye: Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanların İzmir'i işgal etmeleri ve Anadolu'da ilerlemeleri üzerine kurulan ve onlara karşı savaşan millî teşkilat.

¹⁹⁵¹ safha: evre

¹⁹⁵² sadaret: başbakanlık

¹⁹⁵³ hatt-ı hümayun: Padişahın el yazısı bulunan ferman.

¹⁹⁵⁴ akit: imzalanma

¹⁹⁵⁵ bed ile: başlayarak

¹⁹⁵⁶ bi't-tedriç: yavaş yavaş

¹⁹⁵⁷ nokta-i salah: düzelme noktası

¹⁹⁵⁸ vaziyet-i siyasiye: siyasi durum

¹⁹⁵⁹ ika edilmek: meydana getirilmek

iğtişâşat¹⁹⁶⁰ vahim¹⁹⁶¹ bir hâle getirmiş ve buna karşı şimdiye kadar ittihazına¹⁹⁶² çalışılan tedâbir-i muslihâne¹⁹⁶³ faydasız kalmıştır. Ahiren¹⁹⁶⁴ tebarüz eden vekayiye¹⁹⁶⁵ göre bu hâl-i isyanın devamı maazallahu taâlâ¹⁹⁶⁶ daha vahim ahvale mazhar olabileceğinden¹⁹⁶⁷ iğtişâşat-ı vakıanın malum olan mürettip¹⁹⁶⁸ ve müşevvikleri¹⁹⁶⁹ haklarında ahkâm-ı kanuniyenin¹⁹⁷⁰ icrası ve fakat muğfel¹⁹⁷¹ olarak bu kıyama¹⁹⁷² iltihak ve iştirak etmiş olanlara aff-ı umumi¹⁹⁷³ ilanı.”

Nihat kudurmuş gibi haykırıyordu:

— Görüyor musun İclâlcğim, bak bu söze. Padişah âdeta İngiliz’le bir olmuş olmuyor mu? Memleketin düşman pençesinden tahlisi¹⁹⁷⁴ için uğraşan fedakârları tehdit etmek¹⁹⁷⁵ ne demek? Sen ki bu ülkenin padişahısın, haydi burada kapalı ve esir vaziyette bulunuyorsun fakat senin namına Anadolu’da düşmana karşı koyan hamiyetli kahramanları tehdit etmek ne demek?

Bu hareketin manasızlığını anlamıyormuş gibi derin bir nefesle Nihat devam etti:

— Aynı sadaret günü Ferit Paşa’nın beyannamesinde de bak ne var? Sadrazam efendimiz buyuruyor ki güya İzmir ve İstanbul Kuvayımilliye teşekkül ettiği için işgal edilmiş ve bu hâl devam

¹⁹⁶⁰ iğtişâşat: karışıklıklar

¹⁹⁶¹ vahim: çok tehlikeli

¹⁹⁶² ittihaz: alma

¹⁹⁶³ tedâbir-i muslihâne: barışçıl bir yolla alınan önlemler

¹⁹⁶⁴ ahiren: son zamanlarda

¹⁹⁶⁵ vekayi: olaylar

¹⁹⁶⁶ mazallahu taâlâ: Allah korusun.

¹⁹⁶⁷ mazhar olmak: ulaşmak

¹⁹⁶⁸ mürettip: düzenleyen

¹⁹⁶⁹ müşevvik: kışkırtıcı

¹⁹⁷⁰ ahkâm-ı kanuniye: kanun hükümleri

¹⁹⁷¹ muğfel: aldatılmış

¹⁹⁷² kıyam: ayaklanma

¹⁹⁷³ aff-ı umumi: genel af

¹⁹⁷⁴ tahlis: kurtulmak

¹⁹⁷⁵ tehdit etmek: gözdağı vermek

ederse Anadolu baştan başa işgal edilecekmiş: Binaenaleyh,¹⁹⁷⁶ bu şûrişe¹⁹⁷⁷ sebep olanların idamları muhakkakmış. Yani bir sürü hezeyan.¹⁹⁷⁸ Sonra biliyorsun ki bu fikirle fetvalar çıkarıldı, düşmanlarımızın aleyhimize her hareketleri meşru gösterildi, filan, filan... Fakat bunun tabii en şeni¹⁹⁷⁹ Meclis-i Mebusanın basılıp heyetin dağıtılması ve içlerinden birtakımlarının Malta'ya kadar sürülmesi oldu. İşte bunun üzerinedir ki Ankara'da Mustafa Kemal Paşa mebusanın dağıtılıp İstanbul'un işgal edilmesine cevap olarak Türk milleti için ne sultandan, ne padişahıtan, ne sadrazamdan artık bir fayda olmadığını anlayarak milleti bir uzviyet-i hukukiye¹⁹⁸⁰ ile sevk ü idare¹⁹⁸¹ için vâsi salahiyeti¹⁹⁸² haiz¹⁹⁸³ bir büyük millet meclisini Ankara'da kurdu ve resmen bir hükûmet teşkil etti. Buradan kaçabilen mebuslarla yeniden intihap olunanlar ve Ankara'ya iltihak eden ümera¹⁹⁸⁴ ve kumandanlar bir araya geldiler ve işte o zaman Mustafa Kemal Paşa'nın fikri, yani milleti kendi işleriyle daha yakından alakadar ederek devlet şekline getirmek emeli tahakkuk etti.

Buraya gelince son muzafferiyete ermiş¹⁹⁸⁵ bir fatih şevkiyle Nihat ellerini çırpı:

— İşte bugün bu olmuş ve Türkiye B.M. M. kurulmuştur. Reis Mustafa Kemal Paşa'dır. Senin dayın apartmanında İngiliz Muhipleri Cemiyeti maskaralığı ile didinirken Anadolu'da her gün kuvveti ve şevketi tezayüt eden¹⁹⁸⁶ bir hükûmetimiz var. Görüyor musun İclâl, dünyada azm ü irade¹⁹⁸⁷ ne harikalar yapıyor? Bir sene

¹⁹⁷⁶ binaenaleyh: bundan dolayı

¹⁹⁷⁷ şûriş: karışıklık

¹⁹⁷⁸ hezeyan: saçma sapan konuşma

¹⁹⁷⁹ şeni: kötü

¹⁹⁸⁰ uzviyet-i hukukiye: hukuki organlar

¹⁹⁸¹ sevk ü idare: yönetme

¹⁹⁸² salahiyet: yetki

¹⁹⁸³ haiz: olan, sahip

¹⁹⁸⁴ ümera: subaylar

¹⁹⁸⁵ muzafferiyete ermek: zafer kazanmak

¹⁹⁸⁶ tezayüt etmek: artmak, çoğalmak

¹⁹⁸⁷ azm ü irade: kararlılık ve yapma gücü

evvel Mustafa Kemal İstanbul'dan giderken ne vardı? Saiki¹⁹⁸⁸ ne kadar vâsi ve yüce bir emel olursa olsun hiçbir şey değil mi? Fakat Erzurum, Sivas sonra Ankara... Anadolu'nun bu üç büyük şehri üç merhaledir¹⁹⁸⁹ ki istikbalin en mühim bir devletinin esasâtını kurmuştur. Erzurum, Sivas, Ankara... Erzurum'da emekleyen çocuk, Sivas'ta mektebe başladı ve Ankara'da zabıt çıktı.

*

Nihat artık coşmuştu. Yüzüne parlak bir küşayış gelmiş diyordu ki:

— Şimdi bu hükûmet, yani bizim hükûmet Yunanlıları ve öteki düşmanları Anadolu'dan sürüp çıkarmak için harp etmeye, vuruşmaya muhtaçtır. Demek ona bir ordu lazım, fakat bugün mevcut olan kırık dökük ordu parçaları ve ne olsa intizamsız¹⁹⁹⁰ millî kuvvetlerden başka, bütün erkânıyla, bütün şeraitiyle, muntazam¹⁹⁹¹ bir ordu. İşte böyle bir ordu yapmak için bizi çağırıyorlar, bizi bekliyorlar, bizi yani memleketi kurtarmayı kendine mefkûre¹⁹⁹² yapmış ve bu uğurda ölmeyi gözüne aldirmış genç zabitleri...

Burada durdu ve elini genç kıza samimi bir hamle ile uzatarak:

— Bu davete cevaben Ankara'ya gitmek istiyorum. Bana izin vermez misin? Şimdi orada ne bulacağım, nasıl şerait içinde gideceğim ve nasıl şerait içinde yaşayacağım. Bunu bilmediğim için seni götürmek fikrinde değilim. Bunun için müsaade et, gideyim, göreyim ve iki kişi bizi beraber yaşatabilecek bir muhit bulursam seni ya aldırırım ya kendim gelir alırım. Buna ne dersin yavrum?

Genç kız sıcak bir şıtapla elini uzatıp Nihat'ın elini kaptı ve candan bir tazyikle¹⁹⁹³ sıkarak:

¹⁹⁸⁸ saik: sebep

¹⁹⁸⁹ merhale: aşama

¹⁹⁹⁰ intizam: düzen

¹⁹⁹¹ muntazam: düzenli

¹⁹⁹² mefkûre: ideal

¹⁹⁹³ tazyik: kuvvet

— Kontratımızın mevaddını unutmamak şartıyla ve bu söylediğin kayıtlar dâhilinde git “Nihat!” derim. Git ve eğer işin selameti için benim burada yalnız ölmem bile icap etse çalış, vatanını kurtar.

Nihat izahat verdi:

— Şimdi ben buradan vapurla İnebolu’ya gideceğim, oradan Ankara. Kötü yollarda, pis hanlarda kalmak üzere tamam yedi sekiz gün sürüyormuş. Sen bu meşakatlere¹⁹⁹⁴ dayanabilir misin?

İclâl şahane bir cesaretle başını kaldırarak:

— Niçin dayanamayacakmışım, dedi; bu kadar sıkıntıdan kaçacak olursak sonra emellerimize nasıl yetişebiliriz?

— Doğru söylüyorsun, dedi Nihat genç kızın bu makul sözlerine cevaben, evet doğru söylüyorsun. Fakat ben evvelden gidip bir kere ahvali ve muhiti görüp bir fikir edindikten sonra seni almak istiyorum, bu daha doğru değil mi?

İclâl her vakit olduğu gibi kâmilan Nihat’a teslim olarak:

— Tabii sen benden daha iyi düşünürsün ve benden daha iyi bilirsin, diye teslim etti.

*

Geze geze yorulmuşlardı. Orada setin kenarında bir masaya oturdular.

Şimdi Nihat gelene geçene işittirmemek istiyormuş gibi yavaşça bir sesle:

— Demin söylemiştim, diyordu; B. M. M. şimdi bir ordu yapmak istiyor fakat ordu demek yalnız asker ve zabıt değil, daha ziyade¹⁹⁹⁵ silah, cephane demektir. Ta ilk zamanlardan beri melun bir aksilikle askerliğe ait müesseseler ve en esaslı silahlar, levazım, mühimmat¹⁹⁹⁶ depoları hep İstanbul’da yapılmış ve İstanbul’da saklanmakta bulunmuştu. Şimdi lağvedilen¹⁹⁹⁷ kıtaların¹⁹⁹⁸ zabitle-

¹⁹⁹⁴ meşakkat: zorluk, güçlük

¹⁹⁹⁵ ziyade: çok

¹⁹⁹⁶ mühimmat: cephane

¹⁹⁹⁷ lağvedilmek: faaliyetine son verilmek

¹⁹⁹⁸ kıta: askerî birlik

riyle kısmen esaretten dönen, kısmen mezuniyetle veya tebdiliha-va ile vesair suretle avdet eden zabitler hep İstanbul'da, burada. Müttetikler İstanbul'da ancak cüzi asker bıraktılar. Kalan bütün silahları, topları, cephaneleri ve bütün askeri müessesatla¹⁹⁹⁹ depoları taht-ı muhafazaya²⁰⁰⁰ aldılar. Bundan başka Tırabzon'da, Samsun'da ve cenup²⁰⁰¹ kısımlarındaki askerin silahları da kısmen toplandı. İzmir'e çıkan Yunan ordusu da oradaki askerlerin silahını aldı. Yani Anadolu'da hiçbir kuvvetin hayat bulmasına meydan vermeyecek bir şekilde kolumuzu, kanadımızı kırdılar. Zaten ordularımız muharebeden yorgun ve son vukuattan meysus bir hâlde olduğundan bugün Anadolu'nun ötesinde berisinde bulunan askeri kuvvetlerimiz inhilal hâlinindedir.

Ha, yalnız şark²⁰⁰² hududunda ahali bir kahramanlık yapmış, ilk günlerde askerle birleşerek İngilizlerin silah toplayan heyetini çevirmiş ve ellerindeki silahları alarak onları esir etmiş. Bu sayede o tarafta biraz emniyet var. Fakat bu tarafta ne asker var, ne silah var. Hâlbuki düşmanın muntazam askerine başı bozuk kuvvetlerle karşı koymak tabii doğru değil. İşte bu hâlde B. M. Meclisi bütün zabitleri Anadolu'ya çağırıyor ve silah bulmaya çabalıyor. Şimdi bizim Ekrem Behiç Bey de dâhil olduğu hâlde İstanbul'da bir iki teşkilat, burada İngilizlerin muhafazalarında bulunan esliha ve cephaneyi Anadolu'ya kaçırarak için tertibat alıyorlar.²⁰⁰³

Bu lakırtıları İclâl, parmakları gayet meşgul bir tarzda, şemsiyesinin kordelesini bükmeyle dalgın ve gözleri yerde dinliyordu.

Birdenbire delikanlı genç kızın eteklerine iki damla yaş sızdığını gördü.

— Eminim ki, dedi; Ankara'ya gidiyorum diye beni kısıkanıyorsun da onun için ağlıyorsun. Çünkü teessüre hiç lüzum yok. Bir tehlike yok, bir korku yok... Selametle vapura bineceğim, biraz

¹⁹⁹⁹ müessesat: kurumlar

²⁰⁰⁰ taht-ı muhafaza: koruma

²⁰⁰¹ cenup: güney

²⁰⁰² şark: doğu

²⁰⁰³ tertibat almak: hazırlık yapmak

rahatsızca gideceğim ama, neme lazım! Vatan için hizmet uğruna zahmet çekeceğim.

İclâl bu son lakırtılarla teessüründen mahcup olmuş gibiydi. Başını kaldırdı, mazlum gözlerle nişanlısına baktı:

— Ben hiç böyle şey için ağlamıyorum, dedi. Ağladığının sebebi, niçin dünyaya kadın olarak geldim de vapurda, yolda rahatsız olursan bahanesiyle beni de seninle beraber aynı hizmeti görmekten menediyorsun diye...

Fakat ne beis var, bugün sen gidersen yarın beni de alacak değil misin? Pek yakın zamanda ben de seninle beraber çalışacak değil miyim? Bu da bir tesellidir, dedi.

Karar verdiler, Nihat hareket edeceği günü bir yahut iki gün evvel İclâl'e bildirecek ve o gün nerede buluşacaklarını gene ona gizlice anlatacaktı.

Bu karardan sonra bahçeden çıktılar, genç kız tramvaya bindi, Maçka'ya döndü. Nihat Beyoğlu'na inerek evine avdet etti.

II BİR AKSİLİK

Ekrem Behiç ona giderken Ankara'ya götürülecek mühim kâğıtlar vereceğini söylemişti.

— Fakat öyle kâğıtlar ki kimse görmeyecek ve üstünü, başını arasalar bulamayacaklar, anlıyorsun ya, öyle kâğıtlar! demişti.

İşte bu akşam semtlerine gittiği vakit evlerinin sokağında, köşe başındaki kunduracıya uğradı. Oraya, üç gün evvel bir iskarpin²⁰⁰⁴ ismarlamıştı. Onu alacaktı.

Bu iskarpin Nihat'ın tertibiyle hoyrat,²⁰⁰⁵ kaba giyilmek için yapılmış, iki kat tabanlı bir kundura olup sağ ayağının tabanında gizli bir dolap vardı.

²⁰⁰⁴ iskarpin: ökçeli, konçsuz ayakkabı

²⁰⁰⁵ hoyrat: kaba

Bu dolabın kapağı iskarpinini ele alıp ökçesini aşağıya kanırınca açılıyor, tabandan bir parça kalkarak içine ince bazı şeyler konulabilecek bir göz çıkıyordu.

Ekrem Behiç ona kimsenin bulamayacağı bir kâğıt vereceğini söylediği vakit düşünmüş düşünmüş bu çareyi bulmuştu.

Kunduracı kendini görünce yanı başında duran iskarpinleri alıp önündeki masanın üzerine koydu. İlk nazarda başka kunduralardan hiç farkı yoktu. Fakat ufak bir el hareketiyle içinde âdeta bir dolap peyda oluyordu. Kunduracı Nihat'ın tarifini daha ustalıkla, daha maharetle yapmış ve dururken hiçbir nişan vermeyecek surette muvaffak olmuştu.

Nihat parasını vererek iskarpinleri aldı.

*

Öbür sabah on raddelerinde bunları ayağına giyerek Ekrem Behiç'e gitmek için yola çıktı. Köprüye indiği vakit Ada iskelesi hizasında karşısına birdenbire bir zabıt çıktı ve onu görür görmez uzun ve ahenkli bir sayha ile:

— O... Nihatçıgım, sen misin? diye kollarını açtı.

Bu, sınıf arkadaşı, mektepte en çok sevdiği bir dostu ve âdeta kardeşiydi.

Onun hemen koluna girerek candan konuşmaya ve birbirlerine dertlerini dökmeye başladılar. Böylece Kadıköy vapur iskelesine gittiler, orada arkadaşı kalkacak vapura binmek istediğinden onun da beklemesini rica etti ve Nihat beş on dakika kalmaya razı oldu.

Bekleme yeri kalabalıkça idi.

Nihat arkadaşıyla kapının kenarına dayanmış konuşuyordu.

Birden, dış kapıdan sallana sallana, ahaliye çarpa çarpa gelen iki İngiliz askerini gördüler. Bunlar iyice sarhoştular. Kafalarında eğri şapkaları, ciğer²⁰⁰⁶ enseleriyle küstah bir canavarlıkla geçtikleri

²⁰⁰⁶ ciğer: kıpkırmızı

yolda türlü hasarat²⁰⁰⁷ ıka ederek²⁰⁰⁸ Nihat'la arkadaşının konuştuğu bekleme salonuna girdiler.

Nihat bu herifleri ne vakit görse kan boğacakmış kadar tehev-vüre²⁰⁰⁹ düşer olmaktan kendini menedemezdi. Hele bir gün gene bu Kadıköy iskelesinde, fakat öteki kapıda şahit olduğu vakadan sonra bu heriflere kanlı bir husumet bağlamıştı. Gene böyle sarhoş olmak üzere, fakat altı yedi kişiydiler. Oraya birikmiş, vapura girmek için kapının açılmasını bekleyen kendi hâlinde zavallı ahaliyi iterek, kakarak gelmişler, en ön sırayı almışlardı. Kapı birdenbire açılınca nasıl oldu, bunların birisi sendeledi ve oraya eşige yüzükoyun kapandı.

Bu hâli görünce bütün İngilizler deli oldular, kudurdular. Âdetleri olduğu vech ile²⁰¹⁰ ahali bekleyemeyerek telâşla yerde yatan İngiliz'in üstünden atlamışlar ve bir taraftan atlayarak geçiyorlardı.

O zaman İngilizler, bir taneleri ayak altında yatarken, böyle ezilircesine yapılan bu muameleyi gayrikabil-i af²⁰¹¹ bir cinayet²⁰¹² olmak üzere görmüşler ve kapının dış tarafına çıkarak üçer üçer vaziyet almışlar ve önlerine gelen adamları boks yumruklarıyla döğmeye, ağızlarını burunlarını kanatmaya ve harap etmeye koyulmuşlardı.

*

İşte o günden beri Nihat nerede bu hâki²⁰¹³ renkli elbiseli ve ciğer yüzlü, eğri şapkalı askeri görse canlarını almak isteyen bir tehevvrle solumaya başladı.

Şimdi bugün bunların ikisinin gene sarhoş olarak ve kendilerine de biraz çarparak bekleme yerine girdiklerini görünce dişlerini gıcırdatarak gene kinle solumaya başlamıştı.

²⁰⁰⁷ hasarat: zararlar

²⁰⁰⁸ ıka etmek: vermek, bırakmak

²⁰⁰⁹ tenevvür: aydınlanma

²⁰¹⁰ vech ile: üzere

²⁰¹¹ gayr-i kâbil-i af: bağışlanması mümkün olmayan

²⁰¹² cinayet: suç

²⁰¹³ hâki: yeşile çalan toprak rengi

İngilizler bir türlü rahat duramıyorlardı Birbirleriyle el şakası ediyorlar, bitmez tükenmez kahkahalarla gülüyorlar, itişiyorlar, kakışıyorlardı.

Bu itişme kakışma arasında sağa sola yalpa vurarak bir iki defa Nihat'a da çarptılar. Nihat kendini zapt edemeyerek fena bir harekette bulunacağını görüyor ve oradan çekilmeyi de izzetinefsine ağır bulduğundan vapurun gelmesini ve şuradan çekilip gitmesini temenni ediyordu.

Birdenbire sendeledi, eğer yanında arkadaşı olup da tutmamış olsaydı, sırt üstü yere yuvarlanacaktı. Hışımına heriflere baktı. Onlar şimdi orada sendeleyerek ayakta duruyorlar ve kendisine bakarak müziç²⁰¹⁴ kahkahalar atıyorlardı.

Nihat bir alev içinde kaldığını hissetti ve ne yaptığını tayin edemedi iki yumruğu ile heriflere hücum ettiğini gördü.

Bu ani bir hâl oldu. Zaten kendi kendilerine ayakta durmaları bir harika denilecek kadar sarhoş bulunan İngilizler bu hücumla kapaklanarak yüzü koyun kapının önüne yıkıldılar ve hareketsiz, öyle kaldılar. İkisinin de ağızlarından kan sızmaya başlamıştı.

Bu orada olanların üzerinde bir yıldırım tesiri yaptı. Nihat şimdi ayılmış, ne yaptığını bilmiyor, ne yapacağını şaşırılmış bir hâlde donuk donuk bakıyordu.

Arkadaşı: -Ne yaptın Nihat? dedi. Herifler galiba geberdiler. Baksana hiç kımıldamıyorlar ve bir taraftan kan çoğalıyor. Hemen sıvışmaya²⁰¹⁵ bak... Bir yakalarlarsa bittiğin gündür.

Ani bir hareketle Nihat kalabalığın arasından sıyrılıp kendini dışarı attı, oradan süratle köprü'nün altından Haliç iskelesine geçti, merdivenden çıkarak koşu koşu tünelin yanındaki sokaklardan Beyoğlu'na çıktı ve hep arka, تنها yolları intihap ederek, ikide bir geliyorlar mı diye arkasına bakarak kendini Taksim'e attı.

*

Ekrem Behiç vakayı soğukkanlılıkla dinledi ve mekânetle:

²⁰¹⁴ müziç: rahatsızlık veren

²⁰¹⁵ sıvışmak: kaçmak

— İyi olmuş, fakat fena yapmışsın, dedi. Şimdi orada ihtimal senin izini bulurlarsa, menhus herifler bu işlerde o kadar intikamcı davranıyorlar ki hâlin berbat olur.

Nihat soluk çehresinde silik bir tebessümle:

— Buraya gelinceye kadar arkamdan gelen giden olmadı, izimi nereden bulacaklar? diye sordu.

— Bilinir mi? dedi Ekrem Behiç; eğer heriflere bir şey oldu ise ne yapıp yaparlar, eminim ki seni bulurlar. Mesela arkadaşını yakalarlar, ona sorarlar yahut seni tanıyan birini bulurlar, onun vasıtasıyla seni yakalarlar. Elhasıl büyük tehlikeye girdin. Gidinceye kadar meydana çıkmamalı, saklanmalısın.

Nihat şimdi ilk korkuyu geçirmiş, bu hınzırların ikisine olsun verdiği dersten seviniyordu.

— Eğer yapılacak şey bundan ibaretse hareketime hiç pişman değilim ve inşallah hınzırlar ölmüşlerdir. Ne yapayım, iki gün burada saklanırım. Zaten gidiyordum, sonra vapura biner giderim.

Ekrem Behiç alnında dûrendiş çizgilerle:

— Fena şartları düşünecek olursak, bu kadar kolay da gidemezsin... Öyle kolunu sallaya sallaya rıhtımdan seni vapura koyup gönderirler mi? Belki eşkâlini²⁰¹⁶ almışlardır, salonda yahut vapurda gene yakalayabilirler. Bence senin için yapılacak şey vapurla gitmeyi terk edip kara yolunu ihtiyardır.²⁰¹⁷

— Kara yolu mu?

— Evet... Buradan kaçan mebuslar filan hepsi karadan, tebdilikıyafetle²⁰¹⁸ gittiler. Sen de onlar gibi kıyafetini tebdil eder,²⁰¹⁹ köylü elbisesi giyer, ver elini Bolu dersin, yola düşersin. İşte selametle gitmek istersen senin yapacağın şey budur.

*

²⁰¹⁶ eşkâl: dış görünüş

²⁰¹⁷ ihtiyar: seçme, tercih etme

²⁰¹⁸ tebdil-i kıyafet: kıyafet değişikliği

²⁰¹⁹ tebdil etmek: değiştirmek

Bu mecburiyet Nihat'ın pek canını sıktı. Buradan karadan Ankara'ya gitmek onu ürkütüyordu. Vâkıâ yaz ve havalar müsaitse de yolda rast geleceği arızalar,²⁰²⁰ meşakkatler hiç hoş bir şey değildi.

Fakat mademki buna mecburdu, bunu kabulden başka çare var mıydı?

Ekrem Behiç -Hemen bugün yola çık, diyordu. İhtimal yarına kadar ararlar, sorarlar, eşkâlini tespit ederlerse belki Üsküdar'dan filan da çevirebilirler.

Saate baktı saat on biri geçiyordu.

Ekrem Behiç ona gideceği yolu tarif ediyor, evvela Üsküdar tarikiyle köye gidip orada kendinin bildiği ve isteyenlere eğreti²⁰²¹ kıyafet tedarik eden Hacı Molla namında ihtiyar, kötürüm²⁰²² bir köylü kadınının evini anlatıyordu:

— Bu ev köye girince soldan ikinci değil üçüncü binadır, fakat cephesi arka dağlara nazır²⁰²³ olup sırtı yola dönüktür. İki katlı ahşap bir köy evidir. Buraya karanlıkta girmek ihtiyata muvafıktır.²⁰²⁴ Ne olur ne olmaz her türlü tehlikeye karşı tedbirli davranmalı, öğleden sonra Üsküdar'dan hareket edersen, akşamüstü köye varırsın, geceyi köyde geçirir, yarın erkenden yola düşersin... diyordu.

O hâlde bir iki saat sonra buradan hareket lazımdı.

Ah! Ya İclâl... İclâl ne olacaktı? Ona nereden ve nasıl başına gelen bu felaketi anlatacak, birdenbire gitmeye mecbur olduğunu bildirecekti.

O zaman bu müşkülata son derece canı sıkılarak başını sallıyor ve nereden başına bu belanın çattığını lanetle yâd ediyordu.²⁰²⁵

*

²⁰²⁰ arıza: aksaklık

²⁰²¹ eğreti: geçici

²⁰²² kötürüm: yürüyemeyecek kadar sakat

²⁰²³ nazır: yönü bir yere dönük olan

²⁰²⁴ muvafık: uygun

²⁰²⁵ yâd etmek: hatırlamak

Birdenbire İclâl'e telefonla gitmek mecburiyetini bildirmeyi düşündü. Karşısına Şefkat çıksa bile, içinde çırpındığı bu müşküller arasında artık ona o kadar ehemmiyet vermez ve İclâl'i çağırarak işi anlatırdı.

Hemen telefona gitti, bir tali yaverliği²⁰²⁶ olarak telefonda Kal-yopi'yi buldu. Ona çabuk İclâl Hanım'ı çağırmasını söyledi. Şimdi telefonda İclâl'in sesi ötüyordu.

— Allo... Nihat Bey, siz misiniz?

Telefon işini mümkün olduğu kadar kısa kesmek için:

— Hemen giyin, tramvaya atla, Taksim'de in, Sıraserviler'e doğru sol kaldırımdan yürü, hiç durma ve bir şey sorma, mühim şeyler oldu anlatacağım, dedi.

Kaybedilecek artık bir dakika yoktu. Hemen oturdu, ablasına bir mektup yazdı. Onu göndermesini Ekrem Behiç'e rica ederek oraya bıraktı ve:

— Evrak hazır ya... diye sordu.

Bir taraftan sağ ayağından kundurasını çıkardığını gören Ekrem Behiç hayretle bakarak:

— Ne yapıyorsun? diye sordu.

Nihat iskaripini çıkarmış ve ökçesini kanırarak içindeki gizli dolabı açmıştı.

— İşte mektubunuzu buraya saklayacağım ve ölsem bile kim-senin aklına gelerek buradan onu bulup alamazlar, dedi.

Binbaşı bu tertibe hayran kalarak kahkahalarla gülüyordu.

Nihat cebinden cüzdanını çıkarıp oradan beş yüz liralık bir banknot²⁰²⁷ aldı.

— Ne olur ne olmaz, ihtiyaten²⁰²⁸ bunu da buraya saklayayım, dedi.

²⁰²⁶ tali yaverliği: şansın yaver gitmesi

²⁰²⁷ banknot: kâğıt para

²⁰²⁸ ihtiyaten: her ihtimale karşı

Binbaşının kâğıtları, kalınca bir tabaka²⁰²⁹ teşkil ediyordu. Kâğıtları, beş yüzlük banknotu koydular, kapağı kapadılar ve Nihat iskaripini ayağına geçirdi.

*

Ekrem Behiç'le samimi bir vedadan sonra Nihat kendini sokağa attı. Herkes ona bakıyor ve tanımlar gibi üzerine gelerek tutacaklar zannediyordu.

Piyade kaldırımından Taksim'e doğru yürürken İclâl'in de karşıdan geldiğini gördü.

Genç kız heyecanla soluyor ve merakla tutuşmuş görünüyordu.

Nihat onun koluna girerek şuradan yavaşça Dolmabahçe'ye inelim, Beşiktaş'a kadar seninle yürüyelim. Ben oradan bir kayığa biner arabamı çekerim, sen dönersin, dedi.

Ve kısaca başına gelen vakayı anlattı.

İclâl korkuyor, ağlıyor, inliyordu. Onu mümkün mertebe teskine çalışarak, tatlı sözlerle yumuşatarak korkusunu gidermeye uğraştı:

— Canım bir şey yok, diyordu; işte şimdi şuradan, Beşiktaş'tan bir kayığa atlayacağım, Üsküdar'a çıktım mı artık selamet...

Ve genç kızı oyalamak için gideceği köyü, Hacı Molla'nın evini, orada köylü elbisesi giyeceğini, yarın sabah erkenden yola çıkacağını ve Bolu'ya kadar biraz tehlike varsa da oradan öteye katiyen²⁰³⁰ selamet olduğunu ve durmadan, onu düşündürmeye vakit bırakmayarak şunu bunu söylenip duruyordu.

Nihayet bir an oldu ki Beşiktaş iskelesinde idiler. Nihat oradan bir kayığa atladı ve:

— Sana elveda demiyorum İclâlcığım, pek yakında inşallah sen de geleceksin ve o vakit artık saadet!.. dedi ve kayıkçıya eliyle işaret etti.

²⁰²⁹ tabaka: kat, katman

²⁰³⁰ katiyen: kesinlikle

Kayık açıldığı vakit İclâl hâlâ orada duruyordu. Daha uzaklaştığı zaman, genç kız ayrılmayarak gene orada idi ve mendilini mütemadiyen sallıyordu. Nihayet sallanan mendiller ikisi için de bir kelebek kanadı hâline geldi ve bir an oldu ki görünmez oldular.

III KÖYDE BİR GECE

Üsküdar’a çıktığı vakit saat bir buçuğa geliyordu. Karnı acıkmış olduğu gibi bir daha nerede ve ne vakit bir muntazam yemek yiyeceğini bilemediğinden ihtiyaten bir lokantaya girip itinalı bir yemek yedi. Lokantadan çıktığı vakit evvela Üsküdar’ın haricinde bulunmak için bir arabaya muhtaç olduğunu görerek nereye gideceğini söylemeksizin rastgele bir arabaya atladı. Arabacı çarşıya doğru sürerken:

— Bulgurlu’ya doğru çek... dedi ve araba ağır ağır ilerledi.

Üsküdar’dan çıkmışlar, etraf âdeta tenhalaşmıştı. Bir saat kadar bu minvalde gittikten sonra arabayı durdurup indi. Ondan sonra yürümeye başladı.

Köye vardığı vakit güneş ufkun üstüne inmiş ve Nihat iyice yorulmuştu. Bütün yolda kendinden başka kimse yoktu. Bunu görüp memnun olarak: “Kimseye rast gelmiyorum, çok iyi!” diye hamlelendi. Fakat köye girip de tamam gözü ile uzaktan soldaki evleri sayıp Hacı Molla’nın olduğunu zannettiği evi gözü ile kararlaştırdığı vakit karşıda mezarlıktan bir adam atladığını gördü. Bu adam paçalarının tozunu eliyle silkerek kararsız bir tavırla sağına soluna baktı ve köyün içerisine doğru yürümeye başladı. Nihat da herife şüphe vermemek için ağır ağır arkasından yürüdü.

Hava gittikçe kararıyor, köye hazin bir zulmet çöküyordu. Önden giden adamın köyün yollarında kaybolduğunu görüp onun kendi gibi bir yolcu olduğunu anlayarak döndü. Hacı Molla’nın evine doğru süratle yürüyüp kapıya vurdu.

İçeriden bir genç kadın sesi:

— Kimdir o?.. diye haykırdı.

Nihat yavaşça:

— Aç aç... dedi.

Ses kapıya kadar gelip bir daha sordu:

— Sen kimsin?

Nihat tekrar:

— Canım aç, söyleyeceğim var.

Kapı biraz aralıklandı, genççe fakat hayatın tırnaklarıyla kemi-rilmiş bir yüz gördü.

— Behiç Bey selam söyledi, diye fısıldı.

Kadın tuhaf bir edayla: “A, öyle mi?..” dedi ve “Dur örtüneyim de...” diye bir dakika kayboldu. Sonra başörtüsü ile gelerek kapıyı açtı.

İçerisi toprak yerli küçük bir avlu idi. Kırık bir merdivenle yukarı çıkılıyor ve merdivenin ayakucunda küçük bir kapı bir odaya açılıyordu. Merdivenin yanı başında tahta bir sedir, üzerinde seril-miş bir mindere Nihat’ın görür görmez Hacı Molla zannettiği yaşlı, mübarek yüzlü ve faal gözlü bir kadın oturmuş tespih çekiyordu.

Bu kadın Nihat’ı görünce “Buyur oğul...” diye yanı başında bir yer gösterdi.

Nihat kadının elini öperek oturdu. Bu esnada öteki kız ayakta duruyor ve dinliyordu.

Hacı Molla tekrar: –Ne haber var ki oğul?.. diye sordu.

Nihat iki üç lakırtı ile Behiç Bey’in kendisini bir selamla gön-derdiğini ve yazın buradan Anadolu’ya gideceğinden kendisine bir kat²⁰³¹ elbise bulmaları lazım olduğunu söyledi.

O söylerken bir taraftan tespih çekerek kendi kendine okumak-ta devam eden ihtiyar kadın bu elbise lakırtısı olunca ayakta duran kıza:

— Kız Ayşe, var Halil’e koş, bize gene bir potur,²⁰³² bir cep-ken²⁰³³ buluversin, dedi.

²⁰³¹ kat: takım

²⁰³² potur: bir tür pantolon

²⁰³³ cepken: bir tür üst giysisi

Kız hemen kapıya atılıp başörtüsünü düzelterek sokağa çıktı, gitti.

Şimdi Hacı Molla ile Nihat yalnızdı. Ortalık iyice kararmış olduğundan Hacı Molla yanındaki bir merdiven ayağında duran lambaya uzandı ve dizinin dibinden aldığı kibritle küçük lambayı yaktı. Şimdi ev altı karanlık olmaktan kurtulmuştu fakat aydınlanmamıştı. İslî lamba yalnız cihet tayinine²⁰³⁴ yetiyecek kadar bir ışık veriyordu. Kadın tekrar tespihini almış ve lakırtı açmak ister gibi:

— Ortalıkta ne var ne yok oğlum, diye sormuştu.

Nihat, bir taraftan okuduğu hâlde kendisini dinler görünen kadına bildiği havadisi verdi. Bu havadis Anadolu mücadelelerine dairdi. Kadın Aydın'da Yunanlıların önüne çıkıp dayanan ve ilerlemelerini meneden efeleri bir şevk ile karşılıyor, gizli okuduğu duaları arasında, ikide birde yüksek sesle:

— Hay Allah onlardan razı olsun, gebertsinler hınzırları... Ümmeti Muhammed'in öcünü alsınlar, diye söyleniyordu.

Az sonra kapının kilidine bir anahtar sokuldu ve açılarak Ayşe girdi. Fakat hemen kapıyı iterek sürmesini sürdürdü ve kilitledi.

— Bir korktum ki, diye mırıldandı; Halil daha evine gelmemiş. Geldiği vakit istediklerimizi getirmesini söyleyecekler.

Sonra Nihat'a dönerek:

— Bir parça bir şey yemez misiniz? diye sordu.

Nihat gündüz geç ve fazlaca yediğinden ve henüz karnının tok olduğundan bahsederek:

— Acıkırsam sonra yerim, şimdi bir şey istemem, dedi

Ve Ayşe de kahve pişirmek için köşede duran mangalı açarak cezveyi sürdürdü.

Şimdi Hacı Molla lisana gelmiş,²⁰³⁵ ona oğlunun ve kardeşinin muharebeye nasıl gittiklerini ve nasıl ölü haberlerini aldığını anlatıyor ve hararetlenerek dizini döğе döğе söyleniyordu.

²⁰³⁴ tayin: gösterme

²⁰³⁵ lisana gelmek: konuşmaya başlamak

Kahve pişmiş, içilmiş, Nihat’la Hacı Molla derin bahislere dalmışlar, Nihat söylüyor, bitiriyor, Molla başlıyor, devam ediyordu.

Bu kadın kocasını Tisalya muharebesinde şehit vermiş, büyük oğlunu Balkan muharebesinde göndermiş,²⁰³⁶ küçük oğlu ile damadını da büyük muharebede kaybetmişti.

— Ah oğul, diyordu; bizim köylülerin hep erkekleri muharebe kurbanıdır. Her evde bir iki erkek muharebeye gitmiş ve gelmemiştir.

Ve tekrar hikâyeye geçiyor, anlatıyor, anlatıyor, dertlerini bitirmiyor.

*

Birdenbire kapı çalındı. Hacı Molla başıyla Ayşe’ye işaret ederek:

— Halil olmalı, açiver kız kapıyı... dedi.

Ayşe kapıya atılıp kilidi açarken âdeti veçhile:

— Kim o? diye seslendi.

Fakat dışarıdan ummadığı bir şey işitmiş gibi irkilerek kilidi açmaktan vazgeçti ve yüzü anasına dönmüş, sapsarı, dikilip kalarak, eliyle “Sus!” işareti etti.

Hacı Molla telâşla sordu:

— O ne o kız?

Kız tahaccür etmiş²⁰³⁷ gibi eli dudaklarında, kımıldamıyor ve kulağı kapının aralığından sokağa verilmiş dinliyordu. Kapı bir daha vuruldu. Ayşe ne yapacağını şaşırılmış gibi başını sallayarak annesine soruyor, baygınlıklar geçiriyordu:

Annesi erkek gibi metanetle ve gür bir sesle:

— O ne o kız, ne oluyor? diye haykırdı.

Ayşe şimdi sedire kadar gelmiş, bir fısıltı içinde anlatıyordu:

²⁰³⁶ göndermek: yitirmek

²⁰³⁷ tahaccür etmek: donup kalmak

— Demin gelirken peşim sıra Kara Bakkal'ı gördüm, bu vakit ne arıyordu, ardından niçin geliyordu? Korkarak hızlı hızlı geldim. Şimdi kapının arkasında o var zannederim, Halil değil...

*

Bu Kara Bakkal dedikleri herif muharebede köydeki dükkânı bırakmaya mecbur edilmiş, mallarını yok pahasına elden çıkarıp gitmiş bir Rum'du ki son günlerde gene köyde görünmüş ve nerede kaldığı bilinmeyerek vücudu köy için bir uğursuzluk getireceğine hükmolunmuştu.²⁰³⁸ Şimdi bu adamın niçin olduğunu bilmedikleri hâlde gece yarısı kendi evlerine, bahusus kızın arkasından gelip çatması ne idi ve ne demek olacaktı?

Hacı Molla bu hareketten bir namus meselesi çıkararak âdeti ayakları varmış da kalkıp hücum edecekmiş gibi hırsla bir davrandı.

— Ne halt eder²⁰³⁹ be? diye haykırdı. Ne istiyor bu herif bizden?

Kapının arkasından bir ses:

— Çok söylemeyin, kapıyı açınız, sonra başınıza bela gelir, diyordu.

Hacı Molla kükrercesine:

— Bela mı gelir? Bela senin başına... diye söylenerek eliyle merdiven altına kapı gibi asılmış olan çuval perdeyi açtı ve Nihat'ı öteki eliyle omuzundan tutup oraya tıktı ve perdeyi indirerek tekrar haykırdı:

— Kız aç şu kapıyı... Kâfirin geleceği varsa göreceği de var...

Ayşe titreyerek anahtarı çevirdi ve sürgüyü çekerek kapıyı açtı.

Kapıdan içeri orta boylu, geniş yapılı, zayıf bir adam girdi. Kafasında bir şapka vardı. Keskin gözleriyle içerisini bir araştırıp iki adım attı, Hacı Molla'nın önünde durdu. Açık kapıdan rüzgâr giriyor ve lambayı söndürecek gibi oluyordu.

Ayşe hâlâ titrediği hâlde kapıyı arkasından itti ve kapadı.

²⁰³⁸ hükmolunmak: karar verilmek

²⁰³⁹ halt etmek: uygunsuz bir iş yapmak

Hacı Molla herife hışımlı bir gazapla bakarak:

— Ne istiyorsun buradan? diye haykırdı. Elin taze kadınları arkasına düşüp namuslu evlerin kapısını çalmak senin ne haddine...

Herif keskin ve karanlık bir sesle:

— Hanım söylediğin sözü bilmiyorsun, dedi. Bana iyi bak, buraya ben kadın arkasından değil, kaçak arkasından geliyorum.

Birdenbire sararan Hacı Molla nim²⁰⁴⁰ kekeli bir sesle:

— Kaçak arkasından mı? Ne kaçağı o? diye sordu.

Kozunun²⁰⁴¹ kuvvetine emin bir cesaretle adam söylendi:

— Siz, Anadolu’ya, millîcilere adam kaçırıyorsunuz. Geçen hafta geceyi burada geçirip bir kadın bir erkek, iki kaçağın Anadolu’ya gittiklerini biz biliyoruz. Bu adamlar mühim adamlardır. Kaçmayacaklardı. Fakat kaçırdık. O vakitten beri etraf ve civarda gözcülerimiz vardı. Bu akşam gene bir yabancının gizli gizli köye gelip buraya girdiğini gördüm ve şimdi bu adamı aramak için geldim. Eğer böyle bir şey yapıyorsanız, bu kaçakları kaçırıyorsanız vay hâlinize.

Bu son lakırtılar esnasında soğuk kanını geri almış olan Hacı Molla lakayt bir omuz hareketiyle:

— Evimi mi arayacaksınız? Ne haddinize...²⁰⁴² dedi. Şuradan şuraya bir adım atarsan alimallah²⁰⁴³ senin kafanı koparırım.

*

Merdiven altında Nihat kendi kendine bu mübarek kadının cesaretine hayran oluyordu. Bu Kara Bakkal herifinin Türk memleketinde, erkeği olmayan bir Türk kadınının evine ne hakla girdiğini soruyor ve tehevvründen²⁰⁴⁴ boğuluyordu:

²⁰⁴⁰ nim: yarı

²⁰⁴¹ koz: karşısındakini alt edecek etkili şey

²⁰⁴² had: yetki

²⁰⁴³ alimallah: “Allah biliyor ki”

²⁰⁴⁴ tehevvr: öfke

Herif müstehziyane:²⁰⁴⁵ -Ne haddime mi? Ben haddi maddi şimdi gösteririm, dedi.

Ve iki adım atarak bir el hareketiyle kapıyı açtı ve bir adım içeride bir adım dışarıda durarak elindeki düdüğü hızlı hızlı üç defa öttürdü.

Düdük bir yılan kamçısı gibi havayı yırtarak aks-endaz²⁰⁴⁶ oldu. Herif bir dakika dinledi, bir daha öttürdü ve bir cevap alamayarak tekrar içeri girdi, kapının önünde:

— Ben sizin böyle söyleyeceğinizi bildiğimden aşağıdaki karakola haber göndermiş, iki jandarma istemiştım. Daha gelmediler ama şimdi gelirler, o vakit görürsünüz...

Şimdi Hacı Nine işi kurtarmak için kurnazlık lazım olduğunu anlamış, gülümsemeye başlamıştı. Yumuşak bir sesle:

— Sen onları bırak da gel şuraya bir otur, hele bir konuşalım bakalım, dedi.

Deminki sertliğin böyle gevşeyeceğini görmekten mütehasşıl memnuniyetle herif içeriye iki adım atarak:

— Ha şöyle, yola gelin... dedi.

Ve Hacı Molla'nın gösterdiği yere çöktü.

Hacı Molla, daha gelmedilerse jandarmaların yolda olduğunu anlamıştı. Şimdi değilse biraz sonra köye girecekler ve evlerinin önünde bulunacaklardı. Eğer bu herifin burada olduğunu görürlerse tabii gelecekler ve Nihat'ı da yakalayıp bir büyük bela çıkaracaklardı. Demek ne yapıp yapıp bu herifin burada olduğunu onlardan gizlemek lazımdı. Fakat nasıl?

Aynı fikirler, merdiven altında Nihat'ın dimağında da yıldırımlanıyordu. Yalnız aldığı vazifeyi yapamamaktan değil, şimdi ihtimal kunduradaki kâğıdın da ele geçmesinden korkuyor ve kendi bildiği için herkesin de bunun kundurada olduğunu keşfedeceğini zannederek yüreği hopluyordu. O kadar ki eğer heyecanı mâni olmasay-

²⁰⁴⁵ müstehziyâne: alay edercesine

²⁰⁴⁶ aks-endâz: yankılanan, çınlayan

di, hemen kunduradan kâğıdı çıkarıp parçalayarak mahvetmek²⁰⁴⁷ istiyordu. Fakat dışarıdaki muhaverenin ne şekil aldığını merakla dinlerken burada kımıldanıp bir gürültü yaparsa işi bütün bütün bozacağını düşünüyor ve Hacı Molla'nın tedbirli kafasının bu herifin zehirli dişlerini sökmek hususunda bir çare bulacağını umarak işi olacağına bırakmayı evla görüyordu.

IV CASUS PENÇESİNDE

Herif Hacı Molla'nın yanına oturduğu vakit ihtiyar kadın:

— Kız, sür şuraya bir kahve demiş ve bir cıgara sarsana, diye kibriti uzatmıştı.

Herif kahveyi de, cıgarayı da reddetti ve düşmanını yumruğu altında hissededen vahşi tabiatli nemrutlar gibi azametle:

— Öyle şey istemem, dedi. Ben buraya giren adamı istiyorum. Size de bana da zahmet olmasın, bunu çıkarınız, teslim ediniz. Böyle yaparsanız sizin için daha hayırlı olur. Eğer inat ederseniz başınıza bela gelir.

Herifin bu serkeşliğini²⁰⁴⁸ görünce Nihat da, Hacı Molla da gayr-i münkasım²⁰⁴⁹ bir an içinde şimdi gelecek jandarmalardan işi gizli tutmak için ne yapıp herifi hareketten ve ses çıkarmaktan menetmek lazım olduğunu anlamışlardı.

Nihat hemen karar verdi. Jandarmaların bu tarafa geldikleri anlaşıldığı vakit bu adamı sessiz sadasız bırakmak için ne yapıp yapıp onu kımıldanamayacak ve ses çıkaramayacak bir hâle koymak ve bu hâlde iken kapıyı açıp sıvışmak lazımdı.

Hacı Molla da kendi kendine bu tedbiri bulmuş ve herifin boğazına atılmak için hazırlanmıştı.

Tam bu esnada yakından keskin bir düdük sesi işitildi. Herif: “Hah geliyorlar!” diye kımıldamaya vakit bulmadan burnunun di-

²⁰⁴⁷ mahvetmek: yok etmek

²⁰⁴⁸ serkeşlik: inatçılık

²⁰⁴⁹ gayr-i münkasım: çok kısa

binde bir rovelver²⁰⁵⁰ namlusu ve boğazında keskin bir pençe²⁰⁵¹ buldu.

Hacı Molla kuvvetli kollarının keskin parmaklarını herifin boynuna sarmış ve Nihat rovelverini çıkararak bir sıçrayışta herifin önüne atılmış ve silahını burnuna dayamıştı.

Herif bu tazyike karşı dondu, kaldı. Bir taraftan boğazındaki eller onu nefes almaktan menediyordu. Gözleri evlerinden fırlamış kan çanağı hâlinde ve patlamış gibi korkunç bir nazarla tavana dikilmişti.

Keskin bir düdük daha havayı kamçıladi. Burada ses, sada, hareket hiçbir eseri hayat yoktu. Şimdi düdük biraz daha içeriden geldi. Demek ki buralarda bir şey olmadığını anlayarak herifler köye doğru yürümüşlerdi.

İki üç dakika daha geçti, artık bir tehlike kalmadığını anladıklarından Nihat sıçradı, kalktı:

— Aman ben kaçayım, dedi. Sizi tehlikeden kurtarayım, ben de kurtulayım. Eğer sorarlarsa burada kimse yoktu, bu bizim ırzımıza tasallut etti²⁰⁵² deyiniz ve kendinizi öyle müdafaa ediniz. Allaha ısmarladık.

Fakat Hacı Molla avuçlarındaki kafada bir cansızlık hissettiğinden anlamak için şöyle bir salladı. Fakat baş cansız, düşük ve gevşekti.

Bu esnada Nihat kapıyı açmış çıkıyordu.

Hacı Molla seslendi:

— Dur dur oğul bekle, kaçmaya lüzum yok, dedi ve parmaklarının arasında olan başı bıraktı.

Kara Bakkal şimdi başı boş kaldığından kıvrıldı, sedirin önüne yere yıkıldı.

Nihat -A, ölmüş mü? diye haykırdı.

²⁰⁵⁰ rovelver: bir tür tabanca

²⁰⁵¹ pençe: el

²⁰⁵² tasallut etmek: saldırmak

Hacı Molla: -Zahir²⁰⁵³ oğlum... Muharebede şehit olan yavru-larımın ve kocamın öcü alınmış oldu.

*

Fakat bu esnada kapı açık kalmış olduğundan dışarıya ziya²⁰⁵⁴ aksetmiş ve bu ziya köyün içine kadar gidip boş dönen jandarmala-rın dikkatini celbetmişti.

Ayşe her ne kadar kapıyı kapamak için acele etmişse de jandar-malar şimdi eve yaklaşıyorlardı.

Hemen kapının tokmağı vuruldu. Bu sefer üçü de bir ölüm ger-ginliğiyle irkildiler ve tüyleri tekmil ayağa kalktı. Eyvah, artık her şey bitmişti. Şimdi yalnız kaçak değil katil de olmuşlardı.

Kapı tekrar tekrar yıkılacak kadar şiddetle çalınıyor ve ara sıra kırılmak ister gibi omuzlanıyordu.

Hacı Molla, kötürümlüğünden hiç memul olmayan²⁰⁵⁵ bir yır-tıcılıkla eğilmiş, herifin ayaklarından tutmuş çekiyor ve Nihat'a işaret ederek yardım etmesini anlatıyordu.

Kapının tartaklanması esnasında Ayşe, Nihat, Hacı Molla üçü, bin meşakkatle ıvırdılar, kıvırdılar, herifi merdiven altına tıktılar ve Hacı Molla köşesinde, eski vaziyetinde otururken eliyle Nihat'a merdivenin yanındaki kapıyı göstererek oraya gitmesini işaret edi-yordu.

Bu ihtiyar köylü kadını harikulade bir metanet olmak üzere bir-denbire sesini yükseltti:

— Ayol nedir o? Kız Ayşe yukarıda sen de uyuyor musun, ne-sin? Koş gel, aç kapıyı, bir bak bakalım kim gelmiş? Ne istiyorlar-mış? diye haykırdı.

Bir taraftan da Ayşe'ye eliyle işaretler ediyor, mahsus, uydur-madan öyle görünmesini bildiriyordu.

²⁰⁵³ zahir: görünen o

²⁰⁵⁴ ziya: ışık

²⁰⁵⁵ memul olmak: umulmak

Ayşe yavaş adımlarla merdivenden bir kaç adım çıkarak, sonra gürültü ile tekrar indi ve kapıyı açtı.

*

İki jandarma idi. Kapı açılınca gür sesle haykırdılar:

— Kız ne oluyor be... Kapıyı neye açmıyorsun?

Hacı Molla Ayşe'nin lakırtı söyleyecek hâlde olmadığını ve titremekten düşüp bayılacağını anlayarak metanetini takındı ve dikilerek:

— Ay oğullar, ben burcıkta uyumuş kalmışım. Kızcağız da galiba yukarıda uyumuş kalmış, ne var, ne istiyorsunuz?

Jandarmalar tüfekleri omuzlarında içeri girdiler:

— Ne söylüyorsun kadın? dediler, şimdi bir dakika evvel bu kapı açıktı. Ne vakit kapadınız, ne vakit uyudunuz?

Hacı Molla inkâr etti:

— Kapı mı açıktı? Ne diyorsun oğul? Kabil değil...

Tam bu esnada Hacı Molla merdiven altında bir hareket hissetti ve ihtilaç içinde sarsılmaya başladı.

Merdiven altı kapısında asılı çuval perde sallanıyor gibiydi ve hepsinin gözü o tarafa dikildiği hâlde şimdi perde titrek bir el ile tutulup açılarak boğuk bakışlı Kara Bakkal'ın mosmor çehresi görüldü.

Hacı Molla kendi kendine acı bir inilti izhar ederek bayılır gibi arka duvara dayandı, kaldı.

Ayşe zaten bayılmıştı.

Jandarmalar atıldılar, merdiven altından Kara Bakkal'ı çıkardılar. O bu esnada haykırıyor:

— O herifi kaçırmayın sakın ha... Yanınız da kelepçe var mı? Vurun eline köpoğlunun. Tabanca ha! İnsan boğarsınız ha... Sana ben şimdi tabancayı, adam öldürmeyi gösteririm.

*

Nihat eğer o gürültü esnasında tabancayı minderin üstünde bırakmamış olsaydı, şimdi bu melun herife dünyanın kaç bucak olduğunu gösterecekti. Fakat maalesef yanında başka silah milâh yoktu.

Kara Bakkal kendini ayak üstü bulduğu vakit “Nerede o herif bakayım?” diye bir savruldu.

Nihat’ın saklandığı odaya girdiler. Delikanlı köşenin birinde, hırsından zıngır zıngır titreyerek dişleri birbirine kenetlenmiş, gözleri ateşli, duruyordu.

Şimdi Kara Bakkal sanki bir küheylan olmuştu. Muzafferiye-tinden köpürmüş, sevincinden coşmuştu:

— Getir bakayım o kelepçeleri... diye emretti.

Nihat, ayaklarının üzerinde mukavemet için kendine kuvvet vererek istihkarlı²⁰⁵⁶ bir sada ile:

— Sen kim oluyorsun da burada böyle emirler veriyorsun? dedi.

Herif küstah, mütecaviz:²⁰⁵⁷

— Bunu şimdi öğrenirsin, hele sen uzat ellerini de kelepçeyi taksınlar bakayım.

Jandarmalar, birinin elinde kelepçe Nihat’a yaklaşıp elini tutmaya savaştılar.²⁰⁵⁸

Nihat elini kaçırmaya çalışarak:

— Hayır, diye haykırdı. Bu melun herifin sözü ile ben elime kelepçe taktırtmam. Siz Türk jandarması değil misiniz? Bu herife neden itaat ediyorsunuz?

Jandarmanın biri mütevekkil²⁰⁵⁹ bir zilletle:

— Bize emir var efendim, dedi.

Nihat gene haykırdı:

²⁰⁵⁶ istihkarlı: küçümseyici

²⁰⁵⁷ mütecaviz: haddini aşan

²⁰⁵⁸ savaşmak: mücadele etmek, uğraşmak

²⁰⁵⁹ mütevekkil: işi başkasına yıkma

— Bu emri veren kim? Onu da öğrenmek isterim. Bu herifin bir Yunanlı Rum olduğunu siz bilmiyor musunuz? Türlü dalaverelele İslam evine girip bin türlü yalanla Türkleri tevkif ettirmesine²⁰⁶⁰ nasıl alet oluyorsunuz?

Kara Bakkal edepsizliğini ayyuka çıkarmış²⁰⁶¹ şimdi jandarmalara haykırıyordu:

— Onu ne dinliyorsunuz? Tutun kollarını, kelepçeyi geçiriniz... Görmediniz mi o dışarı daki koca karı ile biri boğazıma sarı olarak öteki tabancasını çekerek beni ne hâle koydular, az kaldı öldürüyorlardı. Hiçbir şey olmasa, yalnız bunun için onu astıracağım. Vurun kelepçeyi kerataya...

Nihat tehevüründen gözleri kararmış, başka bir çare olmadığını görerek ellerini kelepçeye teslim etmişti:

— Herif, dedi; sana haddini bildirmek benim için borçtur, bunu unutma...

*

Jandarmanın birisi Nihat'la beraber yola çıktı. Öteki, Hacı Molla'yı götürmek için geri kaldı. Onun kötürüm olduğunu Bakkal anlayınca bir araba buldurulmasını tembih etmişti. Nihat onları beklemeden karanlık içinde, akşamüstü o kadar ümitle geldiği yolları geri teperek bilmediği yerlere doğru yürümeye başladı.

Biraz sonra yanında giden jandarma:

— Ne oldu bu akşam kuzum? dedi.

İhtimal söyleyeceği lakırtılarla jandarmayı müteessir edip kaçabileceğini düşünerek Nihat hemen coşkun coşkun anlatmaya başladı:

— Canım ne olacak, bu akşam İstanbul'dan geldim, Hacı Molla'da misafirdim. Derken bu herif geldi, kapıyı vurdu. Yok bilmem bir iki gece evveli bir kadın bir erkek iki kişi kaçmışlar da, bu herif de kaçıları takibe memurmuş,²⁰⁶² sonra benim geldiğimi görmüş

²⁰⁶⁰ tevkif etmek: tutuklamak

²⁰⁶¹ ayyuka çıkarmak: yükseltmek, fazlaştırmak

²⁰⁶² memur: yükümlü

de, beni tutmaya gelmişmiş. Ben ihtiyaten saklanmışım. Herifte bir avurt bir zavurt...²⁰⁶³ Kapıyı açtı, kapının önünde düdükler öttürmekler, sonra içeri girip bu kaçak herifi bana teslim edin, yoksa şöyle ederim, böyle ederim demeler; bunun nihayeti bu herif birkaç sene evvel köyde bakkallık eden bir Rum'muş, bunu köyden koğmuşlar, defolmuş gitmiş. Mütareke olunca İngilizlere hafiye²⁰⁶⁴ olmuş, intikam almak için köye gelmiş. Şimdi beni bahane tutuyor,²⁰⁶⁵ Hacı Molla'dan öğ almak istiyor. Kadınla çene dalaşına başladılar,²⁰⁶⁶ o kadar terbiyesizlik etti ki çıkıp bir iki tokat vurdum. A, baktık buna bir şey oldu, sersemledi, döndü, yere yıkıldı. Tam o esnada siz kapıyı çalmaya başladınız. Kadınlar korktular, bunu sizden gizlemek için merdiven altına çektik. Sonrasını biliyorsunuz. Şimdi bu kâfir²⁰⁶⁷ için beni karakola mı sürükleyeceksiniz?

Jandarma hiçbir cevap vermedi. Derin derin düşünerek yürüyordu.

Nihat kendi kendine, adamı müteessir ettiğini zannetti. Ah, ne olurdu, din namına, millet namna müteessir olsa da kolunu çözüp “Haydi hemşerim, git yoluna!” diye onu serbest bıraksaydı.

Fakat jandarma hiç ses çıkarmıyor ve bir şey söylemiyordu.

Nihat tekrar: -Şimdi biz nereye gideceğiz? diye sordu.

Jandarma: -Aşağı karakola, diye cevap verdi.

Vakit kaybetmemek için Nihat yalvarmaya mecbur olduğunu gördü.

— Ne olur hemşerim, dedi; ne olur hemşerim,²⁰⁶⁸ hadi gel şu elimi çöz de ben savuşayım,²⁰⁶⁹ gideyim.

Jandarma, Nihat sahiden kaçacakmış gibi onun koluna sarılarak:

²⁰⁶³ avurt zavurt: ıvır zıvır, gereksiz söz

²⁰⁶⁴ hafiye: ajan

²⁰⁶⁵ bahane tutmak: sebep göstermek

²⁰⁶⁶ çene dalaşı: tartışma

²⁰⁶⁷ kâfir: uğursuz, zalim

²⁰⁶⁸ hemşeri: memleketli

²⁰⁶⁹ savuşmak: gizlice uzaklaşmak

— Ne söylüyorsun be? Sen o herifi bilir misin? O ne hınzır bir heriftir, sonra vallahi beni astırır... Ne yapalım hemşerim, başa gelen çekilir... Ben götüreyim seni karakola teslim edeyim de sen ondan sonrasını kendin düşün, bir çaresini bulmaya çalış.

Elindeki kelepçeden başka kolundaki bu demir kıskaçla kurtulmanın mümkün olmadığını anlamış, başını önüne eğerek düşünmeye başlamıştı.

*

Bu aksiliğe içi yanıyordu. Yarın buradan güzel güzel yola çıkacak ver elini Bolu, diyerek gidecekken şimdi burada karakollar-da, sonra kim bilir hangi zindanlarda sürünecek, muhakemelere²⁰⁷⁰ düşecekti. Eğer bu Bakkal herifi sahiden²⁰⁷¹ İngilizlerin memuru ise onu götürüp İstanbul'da İngiliz hapishanesine tıktıracaktı. O vakit... Ah o vakit... Ne Ekrem Behiç, ne İclâl onun başına gelenlerden haberdar olmayarak zavallı Nihat Krokerlerde yahut Arapyan Han'ı bodrumlarında neler çekecekti... Ah aksilik...

İhtimal oralarda sabahki İngilizlerin meselesi de meydana çıkacak, Nihat artık habis heriflerin elinden bir türlü kurtulamayacaktı.

Bu karanlık gece içinde, yolun arızalarından gâh sekerek gâh sendeleyerek yürüyorlar ve Nihat nereye gittiğini, nereye götürüldüğünü bilmeksizin kolunda jandarmanın kolu, bileğinde kelepçeler sürükleniyordu.

Neden sonra jandarma bir taşlık görerek:

— Biraz şuraya oturalım, dinlenelim, dedi.

Oturdular. Nihat eğer bu yolu bilseydi, etrafında uçurum mu bayır mı, yoksa iniş mi yokuş mu olduğu hakkında bir fikri bulunsaydı belki kaçmak için de bir teşebbüste bulunacaktı. Fakat kap-karanlık gece içinde, bu bir karış yerini bilmediği yolda bahusus kolunda jandarmanın kolu asılı olduğu hâlde ne yapabilirdi, nasıl kaçabilirdi? Hele elinde bu kelepçeler varken...

²⁰⁷⁰ muhakeme: yargılama

²⁰⁷¹ sahi: gerçekten

Oradan kalkarak tekrar yola düzüldüler.

Yarım saat kadar daha yürüdükten sonra yolun köşesinde önlerine bir bina çıktı. Jandarma: “İşte burası karakol!” dedi ve onu kolundan tutup eliyle içeri sokarak, sönük bir lamba yanan bir odaya tıktı ve bir sandalye göstererek: “İşte orada otur.” dedi. Kendisi de öteki iskemleye oturdu. Masa başında bir polis uyukluyordu. Başını kaldırıp uykulu bir sesle:

— Bu ne bu be? Ne olmuş? diye sordu.

Jandarma: -Bu efendi köyde bir ihtiyar kadınla bizim İngiliz’i döğmüşler mi, yoksa gırtlığını mı sıkmışlar, pek anlamadım. İşte onun için tuttuk. Ali ile İngiliz arkadan araba ile kadınları getirecekler.

Masa başındaki polis bir daha esnedi ve başını masaya koyarak tekrar uykusuna daldı.

*

Nihat kolundaki saatte gece yarısından sonra bir olduğunu gördü. Saat ağır ağır yürüyor, bir buçuğu sonra ikiyi gösteriyor, ondan sonra üçe geliyordu. Hava aydınlanmaya başlıyor, dışarısı yavaş yavaş seçiliyor fakat ne Kara Bakkal geliyordu, ne de Hacı Molla... Kendini getiren jandarma dışarı çıktı, gene geldi, bir köşeye büzülerek o da uykusuna daldı. Nihat için bu gece ömrünün en elim ve en matemli²⁰⁷² bir gecesi oldu. Sabah olup güneş bir türlü çıkmıyordu.

Haydi Hacı Nine gelmedi diyelim, ya o Bakkal herifine ne olmuştu? O da gelmiyordu.

Sonra, şehirde ve civardaki karakollar böyle İngiliz memurlarına ve İngiliz casuslarına tabi olursa bunun neresi hükûmet, neresi saltanat, neresi payitahttı?

Fakat şimdi bunlardan ziyade onu en çok meşgul eden şey bu melun herifin kendini ne ile ittiham edeceği ve nereye sevk edeceği²⁰⁷³ idi? Eğer Türk karakollarına, Türk adliyesine teslim olunursa

²⁰⁷² matemli: yaşlı

²⁰⁷³ sevk etmek: göndermek

gene kendini bahtiyar addetmeliydi. Eğer İngilizlere teslim ederse hâli yamandı, yaman!..

Bu yaz gününde nihayet güneş erken erken çıktı. Fakat hâlâ Kara Bakkal görünmüyordu. İhtimal herif bu işin ne olsa sabaha kaldığını anlayarak evde yan gelmiş yatmıştı. Rahatsız olmaya razı olamayacak kadar kibar mı idi?

İşte böyle birbirine yabancı mülahazalar, birbirini tutmaz te-fekkürler arasında onu da uyku bastırmış ve dakikada bir uyanmak üzere uyuklamaya dalmıştı. Böyle uyuyup uyanmaklarla bir iki saat daha geçti, nihayet kapıdan Kara Bakkal tek başına girdi.

Doğru köşedeki masaya giderek eğildi, oradaki polise bir şeyler söyledi. Polis dışarı seslendi, kapıda görünen bir jandarmaya:

— Posta var, birisi kalksın, hazırlansın, çabuk... dedi.

Ve orada bir kâğıda bir şeyler yazmaya başladı. Döndü, kendisine de:

— Senin adın ne hemşeri?... diye sordu.

Nihat sevk jurnalı²⁰⁷⁴ yazıldığını anladı. Acaba Hacı Molla ne olmuştu? Fakat bu merakı halledemeden yarım saat sonra yanına terfik edilen²⁰⁷⁵ bir polisle yola çıkardılar. Yürürlerken arkasına dönüp baktı, Kara Bakkal'ın da iki yüz adım kadar arkalarından geldiğini gördü. Bir kere Üsküdar'da Paşakapısı'nda durdular, oradan başka bir polis alıp vapura bindirerek Galata'ya çıktılar.

Üsküdar'dan vapura bindirildiğini görür görmez Nihat “Ey-vah!” demişti, “İngilizlere götürüyorlar!”

Kara Bakkal da onlarla beraber aynı vapura binmişti. Yanındaki polis onu Beyoğlu'na çıkardı, oradan Glavani Sokağı'na götürerek bir büyük binadan içeri soktu.

*

Nihat, kapıda ve içeride gördüğü adamlardan burasının İngilizlere ait bir yer olduğunu anlamıştı.

²⁰⁷⁴ jurnal: ihbar yazısı

²⁰⁷⁵ terfik etmek: yanına katmak

Merdivenden çıktılar, bir yazı odasına girdiler. Burada İngiliz elbiseli, fakat Rumca konuşan adamlar vardı. Bir masada ihtiyar bir herif oturuyordu. Nihat içeri girer girmez yüzüne bakıp:

— Bu kim, ne yapmış? diye homurdandı.

Yanındaki adam:

— Bilmiyorum, dedi; jurnalı gitti.

Teslim tesellüm²⁰⁷⁶ muamelesi yapılıyordu. Getiren adam çekildi gitti. Herkes orada Rumca konuşuyordu. Köşedeki masada oturan ihtiyar herif kalktı, Nihat'ın üstünü başını aradı, cebinden paralarını ve cep defterini aldı.

Nihat şayet kundurasını çıkaracak olurlar da kâğıdı bulurlarsa diye yüreğine iniyor, giden paraya, deftere hiç acımıyordu.

Fakat arayan adam bu kadar mûşikâf²⁰⁷⁷ davranmadı, ceplerini arayıp olanları aldıktan sonra Rumca, bir gardiyana “Haydi al bunu götür aşağı!” dedi.

Gardiyan²⁰⁷⁸ onu aldı, dışarı çıkardı. İki kat merdivenden indirdi.

Bodrumda ancak bir insan sığacak kadar dar, bir deliğe soktu, kapıyı kapadı, çıktı, gitti.

Nihat kundurasının çıkarılmadığına o kadar memnundu ki... Yalnız deliğe değil, lağama soksalar gene teşekkür edecekti.

Vâkiâ buranın bir lağamdan farkı yoktu... Etraftan o kadar pis kokular çıkıyor ve orada yanan kör bir elektrik lambasından o kadar muzlim²⁰⁷⁹ bir ziya intişar ediyordu²⁰⁸⁰ ki Nihat kendini lağamda bulsa daha memnun olacaktı. Karanlıkta elini önüne, arkasına götürüp sağını solunu muayene ederek dört tarafı duvardan ibaret bir dar dolabın içinde olduğunu gördü. Fakat o kadar yorgundu ki hemen çömelerek başını tahtanın birine dayadı ve derin bir uykuya daldı.

²⁰⁷⁶ teslim tesellüm: verme alma

²⁰⁷⁷ mûşikâf: inceden inceye araştırma

²⁰⁷⁸ gardiyan: Tutuklulardan sorumlu görevli.

²⁰⁷⁹ muzlim: açıkça belli olmayan

²⁰⁸⁰ intişar etmek: yayılmak

V İNGİLİZ BODRUMUNDA

Uykuya gömülmüş, âdeta ölümün sağır a'makında²⁰⁸¹ erimiş-ken dizine bir tekme vurularak uyandırıldığını gördü, silkinerek gözlerini açtı. Kapısı açılmış, önünde bir adam duruyordu.

Bu adam, karışık bir Türkçe ile:

— Kalk biresi, diyordu. Hadi, fayı...

Galiba bu yemek olacaktı. Yarı karanlıkta görmeye çalışarak baktı ve muayene etti. Bu bir ekmek parçasıyla galiba konserve bir etten ibaretti.

Nihat dün öğleden beri ağzına bir lokma şey koymadığı için herifin getirdiği şeyleri tatmaya çabaladı. Ete benzeyen yemek, kayış gibi diş geçmeyecek derecede sert, müstekreh²⁰⁸² kokulu mülevves²⁰⁸³ bir şeydi. Ekmek ise bir kösele parçasından ibaretti.

Nihat ömründe yiyemeyeceği, ağzına koyamayacağı bu pis şeyleri yere bırakarak başını duvara dayayıp hazin hazin taliini²⁰⁸⁴ düşünmeye başladı.

En evvel gözünün önüne İclâl geldi. Gözlerine acı yaşlar hücum ettiren bir iç sızısıyla titreyerek: “Ah İclâlcığım!” diye inledi.

Genç kız şimdi kendisini sağ ve salim yolda kıyas eder²⁰⁸⁵ ve yarın öbür gün gideceği yere vardığını zannederek artık emin ve müsterih bulunurdu.

Hayat denilen bu menhus badirenin içinden melun tesadüfün başımıza ne kara dertler, ne kanlı belalar çıkarabileceğini, ne zorlu arızalarla belimizi kırabileceğini tabii düşünmez, düşünmezdi ve kendisinden, verdiği post restant²⁰⁸⁶ adrese mektup bekler, bekler, beklerdi.

²⁰⁸¹ a'mak: derinlikler

²⁰⁸² müstekreh: iğrenç, tiksindirici

²⁰⁸³ mülevves: iğrenç

²⁰⁸⁴ tali: talih, şans

²⁰⁸⁵ kıyas etmek: saymak, denk tutmak

²⁰⁸⁶ post restant: postaneden teslim alınmak üzere gönderilen

Günler geçer, haftalar olur, sonra haftalar geçerek aylar olur hiç, hiç, hiçbir haber alamayınca boynu bükük, kalbi kırık, zavallıcık meftur,²⁰⁸⁷ perişan, kahrolurdu.

Acaba onu bir defa daha görebilecek miydi? Yoksa bu melun herifler bir kere pençelerine geçirdikleri bu Türk'ü bu dolap içinde öldürünceye kadar bekletecekler miydi?..

*

Onu en çok İclâl'i bir daha görememek ihtimali harap ediyordu.²⁰⁸⁸ Ne zaman bunu düşünse yüreği dağlanmış gibi içi sızlıyordu.

Zavallı İclâlcik ve asıl zavallı, zavallı Nihat.

Bu habis herifler onu hiçbir kayıt tutmaksızın rastgele tıkmışlar, bir kör oyunu gibi bu deliğe atmışlardı. Acaba akıllarına gelip bir kerecik "Bu adamın kabahati nedir? Bir defa da kendini dinleyelim!" diyecekler miydi?

*

O zaman dinlenmekten de korkarak, çünkü belki bu istintak esnasında dün sabahki İngilizler vakasının meydana çıkacağını düşünerek ne yapacağını bilemiyor ve düştüğü bu çıkmaz sokağın içinde kafasını gözünü yara yara çırpınıyor, çırpınıyordu.

Sonra Ekrem Behiç'i düşündüğü oluyordu.

O da kendisini İngilizlerin takibinden kurtulup tehlikesizce selamete varmış²⁰⁸⁹ zannedecekti. O da tıpkı İclâl gibi kendinden mektup bekleyecekti.

Fakat günler, haftalar geçip de mektup filan bir şey almayınca, tecrübeli bir erkek olmak sıfatıyla ihtimal işi anlayacaktı.

Belki daha evvel, adamları var da köyle temas ediliyorsa²⁰⁹⁰ Hacı Molla'nın evinde olmayıp polisler tarafından götürüldüğünü

²⁰⁸⁷ meftur: kederli, üzgün

²⁰⁸⁸ harap etmek: perişan etmek

²⁰⁸⁹ selamete varmak: tehlikeden uzak olmak, kurtulmak

²⁰⁹⁰ temas etmek: bağlantı kurmak, haberleşmek

ve hapse atıldığını öğrenecek kendisinin de bu münasebetle²⁰⁹¹ bir kazaya uğradığını anlayacaktı.

İhtimal tevkifhane²⁰⁹²yi aratacak, ihtimal buralara, İngiliz hapishanelerine kadar adam gönderecekti.

Fakat kendisini buralarda ararsa bulmak ihtimali var mıydı ve ne isim verip arayacaktı. Hasılı Nihat diri diri mezara girmiş ve bu delikte ömrünü çürütmeye mahkûm kalmıştı.

*

Onu açlıktan ziyade susuzluk muztarip ediyordu.

Hapse girdiğinden tahminen yirmi dört saat kadar sonra bir herif bir maşrapa²⁰⁹³ su getirmişti. O saate kadar susuzluktan yanarak uyuyamamıştı. Harap ve berbattı. Harareten ölüm derecesinde bulunuyordu. İşte bu su o esnada geldi.

Maşrapayı kaptı. Suyun tadına bakmadan hayat içiyormuş gibi bir hamlede hepsini bitirdi, boşalttı.

Günde iki öğün o yenmez, yutulmaz yemekle bir maşrapa su getiriyorlardı.

Nihat ilk günlerde yemeklere dokunmayarak yalnız suyu içiyordu, sonra bir zaman oldu ki yemek zamanı geldiği hâlde su getirmediler.

Artık ne yapacağını bilemeyerek açlıktan ve harareten deli olacağından korkmaya başladı. Boğazı, midesi gayrikabil-i tahammül bir sızı ile yanıyordu.

O zaman getirilen yemeği bir daha tecrübe etti.²⁰⁹⁴ Ve istikrahla çiğnediği şeyle midesinin sızısını giderdiği için hiç olmazsa veca-dan²⁰⁹⁵ kurtulmak için bunları yemekten başka bir çare olmadığını anladı. Fakat yedikçe susuzluğunun daha çok arttığını görüyor ve daha çok muztarip oluyordu.

²⁰⁹¹ münasebet: sebep

²⁰⁹² tevkifhane: tutuk evi

²⁰⁹³ maşrapa: kap

²⁰⁹⁴ tecrübe etmek: denemek

²⁰⁹⁵ veca: ağrı

Sonra bir gün nasılsa gene su gelmeye başladı.

Kollarını hasretle uzatarak “Aman ver!” diye inledi. Maşrapayı kapması ile boşaltması bir oldu.

Sakalı iyice uzamış, zayıflıktan çene kemikleri çıkmış kımıldanamamaktan dizleri uyuşmuş, vücudu pelte²⁰⁹⁶ olmuştu.

Kendi kendine bunlar beni burada zorla öldürecekler, diye inledi.

*

Etraftan yükselen taaffün²⁰⁹⁷ gayrikabil-i tahammül bir derecede idi. Bu taaffün açlık ve susuzlukla birleşince onu harap ve helak ediyordu.

Bazen varlığının en derin noktalarından kabaran isyanlarla yumruklarını duvarlara vuruyor ve haykırarak lânetler yağıdırıyor-du.

— Rabbim, ben ne olacağım? İnsaf, merhamet yok mu?

Sonra, dünyada bir insaf ve merhamet varmış masumiyetine tuğyan ederek “Ah budala kafa!” diye köpürdü.

Burası dünyaya ait bir yer değil; cehennemden bir parça imiş gibi artık hiçbir şeye kıymet²⁰⁹⁸ vermiyor, hiçbir şeyde kıymet bulmuyordu ve artık İclâl’i düşündükçe de evvelki gibi hüznü duymuyor, kendi kendine: “Acaba midem gibi kalbim de bozuldu, harap mı oldu?” diye kendini yiyordu.

Ah İclâl, İclâl! Dünyada hayatın bütün kıymetini teşkil eden, yaşamanın bütün lezzetini veren, her hareketin saiki, her neşenin muvellidi²⁰⁹⁹ ve her ihtirasın membaı olan bu muazzez, bu nur mahluk!

Hayatta her şeyden keff-i yed ettiği²¹⁰⁰ gibi artık ondan da mı ayrılıyor, istemeksizin ondan da mı sökülüyordu.

²⁰⁹⁶ pelte: mecalsiz, dermansız

²⁰⁹⁷ taaffün: kötü koku

²⁰⁹⁸ kıymet: değer

²⁰⁹⁹ müvellid: oluşturan, meydana getiren

²¹⁰⁰ keff-i yed etmek: vazgeçmek

Yoksa artık bir daha onu görmek mukadder değil miydi? Düşündükçe matem çanları ruhunu çınlatıyordu.

Artık zaman hakkındaki fikri mahvolmuş, silinmişti. Buraya geleli ne kadar vakit geçtiğini kabil değil söyleyemezdi. Gün ziyası asla görmeyen bodrumda evvela getirdikleri yemekle sudan günleri tahminen saymış, sonra yeleğinin ve ceketinin düğmeleriyle geçen günleri tespate çalışmıştı. Düğmeler bir kere devrettikten ve yavaş yavaş ikinci, üçüncü devreyi geçirdikten sonra bu hesap da karışmış, Nihat artık saymaktan vazgeçmişti.

Ayakta durmaktan rahatsız olduğu, yorulduğu için istirahat etmek²¹⁰¹ üzere dar delikte yere çöküyor ve diz üzerinde oturuyordu. Bu da feci bir vaziyet olduğu hâlde hiç olmazsa dört taraftan istinat²¹⁰² bularak sallanmadan durmak mümkün oluyordu.

Fakat git gide ayakları gayrikabil-i tahammül derecede uyuşmaya başladı. O zaman Nihat bu bacaklarla kötürüm olacağından korkarak feryat etmek ihtiyaçlarıyla boğuştu.

*

Gece gündüz inliyor, insanlığa ve insanların güya mukaddes bildikleri necabetlere en galiz²¹⁰³ küfürlerle hücum ediyordu. Yüksek sesle avazı çıktığı kadar haykırarak bir nutuk veriyormuş²¹⁰⁴ gibi saatlerce söylenir, dururdu. Adalet, merhamet, lütf, ²¹⁰⁵şefkate²¹⁰⁶ küfredirdi ve bu bitmez tükenmez telinler²¹⁰⁷ arasında eliyle hücrenin duvarlarına yumruklar vurarak “Ah melunlar, melunlar!” diye lanetler savururdu.

Sonra bir zaman oldu ki arkasındaki ceket, pardösüsü kifayet edemeyerek²¹⁰⁸ üşümeye başladı. Kendi kendine “Galiba kış geldi.” diye söylendi.

²¹⁰¹ istirahat etmek: dinlenmek

²¹⁰² istinat: dayanmak, yaslanmak

²¹⁰³ galiz: çirkin

²¹⁰⁴ nutuk vermek: konuşma yapmak

²¹⁰⁵ lütuf: iyilik

²¹⁰⁶ şefkat: koruma ve acıma duygusu

²¹⁰⁷ telin: lanetleme

²¹⁰⁸ kifayet etmek: yeterli gelmek

Yukarıda, insanların tabakasında yaşanan, nefes alınan, insan için burnunu, kulağını, ağzını, gözünü kullanmak lazım gelen yerlerde demek havalar soğumuştur.

Kış mı gelmişti? O, buraya konulduğu vakit mayıs nihayeti²¹⁰⁹ idi. O hâlde en aşağı altı, yedi ay mı geçmişti?

Ah sefalet... Bu insanların birbirlerine yaptıkları zulümler ne idi ya Rabbim?

Mesela kendisinin ne kabahati vardı ki diri diri böyle mezara gömülmüş ve aylarca gün gösterilmeyerek, nefes aldırılmayarak, aç, sefil,²¹¹⁰ susuz gebertiliyor ve tahrip olunuyordu.²¹¹¹ Ne idi, evet, ne yapmıştı da bu kadar zulme layık olmuştu.

Ve sonra bu melun düşmanlar ne hakla onu sellemehüsselim²¹¹² yaka paça edip kendi bodrumlarına tıkıyorlar ve orada ölümler içinde eziyorlardı. Gene mi veyl mağlûplara idi? Sonra bir de adalet lakırtısı vardı değil mi?

O zaman insan mevzuatına²¹¹³ kükrüyor, en kanlı kinlerle köpürüyor, haykırarak, feryat ederek mazlumiyetini²¹¹⁴ ilan etmek istiyor fakat bunun mümkün olmadığını görerek kolları kırılmış, omuzu çökmüş, başını duvara dayayıp tekrar sönüyordu.

VI İSTİNTAK²¹¹⁵

Artık dünyadaki insanları düşünmüyor, düşünemiyordu. Bütün hatıraları sönmüş, silinmişti. Açlık, susuzluk, pis kokular ve soğuk onu o kadar harap etmişti ki ruhunda tecelli kabiliyeti kalmamıştı. Hatıra kudreti²¹¹⁶ yoktu. Düşünmek tahammülü mefkuttu.²¹¹⁷

²¹⁰⁹ nihayet: son

²¹¹⁰ sefil: yoksul, perişan

²¹¹¹ tahrip olmak: yıkılıp perişan olmak

²¹¹² sellemehü's-selim: ulu orta, çekinmeden

²¹¹³ mevzuat: yasalar

²¹¹⁴ mazlumiyet: haksızlığa uğramışlık

²¹¹⁵ istintak: sorgu

²¹¹⁶ hatıra kudreti: geçmiş hatırlama gücü

²¹¹⁷ mefkut: mevcut olmayan, yok

Böylece artık düşünmek ve tahattur²¹¹⁸ hassasını²¹¹⁹ kaybetmiş, uyuşmuş, kir, sakal, bit, koku içinde bir leş²¹²⁰ gibi tefessüh ediyordu.²¹²¹

Cehennem hayatı gibi nihayetsiz ve uçsuz bir işkence ebediyetinden sonra nihayet bir gün yemeği biraz evvel getirdiklerinden ve başka zaman yemekten bu kadar az geçtiği hâlde adam geldiğini bilmediğinden, merdivenden aşağı bir ayak sesi işiterek “Acaba ne?” diye düşündü ve bin meşakkatle ayağa kalktı.

Gelen gardiyan onun kapısını açıp Türkçe olarak:

— Haydi kalk gidiyorsun.

— Ben mi, nereye? diye can havliyle atıldı ve hıçkırarak:

— Çıkıyor muyum?

Herif bu kadarcık sevinci çok görmüş gibi:

— Hah, buldun, dedi. İstintaka gidiyorsun, istintaka... Eğer kabahatin yoksa belki çıkarsın.

Bu istintaka gitmek Nihat için en büyük saadet ve en feci işkence oldu.

Hiç olmazsa ziya ve güneş görüyordu. Hiç olmazsa pis kokulardan uzak, temiz nefes aldı. Sakalı bir karış uzamış, saçları dar-madağınık, ensesine ve alnına dağılmış, gömleği ve çamaşırı kirden simsiyah ve mülevves, üstü başı toz, bit içinde kalmıştı.

Fakat sağ tabanının altında kıymetli mektubu durduğunu bile-rek kendini dünyanın en mesut adamları sırasında²¹²² addediyordu.

*

Aynı zamanda en korkunç işkencelerle kıyılıyordu.²¹²³ Şimdi istintakta Kara Bakkal herifinin ittihamatı²¹²⁴ ağır gelirse yahut

²¹¹⁸ tahattur: hatırlama

²¹¹⁹ hassa: özellik

²¹²⁰ leş: hayvan ölüsü

²¹²¹ tefessüh etmek: çürümek

²¹²² sıra: sınıf, derece

²¹²³ kıyılmak: canına kastedilmek, zulmedilmek

²¹²⁴ ittihamat: suçlamalar

öteki İngilizler meselesi keşfolunmuşsa,²¹²⁵ bu açık havayı, bu temiz rüzgârları, bu ara sıra bulut arkasında kaldığı hâlde görüldüğü dakikalarda ve saniyelerde insana hayat ve inşirah veren güneşi tattıktan, içtikten, kokladıktan sonra gene o karanlık mezara, gene müteaffin²¹²⁶ çukura, gene açlık ve susuzluk girdabına²¹²⁷ tıklamak tahammül edemeyeceği bir azaptı.²¹²⁸

Yolda giderken bindirdikleri kamyonun penceresinden başını çıkarıp sokağın iki tarafında serbest, ferih ve fahur,²¹²⁹ nefesler alarak, kokular koklayarak, manzaralar görerek yürüyen, yürüyebilen insanlara haykırmak onlardan istimdat etmek ihtiyacıyla çırpınıyordu.

Onu Taksim'e doğru götürüyorlardı. Taksim'e gelince, son gün İclâl'le buluştuğu noktayı gözleri bulutlanarak gördü ve nazarı şöylece Ayaspaşa Caddesi'ne akarak hazin ve uzak bir hayal hâlinde yan yana uzaklaşıp giden bir delikanlı ile bir genç kıızı gözlerinden sıcak yaşlar aktığı hâlde teşyi etti.

Ah, acaba dünya yüzünde bir kere daha İclâlcığı görecekti miydi, görebilecekti miydi?

Bu esnada kamyon kaymış, uçmuş, Harbiye Caddesi'nden geçerek mektebin önünde durmuştu.

Orada onu indirdiler, kapının yokuşundan çıkararak içeri sokmak için kapıya doğru yürüttüler.

Kapıdan girip beş altı adım atmıştı ki sağ taraftan kürklü mantosu, şemsiyesi, ayaklarında şosonu²¹³⁰ ile bir genç kızla karşı karşıya geldiler.

Gözleri içinde yaşadığı çukurdan hayata bakmak kuvvetini o kadar kaybetmişti ki kızın yüzüne baktığı hâlde görmemiş, tanımamış, geçiyordu.

²¹²⁵ keşfolmak: ortaya çıkmak

²¹²⁶ müteaffin: kokuşmuş

²¹²⁷ girdap: içinden çıkılmaz zor durum

²¹²⁸ azap: sıkıntı

²¹²⁹ ferih ve fahur: neşeli ve rahat

²¹³⁰ şoson: bir tür ayakkabı

Arkasından bir inilti işitti:

— Nihat!..

Ve bir aksisada gibi tekrar:

— Nihat! Sen misin? feryadı!

*

Mebhut,²¹³¹ medhuş²¹³² döndü. Hâlâ tanımıyor ve anlamaksızın bakıyordu.

Karşısında duran kadın deli gibi onu tepeden tırnağa kadar süzüyor, parça parça pantolonuna, yırtık pırtık gömleğine bakarak boğuk, feci bir sesle tekrar tekrar inliyordu:

— Sen misin Nihat, söylesene...

Kışlardan serbestçe çıkan bir ecnebi ve İngilizce söylediğinden İngiliz olduğu anlaşılan bu kadının bu kadar teklifsizce hitap edişinden şaşırmış, gardiyan Nihat'a dokunmuyor, konuşmalarına mâni olmuyordu.

Kadın hâlâ soruyor, anlamak istiyordu:

— Sen misin, sen misin, sen misin Nihat ha? Sen misin?..

O zaman, uzak bir rüyadan uyanıyormuş gibi Nihat hatırasının avdet ettiğini gördü ve kemikleri çıkmış, zayıf, renksiz yüzünde birdenbire irileşerek korkunç bir nazarla bakan gözlerle:

— Beatrice... diye haykırdı.

Genç kız perişan, mephut, onu kolundan tutup bir kenara çekerek:

— Bu hâl ne? Sana ne oldu? diye sordu.

Kapıdan zehir gibi bir rüzgâr esiyor, delikanlıyı iliklerine kadar donduruyordu. Titremekten lakırtı söyleyemiyordu. Sanki bütün azası rabıtalılarını koparıp sökülüp döküleceklermiş gibiydi. Bacakları vücudunu çekemediği için hemen düşecek hâlde idi.

²¹³¹ mebhut: şaşkın

²¹³² medhuş: ürkmüş

Genç kızın suali gücüne gitmiş, gözlerinden acı yaşlar boşalmaya başlamıştı.

Yanındaki gardiyan sükût içinde bekliyordu.

Beatrice tekrar sordu:

— Ne oldun Nihat? Bu hâlin ne? Nereye gidiyorsun?..

Delikanlı heyecanından, zafından çenesini oynatamayarak âciz bir teellümle:²¹³³

— Hapiste idim, diye inledi. Şimdi galiba istintaka götürüyorlar.

Beatrice mahmum²¹³⁴ bir tavırla soruyor, anlamak istiyordu.

— Hapiste mi idin? Niçin, ne vakitten beri?

— Bilmem, orada köyde bir gece işte tuttular, hapsettiler.

— Ne zamandan beri?

— Bilmiyorum; çok, çok zaman oldu galiba. Yattığım yer daima karanlık olduğundan günlerimi kaybettim. Ama girdiğim vakit yazdı, hava sıcaktı, şimdi kış, üşüyorum.

Nihat bunları söylerken o kadar feci bir vaziyetle büzülüyor, o kadar ağlanacak bir acılıkla bakıyordu ki Beatrice düzgün, rabitalı²¹³⁵ bildiği, tanıdığı delikanlıyı lakırtısını bilmez, gününü şaşırılmış, bu kadar perişan, böyle zayıf bir hâlde görünce gözlerinden sıcak yaşların hücumunu menedemedi.

— Mutlak İzmir’de söylediğin gibi memleket uğruna karışık işlere girdin ve canına kıydın değil mi?

Nihat işidilmez bir sesle:

— Hayır hayır, dedi; hayır, bu bile değil, kâşki²¹³⁶ öyle olsaydı, böyle bir iş değil, yanlışlıkla bir kaza oldu, bir casus bayıldı, sonra intikam için beni buraya attırdı.

*

²¹³³ teellüm: üzüntü

²¹³⁴ mahmum: sıtmaya yakalanmış gibi ateşli

²¹³⁵ rabitalı: aklı başında

²¹³⁶ kâşki: keşke

— Eh şimdi böyle nereye gidiyorsun?

Beatrice makhur bir çöküklükle bilmediğini gösterir bir nazarla etrafına bakan Nihat'tan bir cevap alamayacağını anlayarak gardiyana sordu. Gardiyan bir miralay ismi söyledi.

Genç kız dönerek:

— Haydi gel bakalım, beraber gidelim, dedi.

Ve cüretle delikanlının yanında yürümeye başladı.

Gardiyan bir kapıdan girerek Nihat'ı bir yazı odasına soktu. Burada demir bir soba kıpkırmızı yanıyor, yan yana birçok masalarda birçok adamlar harıl harıl çalışıyorlardı.

Gardiyan, orada bir masa başında defter tutan bir askerle konuştu. Aradılar, taradılar büyük bir zarf çıkardılar.

Onlar bu işle meşgulken Beatrice Nihat'ın kulağına:

— Şimdi seni istintak edecekler, bu esnada ben yukarıda birini göreceğim, şimdi gelirim, dedi ve uzaklaştı.

Sersem, dermansız, ayakta durabilmek için duvara dayanmaya mecbur olan Nihat şimdi odadaki heriflere bakıyor, bir iç odaya girip çıkan zabıtları muayene ediyor ve kendi kendine bir Türk kışlasında²¹³⁷ ve Harbiye Mektebinde bu murdar yabancıların ne işi olduğunu ve bunların yabancılıklarına rağmen onun üzerinde böyle zulüm ve hakaret için ne hakları bulunduğunu soruyordu.

O zaman uzak ve dumanlı bulutlardan kulağına tekrar keskin ve acı bir ses geliyordu:

— Veyl mağluplara!

Ve mevcudiyetinden derin bir isyan dalgası kabararak intikam için kükrelemek hevesiyle sarsıldı:

İntikam... Fakat ne vakit ve kimden? Düşman bir değil, iki değil, on değil... Zavallı Türk'ün sayısız düşmanı var. Hepsisi de birbiriyle birleşmişler, onun üzerine çullanmışlar ve ah ne kadar elim ki bunların arasında memleketin sahibi ve padişahı ve onun kabinesi, nazırları ve milletin güya münevverleri ve muharrirleri de var.

²¹³⁷ kışla: askerlerin barındığı yer

Birdenbire, hapse gireli altı yedi aydır ahval ne şekil aldı diye içine ateşli bir merak düştü. Ah acaba o vakitten beri Ankara neler yapmıştı?

*

Şimdi Nihat'ı içeri odaya götürmüşler, bir miralayla bir yüzbaşı karşısına çıkarmışlardı. Sarı, kuru kemikli ve uzun boylu bir adam olduğu anlaşılan miralay, yanında pembe, tombul, kısa bir yüzbaşıyla içinde Nihat'a ait evrak olduğu anlaşılan zarfı açtılar, göz gezdirmeye başladılar.

Miralay parmağını bir zile basarak kapıda görünen askere:

— Söyle bir tercüman göndersinler, emrini verdi.

Nihat başını kaldırarak:

— Hacet yok efendim, ben İngilizce söylerim, dedi.

Miralay uzun bir taaccüp sayhasıyla:

— Ya, öyle ise oturunuz, diye karşısında bir sandalye gösterdi.

Duvardaki saatle tam bir saat süren bu istintakta Nihat akla yakın, mantığa mukarin²¹³⁸ tek bir sual bulmadı. Aman ya Rabbi, acaba bu ittihamları Kara Bakkal mı uydurmuştu, yoksa zeki olmaları lazım gelen bu herifler sade birer budala mı idiler.

Nelerle ittiham edilmiyordu ya Rabbi!

Meselâ: -Siz İstanbul'da Bolşevik propagandası yapıyormuşsunuz.

Ve buna karşı mukni²¹³⁹ cevaplar alınca herif hiç bozmadan tekrar:

— Anadolu'ya silah kaçırıyormuşsunuz.

Yahut: -Enver Paşa ile mektuplaşıyormuşsunuz, onun İstanbul'da müttefikin kuvvetlerine suikast için tertibatına alet oluyormuşsunuz.

Ve daha: -İngilizlerin İstanbul'daki kampları hakkında Ankara'ya hitaben yazılmış elimizde bir raporunuz var.

²¹³⁸ mukarin: uygun

²¹³⁹ mukni: inandırıcı

Daha ne değil ki... Saçmalar hep birbirine layık manasızlıkta tevali ediyordu.²¹⁴⁰

Budala herifler böyle boş şeylerle onu ittiham edeceklerine:

— Siz Kadıköy iskelesinde iki İngiliz askerini öldürmüş yahut bayılmış yahut itmiş, düşürmüş yahut döğmüşsünüz deselerdi, daha izana²¹⁴¹ yakın bir şey yapmış olmazlar mıydı?

Yahut: -Siz bir İngiliz casusunu öldürmek istemişsiniz, silahla tehdit etmişsiniz, boğazını sıkımsınız...

Bu da yok, acaba Kara Bakkal kendini o hâlde ne ile ittihamla o deliğe tıktırmış ve bu kadar uzun işkenceye tabi tutturmuştu.

*

Bütün bu saçmaları dinledi, dinledi; sonra bir hamlede içini döktü.

— Ben ne Bolşevik'im, ne silah kaçakçısı, ne de kamp casusu... Ben sade bir Türk'üm, efendim. Yani kendi âleminde²¹⁴² zararsız bir insan... Böyle olduğu hâlde Yunanlı bir casusun iftirasıyla beni aylarca bir dolaba tıkıp aç, susuz bırakmak hiç medeni bir hareket değildir zannedirim.

Miralayın baş ucunda bir takvim asılı idi. Bunda o gün 1921 Kânunusani'sinin²¹⁴³ 17'nci pazartesi günü olduğu gözüne lişiyordu. Demek hapse gireli aşağı yukarı sekiz ay geçmişti.

Bu heriflerin ne hakla onu böyle bir zulme maruz bıraktıklarını köpürerek düşünüyor ve bunun için acı lakırtılar söylemek istiyordu.

— Evet şu takvimden de anlıyorum ki o pis bodruma atılalı tamam bugün sekiz ay olmuş, beni niçin böyle esassız²¹⁴⁴ bir iftira ile bu kadar müddet hapsedtiler?

²¹⁴⁰ tevali etmek: birbiri ardınca gelmek

²¹⁴¹ izan: akıl, zeka

²¹⁴² âlem: dünya

²¹⁴³ kânûn-ı sâni: ocak ayı

²¹⁴⁴ esas: asıl

Miralay cevap vermeyi bir tenezzül adden²¹⁴⁵ bir istihfaf tebesümü ile yüzbaşının yüzüne baktı, o da bu lakırtıları anlamıyormuş gibi omuz kaldırarak deminki sualleri tekrar etti ve delikanlının abus²¹⁴⁶ cevapları üzerine miralay yeniden zile bastı:

— Peki, dedi, siz gidiniz de biz düşünürüz.

Tekrar dolaba gireceğini anlayan Nihat başka çare bulamayarak kendisi için zül addettiği hâlde boynunu büküp yalvarmaya başladı:

— Adi bir Rum casusunun iftirasıyla bir masuma zulmetmek adalet midir? diye tazallüm etti.²¹⁴⁷

Fakat miralayın çağırdığı kapı çavuşu onu kolundan tutmuş, zorla gibi dışarı çıkarıyordu.

Nihat kinle, tehevvrle homurdanarak çavuşu takip etti.

*

Dışarıda yazı odasına çıktıkları vakit Beatriçe'nin kapının önünde beklediğini gördü. Genç kız bir hamlede ona atılarak ve etrafına işittirmemeye çalışarak fısıltı nevinden bir söyleyişle muhtasar müfit olmak²¹⁴⁸ üzere:

— Sözlerime iyi dikkat et, dedi, bu gece birle iki arasında bir adam gelip seni hapisten alacak, sokak kapısına çıkaracaktır. Sokağın ağzında bir otomobil bekleyecektir. Otomobilin kapısı açık bulunacak. Hiçbir şey söyleme, hiç korkma, hemen içine atla. Doğru bana geleceksin. Sen istintak olunurken ben yukarıda dostlarım birtakım İngiliz zabitleriyle bu işleri tertip ve temin ettim.

Ne söylüyordu, eğleniyor muydu?

Bu odada, bu vaziyette latifenin imkânı olmadığını anlayarak Nihat birdenbire sevincinden duvara dayanmaya mecbur olarak bir baygınlık geçirdi ve sesi derin bir minnetle titrediği hâlde:

— Siz... Siz... Siz bunu yapıyorsunuz?

Beatriçe: -Eh ben gideyim, dedi. Akşama görüşürüz inşallah.

²¹⁴⁵ adden: sayarak

²¹⁴⁶ abus: garip

²¹⁴⁷ tazallüm etmek: birinin zulmünden şikâyet etme

²¹⁴⁸ muhtasar müfit olmak: kısaca, ayrıntılı olmadan anlatmak

Genç kız delikanlının elini sıkarken Nihat ona gözlerinde iki katra yaşla sıcak sıcak teşekkür ediyordu.

Şimdi artık neyin ehemmiyeti vardı? Bütün dünyayı bir hediye hâlinde ona takdim ediyorlardı ve bu dünya o kadar saltanatlarla, o kadar ihtişamlarla²¹⁴⁹ müzeyyendi ki her nazarı nurlandırıyor, her kalbi servetlere müstağrak²¹⁵⁰ bırakıyordu.

Ah dünya ve hayat... Bunlar o kadar güzel şeylerdi ki Nihat gidip o delikte çürümektense burada, açık sema altında temiz havayı içe içe şu tramvayın tekerlekleri arasında ezilip ölmeyi tercih ederdi.

Eğer sahihten karşısına Beatrice çıkıp bu gece kurtulacağını, kaçırılacağını müjdelememiş olsaydı yeniden gidip o murdar deliğe sokulmamak için yolda bin bela arayacak, bin cinayet işleyecek ve kendisini hapse gitmeden evvel, mutlak boğazlatacak ve öldürtecekti...

*

Şimdi hapishane kamyonunda oturmuş, demin meyus, ezik ve perişan bir hâlde aksi istikamette katettiği²¹⁵¹ yolda giderken yalnız İstanbul'a değil, bütün cihane²¹⁵² hâkim bir şehriyar²¹⁵³ azamet ve celadeti²¹⁵⁴ hissediyordu.

Götürdüler, onu gene bodrumdaki deliğe tıktılar. Fakat şimdi bu dar ve pis delik değil, âdeta mükellef²¹⁵⁵ ve muattar²¹⁵⁶ bir karyola idi. İçi içine sığmıyor: “Yarın İclâl'i göreceğim!” diye sevincinden çıldırıyor.

Birdenbire Beatrice gözünün önüne geldi. Bu kız o İzmir'de dürüş-âne²¹⁵⁷ reddetmiş ve onun intikamına hak kazanmıştı. Böyle

²¹⁴⁹ ihtişam: gösteriş, görkem

²¹⁵⁰ müstağrak: gark olmuş, gömülmüş

²¹⁵¹ katetmek: geçmek

²¹⁵² cihan: dünya

²¹⁵³ şehriyar: hükümdar

²¹⁵⁴ celadet: yığıtlık

²¹⁵⁵ mükellef: muhteşem

²¹⁵⁶ muattar: güzel kokulu

²¹⁵⁷ dürüş-âne: kaba bir şekilde

olduğu hâlde genç kızın ona karşı hınç²¹⁵⁸ değil böyle lütuf göstermesi kalbinin nasıl büyük ve âlicenap²¹⁵⁹ olduğuna ispat değil miydi? Bu necabete hayran oluyordu. Ona bu minneti²¹⁶⁰ nasıl ödeyeceğini bilemiyordu.

Birdenbire beynini bir yıldırım yaktı: ya sahih çıkmazsa ya tertip bozulur veya bir yanlışlık olur yahut bir mâni çıkar da gene burada kapalı kalırsa...

Saatler kararsız, perişan bu hummalı²¹⁶¹ düşüncelerle geçiyor, geçiyor, geçiyordu.

Akşam yemeğini getirdiler. Yalnız suyu içti, artık alıştığı hâlde yemeğe iltifat etmedi. Eğer Beatrice'nin vadi sahih çıkarsa beş altı saat sonra mükemmel yemek yiyecek değil miydi?..

Son zamanlarda pek zayıf düşmüş olduğundan sık sık ve uzun uzun uyumayı âdet etmişti. Böylece biraz sonra gözleri kapanarak uykuya daldı ve bilhassa uyuduğu zamanlar bulunduğu delikte çömelerek uyumayı âdet etmiş olduğundan tabii vücudu dört duvara dayanıyor ve bu tazyik sayesinde biraz rahat edebiliyordu.

*

Birdenbire uykusunun içinde bir sadme²¹⁶² ile yere yuvarlandı. Korku ile gözünü açarak bakındığı vakit uyku esnasında kapı açılınca tazyik tesiriyle açılan kapının boşluğuna düştüğünü anladı.

Gözünü oğuşturarak toplandı ve gardiyanın yüzüne baktı.

Gardiyan parmağını yavaşça dudaklarına götürüp sus işareti yaparak:

— Arkamdan gel, diye yürüdü.

Nihat deli gibi atıldı. Arkasından koşmaya başladı. Bir kat merdiven çıktılar, bir daha çıktılar. Nihat gündüz geçtikleri yerlerden geçerken ilk günü üstünü aradıkları odanın önünden geçtiklerini

²¹⁵⁸ hınç: öç alma duygusu ile dolu öfke, kin

²¹⁵⁹ âlicenap: yüksek ruhlu, iyilik sever

²¹⁶⁰ minnet: yapılan iyiliğe karşı borçlanma

²¹⁶¹ hummalı: yoğun

²¹⁶² sadme: çarpma

anladı. Her tarafta kapılar kapalı idi. Bu kış gecesinde herkes soğuktan sakınıyordu. Nihat gardiyanın arkasından bir koridora saptı, şimdi kapının önündeki sofada bulunuyorlardı.

Herif sokak kapısını açarak onu omuzundan tuttu, dışarı itti ve arkasından kapıyı kapadı.

Sokakta... Nihat yalnız, sokakta... Sokakta, sokakta... Ve serbestti.

Hafif bir yağmur yağıyordu. Bütün hayatıyla²¹⁶³ derin derin nefes alarak sokağın ağzına baktı ve vadolunan otomobili aradı.

Orası boştu: “Acaba bir yanlışlık mı oldu?” diye korktu.

Ne olursa olsun. Yanlışlık olsun, cehennem olsun, kurtulmuştu ya... Serbest, serbest, serbestti ya... Şimdi doğru Taksim’e, mesela Ekrem Behiç’in evine gidip rahat edebilecekti, yemek yiyebilecek, uyuyabilecekti ya...

*

Ayaklarının altındaki iki kademe merdiveni inerek çamurlu, eğri büğrü taşların üzerinde yürüdü. Burası çapraşık bir sokaktı. Az ilerleyince yol açıldı, ileride lambalar yanan cadde görüldü. Cadde-
nin ağzında, sokak başında bir otomobil duruyordu. Kendi kendine “Acaba bu mu?” dedi.

Tereddütle ilerleyerek otomobile yaklaştığı vakit şoförün kı-mıldadığını görüp, yanlış bir şey yapar da başka bir otomobile binerse ne fena olacağını düşünerek ihtiyat lazım olduğuna karar verdi.

Aradığı otomobilin bu olduğunu neden anlamalı idi? İyice yaklaştığı vakit otomobilin kapısının açık olduğunu görerek bir hamlede uzandı, kapıyı çekti ve sevinçle içeri daldı.

Şoför hiçbir şey söylemeksizin, tek bir sual sormaksızın otoyolu sürmüştü.

Ekserisi kapalı dükkânların önünden geçerek otomobil süratle Taksim’e ve oradan Harbiye’ye doğru yol verdi. Şimdi Harbiye’yi

²¹⁶³ hayat: yaşama arzusu

geçmişler, Nişantaşı Caddesi'ne dalmışlardı. Oradan Maçka Caddesi'ne girdiler.

Nihat bu süratle uçarken İclâl'in apartmanına yaklaştıklarını görüp “Nereye gidiyorum?” diyordu.

İşte, işte, İclâl'in, o nur mahlukun yaşadığı kâşane...²¹⁶⁴

Ve Nihat şimdi diz çökmüş, derin bir vecd²¹⁶⁵ içinde ve gözleri yaşlı olduğu hâlde: “Ah İclâl, İclâl!” diye inleyerek tamam apartmanın önünden geçerlerken ibadetle dudaklarını pencerenin kenarlarına dokundurmuş ve bu buseyi İclâl'in kapısına vazetmek²¹⁶⁶ arzusunda bulunmuştu.

O zavalcılık şu esnada kim bilir ne kadar meyus ve ne kadar makhurdu. Sekiz ayda hiçbir haber alamadığı Nihatcığını nasıl yana yana kalbine gömmüş ve kim bilir her gece ne matemlerle²¹⁶⁷ hıçkırmakta bulunmuştu.

Otomobil bu esnada caddenin ilk partisini²¹⁶⁸ geçerek Beşiktaş'a inen yokuşun ağzında bir evin önünde durmuş ve o anda evin kapısı açılarak önündeki sahanlığa bir kadın çıkmıştı.

Şoför sıçradı ve atılarak kapıyı açtı. Nihat temiz mermerli dört ayak bir merdiven çıktı, orada sahanlıkta bekleyen Beatrice'nin uzanan ellerine ellerini teslim ederek evin holüne girdiler.

VI GENE BEATRİÇE

Burası, dışarıda şiddetle hükümran olan yırtıcı kânunusani gecesi soğuşundan sonra latif bir ılıklıkla sermest bir holdü. Ötede beride yüksek palmyeler, zarif yeşillikler kollarını tavana uzatmışlar, renk renk ve şekil şekil lambalar masaları ve tavanı tezyin ediyor,

²¹⁶⁴ kâşane: köşk

²¹⁶⁵ vecd: hayranlık

²¹⁶⁶ vazetmek: koymak

²¹⁶⁷ matem: sevilen birini kaybetmenin verdiği acı

²¹⁶⁸ parti: bölüm

tavanda ve duvarda kartonpier süslerinin arasında bu palmyelerin gölgeleri hayal-âmîz²¹⁶⁹ resimler yapıyordu.

Nihat kendini holde bulunca bu ılık hava, bu nefis eşya ve bu mutena²¹⁷⁰ kâşanenin, terkettiği deliğe nazaran, fevkaladelîğini takdirden²¹⁷¹ âcizdi.

Kendini hemen bir ibadet vazıyla²¹⁷² Beatrice'nin huzurunda diz üstü yerlere atarak ve genç kızın eteklerini kaparak hürmetle öpmeyi bir vazife bildi ve dudaklarının arasından mırıltı hâlinde:

— Senks... senks... senks tü yu for ever²¹⁷³ kelimelerini mırıldandı.

Beatrice eğilip onu lütfkârane kaldırarak:

— Bu münasebetsizlikleri²¹⁷⁴ bırakınız, dedi. Şimdi evvela zannedirim bir yıkanmak ve tuvalet yapmak istersiniz? Size üstünüze giydirecek istediğiniz gibi elbise yok ama artık kusura bakmazsınız. Bugün ben göz kararıyla sizin için seçtim, aldım...

Ve onu elinden tutup holden aynı ılıklıyı muhafaza etmek üzere birinci kata çıkan geniş merdivenden sevk etti. Bir koridordan altı yedi adım yürüdüler, bir kapıyı açtı, uzanıp içeride elektrik düğmesini çevirerek lambasını yaktı. O zaman Nihat buranın mükellef ve mücehhez²¹⁷⁵ bir banyo olduğunu gördü.

Bir kenarda bir masa üstünde çamaşır, fanila, gömlek, çorap gibi şeyler bulunuyor, öbür tarafta devşirilmiş²¹⁷⁶ bir kostüm duruyordu.

Genç kız, musluğun önünde aynalı bir masayı göstererek:

²¹⁶⁹ hayâl-âmîz: hayal kurmaya sürükleyen

²¹⁷⁰ mutena: özenilmiş, özenli

²¹⁷¹ takdir: değerini bilme

²¹⁷² vaz: duruş

²¹⁷³ senks... senks... senks tü yu for ever: İngilizce “Teşekkür, teşekkür, ebediyen teşekkür size...” (Yazarın notu)

²¹⁷⁴ münasebetsizlik: yersiz, uygunsuzluk

²¹⁷⁵ mücehhez: donatılmış

²¹⁷⁶ devşirmek: katlanmak

— İşte burada tıraş ve tırnak levazımı²¹⁷⁷ hepsi vardır. Yıkmanız, temizleniniz, tıraş olunuz, ben aşağıda bekliyorum, sonra yemek yeriz, dedi ve çıktı, gitti.

*

Nihat rüya olmasın diye korktuğu bu hâller arasında banyoya yaklaşarak musluğu açtı ve sıcak soğuk suyu ayar ederek akıtmaya başladı.

Banyo dolarken arkasındaki pis şeyleri çıkarıp yere atarak soyunuyordu.

Birdenbire, heyecanla soyunmayı bırakarak kunduralarını çıkardı ve sağ ayağındaki iskaripini kaldırıp gizli olan kâğıt ve parayı görmek için içini açtı.

Ekrem Behiç'in kâğıtlarıyla beş yüz liralık banknot işte orada idiler, kirlenmemiş, buruşmamış, bu kâğıtla bu banknot sekiz aylık cehennem hayatında nasıl salim²¹⁷⁸ kalabilmişti?

Banyoya girdiği vakit sıcak suyun nüvazişli²¹⁷⁹ teması içinde ta yüreğinden yükselen bir inşirah nefesiyle “Oh!..” çekti ve bu oh bütün çektiği azapların, işkencelerin telafisiydi.²¹⁸⁰

Sabun, sünger, kolonya, her şey hazırды. Temiz yıkandı ve çıktı. Şimdi aynanın önünde tıraş oluyordu. Tıraştan sonra tırnaklarını kesti. Haddinden fazla uzamış saçlarını tarayarak ensesine yatırdı.

Kostümü giyerek, kunduranın içindeki para ile kâğıtları cebine yerleştirdi ve ayaklarına da konulmuş iskaripinleri geçirerek aşağı indi.

*

Holün üzerine açılan kapıların birinden masasının üstünde kahvaltı hazırlanmış yemek odası görünüyordu.

²¹⁷⁷ levazım: araç gereç

²¹⁷⁸ salim: sağlam

²¹⁷⁹ nüvaziş: okşayan

²¹⁸⁰ telafi: zararını karşılama

Beatrice bir koltuğa uzanmış, onu bekliyordu. Genç kız pürşitap²¹⁸¹ sıçrayarak pek zayıf fakat gene cazip olan²¹⁸² delikanlının yüzüne hayran hayran baktı:

— Ah ne kadar zayıflamışsınız, dedi. Ne çok ızdırıp çektiğiniz nasıl görünüyor.

Ve onu yemek odasına götürerek bir sandalyeye oturttu. Kendisi karşısına geçti. Masanın üzerinde soğuk piliç, havyar, tereyağ, reçel, muhtelif bisküviler ve muhtelif peynirler, balık yumurtası, dil²¹⁸³ vs. gibi çerezlerin hepsi dizilmiş ve çay semaveri fıkır fıkır kaynıyordu.

Beatrice fincanlara çay koyarken diyordu ki:

— Şimdi size elimle bir çay ikram edeyim de karnınızı doyurunuz. Elbet oturduğunuz otelin yemeklerinden çokluk memnun değildiniz değil mi?

Nihat lâtife-amiz:²¹⁸⁴

— Yok, otelimin küvizi²¹⁸⁵ şikâyet edilecek gibi değildi. Hele bazen olduğu gibi su da getirmezlerse pis kokulu kösele şayan-ı iltifat²¹⁸⁶ addolunmak²¹⁸⁷ lazım geliyordu.

Beatrice hazin bir nazarla delikanlıya bakıp:

— Sahih mi söylüyorsunuz? dedi, suyu da mı vermezlerdi?

— Bazen bir hafta geçer, bir yudum su içmediğim olurdu.

Ve bu pis hatıraları defetmek ister gibi eliyle bir işaret yaparak:

— Artık unutalım, dedi.

*

— Eh, şimdi anlatın bakalım, dedi Beatrice, sizi buraya nasıl oldu da soktular?

²¹⁸¹ pürşitap: çok acele

²¹⁸² cazip: çekici

²¹⁸³ dil: yenecek hâle getirilmiş sığır veya dana dili

²¹⁸⁴ lâtife-âmiz: şakayla karışık

²¹⁸⁵ küviz: İngilizce “cuisse” yemek.

²¹⁸⁶ şayan-ı iltifat: iltifata değer

²¹⁸⁷ addolunmak: sayılmak

Nihat İzmir'den İstanbul'a geldiği vakit burada gördüğü hâlleri kısaca anlatarak nihayet Ankara'ya gitmek hevesine nasıl düştüğünü ve Kadıköy iskelesinde nasıl iki İngilizli yere serdiğini ve o zaman nasıl korkarak muntazam yolu bırakıp karadan gizli kaçmaya mecbur olduğunu anlattı.

Ve sonra köyde başına gelen arızayı, Kara Bakkal'ın aleyhinde kim bilir ne jurnallar uydurduğunu, Glavani Sokağı'na nasıl tıkıldığını ve orada çektiği çileleri birer birer nakletti.

Beatrice bilhassa hapishane hayatını, oradaki mahrumiyeti dinlerken çırpınıyor, döğünüyor:

— Aman ya Rabbi! diye feryat ediyordu. Aman ya Rabbi, bunu İngilizler mi yapıyor?

Nihat masanın üstünde duran bir billür sürahiyi önüne çekmiş, eliyle okşayarak hayran hayran suya bakıyordu.

— O mülevves²¹⁸⁸ maşrapanın içinde, rengini bile görmediğim murdar mayi²¹⁸⁹ nasıl içim sızlaya sızlaya isterdim, bilemezsiniz. Zaten ben şunu anladım ki dünyanın her tarafında yaşayan ve insan denilen mahluk hep bir ve hep aynıdır. Bunların bazıları medeni memleketlerde muntazam hayat içinde yaşıyorlar ve muameleleri daha nazikâne ve daha cemile-kârâne bulunuyor. Fakat bir sıkıya gelince, bahusus işe şahsi menfaat girince ne nezaket kalıyor, ne de cemilekârlık...²¹⁹⁰ Hatta ne de insaniyet ve medeniyet...²¹⁹¹ En medeni İngiliz ve Fransız en yırtıcı bir vahşi oluyor ama hepsi mi, hepsi böyle... İnsanlık bu...

Beatrice Nihat'ın önüne eliyle sürdüğü tereyağlı, reçelli ekmeği koyarak:

— Demek evvela beğenmediğiniz yemekleri sonra yemeye başladınız. Şu insan tuhaf mahluktur, dedi.

Nihat sofraya oturduğu vakit gözünün önünde serilmiş yemekleri kâfi bulmayacak bir açlık hissediyordu. Fakat bir kere yemeğe

²¹⁸⁸ mülevves: pis

²¹⁸⁹ mayi: sıvı

²¹⁹⁰ cemilekârlık: karşısındakinin gönlünü hoş etmeyi sevmek

²¹⁹¹ medeniyet: uygarlık

başlayınca birdenbire tıkanmaya ve lokmalar boğazından geçemeye başlamıştı.

*

Şimdi Beatrice anlatıyordu:

Nihat İzmir'den gittikten sonra onun için hicranlı²¹⁹² bir hayat başlamıştı. Bilhassa gücüne giden şey onun vaadine rağmen küçük bir kâğıtla tek bir kelime olsun yazmaya tenezzül etmeden çekilip gidişiydi.

— Şimdi doğru söyleyeceğim, diyordu. Hiç olmazsa iki nezaket kelimesi yazmalı değil miydiniz? Doğrusu bu pek gücüne gitmişti. İşte bu hakareti nefsim yediremeyerek²¹⁹³ kendi kendime harap oluyordum.

O esnada babası hastalanmıştı:

— Bir vakitler bu hastalık sürdü, diye devam etti. Fakat ilk günler hastalıkta hiç fena araz²¹⁹⁴ görünmezken birdenbire memulumuzun²¹⁹⁵ hilafına büyük bir vahamet²¹⁹⁶ peyda oldu.²¹⁹⁷ İzmir'in en meşhur doktorları başucundan ayrılmıyorlardı. Fakat çare yok, üç gün bu ağır hâlde çırpındıktan sonra dördüncü sabah erkenden gözlerini kapadı, gitti.

O zaman Beatrice için hayat daha muzlim ve daha ıztırabaver²¹⁹⁸ olmuştu. Şimdi omuzuna bir de matem yüklenmişti. Artık ağlamaktan haraptı. Gece gündüz ağlıyor ve bir taraftan da Nihat'ın hakaretinin acısını unutamıyordu.

— Vâkıâ babamdan büyük bir servet kaldı. Fakat kalpte saadet olmayınca servetin ne hükmü kalıyor ki... Annem pek sakin bir kadın olduğundan bu esnada bana gelen seyahat hevesini kırıyor. O zaman ben İzmir'de oturmaya mecbur olduğum için daha çok sıkı-

²¹⁹² hicranlı: ayrılık acısıyla dolu

²¹⁹³ nefsim yedirememek: kendi için onur kırıcı bulmak

²¹⁹⁴ araz: belirti, bulgu

²¹⁹⁵ memul: umut edilen

²¹⁹⁶ vahamet: tehlike

²¹⁹⁷ peyda olmak: ortaya çıkmak

²¹⁹⁸ ıztırab-âver: acılı, elemli

liyordum. O itiraz ettikçe benim hevesim o dereceye geldi ki hemen yola çıkmak mukavemeti gayrimümkün bir arzu oldu.

Annesi bu arzunun önüne geçmek için haydi bari İstanbul'a kalkalım, gidelim, demişti ve işte İstanbul'a böyle gelmişler, buraya gelince bu evi kiralamışlardı. Yaza kadar burada oturup ilkbaharda Romanya tarikiyle Avrupa'ya gideceklerdi.

— Zaten siz İzmir'de sürdürdüğümüz hayatı bilirsiniz, diyordu. Hele siz gittikten sonra bir, bir buçuk sene hayatımız âdetâ beynelmilel olmuştu. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar evin daimi misafiriydi. İstanbul'a gelince bu ahabları burada da bulduk. İşgal rüesa²¹⁹⁹ burada da evimizde toplanmaya başladılar. Ekserisi²²⁰⁰ babamı tanıyan İngiliz zabitleri ve annemi bilen İtalyan zabitleri ve bunlarla gelip giderek dostumuz olmuş olan Fransız zabitleri her gün gelir, giderler... İşte dün harbiyede en iyi dostlarımızdan biri olan Miralay Milter'i görmeye gitmişim. Ziyaret ettim, çıkıyordum, karşıdan biri geliyor. Fakat o kadar değişmiş, o kadar korkunç surette başka bir şekle girmiş ki tanımak kabil değil... Yalnız beni gözleriniz çekti. Buraya geldikten sonra sizi aradığım olmuştu. Fakat hiçbir inizi tesadüf etmek mümkün olamayacağı için nihayet meysus kaldım. Zaten bulsam bile ne olacaktı?

Bu son kelimeleri genç kız sesi hafifçe titreyerek bitirmişti.

*

Lakin bu zafından birdenbire nadim olarak²²⁰¹ tavrını, hâlini değiştirdi ve tekrar hikâyesine devam etti.

— Lakin aman ya Rabbi, ne hâlde idiniz, ne feci bakışınız vardı, ne elim bir tavırla titriyordunuz. O esnada sizin karşınızda duyduğum teessürü bütün ömrümde duymadığım gibi ölünceye kadar bir daha da duymayacağıma eminim. Üstünüz başınız yırtık pırtık, pis bir hâlde idi. Lakırtı söyleyemiyordunuz, günlerinizi bilmiyordunuz. Sizi gören gayet korkunç bir işkence hayatından çıktığınızı hemen anlardı. Hâlinize bakıp dayanmak, ağlamamak kabil değildi.

²¹⁹⁹ rüesa: yöneticiler, komutanlar

²²⁰⁰ ekseri: genel

²²⁰¹ nadim olmak: pişman olmak

İşte, içeride istintaka girdiğiniz vakit bir deli gibi sizi kurtarmak arzusu peyda_oldu. Birdenbire aklıma bir şeytanet²²⁰² geldi. Sizi orada bırakarak yukarı çıktım, Miralay Milter'in yanına girdim. İzmir'de tanıdığım bir Türk'ün İngiliz hapishanesine atıldığını ve şimdi aşağıda istintak edildiğini söyledim ve hâlinizi o kadar feci anlattım ve hapishane hayatını o kadar müthiş bir ittihâmla tasvir ettim²²⁰³ ki Miralay, şikâyetlerimden hafifçe kızarak “Kim bilir ne kabahati var?” demeye mecbur oldu. O zaman sizi öyle müdafaa ettim, hiçbir fenalık yapamayacağınızı o kadar hararetle söyledim ve kendisinin yavaş yavaş yumuşadığını görerek o kadar ısrar ettim ki... Hemen çavuşunu gönderdi ve hakkınızda malumat istedi. Çavuşu beklerken “Dur bakalım, eğer büyük kabahati yoksa belki kurtarırız.” dedi. Ben artık sevincimden çıldırıyordum. Nihayet raporları okudu ve büyük kabahatiniz olmadığını anlamış olmalı ki işte bunun neticesi şimdi kurtuldunuz.

*

Buraya gelince elini masaya vurarak:

— Ey şimdi ne yapmak istiyorsunuz? dedi. Hâlâ bu memlekette kalmak arzusunda mısınız? Eğer dün birbirimize rast gelmeseydik ve siz gene o menhus yere dönseydiniz, şüphesiz o bedbaht hayat içinde çok geçmeden dayanamaz, ölürdünüz. Siz öldükten sonra bütün dünyanın ve Türkiye'nin ne ehemmiyeti kalır?

Nihat bir şey söylemek ister gibi davrandı fakat genç kız eliyle onu iskât ederek:

— Daha iyisi, dedi; daha iyisi, şimdi yemeğinizi yediniz, istirahat ediniz. Yarın sabah bütün bu şeyleri konuşur, anlarız. Bakınız saat dörde geliyor. Yorgunsunuz, zayıfsınız, uykuya ihtiyacınız var.

Ve genç kız sofradan kalkarak hizmetçiye birtakım emirler verdi, bu emirleri pek hürmetkârane²²⁰⁴ dinleyen hizmetçi kız Nihat'a baktı. Nihat yatak odasına götürüleceğini anlayarak Beatrice'yi se-

²²⁰² şeytanet: kurnazlık

²²⁰³ tasvir etmek: ayrıntılı anlatmak

²²⁰⁴ hürmet-kârâne: saygı göstererek

lamladıktan ve rahat uyumasını temenni ettikten sonra hizmetçinin arkasından yukarıya çıktı.

Orada yatacağı odaya gittiler ve “kaliniktases”²²⁰⁵ temennisiyle hizmetçi kız çekildi, çıktı.

Ve bu nefis yatak o kadar hararetle bir davetle koynunu açmıştı ki soyunup içine girdiği vakit, başını yastığa koyar koymaz kurşun gibi bir uyku ile hemen uyudu.

*

Öbür sabah Nihat gözlerini açtığı vakit vücudu derin istirahatle uyuşmuş gibiydi. Saate baktı, on ikiye geliyordu. Bu sekiz saat uyku o kadar rahat, o kadar pürhuzur²²⁰⁶ olmuştu ki bahusus sekiz aydan beri ilk defa olarak ayağını uzatabildiği bu ilk uyku onu iyice doyummuş ve vücudunu iyice dinlendirmişti.

İlk fikri İclâl oldu. Genç kıza bir ayak evvel²²⁰⁷ haber verip onu sevindirmek arzusu ile sıçradı.

Hemen aynanın karşısına geçip yıkandı, pek korkunç bir surette zayıflamış ve çirkinleşmişti. Giyindi, hazırlandı.

Zile basıp, gelen hizmetçiye hazır olduğunu ve aşağıya inebileceğini söyledi.

Beatrice onu yemek odasında bekliyordu.

Latif bir tebessümle:

— Gut morning, havduyudu?²²⁰⁸ dedi.

Ve sandalyesini çekerek onu oturttu, kendisi de karşısına oturdu.

Beatrice kendi eliyle ekmeğe tereyağ, havyar sürüyor, Nihat’ın tabağına koyuyordu.

Nihat büyük bir iştahla yemeğe başladı. Genç kız bir şeyler söylemek istiyor fakat cesaret edemiyor görünüyordu. Yüzü ara sıra

²²⁰⁵ kaliniktases: iyi geceler

²²⁰⁶ pürhuzur: huzur dolu

²²⁰⁷ bir ayak evvel: bir an önce

²²⁰⁸ gut morning, havduyudu?: “Good morning, how do you do?” Günaydın, nasılsınız?

içinden gelen hamlelerle pembe dalgalara müstağrak kalıyor, sonra bunlar yavaş yavaş zail olarak²²⁰⁹ dağılıyordu.

— Fakat nihayet kendini tutamayarak açıldı:

*

— Şimdi görüşelim, dedi; zannetmem ki artık bu şart dâhilinde İstanbul’da kalmakta bir menfaat bulasınız. Bence, bilakis çekilip gitmek sizin için lazımdır, öyle değil mi?

Nihat, ağzı balla kaymağın taze francala²²¹⁰ üzerinde peyda ettiği nefis lezzetle dolu, baş ile tasdik etti.

Genç kız Nihat’ın balla kaymağı sevdiğini anlamış olduğundan yeniden bir dilim daha ikram etti.

— İşte bunun için bu gece sabaha kadar projeler²²¹¹ kurdum. İhtimal siz gene galeyan ve tehevvür göstereceksiniz ama ben samimiyetle hissiyatımı söyleyeceğim. Görüyorsunuz ya memleketin hâli günden güne fenalaşıyor. Sevr²²¹² çemberi dişlerini her gün boğazınıza daha çok geçiriyor. Artık bir Osmanlı hükûmeti vardır diye iddia etmek hamakat²²¹³ olduğunu inkâr edemezsiniz. Bütün Anadolu isyan hâlinde fakat acaba bundan bir fayda çıkacak mı? Bu da malum değil. Yani her gün ümit azalmakta ve yeis çoğalmaktadır. Şayet Yunanlılar tekrar hazırlanıp yeni bir taarruza geçerlerse soluğu Ankara’da alacaklar demektir. Yani demek isterim ki böyle çürük ümitlere kapılıp burada kalmak sizin için büyük bir hatadır. Evvelce İzmir’de ettiğim teklifimi şimdi tekrar edersem ve “Geliniz, beraber Avrupa’ya gidelim ve orada rahat rahat yaşayalım.” dersem beni gene reddeder misiniz?

Genç kız sözlerini ihtimal Nihat’tan gene bir aksi cevap almak korkusu ile yüzü pespempe ve gözleri cesaretsizlikle kapandığı hâlde bitirmişti.

²²⁰⁹ zail olmak: yok olmak

²²¹⁰ francala: ekmek

²²¹¹ proje: gerçekleştirilmesi istenen tasarı, plan

²²¹² Sevr: Sevr Antlaşması

²²¹³ hamakat: ahmaklık, aptallık

Nihat mayıstan beri yani sekiz aydan fazla bir zamandır dünya ile alakasını katetmiş, o zamandan beri cereyan eden ahvalden bihaberdi. Sevr çemberi ne idi? Yunanlıların yeni taarruzu mu? Demek evvelden bir kere daha taarruz etmişlerdi. Bunların hiçbirini bilmiyordu. Fakat Beatriçe'nin sözlerinden onun kalbinde ölmez bir metanetle payidar olan²²¹⁴ istiklal ümidini tarumar etmek²²¹⁵ meyl²²¹⁶ olduğundan genç kıza karşı bütün şükranına rağmen derin bir isyanla sarsılmaktan kendini menedemedi.

Gene bu şükran sebebiyledir ki kendini mümkün mertebe zapt etmek isteyerek yumuşak bir ses ve mazlum bir edayla:

— Biliyorsunuz ki dedi, biliyorsunuz ki ben yedi sekiz aydır dünyadan alakamı katetmiştim. Bu zaman zarfında ne olduğunu ve neler geçtiğini tabii bilmiyorum. Osmanlı hükûmeti için bir diyeceğim yok, o ne olursa olsun, onunla bir alakam yoktur. Fakat Anadolu ne hâlde bulunursa bulunsun, ben eminim ki Türkler ya muzaffer olacaklar, istiklallerini kazanacaklar yahut öleceklerdir. Sevr çemberi dediğiniz şey eğer bilmediğim bir muahede²²¹⁷ ise bugün böyle çemberli muahedeleri kabul edecek artık bir Türk yoktur. Bana gelince, ben de o Türklerdenim ki yaşayacaksam müstakil yaşamaya yemin etmişimdir. Eğer bir iş görerek kazanırsam ne âlâ,²²¹⁸ eğer kazanamazsak, esir olarak yaşamaktan ve Avrupalarda semeresiz,²²¹⁹ şerefsiz ve tembel bir hayat sürmektense ölümü tercih ederim.

*

O, bu sözleri geceki istirahatın ve yediği adam akıllı iki yemeğin verdiği kuvvetle söylerken gözleri gene eski revnakını²²²⁰ buluyor, yüzüne gene İzmir'deki kan yayılıyordu ve genç kız bu esnada

²²¹⁴ payidar olmak: devam etmek, yok olmamak

²²¹⁵ tarumar etmek: dağıtmak

²²¹⁶ meyl: istek

²²¹⁷ muahede: antlaşma

²²¹⁸ ne âlâ: ne iyi

²²¹⁹ semere: yarar, verim

²²²⁰ revnak: parlaklık

masaya dayanmış meftunâne²²²¹ bakarak ondaki bülent azme hayran oluyordu.

Hakikaten bu azim, ne emsalsiz bir hazine idi! Bir tarafta yokluk, hiçlik, sefalet ve azap, azami bir ihtimalle kırık ümitler, dökük muvaffakiyetler... Öte tarafta varlık, servet ve saadet... Nihayetsiz bir refah, azami bir saltanat... Bunlar karşı karşıya duruyor ve bu adam bütün insanların tehalükle şıtap edecekleri servet ve saadeti ihmal ederek ulvi bir emel için kendini uçuruma atıyordu.

Bu şüphesiz budalalıktı, fakat ne kadar güzel, ne kadar yüksek bir şeydi ki genç kız iştihakla, ihtirasla hayran oluyordu. Hayran olmaktan kendini menedemiyordu... Hayran olmakta zevk ve lezzet buluyordu.

Böyle mert, bu kadar yüksek bir erkeğin himayesine nail olmak, kalbini kazanmak hayatına tesir etmek, emellerine iştirak etmek, bütün bu yüksek şahikalarda onunla beraber yaşamak, ne derin, ne emsalsiz bir saadetti.

Karşısında oturup dinlerken delikanlı her an yükseliyor, öyle mümtaz²²²² bir mevcudiyet oluyordu ki genç kız onun yanında, ayaklarının altında kalarak ezilmekten korkuyordu.

O delikanlıyı vatanını istihfaf edip küçük ve âciz görüp serse-ri ve hedefsiz bir hayata davet ediyor; hâlbuki bu adam o zevkli, saltanatlı hayatı ayağının ucu ile itip müşkülâtlâ ezilmiş, harap ve mecruh vatani için, bu vatanın halası, bu vatanın selameti için bin bir tehlikeye, bin bir belaya, bin bir musibete koşuyordu.

Ve o vatan, bu kadar mert, bu kadar fedakâr evladı varken elbette kurtulacak, elbette yükselecek, elbette muammer olacaktı. Yedi sekiz ay evvel düşmanların pençesinde aç ve biilaç,²²²³ sefil ve perişan inlemiş olduğu ve bu esnada memlekette neler cereyan ettiğini bilmediği hâlde bu kadar parlak bir teklife cevap olarak

²²²¹ meftunâne: hayranlıkla

²²²² mümtaz: seçkin

²²²³ aç biilaç: yoksulluk içinde

gene azametle başı kalkmış “Ya halas ya ölüm!” diye haykıran böyle kahramanlar bulundukça bu memleket münkariz olur²²²⁴ muydu?

Ve genç kız bu meraret²²²⁵ içinde müstakbel²²²⁶ Türkiye’yi geniş ve salim bir hudutla mesut ve müreffeh;²²²⁷ terakkiye,²²²⁸ inkişafa şitâban,²²²⁹ mamur ve müzehher²²³⁰ bir heyet²²³¹ hâlinde görerek içinden onun bir ferdi olmak emelinin inlediğini hissediyordu.

Birdenbire dedi ki:

— Güzel söylediniz Nihat Bey, bu bir hayat için necip bir programdır, buna hayranım ve bu hayranlığımdır ki şimdi beni başka bir teklifte bulunmaya sevk ediyor. Peki, burada kalınız, isterseniz gene Anadolu’ya gidiniz. Eğer beni de arkadaşınız olmaya layık görerek kabul ederseniz müsaade ediniz ben de beraber geleyim. Bütün işittiğim ve gördüğüm şeylerden Anadolu’dakiler hakkında ben de öyle yüksek bir fikir peyda oldu²²³² ki onların da tıpkı sizin gibi hayatı istihkar ederek²²³³ yalnız vatan için kalplerinin çırpındığını anlıyor, fakat bu çember içinde mücadelelerinin bir fayda vermeyeceğine zâhip oluyordum.²²³⁴ Fakat şimdi sizi dinlerken ben de bir ilham altında kaldım. Böyle bu kadar azimle çalışırsanız etrafınızı almış bütün düşmanlara galebe çalacağınıza²²³⁵ bana da emniyet geldi. Hatta muvaffak olmasanız bile bu mücadeleler uğruna ölmek de bir saadet değil midir?

2224 münkariz olmak: yok olmak

2225 meraret: acı

2226 müstakbel: gelecek

2227 müreffeh: bolluk içinde:

2228 terakki: ilerleme, gelişme

2229 şitâban: koşan

2230 müzehher: çiçeklerle bezenmiş

2231 heyet: durum

2232 peyda olmak: oluşmak

2233 istihkar etmek: küçümsemek

2234 zâhip olmak: inanmak

2235 galabe çalmak: yenmek

Hakir,²²³⁶ mütevazı²²³⁷ bir boyun büküklüğü ile mazlum bir vaziyet alarak yalvarır gibi:

— Ben de beraber geleyim, beni de bir işte kullanırsınız, beraber memleketinizi kurtarmaya çalışırız. O zaman belki ben de sizin gibi Türk olur ve Türk olmakla iftihar ederim.²²³⁸

Ve son sözleri gözlerinde iki pırlanta yaşla bitirdi.

Onun bu mazlum eda ile bütün servetini, bütün gençliğini ve bütün güzelliğini kendi uğruna sarf ü feda etmesi²²³⁹ ve bunu gözyaşı dökerek ve reddolunmak korkusu ile titreyerek söylemesi Nihat'ı o kadar müteessir etti ki hücum eden yaşlarla yanarak ve söyleyecek tek bir kelime bulamayarak sakit,²²⁴⁰ hazin ve cevapsız kaldı.

Ve o, sükût ederken karşısında genç kız her saniye ağzından çıkacak sözü titreyerek ve can vererek bekliyor, bu söz bir adem-i kabul²²⁴¹ olursa hayatı mahvolacakmış gibi bin bir elemle sızlıyordu.

Nihayet Nihat gözyaşıyla titreyen bir sesle ve boğazında kırılmış hıçkırıklarla:

— Bana karşı gösterdiğiniz bu teveccüh ve muhabbet öyle fedakârlıktır ki bu saadete layık olmak için ne yaptığımı bilemiyorum. Pek derin bir elemle söylüyorum ki sizden sonra İzmir'den geldiğim vakit ben burada nişanlandım.

Bu son cümleyi söylerken genç kızın yüzünde peyda olacak elem takallüsünü²²⁴² görmemek için gözlerini kapamaya ve sözünü gözü kapalı bitirmeye mecbur oldu:

— Bu bir genç kızdır ki onun da emeli, hayatı, fikri benim gibi Türklüğe bağlı ve Türklük için her türlü fedakârlığa ezelden müştaktır. O da tıpkı benim gibi memleketini düşmanlardan kurtulmuş

²²³⁶ hakir: zavallı

²²³⁷ mütevazı: alçak gönüllü

²²³⁸ iftihar etmek: övünmek

²²³⁹ sarf ü feda etmek: harcamak ve vaz geçmek

²²⁴⁰ sakit: sessiz

²²⁴¹ adem-i kabul: kabul etmeme, ret

²²⁴² takallüs: kasılma

ve refah içinde mesut ve muammer görmek için çırpınıyor. Onunla bütün bu noktalarda ittifakla²²⁴³ konuştuk, kararlaştık, öyle nişanlandık... Ve... İşte...

Bu son kelimeye sözlerinden çıkacak bütün neticeleri, bütün hükümleri yükletmiş oluyordu.

Nihat sözlerini bitirip genç kızın nasıl bir ifade aldığını görmek için gözlerini açtığı vakit şimdi onun gözlerinin kapanmış olduğunu gördü. Fakat bu gözler pek acı bir elem hattı ile kapanmış ve pınarlarından sık sık birbirini takip eden yaşlar mazlum bir ifade ile yanaklarında çizilen iz üzerinde akıyor, akıyor ve çenesinden damla damla dökülüyordu.

Bir dakika, uzun uzun, bitmez tükenmez bir dakika derin bir elem hüküm sürdü.²²⁴⁴

Müteakiben²²⁴⁵ Beatrice'nin gözleri açıldı, kırık bir tavırla boynu bükük ve sesi işitilmeyecek kadar hafif:

— Zarar yok, dedi. Ne yapayım? Kaderim böyle imiş. Bu teklifi size İzmir'de yapsaydım ihtimal orada kabul ederdiniz, fakat çekeceğim elemeler varmış!

Ve birdenbire kendini zorla tebessüme cebrederek masadan kalktı.

— Kalkıyoruz değil mi? Bakınız bu holde ne güzel resimler vardır, size onları göstereyim... diye lakırtıyı değiştirip Nihat'ı duvarda ki tabloları seyre celbetti.

VII MERAK VE ELEM

Nihat, Ekrem Behiç'in kapısını çalarken büyük bir heyecan içinde idi. Behiç'in kendisini nasıl kabul edeceğini ve kim bilir nasıl sevineceğini düşünüyor ve kalbi şiddetli bir daraban²²⁴⁶ içinde çırpınıyordu. Hizmetçi kız değişmiş, başka birisi gelmişti. Bunun

²²⁴³ ittifakla: beraberce

²²⁴⁴ hüküm sürmek: varlığı sürüp gitmek

²²⁴⁵ müteakiben: peşinden, sonra

²²⁴⁶ daraban: çarpıntı

için Nihat umduğu şetaretli²²⁴⁷ kabulü göremeyerek ona eliyle sus işareti edip birden içeri Ekrem Behiç'in odasına atıldı.

Odaya girdiği vakit Ekrem Behiç masasında bir yazı ile derin derin meşguldü. Kim geldiğini anlamak için başını bile kaldırmadı. Nihat iki adım attı ve durdu, tir tir titriyordu.

Ekrem Behiç yarım dakika kadar böyle başını kaldırmaksızın meşgul oldu ve Nihat yarım dakika kadar kendini kahlkahadan men için cebrinefis ederek bekledi.

Bir an oldu ki binbaşı yazısını bitirdi başını kaldırınca:

— O ne? diye deli gibi haykırdı...

Ve bir sıçrayışta kendini odanın ortasına atarak Nihat'a kollarını açtı.

İki zabıt yıllarca ayrı kalmış iki kardeş gibi birbirinin kollarının arasına atıldılar.

Nihat ağlıyor, Behiç ise gözleri dolu delikanlıyı muayene ediyor, evirip çeviriyor ve söyleniyordu.

— Zavallı kardeşim, bak seni ne hale koymuşlar, fakat sağ ve salim kurtuldun ya ona şükredelim.

Sonra Nihat'ı bir koltuğa oturttu.

— Lakin ne kadar zayıflamışsın... Kim bilir ne kadar ıztırap çektin, dedi.

Şimdi o da bir sandalye çekip Nihat'ın yanına oturarak:

— Anlat bakalım, ne oldu, nasıl oldu? diye hararetili hararetili dinlemeye başladı.

*

Nihat köyde başına gelen arızayı, sonra tevkifini hapishanede geçirdiği hayatı ve nihayet dün istintak için Harbiye'ye sevk olunduğu vakit orada Beatrice'nin tesadüfünü ve genç kızın samimi dostu bir İngiliz miralayla delaletiyle²²⁴⁸ hapishaneden nasıl kaçırıldığını, elhasıl binbaşının bilmediği bütün vakaları anlattı.

²²⁴⁷ şetaretli: neşeli

²²⁴⁸ delalet: aracılık

Ekrem Behiç hikâyeyi baştan aşağı dikkatli dikkatli dinleyip:

— Eh dua et öyle ise bu kıza, dedi. Eğer rast gelmeseydin bu herifler seni tekrar hapse tıacaklar ve ihtimal orada öldüreceklerdi, öyle mi? Ah şimdi şu anda oralarda senden başka daha kimler vardır? Yalnız orada değil, vatanın dört köşesinde düşman zinciri altında inleyen ne zavallı Türkler var. O Kroker zindanı, o Arapyan Han'ı, sanki hepsi de Türk kanı içmek için yapılmış azap bucakları.

Nihat başını sallayarak tasdik etti. Behiç devamla:

— Ben senin başına bir kaza geldiğini pek çabuk anladım, dedi. O esnada İstanbul'dan bazı mebuslar ve mühim zatlar filan kaçtığı için bizim köydeki Hacı Molla ile her gün bilvasıta²²⁴⁹ temasımız oluyordu. Vasıtalık²²⁵⁰ eden adam senin gittiğinden üç gün sonra buraya geldi. Hacı Molla'nın yeniden ayaklarından başka şimdi kolları ve ağzı da tutulmuş olduğunu haber verdi. Kızı Ayşe'nin anlattığına göre seni jandarmalar götürmüş ve senden sonra seni tevkif ettiren casus, Hacı Molla'nın üzerine fenalık geldiğini görünce kadından artık bir hayır beklenmeyeceğini anlamış, seni yakalattığı için galiba acıyı senden çıkarmaya karar vermiş, çıkmış, gitmiş...

Ekrem Behiç burada iki saniye tevakkuf edip yüzüne mekânetli²²⁵¹ bir ifade vererek devam etti.

— O zaman ben senin hapiste olduğunu anladım. Fakat nerede idin? Üsküdar'da mı, başka bir yerde mi? Çünkü şimdi İstanbul'da birçok hapisler var. Gizliden gizliye arattırmaya başladım. Evvela Üsküdar tevkifhanesini aradık, yoktun, sonra İstanbul tevkifhanesini arattırdım, gene yoktun. Bizim hapishanelerde olmayınca İngilizlerin eline geçtiğini anladım. O zaman Arapyan Han'ını, Glavani Sokağı'nı, Kroker zindanlarını teftiş lazım geldi. Kroker'de hapislerin biraz daha serbest olduğunu biliyordum. Bunun için en evvel oraya adam gönderdim, orada da yoktun. Arapyan'a, Glavani'ye gönderdim, hiçbirisinde yoktun.

*

²²⁴⁹ bilvasıta: dolaylı olarak

²²⁵⁰ vasıtalık: aracılık

²²⁵¹ mekânetli: güçlü

Nihat: –Ne namla aratıyordunuz? diye sordu.

— Yalnız nam değil, tarif de ettiriyordum. Fakat anlaşılan Glavani'deki habis herifler domuzluklarından seni haber vermemişler. Böyle her yerden meyus olunca merak etmeye başladım. Acaba bir suikasta²²⁵² mı uğradı? Yahut... Ha... O günlerde bir hanım gelmiş, seni sormuştu.

Nihat heyecanla: -Mutlak hemşiremdir, dedi. Ekrem Behiç kaşlarında bir hat titreyerek: -Hayır, hemşiren değil, nişanlınmış... dedi.

İclâl! Ah zavallı yavrucuk... Buraya kadar gelmiş, onu aramıştı ha... Kim bilir buna karar vermek için ne uzun tereddütler arasında, ne elim ıztıraplar içinde yanmış tutuşmuştu.

Mutlak Behiç'le aralarındaki samimiyeti bildiği için habersizlik, meçhuliyet²²⁵³ faciası içinde gelip ondan malumat almak istemiş olacaktı.

Ekrem Behiç şimdi hararetlenmiş, daha alaka ile anlatıyordu:

— Sen gideli bir aya yakın olduğu hâlde hâlâ bir haber almadığını ve merak ettiğini söylüyordu.

Kızcağız o kadar harap, o kadar perişandı ki... Şimdi ne cevap vereyim? Kadın bu... En ehemmiyetsiz bir şeyden bin heyecan çıkarır. Hele o günlerde ben de arattırıp arattırıp bir semere²²⁵⁴ alamadığımdan pek dilhun, pek kederliydim. O zaman mümkün olduğu kadar işi hafifleterek köydeki vakayı anlattım. Tevkif olduğunu söyledim. Seni arattığımı ve bir haber alır almaz küçük bir kâğıtla kendisini haberdar edeceğimi bildirdim. Zavallı derin bir ateşle “Hayır, hayır, siz zahmet etmeyiniz, ben gelirim.” dedi. Ben o zaman bu telaşı merakından evde duramayıp deli gibi sokakta dolaştığına hamlettim.

— Zavallı İclâl!...

²²⁵² suikast: gizlice cana kıyma

²²⁵³ meçhuliyet: bilinmezlik

²²⁵⁴ semere: sonuç, netice

— Evet zavallı ki zavallı, azizim... Sonra bir kaç defa daha geldi ve her gelişinde kendinin ne ince, ne rabitalı ve ne makul bir kız olduğunu anladım, takdir ettim.

— Eh benim hakkımda havadis alamayınca ne yapardı?

— Ben hiçbir zaman yeis haberi vermedim ki her defasında ümitli, kaçamaklı cevaplar buluyordum. Hatta son geldiği vakit “İngilizler galiba onu Çanakkale’ye göndermişler.” dedim. Şimdi gece gündüz avdetini temenni ile bekliyor ve sulh olması için dua ediyor.

Nihat gözleri dolmuş, kalbi derin bir hüsrân içinde sızlayarak:

— Aman hemen telefon edeyim de müjde vereyim, dedi.

Ekrem Behiç yüzünde neşeli bir hamle ile:

— Tamam buldun, dedi. Hemen telefona koş. Hayatta olduğunu bildir.

Telefona atılan delikanlının arkasından kolunu tutarak geri çekti ve tekrar koltuğa oturarak:

— Pek acele etme azizim...

Nihat korkarak yüzü mosmor:

— Ne o, niçin, bir şey mi var? Ne oldu? Yoksa... diye kekeledi.

— Hem bir şey, hem pek çok bir şey... Fakat korkulacak bir şey yok, merak etme... Şimdi sen beni dinle. Sen köyden İstanbul’a getirilip hapse konulduğun zaman muteber²²⁵⁵ bir İngiliz casusuna Hacı Molla ile beraber reva gördüğünüz su-i muamele²²⁵⁶ burada vâkıf²²⁵⁷ mahâfilde epeyce tantana ile şüyu bulmuş... Ötede beride anlatılmıştı. Tabii bu mahâfilin en ileri geleni Saim Remzi’nin evi olduğundan senin böyle İstanbul’dan Ankara eşkıyasına firar etmekte olduğunu ve bu esnada karşına çıkan İngiliz muhiplerimizin bir casusuna suikastta²²⁵⁸ bulunduğunu öğrenince... Vay efendim, vay... Herif köpürmüş mü köpürmüş... Nasıl oluyor da sen kendi-

²²⁵⁵ muteber: saygın

²²⁵⁶ su-i muamele: kötü davranış

²²⁵⁷ vâkıf: bilinen

²²⁵⁸ suikast: cana kıymaya kalkışmak

sinin can düşmanı olan Anadolu'ya gidiyormuşsun? Nasıl oluyor da muazzez dostlarının bir memurunu öldürüyormuşsun? Bu kadar lûtufla, ihsanla²²⁵⁹ ve teveccühle dost diye evine kabul ettiği bir adamın bu nankörlüğüne²²⁶⁰ dayanılır mı imiş? Seni yakalatıp hapsedireceğini, sürdürceğini, astıracağını haykırmış durmuş... Tabii bu sözleri İclâl Hanım işitince çok müteessir olmuş ve korkmuş... Şimdi gelsen bile artık apartmana gitmen tehlikeli olacağını söyleyerek dilhun oluyordu ve işte bundan dolayıdır ki sana dair eve kâğıt yazmamamı bana rica etmişti.

*

Nihat elini hiddetle dizine vurarak:

— Bak şu olan işlere yahu... diyordu.

Ve sonra avdetle:

— Ben sanki onun evine menhus yüzü için gidiyormuşum gibi... diye kızdı.

Ekrem Behiç sobaya giderek karıştırdı, kömür attı, döndüğü vakit:

— Eh şimdi ne yapacaksın? dedi.

Nihat şimdi düşünüyordu, Saim Remzi'ye ve evdekilere hiçbir şüphe vermeden İclâl'e hapisten kurtulduğunu anlatmak için Ekrem Behiç'in hizmetçisini tenbihli²²⁶¹ bir kâğıtla göndermeyi münasip görüyordu. Bu fikri binbaşı da tasvip ettiğinden²²⁶² hemen delikanlı oturdu, bir kâğıt yazdı.

“İclâlcığım,

Evete, ben, Nihat senin Nihat'ın... Senden ayrı bulunduğu müddetçe geçirdiği bitmez tükenmez elem ve hicran²²⁶³ saatlerini her an senin mukaddes ismini söyleyerek, muazzez hayalini düşünerek

²²⁵⁹ ihsan: iyilik etme

²²⁶⁰ nankörlük: iyilikbilmezlik

²²⁶¹ tenbihli: bir konuda önceden uyarılmış

²²⁶² tasvip etmek: uygun bulmak

²²⁶³ hicran: ayrılık

kuvvet ve tehammül bulmuş ve nihayet şimdi bu azaptan kurtulduğu için şevk-i saadetle²²⁶⁴ sana koşan, sana atılan Nihat!

Behiç Beyefendi'den dayının hakkımdaki su-i tasavvurlarını²²⁶⁵ haber aldım ve onun için kendim gelmiyorum. Fakat seni Taksim'deki apartmanda bekliyorum. İhtimal şu mektubun gelişi senin apartmandaki mevkiini ve emniyetini²²⁶⁶ tağyir²²⁶⁷ ve ihlâl edecektir²²⁶⁸ ama hiçbir şeye ehemmiyet verme, mektubu alır almaz koş, gel... Eğer bir şüphe hasıl olursa münasip bir yalan söyleyip kurtulmaya çalışmak tabii hayırlıdır. Kâğıdı getiren hizmetçi ile yola çıkarsın. Seni bütün canımla bekliyorum, çabuk, çabuk..."

Nihat'ın"

Bu mektubu hizmetçiye verdiler ve ona sıkı sıkı apartmana girdiği vakit mektubu kimseye göstermemesi ve İclâl Hanım'ı görmek istediğini söylemesini tenbih ettiler.²²⁶⁹ Kız zeki bir şey olduğundan vazifesinin nezaketini²²⁷⁰ anlamıştı. Kapı açılıp onu Hanım'a götürdükleri vakit evvela kim olduğunu anlayacaktı ve yabancılara şüphe vermemek için tabii davranmaya çalışacaktı. Eğer pek çaresiz kalırsa mektubu çıkarıp yabancıların yanında da İclâl Hanım'a teslim edecek ve bu hâlde:

—“Bizim hanımefendi gönderdi efendim.” gibi uydurma bir de yalan söyleyecekti.

Kız tekrar tekrar tenbihli kâğıdı hamilen²²⁷¹ yola çıktı. Gittiği vakit Nihat aklına mühim bir şey gelmiş gibi neşe ile:

— Ha, benim size teslim edecek bir şeyim var, dedi.

Binbaşı hayretle bakıyordu. Nihat elini cebine sokarak bir zarf çıkardı ve merasimli bir tavırla binbaşuya takdim etti:

²²⁶⁴ şevk-i saadetle: mutlu olma arzusu

²²⁶⁵ su-i tasavvur: kötü düşünce

²²⁶⁶ emniyet: güvenlik

²²⁶⁷ tağyir: bozma

²²⁶⁸ ihlâl etmek: zarar vermek

²²⁶⁹ tenbih etmek: sıkı sıkıya uyarmak

²²⁷⁰ nezaket: dikkatli davranmayı gerektirecek durumda olma

²²⁷¹ hamilen: taşımakta olduğu hâlde

— Sıkı sıkı üstüm başım aranıldığı hâlde ele geçmeyerek benimle beraber sekiz ay Glavani zindanlarında çürüten bu kâğıtları aynen zatıalınıza teslim ile kesb-i şeref ederim,²²⁷² dedi.

Ekrem Behiç gülerek kâğıdı almış, masanın üzerine bırakmıştı.

*

— Ya, diyordu, bu kâğıtlar için ben ne kadar merak ettim. Aca-ba buldular mı? diye ne çok korktum. Çünkü pek mühim şeylerdi. Buradan o esnada İngilizlerin hıfzettikleri²²⁷³ cephanelikleri boşaltıyorduk, biliyorsun ya... İşte bunda hangi cephaneliklerin boşaltılacağını ve bu arada ne gibi silahların bulunduğunu müfredatıyla²²⁷⁴ yazıyordum.

Birdenbire Nihat:

— Ha... Gelelim mühim meseleye... Ben şöyle böyle, hemen bir seneye yakın Anadolu'da olan şeylerden habersizim. Şimdi tabii bunları öğrenmek isterim. Lütfen bunları anlatır mısınız?

Behiç:

— Sahih senin hiçbir şeyden haberin yoktur, değil mi? dedi.

— Nereden haberim olacak... Her gün vâkıâ²²⁷⁵ gazeteleri getirirlerdi ama karanlıkta okuyamazdım.

— Yok, sanki gazeteler sahihten gelse bile istediğin şeyleri öğrenemez, onlarda bulamazdın ya..

Nihat gözlerini süzerek hapis hayatını düşündü ve tekrar içinden Beatriçe'ye karşı kendini o cehennemden kurtardığı için şükran hamlelerinin taşıdığını ateşle hissetti ve bu minnettarlığını ona nasıl ödeyeceğini bilemeyerek harap oldu.

Ekrem Behiç masasının başında bir büyük dosya açmış, içindeki kâğıtları karıştırıyor ve birtakım haritalar arıyordu.

Binbaşı dalgın dalgın düşünerek sordu ki:

²²⁷² kesb-i şeref etmek: onur duymak

²²⁷³ hıfzetmek: korumak

²²⁷⁴ müfredat: ayrıntı

²²⁷⁵ vâkıâ: olay

— Sen gittiğin vakitler neler olmuştu?

Nihat cevap verdi:

— Yirmi üç nisanda Büyük Millet Meclisi açılmıştı.

VIII

İSYANLAR, MUKAVEMETLER, ZAFERLER

Behiç önüne birtakım haritalar yayarak anlatmaya başladı:

— O sıralarda yeni teşekkül eden Anadolu hükûmetini ilk tasdik eden devlet olmak üzere Bolşevik hükûmetiyle²²⁷⁶ dostluk başlamıştı. Her türlü mânialara rağmen milletin istiklal aşkı ve bu hareketin başında bulunanların azm ü iradesi böyle bariz²²⁷⁷ ve parlak muvaffakiyetler gösterince İstanbul'da, kabinesinden padişahına kadar bütün hükûmet ve bilhassa İtilaf devletleri âdetâ kudurmuşlardı. Ansızın baskına uğramak korkusu ile kati tedbirler almaya mecbur oldular.

Yunanlıların tazyikini tezyit²²⁷⁸ için istihzarata başladılar. Mesela Süleyman Şefik'in kumandasında bir kuva-yı inzibatiye²²⁷⁹ teşkiline²²⁸⁰ başlamışlardı. Bu herifler bir sürü aç, sefil serserilerdi ki ancak para almak için teşkilata dâhil oluyorlar ve para alınca ilk fırsatta kaçıp gidiyorlardı. İstanbul'da uğursuz birtakım hocalar tarafından tertip edilen fetvalar Anadolu'ya yığın yığın dağıtılıyordu. Birtakım habis ruhlu melunlar her gün şehirler arasında mekik dokuyorlar²²⁸¹ ve isyan çıkarmaya uğraşıyorlardı. Sanki Padişah ve Sadrazam memleketin düşmanlarıymış da onun hayrını değil, zararını istiyorlarmış gibi çalışıyorlar, belki düşmandan ziyade uğraşıyorlardı. O zaman Anadolu'nun muhtelif cihetlerinde isyanlar başladı. Yeni teşekkül eden Ankara hükûmetini müşkülata düşür

²²⁷⁶ Bolşevik hükûmeti: 1917'de Rusya'da kurulan hükûmet.

²²⁷⁷ bariz: belirgin, açık

²²⁷⁸ tezyit: çoğaltma

²²⁷⁹ kuva-yı inzibatiye: güvenlik güçleri

²²⁸⁰ teşkil: meydana gelme, oluşturma

²²⁸¹ mekik dokumak: sürekli gidip gelmek

etmek,²²⁸² suikastla ıskat etmek²²⁸³ ve tertibatını hallederek nihayet memleketi altüst etmek, yıkmak, yakmak kastı ile yapılan bu isyanlardan birçok vahim buhranlar²²⁸⁴ meydana geldi.

Ekrem Behiç burada elinin altındaki haritaların arasından birini intihap ederek masanın üzerine yaydı.

Ankara’da teessüs eden²²⁸⁵ yeni hükûmetin tamam kuvvet ve müzaheret²²⁸⁶ muhtaç olduğu bu günlerde elinde olmayan silahları toplayıp bulmak, muhtelif köşelere dağılmış, gitmiş zabıtları bir araya getirip askerî teşkilatı tamamlamak, muhtelif cephelerde kurulmuş olan millî müfrezeleri²²⁸⁷ idare etmek ve yeni hükûmetin teşkilatını ikmal etmek gibi gayet mühim vazifeler arasında Saray’ın ve İstanbul Hükûmeti’nin elbirliğiyle bin türlü propaganda ve desiselerle Anadolu dâhilinde ika ettikleri²²⁸⁸ bu isyanlar milletin varlığına en feci ve şeni bir suikast idi.

*

Ve Ekrem Behiç haritayı delikanlının gözünün önüne koyarak el ile işaret edip göstermeye başladı.

Bu bir Anadolu haritası idi. Türk hududu mütareke şeraiti mucibince çizilmiş ve ecnebi işgali altında bulunan manatik²²⁸⁹ çizgilerle ayrılarak ilk nazarda göze batmakta bulunmuştu.

Böylece Trakya da Edirne hududuna ve sonra Garbi Anadolu-Yunan’ın o tarihte işgal ettiği Garbi Anadolu- da Bursa ve Uşak’a kadar Yunanlıların olmak üzere gösteriliyor, cenupta Mersin ve Kilis’ten Urfa’ya ve bu mıntıkanın şimalinde²²⁹⁰ Haçin’e kadar Fransız işgali altında bulunuyor; Antalya, Konya İtalyan askeri tarafından, şimalde Zonguldak, Sinop ve Samsun, şarkta Sarıkamış, Ardahan

²²⁸² düçar etmek: uğratmak

²²⁸³ ıskat etmek: yok etmek, silmek

²²⁸⁴ buhran: sıkıntı

²²⁸⁵ teessüs etmek: kurulmak

²²⁸⁶ müzaheret: yardımcı olma, arka çıkma

²²⁸⁷ müfreze: askerî birlik

²²⁸⁸ ika etmek: yapmak

²²⁸⁹ manatik: bölgeler

²²⁹⁰ şimal: kuzey

filan hep böylece bir düşman tarafından meşgul²²⁹¹ bulunuyordu. Bunların arasında, Anadolu'nun muhtelif yerlerinde küçük zait²²⁹² işaretleriyle birtakım lekeler görölüyordu.

Binbaşı:

— İşte bunlar isyan mıntıkalarıdır, dedi.

Nihat gözünün önüne serilen bu haritada sanki vatanın anasını mecruh, harap, muhtazır²²⁹³ bir hâlde yatmış gibi gördü. Vücudunun muhtelif yerleri muhtelif yaralar, bereler altında çürümüş, zavallı anamızın nazlı ve muazzaz vücudunu serapa²²⁹⁴ çibanlar kaplamıştı.

Nihat gözleri dolarak:

— Haydi düşmanlarımız menfaatleri için harp ettiler, galebe ettiler, düşmanlıklarından imkân bulunca köşemizi, bucağımızı işgal ettiler diyelim ve haydi gene diyelim ki saray ve kabine mücerret²²⁹⁵ bir şekavet²²⁹⁶ olmak üzere Ankara'nın muvaffakiyetini istemiyor, onu ezmeyi arzu ediyor. Fakat bu Anadolu'nun içerisinde yaşayan, oranın suyu ile, ekmeği ile beslenen ve bunun için oraların sulh ü sükûn içinde bulunması lazım geldiğini bilen bu Anadolululara ne diyelim ki kendilerini kurtarmak için didinen, dövüşen Ankara aleyhinde böyle isyana kalkıyorlar?

Ekrem Behiç hışımla cevap verdi:

— Ne diyeceğiz, habaset²²⁹⁷ demeli, menfaat demeli, şekavet demeli... Bu isyanlar pek garip şeylerdir. Başta mutlak bir veya iki üç kişi bulunur ve bu baştakiler mutlak şahsi bir menfaat güderek işe kalkarlar. Bunlar sekiz on kişiyi para ile ve telkinle ele alırlar. Bu sekiz on kişinin her biri de tekrar başkalarını kandırırlar, öyle olur ki en başta menfaatle başlayan bu iş dağılıp yayıldıkça menfaat fikri

²²⁹¹ meşgul: işgal edilmiş

²²⁹² zait: sonradan eklenen

²²⁹³ muhtazır: ölmek üzere

²²⁹⁴ serapa: tamamen

²²⁹⁵ mücerret: açıkça

²²⁹⁶ şekavet: kötülük

²²⁹⁷ habaset: alçaklık

belki yok olarak iş hissiyata taalluk eder.²²⁹⁸ O vakit din meselesini çıkarırlar, şeriat meselesini çıkarırlar, vergi meselesini çıkarırlar... çıkarırlar. Böylece birçok kısım eşek gibi ne olduğunu, ne istediğini ve ne yaptığını bilmeyerek budalaca kızdırılmış kafalarının şevkiyle ateşe girerler. Şimdi buraya dikkat ve şu elimi takip et.

*

İsyan deyince Anadolu'da en evvel ayaklanmış olan Anzavur'u zikretmek²²⁹⁹ lazım gelir. Bu, önce evvelki sene bir kere isyan etmişti. Bir ay kadar süren bu isyan evvela Manyas'ta başlamış, Susı-ğırılık, Günan, Uluabat mintikalarına yayılmış, buralarda jandarmalarla isyana maruz olan memurlara ve ahaliye türlü zulüm yapılmış ve o esnada vücut bulmakta olan harekât-ı milliyeyi²³⁰⁰ mahvederek düşmanların maksadına hizmet etmek gayesiyle uğraşmıştır. O zaman bu, kendilerine karşı gönderilen asker ve Kuvayımilliyeye tarafından bastırıldı ve Anzavur da firar etti.²³⁰¹

Fakat herif geçen sene şubatta bir daha isyan etti, gene aynı havalede aynı şenaatleri irtikâp etti. Fakat bu sefer kuvvetini ve programını saraydan ve Kuva-yı İtilafiye'den²³⁰² alıyordu. Fakat gene gönderilen askerle bozuldu ve dağıtıldı, aynı akıbeti uğradı.

Bundan sonra geçen sene Düzce'de iki isyan daha oldu. Geçen sene başında Düzce'den başlayarak, Handek, Adapazarı, Bolu'ya kadar sirayet eden²³⁰³ bu isyan İstanbul hükûmetinin mütemadi²³⁰⁴ propaganda ve tezvirat²³⁰⁵ ile tabii birtakım cühela²³⁰⁶ ile menfaatleri peşinde koşan edânî²³⁰⁷ tarafından tertip edilmiştir. İkinci Düzce isyanı ağustosta oldu ve Adapazarı'na filan yayılarak İstanbul'dan

²²⁹⁸ taalluk etmek: ile ilgili olmak

²²⁹⁹ zikretmek: ismini söylemek

²³⁰⁰ harekât-ı milliyeye: milli hareketler

²³⁰¹ firar etmek: kaçmak

²³⁰² Kuva-yı İtilafiye: İtilaf Kuvvetleri

²³⁰³ sirayet etmek: yayılmak

²³⁰⁴ mütemadi: sürekli

²³⁰⁵ tezvirat: süslü yalanlar

²³⁰⁶ cühela: cahiller

²³⁰⁷ edânî: çok alçak kişiler

gelen kuva-yı inzibatiye kumandanının iştirakiyle daha mühim oldu. Fakat Düzce isyanı bir daha baş kaldırılamayacak surette tedip²³⁰⁸ ve teskin edildi.²³⁰⁹

Bu isyanların birisi de üç ay evvel Konya taraflarında oldu ve Karaman, Beyşehir, Bozkır, Alaiye, Yalvaç, Ilgın vesaire havalie yayılarak vâsi bir saha işgal etti. Bu isyan din propagandası altında saray entrikalarına²³¹⁰ alet olarak meydana çıkmış bir şenia²³¹¹ idi ve Ankara'yı çok müşkülata sevk etti. Fakat o da nihayet muvaffakiyetle söndürüldü.

Bir de Demirci Memet Efe'nin isyanı vardır ki bu yakında, hemen iki ay evvel patladı. Isparta, Keçiborlu ve İçdecik mıntıklarında zuhura gelen²³¹² bu isyanda Demirci Efe devletin emirlerine itaat etmiyordu. Bununla beraber Çerkez Ethem de aynı maksatla isyan etmiş ve sekiz on gün evvele kadar Ankara'yı epeyce korkutmuş ve yormuştur.

*

Şimdi Binbaşı'nın küçük eli haritanın üzerinden kayarak şimale çıkıyor ve Samsun'a yaklaşıyordu:

— Şimdi gel bakalım bir de Samsun havalisine, dedi.

— Yozgat havalisinde Çapanoğulları denilen habisler, Zile'de Aynacıoğulları ismini alan melunlar ve daha başka çeteler ora halkını işgal ederek müteaddit isyanlar çıkardılar. Bir taraftan Tokat'a kadar yayılan, bir taraftan Merzifon'a kadar çıkan ve Amasya'yı dâhiline alan bu isyanlarda en feci vakalar oldu.

Çünkü bunlar kâmilten İstanbul'un teşvikiyle, Halife ve Sultan namına işe başlamış mürteci ve cahil adamlardı.

Hele bir postacı Erzurumlu Nazım tarafından idare edilen Halife ordusu vardı ki yapmadığı şekavet kalmadı. Tuttukları zabitle ri kâmilten şehit ettiler. Fakat burada da nihayet galebe Ankara'da

²³⁰⁸ tedip edilme: haddi bildirilme

²³⁰⁹ teskin etmek: yatıştırmak

²³¹⁰ entrika: dalavera, oyun

²³¹¹ şenia: yakışsız iş

²³¹² zuhura gelmek: ortaya çıkmak

kaldı ve son günlere kadar askerimiz ve Kuvayımillîye uğraşarak, çalışarak ele başlarından birçoklarını tevkif ile istiklal mahkemesi-ne teslim ettiler.

Ekrem Behiç elini haritanın üzerinde daha kaydırarak iyice şark hududuna geçti. Bayburt, Bitlis, Diyarbakir, Elâziz havalisini işaret ederek:

— Bu taraflarda da ufak tefek bazı isyanlar oldu ise de bunlar da bastırılmış ve şeyhlerin kafaları ezilmiş, aşiretler dağıtılmıştır. İşte sana isyan azizim, hem istediğin kadar. Fakat, fakat şu noktaya parmağını koy ki bunlar başka bir devirde bu seferki kadar mühim olmadığı hâlde de gayet büyük vakalar teşkil edip değil Ankara gibi teşekkül hâlinde bir hükûmete hatta her kuvvetine hâkim bir devlete bile iş açacak kadar mühim bela hâlini alırlar. Cümlesi de beş on gün iştigalden sonra Büyük Millet Meclisi hükûmetinin gönderdiği kuvvetlere karşı dayanamamışlar, perişan olmuşlardır. Şimdi isyanları anladın ya? Gelelim mukavemete. Çünkü yeni Türk hükûmetinin hayatında bu geçen 1920 senesi mühim bir merhaledir. Bir kere Ankara'nın merkez ittihazı²³¹³ ve orada Millet Meclisinin inikadı²³¹⁴ ve isyanların teskinîyle mukavemetin takviye ve idamesi noktina-zarından hükûmetimiz ilk nefeslerini bu sene almıştır.

*

Ekrem Behiç bu bahse gelince ateşlenmiş ve haritayı değiştirerek şimdi bir yenisini masanın üzerine açmış, gözlerinde şevkli parıltılarla, dudaklarında parlak tebessümlerle, âdeta güzel bir eser seyreden bir ressam tehalükü ile haritada şehirlerarasında dolaşan parmaklarını takip ediyordu.

— Biliyorsun ki dedi, Anadolu'nun garbında ilk mukavemet Ayvalık'ta başladı. Buradan sıra ile Soma, Akhisar, Salihli mıntıkalarına ve Aydın cephesine geçti. Düşman eğer girdiği yerlerde tek dursaydı²³¹⁵ belki efeler ve ahali ayaklanmazdı. Fakat geçtiği yerleri yakıp yıkarak ahaliye karşı türlü zulüm, türlü şenaat irtikâp ede-

²³¹³ ittihaz: sayılma

²³¹⁴ inikat: toplanma

²³¹⁵ tek durmak: uslu durmak, eziyet etmemek

rek halkı ayaklandırıyordu. Böylece Garbi Anadolu'da her nerede peyda olmuşsa karşısında da bir mukavemet cephesi kurulmuştur ve bu hâl, Yunanlılar sonra muhtelif firkalarla²³¹⁶ Bursa ve Ataşehir istikametinde umumi taarruza geçtikleri zamana kadar devam etmiş ve mukavemet heriflere bir an rahat vermeyerek baskınlarla, taarruzlarla onları iz'aç etmiş ve ilerlemelerine mümkün mertebe mâni olmuştur. Sonra bu müfrezeler Garp Cephesi Kumandanlığı emrinde birleştirilerek esaslı ordu teşkilatı yapılıncı bilhassa İnönü Muharebesi'nde mümkün mertebe tanzim edilerek ordu hâline getirildi.

Nihat birdenbire sıçrayarak:

— Ay İnönü'nde muharebe mi ettik? diye heyecanlandı.

Ekrem Behiç kati bir zafer tavrı ile:

— Elbet, dedi; hem muharebe ettik hem de muzaffer olduk. Yunanlılar sağdan geri ederek yüzgeri²³¹⁷ kaçtılar, kurtuldular.

Delikanlı sevincinden el çırpıyor ve geniş geniş ohlar çekiyordu.

Binbaşı burada uzun ve müteheyyiş söz söyleyeceği zaman zayıf yüzüne gelen hararetle kırmızılıkla ve sesinin galeyanlı varlığı ile:

— İşte Mustafa Kemal Ankara'da Büyük Millet Meclisini kurduğu yirmi üç Nisan 1920'den sekiz ay sonra İnönü'nde Yunanlıların karşısına âdeta muntazam bir ordu çıkarıp harp etti. Ordu çıkarıp bir şey yapamayanlar da vardır. Fakat Mustafa Kemal ordusu ile düşmanı ezdi, kaçırdı ve İnönü Muharebesi'ni kazandı.

Bu o Mustafa Kemal'dir ki pek az evvel padişah tarafından (asi) ittihamıyla aleyhine hükümler savruluyor ve asker, mühimmat, silah namına hiçbir şeye malik bulunmuyordu. İşte azim, gayret, himmet bak ne yapar azizim.

²³¹⁶ fırka: askerî birlik, tümen

²³¹⁷ yüzgeri: gerisin geriye

Bir kere İnönü Muharebesi'nde... Daha iyisi biraz sabret de sıra ile anlatayım.

*

Garp Cephesinden başka mukavemetlerimizin şanlı ve şiddetli bir cephesi de cenumta kuruldu ve bu cephe hâlâ bizimkiler ayakta döğüşüyorlar. Bilhassa Antep'te müthiş muharebeler oluyor. Gene biliyorsun ki Adana'da bizim Server Bey'in burada anlattığı vech ile Fransızlar bir fırka kuvvetle yerleşmişler garbe ve şimalle doğru ilerleyerek Tarsus tarafındaki kuvvetleriyle birleşip Yenihan'a kadar çıkmışlardı. Bu müsademeler²³¹⁸ Eylül'e kadar devam etti. Fakat asıl Fransızlarla Maraş'ta, Haçın'da ve bilhassa Antep'te vuruştuk ve hâlâ da vuruşuyoruz. Maraş'ta yerli Ermeni çetelerinin muavenetiyle Fransızlar türlü tahribat, türlü mezalim irtikâp ederek ahaliyi nihayet kıyama mecbur ettiler. Bu taraflarda halk hamiyetli, galeyanlı ve kahraman olduğundan ve başlarına geçen reislerin işgüzarlığından millî müdafaalar çok iş gördüler. Nihayet Fransızlar tutunamadı. Maraş tahliye edilerek Islahiye ve Antep istikametine çekildiler.

Haçın'a gelince, burada gene Ermeni çeteleri sayesinde zaman zaman civara saldırarak birçok mezalim ika ettiler. Taarruzlar, mukabil taarruzlar birçok çetin muharebelerden sonra nihayet Urfa, Haçın, Maraş kâmilten tahliye ettirilerek²³¹⁹ Fransızlar Adana'ya ve Antep'e kaçmaya mecbur oldular.

Binbaşı küçük boyundan ümit olunmaz bir kametle²³²⁰ dikilerek:

— Hele burada, dedi; hele burada Fransız dostlarımızın fevkalade komiser unvanı ile bir General Kelt herifi vardı ki neşrettiği bir beyanname şaheserdir. Bak bu herif ne haltlar karıştırıyor, bir kere dinle de Avrupa medeniyeti hakkında doğru bir fikir edin ve kartondan çıkardığı kâğıtlar arasından bir küçük kâğıt ayırıp okumaya başladı:

²³¹⁸ müsademe: silahlı çatışma

²³¹⁹ tahliye etmek: boşaltmak

²³²⁰ kamet: dik durma

“Kimin üzerinde silah bulunursa sebep sorulmaksızın kurşuna dizilecektir. Her nerede olursa olsun bir karışıklık neticesinde yaralanacak veya telef olacak bir Fransız’a karşı yerliden iki kişi kurşuna dizilecektir ve bunlar kura ile seçilecektir.”

Ve elindeki kâğıdı tokat atar gibi masanın üzerine çarparak:

— Görüyor musun medeniyeti?... İşte böyle aklın, insafın dikine iş gördürür. Bu herifler vilayetlerimizde mazlum Türkçükleri türlü şenatlerle dişlerini sökerek, canlarını yakarak müdafaa için ayaklandırıyorlar ve sonra korkutup sükûn tesis etmek için böyle rezaletler yapıyorlar. Mesela şu senin başına gelen iş. Bu, sersemlikten, idaresizlikten, alçaklıktan başka nedir? Pis bir bakkala, rast geldiği adamı istediği gibi tevkif etmek için Üsküdar’ın köylerine kadar jandarmalara, polislere emir vermek üzere vâsi salâhiyet bırakılırsa, Mülazım²³²¹ Nihat şeni²³²² bir surette tevkif edilip, eşna²³²³ bir surette²³²⁴ sekiz ay zindanda tutulursa, böylece melun müstevlilere²³²⁵ karşı bir kin, akur, hunhar bir kin peyda olmaz mı?

*

Mukavemet Urfa’da daha şanlı ve daha müessir oldu. Burada Ali Saip Bey, maiyetindeki Kuvayımillîye ile Fransız karargâhına hücum etti ve herifler tardedilerek²³²⁶ bayrakları indirildi, yerine bizim bayrak asıldı. Düşman Urfa’nın civar mahallelerine çekilerek tahassun etti²³²⁷ ve Kuvayımillîye tarafından muhasara altına alınarak nihayet aman dilediler ve ricat²³²⁸ mecbur oldular.

Fakat en şanlı mukavemet şüphesiz Antep mukavemetiydi. Maraş’tan çekilen Fransızlar burada yerleşmek istediler. Bilhassa burada Ermenilerin yardımı ile tahakküm etmek sevdasına düştüler. Fakat halk ve civardaki Kuvayımillîye çarpışmaya başladı. Bugün

²³²¹ mülazım: teğmen

²³²² şeni: insanlık dışı

²³²³ eşna’: çok kötü

²³²⁴ suret: şekil

²³²⁵ müstevli: yayılarak istila eden

²³²⁶ taretmek: kovmak, uzaklaştırmak

²³²⁷ tahassun etmek: sığınmak

²³²⁸ ricat: geri çekilme

hâlâ orada müthiş surette boğuşuyorlar. Müdafiler²³²⁹ açık, himayesiz²³³⁰ Antep'i cahil köylülerin yaptığı basit, kerpiç ve toprak siperleri müdafaaları ile başlı başına bir kale gibi bir mukavemet noktası yaptılar. Dokuz aydır burada muharebe oluyor ve hâlâ devam ediyor. Yani Antep'in iptidai²³³¹ halkı Garp medeniyetinin bayraklarından biri olan Fransız milletini karşısında bağladı, tuttu.

Ekrem Behiç burada masa başındaki koltuğuna oturup:

— Şimdi gelelim Sadrazam Ferit'in icraatına:

Bu herif Anadolu'yu ezmek için ne yapıp yapıp bir müsalaha imzalamaya çalışıyordu. Hâlbuki Anadolu kendi yolunu tutmuştu. İstanbul nasıl sulh yaparsa yapsın Millet Meclisi metelik vermeyecekti. İşte bunu bildiklerinden bu herifler hep birlikte Anadolu'yu böyle "emrivaki"²³³² müsalahalarla bilâ-kayd u şart²³³³ itaate²³³⁴ ve esarete sevk ve celp için her ne pahasına olursa olsun Ankara'yı yıkmaya çalışıyorlardı. Bu kabilden olarak Yunanistan'ı taarruza sevk ettiler ve Anadolu'daki zayıf Türk kuvvetlerine galebe ederek ve Kuvayimilliy'e kolayca ezerek Yunanlılar ilerlemeye başladı. Zaten biliyorsun ki hiç silahımız, cephanemiz yoktu. Yunanlılar ise o zamana kadar kuvvetlerini çoğaltmışlar, lazım gelen tedbirleri almışlardı. Muntazam ve mürettep bir askere karşı efelerin idare ettiği gayr-i muntazam²³³⁵ çeteler ne iş görebilirler; silahsız, cephanesiz ve teşkilatsız bir asker ne yapar?

Evvela Balıkesir, sonra Kirmastı, daha sonra Karacabey filan Yunan'a geçti. İşte böyle ilerleye ilerleye şimalde Bursa, cenupta Uşak Yunanlıların elinde kaldı. Fakat iş bu kadarla kalmadı. Ermeniler de şarkta hududa doğru ilerlemeye başlamasınlar mı? Şimdi bak düşün cenupta Fransızlar, İngilizler; garpta Yunanlılar ve İtalyanlar; şarkta Ermeniler; şimalde Pontosçular ve İngilizler, Fran-

²³²⁹ müdafî: savunan, müdafaa eden

²³³⁰ himayesiz korumasız

²³³¹ iptidai: gelişmemiş, ilkel

²³³² emrivaki: oldu bitti

²³³³ bilâ-kayd u şart: kayıtsız şartsız

²³³⁴ itaat: boyun eğme

²³³⁵ gayr-i muntazam: düzensiz

sızlar olmak üzere dört tarafımızdan bir ateş çemberi içinde değil miyiz? Hudutlar böyle, içeriden de yer yer alevlenmiş isyanlar... Âdeta yangın bütün Anadolu'yu sarmış tutuşturuyor; fakat Mustafa Kemal, bu ateşler ve alevler arasında yüksek nasiyesi bir an eğil-meyerek, dâhi kafasından tertipler²³³⁶ bularak nereye baktı ise orada kahir kuvvetler yaratarak, nereye uzandı ise orada ezici mukave-metler peyda ederek bunların hepsine karşı geldi.

Mesela evvela şarka döndü, orada Ermeniler rahat durmuyor-lar, kımıldanıyorlar ve yürüyorlardı. Zaten Anadolu hükûmeti etraftı saran bela ve musibetlerden en evvel ve en çok ehemmiyetini şarka vermişti ve programda en önde bu vardı: Evvela şark temizlenecek, İngilizlerin hududumuza kurdukları Gürcü ve Ermeni setleri yıkı-lacaktı. Fakat bu iş evvela Ruslarla hallolunacak meseleler oldu-ğundan nihayet onlarla konuşup anlaştıktan sonra şarktaki ordumuz taarruza geçti ve bu muntazam muharebede evvela Sarıkamış zapt olundu,²³³⁷ sonra Kars'ı ve sonra Gümrü'yü aldık. Ermeni ordusu bu kahir darbe ile ezildi, yok edildi ve Ermeni hükûmeti ile müta-reke akdettik,²³³⁸ birçok silah ve ganimet aldık. Garpta Yunanlılara karşı makûs²³³⁹ görünen tali, şarkta böylece lehimize²³⁴⁰ tulu etti.²³⁴¹

Deminden beri Binbaşı'nın verdiği fena haberlerden kararan Nihat şimdi inşirahla gülüyordu.

Behiç bu memnuniyete geniş bir küşayişle bakarak:

— Yunanlılar Uşak'a ve Bursa'ya yürürlerken İstanbul hükû-meti “Sevr”e davet olunmuştu. İngilizler bizi diledikleri gibi kıs-kıvrak bağlamak için böyle bir hezimet zamanını mahsus intihap

²³³⁶ tertip: düzenleme, plan

²³³⁷ zapt olunmak: ele geçirilmek

²³³⁸ akdetmek: sözleşme yapmak, imzalamak

²³³⁹ makûs: tersine dönmüş

²³⁴⁰ leh: çıkar, yarar

²³⁴¹ tulu etmek: doğmak, meydana gelmek

etmişlerdi²³⁴² ve Sevr’de kendilerinin tanzim ettikleri berbat²³⁴³ müsalehayı Osmanlı mürahaslarına²³⁴⁴ imza ettirdiler.

Nihat atıldı:

— Ay müsalağa oldu mu? Ve Sevr denilen şey bu müsalağa mı?

Cevap makamında Ekrem Behiç önündeki haritalardan birini alarak delikanlının önüne koydu:

— İşte bu müsalahaya göre Türkiye’nin hudutları, dedi.

Nihat uzanıp haritayı muayeneye başladı. Bunda Türkiye olarak yalnız Ankara, Yozgat, Tokat, Sinop, İnebolu, Zonguldak, Ereğli, İzmit, Bolu, Eskişehir, Balıkesir, Kütahya, Afyon, Uşak şehirleri bırakılmış; bütün Antalya, Konya ve Muğla havalisi İtalyanlara verilerek Samsun, Amasya filan Pontosçulara ayrılmış; Kars, Erzurum ve Trabzon’dan başlayarak Sivas ve Haçin’e kadar inmek üzere büyük bir parça Ermenistan’a teslim edilmiş; aşağıda Elâziz, Malatya, Diyarbakir, Bitlis, Van filan Kürtlere verilerek daha cenup tarafları kâmilin İngiliz, Fransız mıntakasına tahsis edilmişti.²³⁴⁵ İstanbul, Bursa ve Çanakkale havalisi yani Marmara sevâhili²³⁴⁶ muhtelit²³⁴⁷ boğazlar komisyonu idaresine tevdi olunarak²³⁴⁸ Yunanistan’a, Anadolu’da İzmir ve Ayvalık havalisi, Rumeli’de Edirne, Kırkkilise, Keşan filan bağışlanmıştı.

Nihat geniş bir istihkarla:

— Oh babam, oh... Bu cömertliğe hayran olmamak kabil değil, ey bu müsalağa kabul olundu mu?

Ekrem Behiç alaylı bir hande ile:

— Dahası var... dedi. Bir de bu müsalahanın siyasi, iktisadi ve manevi cihetleri var ki bayılırsın. Mesela Türkler ordu besleyemeyecek. Kapitülasyonlar daha şiddetlenerek mesela Yunanlılara

²³⁴² intihap etmek seçmek

²³⁴³ berbat: kötü, fena

²³⁴⁴ mürahas: yetkili olarak gönderilen, delege

²³⁴⁵ tahsis etmek: ayırmak

²³⁴⁶ sevâhil: sahiller

²³⁴⁷ muhtelit: karma

²³⁴⁸ tevdi olunmak: teslim edilmek

karşı da kayıtlı²³⁴⁹ bulunacağız. Daha böyle bir sürü hukukî şartlar, kayıtlar... Fakat görüyorum ki sen hiç meyus olmuyorsun; meyus olmak değil, âdeti yüzünde bir memnuniyet fark ediyorum, bu neden? İnsan bu kadar makûs bir müsalahaya böyle memnun olur mu?

Nihat masanın üstünde duran Sevr haritasını temastan iğreniyormuş gibi istihkarlı bir hareketle ve tırnağı ile iterek döndü, sobaya gitti.

— Çünkü bu müsalaha değil, bir maskaralık, dedi. Mutlaka bunu bizi bulduğumuz sıkıntılarda eğlendirmek, güldürmek için tertip etmişler de vermişler.

Behiç galeyanlı bir tavırla:

— Bravo, dedi. Biz de elbette güleceğiz. Biliyoruz ki bu ancak gülünecek bir paçavradır. Biz Misakımillîmiz dâhilinde hududumuzu alacağız değil mi? Bu alacağımıza ilk ispat aylarca hazırlanmış, kuvvetlerini toplamış, mürettep ordusu ile üzerimize yürümüş Yunan askerini makhuren²³⁵⁰ ezmemizdir.

*

— İnönü’nde Yunanlılarla karşılaşan ordumuz yeni teşkil olunmuş²³⁵¹ pek talimli²³⁵² olmayan askerle ve kıt cephanemizle yarım bir ordu hâlinde idi. İşte bu ordu Avrupalıların bütün vasıtaları ile teçhiz²³⁵³ ve teslih ettikleri²³⁵⁴ Yunan ordusunu ezdi, kaçırdı. Şimdi bütün Türkler ve bütün Anadolu bu muharebenin zaferiyle sermestir. Bugün Kânunusani on yedi değil mi? Bu muharebe yedi Kânunusani’de başladı, on Kânunusani’de bitti; yani dört gün devam etti.

Nihat: -Ay daha dün gibi bir şey, dedi.

— Elbette ya, dün...

²³⁴⁹ kayıtlı: bağlı

²³⁵⁰ makhuren: mahvolmuş hâlde

²³⁵¹ teşkil olunmak: oluşturulmak, kurulmak

²³⁵² talim: askerî eğitim

²³⁵³ teçhiz etmek: donatmak

²³⁵⁴ teslih etmek: silahlandırmak

Bizim kuvvetlerimiz Yunanlıların üçte biri derecesinde idi. Yani bütün manası ile mühimmatsız ve vesaitsiz²³⁵⁵ bulunuyorduk. Ordu teşkilatının henüz mebdeinde²³⁵⁶ idik. Zabit noksan, talim ve terbiye noksan, esliha ve teçhizat noksan yani yokluk içinde bir varlıkla muharebeye girdik. Bu varlık ise Garp Cephesi Kumandanı İsmet Beyefendi'nin yüksek idaresi²³⁵⁷ ve kıtaatın²³⁵⁸ zengin kabiliyeti ve bülent faziletidir.²³⁵⁹ Bu dört gün süren muharebede Yunanlılar dayanamadılar, muharebe meydanında yüzlerce leş bırakarak döndüler, kaçtılar.

Denilebilir ki bu İnönü Muharebesi Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmetinin mukadderatının muzafferiyetidir yahut Mustafa Kemal'in İsmet Bey'e yazdığı gibi "Türklerin makûs talihinin yenilmesidir!"

Çünkü, eğer Yunanlılar kazansaydı, biz bittik, mahvolduk demektir. O kadar mevkiimiz nazikti.²³⁶⁰ Çünkü muharebeye başlamadan evvel kuvvetlerimizi biz Yunanlılara karşı değil Kütahya'da isyan etmiş Çerkez Ethem'e karşı gönderiyorduk. Demek aşağıda Ethem'in takımı dişlerini göstermiş havlamakta idi. Bizim mağlûbiyetimizi öğrenir öğrenmez Ethem hemen araya girecek, Yunanlılardan kaçan kuvvetlerimizi arkalarından vurarak belki Ankara'ya kadar yetişecekti.

Bunun üzerine bu hâl padişah taraftarlarının ötede beride ayaklandırdıkları ve ancak güçlkle basılmış isyanları yeniden alevlendirecek idi. Şimalde Pontosçular pusuda duruyorlardı, tehlikeli bir harekete geçebilirlerdi.

Ve bu sırada memleketi dört taraftan sarmış Fransızlar, İngilizler, İtalyanlar vs. filan da tabii boş durmayacaklar, işte bunun neticesinde yeni doğmuş ve yeni yaşamaya başlamış Türkiye Büyük

²³⁵⁵ vesait: araç

²³⁵⁶ mebde: başlangıç

²³⁵⁷ idare: yönetim

²³⁵⁸ kıtaat: askerî birlikler

²³⁵⁹ fazilet: erdemlilik

²³⁶⁰ nazik: kritik

Millet Meclisi hükûmeti sarsılacak ve belki yıkılacak ve işte Sevr muahedesi o zaman daha fena olarak tatbik olunacaktı.²³⁶¹

Demek İnönü muzafferiyeti bütün bu tehlikeleri bir darbeye defetmiş ve Anadolu idaresinin kuvvetlenmesine sebep olmuştur.

Ekrem Behiç sözlerini artık çenesi yorulmuş gibi bir halas hareketiyle bitirerek ve elini masaya vurarak:

— İşte hapsolunduğun tarihten bugüne kadar Anadolu’da ve İstanbul’da geçen vukuat bunlardan ibarettir, dedi, bitirdi.

IX

ANKARA’YA DOĞRU

Nihat şimdi ayağa kalkmış, odada faal faal²³⁶² dolaşıyor ve çenesini eline almış düşünüyordu. Birdenbire durarak dedi ki:

— Ben zaten o vakit de Anadolu’ya gidiyordum. Biliyorum ki benim hayatım oranındır. Araya mâni girdi, bu işi yapamadım. Ah ne kadar isterdim, hapiste geçen o günler Ankara’da ve yahut oralarda geçseydi de oralarda çalışaydım, beyhude²³⁶³ yere o delikte çürüyeceğime milletime hizmet etseydim.

Ve sonra eliyle artık geçen geçmiş gibi bir hayıf²³⁶⁴ işareti yaparak:

— Fakat bir kere olan oldu, gelelim bundan sonrasına... Artık bugün tekrar gitmeye mâni yok. Mademki orada da zabıt noksanı varmış, ben ne gün için doğdum? Fakat mesele nasıl gideceğim? Şimdi muntazaman rıhtımdan vapuru ihtiyar etmek²³⁶⁵ ve yahut Üsküdar yolu tarikiyle karadan gitmek işime gelmez. Çünkü kara tarikiyle başıma bela geldiği gibi deniz tarikinden de korkarım. Maazallah insanı rıhtımda veya vapurda yaka paça çevirirlerse artık Glavani’ye gitmek arzusunda değilim.

Ekrem Behiç hemen cevap verdi:

²³⁶¹ tatbik olunmak: uygulanmak

²³⁶² faal: çok hareketli, gayretli

²³⁶³ beyhude: boş, gereksiz

²³⁶⁴ hayıf: yerinme, üzölme

²³⁶⁵ ihtiyar etmek: seçmek

— Eğer sen gene gitmek istersen o pek kolay, dedi. Seni ben bizim kaçak motorlarından biriyle gönderirim. Ben de pek yakında arkandan geleceğim ya, bir kere şu cephaneye silahın arkasını alalım, ilk işim Ankara'ya düşmektir. Anadolu'da tek bir zabıt için ne kadar çırpındıklarını bilsen bir dakika kaybetmezsin. Biz ne için dünyaya geldik ve ne için yaşadık?

Nihat: -Kaçak motorlar mı? dedi. Bunlar silah kaçıran motorlar mı olacak? Eh ne vakit gidiyorlar?

— Hemen her gün hareket var, dur bakayım.

Masanın bir gözünden bir defter çıkararak sahifelerini çevirdi ve sıra ile birçok isimler yazılmış bir sahifeyi yukarıdan aşağı el ile okuyup:

— Bugün salı değil mi? Tamam, çarşamba günü bir tane gidecek, sonra bir tane de pazar günü var. Sen ne günü hazırlanabilirsen motorun kaptanını buraya çağırırım, konuşur, görüşürsün, nereden binebileceğini anlarsın, olur biter.

*

Tam bu esnada kapının zili çalındı. Nihat kulak kabartıp dinliyordu. İçeriden kapıyı açtılar, kadın sesleri işitildi.

Nihat İclâl'in geldiğini anlamıştı ve heyecanından boğulurcasına duvara dayanmış bekliyordu.

Behiç'in kapısına tık tık vuruldu. Behiç şitap ederek kapıyı açtı ve aralıkta Nihat İclâl'inin zavallı yüzünü zayıf ve soluk görerek içi sızladı ve bu teessürle kapıya atıldı.

İki genç, kucak kucağa denilecek bir hâlde el ele geldiler. Elleri birbirini kavramış, gözleri birbirini yiyecek gibi aç susuz birbirine akmış, evvela tek bir kelime söylemeyerek sakit ve müteheyyiç kaldılar.

Nihat ağlıyor, İclâl hıçkırıyordu. Genç kız nişanlısını bu kadar zayıf, bu kadar bitik görünce dayanamamış, harap ve helâk olmuştu.

Bu esnada Ekrem Behiç onları yalnız bırakmak için nazikâne ve ketumâne²³⁶⁶ çıkmış olduğundan genç kız aylarca süren acı, hicranlı bir hasretin ateşiyle nişanlısına sokulmuş ve sualler başlamıştı.

Oradan kanapeye oturdular, Nihat köydeki vukuatı hapis hayatını ve sonra Beatrice'nin tesadüfünü “şimdilik zait²³⁶⁷ gördüğü tafsilata girmeyerek” ve hapisaneden nasıl kurtulduğunu anlattı.

İclâl nişanlısını ölüm tehlikesinden o kadar ulüvv-i cenapla kurtarmış olan bu genç kıza karşı en derin şükranla kabarıyor ve onun necabetine hayran oluyordu.

Nihat -Ben dün geceyi sizin tarafta geçirdim, dedi. Mis Daster sizin yolun altında Beşiktaş yokuşunun başında bir yeni evde oturuyor. Sabahleyin oradan çıktığım vakit evvela size uğramak ve seni görmek istedim.

Fakat iyi ki uğramamışım, çünkü Dayı Bey aleyhimde köpürüp duruyormuş. Mis Daster beni otomobille buraya getirdiği için iyi oldu. Akıllılık ettim de seni Ekrem Behiç Bey'den sonra görmek istedim.

*

Şimdi lakırtı tekrar Anadolu'ya gitmeye döndü.

Nihat: -Artık burada durmak istemiyorum. Ben gene Anadolu'ya gidiyorum, dedi.

Genç kız şitapla atıldı:

— Bu sefer mutlak ben de... Ah kendi kendime kaç yüz kere: “Onu niçin yalnız bıraktım?” diye ne kadar yandım, tutuştum bilsen... Artık katiyen kararımı verdim. Bundan sonra sen nerede, ben de orada... Ama yol müşkülâtı, ama can tehlikesi ama şu ama bu hiçbir şey dinlemem. Ölürsek beraber öleceğiz, kalırsak beraber kalacağız.

Nihat mudhik²³⁶⁸ bir iddia ile:

²³⁶⁶ ketumâne: ağzı sıkı

²³⁶⁷ zait: gereksiz

²³⁶⁸ mudhik: komik

— Ama ben cephane yüklü, yani ilk harekette işziale²³⁶⁹ müheyya bir motorla gideceğim. Sonra bu motor ne olsa Karadeniz'in kahhar dalgaları arasında bir yüksük²³⁷⁰ gibi âciz kalacak bir tekneden ibaretir.

İclâl azimle yemin ediyordu:

— Cephane, dalga değil, Allah'ın bütün yıldırımları yağsa, patlasa beni alıkoyamaz. Gece gündüz ben bilsen nasıl başımı döğer, nasıl pişman olurdum.

Nihat genç kıza hayran hayran bakarak gözleri dolu dolu:

Ah dedi, ah niçin bu kadar güzel, bu kadar nefis bir vücut, bu kadar altın, bu kadar zengin bir kalp, niçin mesut bir milletin rahat ve güzel bir şehrinde rahat ve güzel bir ömür sürmesin? diye inliyordu.

Fakat birdenbire deruni bir vecd ile silkindi ve ayağa kalkarak bir eli göğsünde, bir eli semaya doğru uzanmış bir vaz-ı huzurla:²³⁷¹

— Allah'ım, dedi, Allah'ım, işte huzurunda yemin ediyorum, ben bu kadını mesut edeceğim ve kendine layık serbest bir memlekette ve güzel bir hayatta yaşatacağım.

*

Hep birden karar verdiler: Nihat bu akşam ablasına gidecekti. Yarın sabah buraya geldiği vakit binbaşı motorun kaptanını burada bulunduracağından ne vakit ve nerde motora binebileceklerini anlayacaktı.

İclâl de kimseye bir şey söylemeden hazırlanacak, Nihat'ın telefonla vereceği haber üzerine muayyen saatte ve muayyen yerde Nihat'la mülaki olacaklar ve beraberce motor için hareket edeceklerdi.

İki genç bu esnada artık iyice akşam da olduğundan sokağa beraber çıktılar. Nihat bir otomobile atlayarak ablasına gitti, İclâl dayısına döndü.

²³⁶⁹ işțial: tutuşma, alev alma

²³⁷⁰ yüksük: iğne batmasını engellemek için parmağa geçirilen metal

²³⁷¹ vaz-ı huzur: huzur duruşu

Öbür sabah Nihat, Ekrem Behiç'e geldiği vakit saat ondu. Motorun kaptanı orada onu bekliyordu.

Bu, keskin bakışlı ve sert sözlü çivi gibi bir Trabzon uşağı idi. Motorun akşamüstü saat dörde doğru İstanbul'dan kalkacağını söyledi ve nazarıdikkati celbetmeden binmek için onları Kireçburnu taraflarından alacağını anlattı.

Ekrem Behiç; -Tamam dedi, siz İclâl Hanım'la beraber daha evvelden Tarabya'ya gider, saat beşe doğru oralarda dolaşırsınız. Mahmut Reis geldiği vakit biner gidersiniz, olur biter.

Bu kış günlerinde o sahiller pek tenhadır. Hiç nazarıdikkati celbetmeden binebilirsiniz. En iyisi buradan otomobille Tarabya'ya kara tariki ile gitmektir. Gider mesela vapur iskelesinde inersiniz. Ağır ağır sahilde dolaşıyor ve vapuru bekliyor gibi yaparsınız. Motorun aşağıdan geldiğini görünce Mahmut Reis'in yanaştığı yere gider, oradan atlar, gidersiniz.

*

Beatrice dün kendisine bu saatlerde bu sabah mutlak telefonla haber vermesini rica etmişti. Artık yapılacak şeylere karar verildiğinden bunları Beatrice'ye bildirmeye vicdanen kendisini borçlu görüyordu. Telefonu aldı, kulağındaki alette billur bir ahenkle genç kızın sesi ihtizaz etti.²³⁷²

Nihat daha tek bir söz söylemeden evvel telefonda genç kızın sesi hemen:

— Siz misiniz Nihat Bey? diye sordu. Beatrice demek telefon kulağında bekliyordu. Nihat kendini bu sadakatle, bu hararetle bekleyen genç kızın dünden beri kalbinde tevali eden²³⁷³ aşk ve elem fırtınalarını bütün vahşet ve ulviyetiyle görüyordu.

— Evet, ben... dedi, nasılsınız dünden beri, iyisiniz ya?

Genç kızın sesi bu suale cevaben hazin bir eda ile inliyor gibi idi:

— E... h! dedi, ya siz?

²³⁷² ihtizaz etmek: titremek

²³⁷³ tevali etmek: sürüp gitmek

— Ben bildiğiniz gibiyim. Dünden beri hazırlıklarımı yaptım. Bu akşam beş sularında Tarabya’da Kireçburnu’ndan bir motora binip gidiyorum.

Beatrice’nin sesi hazin bir esfle²³⁷⁴ nemnâk²³⁷⁵ ve lerzedar:²³⁷⁶

— Ya, nereye gidiyorsunuz?

— İnebolu’ya... Bakalım bu sefer kısmetimize ne çıkacak?

Genç kızın esefli sesi şimdi bir elem tınnetiyle:²³⁷⁷

— Öyle ya, dedi; ne kadar çabuk olsa sizin için o kadar iyidir. İhtimal gene burada bir aksilik çıkar. Ey gitmeden sizinle görüşmeyecek miyiz?

Genç kızla ciddi ve samimi vedayı²³⁷⁸ kendisi için bir vazife telâkki ettiğinden Nihat:

— Elbette, elbette... dedi.

— Ey nerede görüşebiliriz?

— Nerede ve ne zaman isterseniz orada. Ben bütün emirlerine hazırım, diye cevap verdi.

Beatrice küçük, ani bir tereddütten sonra:

— Bunu tayin edebilmek için başka gideceğiniz yerler, başka görüşeceğiniz insanlar olup olmadığını anlamalıyım. Yani size şimdi öğle yemeğini burada, bizde yemek üzere rica etsem ve Tarabya’ya buradan çıkınca gideceğinizi söylesem kabul eder misiniz?

Nihat, İclâl’e telefonla haber verir ve Tarabya’ya gidilecek saati bildirirse o vakit buluşup beraber gidebileceklerini düşünerek:

— Hay hay, dedi, maa’t-teşekkür...²³⁷⁹ İstanbul’da bu son günümü ve son saatlerimi hayatımı ve selametimi borçlu olduğum size hasretmekle bahtiyar olurum.

Beatrice bu kadar minneti çok gören bir küçük hande ile:

²³⁷⁴ esef: üzülmek

²³⁷⁵ nemnâk: nemli, ıslak

²³⁷⁶ lerzedar: titrek

²³⁷⁷ tınnet: tınlama

²³⁷⁸ veda: ayrılık

²³⁷⁹ maa’t-teşekkür: teşekkürle

— Öyle ise hemen buraya geliniz. Burada yemek yiyelim, sonra buradan alır Tarabya'ya sizi ben götürürüm ve gözümün önünde motora bindirir gönderirim, dedi.

*

Nihat telefonu bırakıp koltukta arkasına dayandığı vakit gözünün önünde genç kızın ruhu âdeta tecessüm ediyordu. Onun kahramanlığına hayran oluyordu.

Bu aynı hâl başka herhangi bir kalpte zehirli temayüller²³⁸⁰ peyda eder, husumet ve intikam arzularını uyandırırken Beatrice bilakis feragatin ilahi tecellilerine galeyan veriyordu.

İki defa hayatını ve aşkını takdim etmiş, ikisinde de muhtelif sebeplerle reddolunmuştu.

Başka kim olsa, ya tehevürle darılmak yahut vahşi arzularla aleyhe geçmek mümkün olurken o bilakis elemi kalbinin necabetinde boğup hâlâ aşkın şefkat semalarında cvelan ediyordu.²³⁸¹

Bu, sırf altın bir kalp olmalı idi... Başka bir şey değil...

Behiç'le on on beş dakika yapılacak şeylere, Ankara'da görülecek adamlara, söylenecek lakırtılara dair ciddi görüştüler, sonra hararetle veda ettiler.

Çantasını otomobile koydurup Maçka'ya doğru giderken Beatrice'nin feragatini düşünüyordu.

Halit Bey Apartmanı'nın önünden geçerken içinden vecd ü huruşla,²³⁸² şimdi bütün hazırlığını yapmış, bugüne kadar beraber yaşadığı dayısının evinden kaçmaya hazırlanmış genç kızın ne kadar heyecanla telefon beklediğini tasavvur ederek geçti. Yokuşun başında Beatrice'nin evinin önünde otomobili durduğu vakit evin kapısı o geceki gibi saniyesi saniyesine açıldı ve merdiven sahanlığında Beatrice göründü.

Şoför sıçrayıp otomobilin kapısını açmış, Nihat çıkıyordu.

²³⁸⁰ temayül: eğilim gösterme

²³⁸¹ cvelan etmek: gezmek

²³⁸² vecd ü huruş: aşk ve coşku

Merdivenlerden sıçrayıp atlayarak Beatrice'nin kendine uzanan eline sarıldı. Genç kız muhteşem bir kadife elbise giymiş, kadifenin koyu rengi üstünde gerdanı, boynu atlaslarının bütün revnakı ile ipekleniyordu.

Onlar hole girerlerken şoför çantayı çıkarmış içeri koyuyordu.

*

Şimdi genç kız delikanlıyı şövalyesini merasimle kabul eden bir şato prensesi gibi ağırlıyordu.

Onu evvela holün kenarında bir küçük budvara²³⁸³ kabul etti ve ilk söz olarak:

— İstanbul'dan gideceğiniz bir günde sizi kendime hasretmek bilmem ne dereceye kadar doğrudur? dedi.

Nihat bu lakırtının manasını birdenbire kavrayamayarak istif-sar-kârâne²³⁸⁴ baktı. İzahat vermek mecburiyetinde kalınca Beatrice yüzü kendine mahsus bir renkle pespembe olarak:

— Yani sizi nişanlınızdan ayırmaktan korkuyorum, sözlerini söyledi.

Delikanlı gayet tabii ve gayet sade bir söyleyişle:

— Hayır dedi, hiçbir vakit... Çünkü o burada kalmıyor, beraber gidiyoruz.

Genç kızın göğsünden pek uzun ve pek derin manalarla müzeyyen bir "Ya..." çıktı.

Bu haberden gayet memnun olmuş gibi ve fakat hummalı bir çehre ile:

— Ya... Beraber mi gidiyorsunuz? Eh nerede buluşacaksınız?

Nihat kısaca anlattı:

— Nişanım bu caddenin üzerinde Halit Bey Apartmanı'nda oturur. Dün kendisiyle görüştük ve kararlaştırdık. Ben buradan telefonla gideceğim saati ona bildireceğim, o yavaşça apartmandan çıkarak bana mülaki olacak ve beraber gideceğiz.

²³⁸³ budvar: misafir ağırlamak için kullanılan küçük süslü oda

²³⁸⁴ istif-sar-kârâne: merakla, sorgular şekilde

Beatrice şimdi çehresindeki humma renkleri daha kararmış tehalûkle sıcıyor, çırpınıyordu.

Nasıl, nasıl?... Bu kadar yakında ha.... Ne iyi, ne iyi... Fakat... Birdenbire durdu, yüzü şiddetli bir humrete müstağrak:

— Eğer kabul edeceğinizi bilseydim onu da buraya çağırıp beraber yemek yedikten sonra Tarabya'ya hep birlikte gitmekliğimizi rica ederdim, dedi. Fakat bilmem ki böyle bir teklif sizin için değilse bile onun için nasıl telakki olunur?²³⁸⁵ O ki benim için en kıymetli bir hemşiredir, acaba tenezzül eder de buraya kadar gelir mi?

Artık Nihat'a kabul etmek bir vazife olmuştu.

— Elbette, hem maatteşekkür kabul eder. Zaten evvelki gece benim için yaptığınız lütufkârlığı anlattığım vakit çok derin surette mütehasis ve müteşekkîr olmuştu.²³⁸⁶

Genç kızın yüzünden hafif bir bulut geçti, biraz durularak:

— Ya... Anlattınız mı? Demek kendisine her bir şeyi söylediniz?

Nihat ısrar etti:

— Son derece müteşekkîr kaldı, nasıl edip size arz-ı minnet edeceğimi²³⁸⁷ bilemiyordu.

Fakat şimdi telefonla kendisine söyler ve davetinizi anlatırsam o da bu fırsattan istifade ederek teşekkür imkânını elde edeceği için elbette memnun olur. Telefona gidelim.

*

Genç kız onu holde bir köşede duran telefona götürdü.

Nihat, Saim Remzi'nin numarasını istedi ve karşısına kim geleceğini bilmediğinden tereddütle bekliyordu. Bir taraftan da Beatrice'ye:

²³⁸⁵ telakki olunmak: kabul edilmek

²³⁸⁶ müteşekkîr olmak: minnettar, teşekkür eden olmak

²³⁸⁷ arz-ı minnet etmek: minnettarlığını söylemek

— Evde bir kuzini²³⁸⁸ vardır, diyordu; fakat bir kuzin ki kışkanç ve şerir.²³⁸⁹ Ondan gizli söylemek lazım gelir. Çünkü bugün nişanlım evden kimseye haber vermeden kaçacaktır.

Beatrice şevk ve hayretle dövünüyordu.

Nihat birdenbire inşirahla:

— Sensin değil mi İclâl? dedi. Bana bak, hani sana söylediğim o beni hapishaneden kurtaran matmazel yok mu, şimdi onun evindeyim... Beni öğle yemeğine çağırdı da... Şimdi rica ediyor, yemeği sende beraber hep birlikte burada yiyip sonra bizi Tarabya'ya kendi otomobiliyle götürmek istiyor, kabul edersin değil mi?

Cevap bekler gibi bir saniye tevakkufla:²³⁹⁰

— Âlâ, dedi, sen hazır mısın? Peki öyle ise hemen alacağın şeyleri alarak sokağa çık. Sonra sizin sokaktan aşağı doğru gel, Beşiktaş'a inen yolu başında, sağ tarafta birinci değil, ikinci ev yok mu? İşte biz oradayız, seni kapının önünde bekliyoruz, haydi çabuk ol...

Ve telefonu kapayarak Beatrice'ye konuştuğu şeyleri İngilizce izah etti:

— Şimdi onu burada kapıda bekleyeceğiz... O bizi görüp gelecek, dedi.

Beatrice sabırsızlığından duramıyor, kapıyı açıp merdivenin sahanlığına çıkmak istiyordu.

Nihat: -Yok, daha acele etmeyiniz Mis, dedi, üşürsünüz.

Bu lakırtı üzerine Beatrice kapının önüne çıkmaktan vazgeçti ise de lakırtıları dalgın dalgın dinliyor, akli fikri sokakta bulunuyordu. Nihat genç kızın nişanlısını ne ihtirasla merak ettiğini görüyor, ona hak veriyordu ve şimdi İclâl'in onun üzerinde yapacağı güzel tesirden büyük bir gurur duyuyordu.

²³⁸⁸ kuzin: kız yeğen

²³⁸⁹ şerir: kötülük yapan

²³⁹⁰ tevakkuf: durma

Bir dakika oldu ki artık Beatrice daha ziyade sabredemeyecek gibi lakırtı dinlemiyor, hep pencereden sokağa bakıyordu. Nihayet duramadı, kapıyı açarak sahanlığa çıktı ve yola bakarak:

— Daha kimse yok, dedi.

Ve artık orada kapının önünde kaldılar. Hava güneşli, fakat soğuktı. Yollar çamurlu, uzanıyor ve ötede beride, sağda solda otomobil boruları iştiliyordu,

Nihat birdenbire:

— İşte, dedi.

Beatrice şıtaplı bir hamle ile atıldı, baktı.

*

İclâl iyice yaklaşmış, elinde bir küçük paket, onları görünce nur yüzünde canlı bir tebessüm parladığı hâlde ilerliyordu.

Genç kızın arkasında ağır, zarif, kahverengi bir kürk vardı. Başını gene kahverengi bir örtü ile sıkmış, eteklerinin altından bir storbot görülüyordu. Yaklaştıkça tebessümüne daha cazip renkler ilave oluyor, gamzeleri şuh²³⁹¹ bir eda alıyordu. Adımlarını sıklaştırarak o esnada kapının merdivenine gelmiş olduğundan iki üç adımını koşarak attı ve kendini karşılamak için kademeleri²³⁹² inen Nihat'a ve Beatrice'ye küçük bir fıkırtı ile mülâki oldu. Nihat bu esnada Beatrice'nin ne gibi tahavvüllere²³⁹³ düşer olduğunu ve ne gibi hislerden geçeceğini merak ederek dikkatle muayene ediyor ve bir aksi tesir görmekten korkuyordu. Hâlbuki Beatrice ondan evvel kemal-i muhalesetle²³⁹⁴ elini uzatmış ve takdime lüzum görmeden İclâl'in aynı hâlde kendine şıtapla uzanan elini kavramıştı. Genç kızlar mesut bir tebessümle birbirlerine bakarak kavuşmuş elleri hararet ve samimiyetle birbirini sıkıyorlardı.

Nihat sadece isimlerini söyledi:

— Mis Beatrice Daster... İclâl Nihat...

²³⁹¹ şuh: neşeli

²³⁹² kademe: basamak

²³⁹³ tahavvül: hâl değişikliği

²³⁹⁴ kemal-i muhaleset: gerçek sevgiden gelen olgunluk

Beatrice İclâl'i elinden tuttuğu hâlde içeri hole götürdü, elinden paketini alarak oradaki masaya koydu, kürkünü çıkarıp başını açmak için genç kıza yardım etti.

Genç kızlar henüz birbirine lakırtı söylememişlerdi. Nihat birdenbire tahattur etmiş gibi, İngilizce olarak:

— Ha, dedi, İclâl Fransızca da anlar, İngilizce de... İstedığınız gibi konuşunuz.

*

O zaman genç kızlar arasında bir cıvıltı başladı. Onlar ilk görüşen kadınlar gibi birbirleriyle samimi ilk merasimi ifa ederlerken²³⁹⁵ Nihat karşılarında bir koltuğa uzanmış seyir ve gayriihtiyari ikisini birbiriyle mukayese ediyordu ve garip tesadüf olarak ikisinin de birbirlerine pek ziyade benzediklerini görüyordu.

İkisi de uzun olmaktan ziyade kısa denilecek bir boyda ve şişman olmaktan ziyade zayıf denilecek bir endamda idiler. İkisinin de saçları kestane, kaşları siyaha yakın bir kestane, gözleri sarı denilecek kadar açık elâ renginde, parlak, derin ve şahane bakışlı idi.

İkisinin de burunları mevzun²³⁹⁶ ve muntazam, küçük dudakları cazip²³⁹⁷ ve rengin o kadar ki nazarları, tebessümleri, yüzlerinde oynayan hatlar, iltima eden²³⁹⁸ manalar, gölgelenen hisler hep eş bulunuyordu. Yalnız Beatrice'nin çehresi biraz daha ziyade müdevver,²³⁹⁹ İclâl'inki daha uzunca; Beatrice'nin rengi daha buğday, İclâl'inki daha beyaz ve parlaktı. Göğüsler aynı tedevvürle şişiyor, kalçalar aynı teressümle²⁴⁰⁰ kabarıyordu.

Maddiyetleri²⁴⁰¹ bu kadar birbirinin aynı olan bu iki vücut umumi hatlarında bu ayniyeti göstermekle beraber hayat tezahürle-

²³⁹⁵ ifa etmek: yerine getirmek, yapmak

²³⁹⁶ mevzun: biçimli, düzgün

²³⁹⁷ cazip: alımlı

²³⁹⁸ iltima etmek: parıldamak

²³⁹⁹ müdevver: yuvarlak

²⁴⁰⁰ teressüm: şekillenme

²⁴⁰¹ maddiyet: gözle görünür, dış görüntü

rinde²⁴⁰² öyle ince teferrularla²⁴⁰³ ayrılıyorlar, o kadar cazip²⁴⁰⁴ fark-lar irae ediyorlardı ki birbirinin eşi denilebilecek oldukları hâlde ikisi de öyle hususi şahsiyetler, o kadar bariz hüviyetler²⁴⁰⁵ izhar ediyorlardı ki karşıdan bakıldığı hâlde birbirinden fark edilemeyecek bu iki genç kız konuştukları vakit katiyen birbirlerine benzemiyorlardı.

*

Nihat karşılarında onların ruhlarını seçiyor, görüyor, ikisini de pekiyi bildiği yüzlerindeki hatlardan, seslerinin dalgalarından, gözlerinin bakışlarından, neyi saklayıp, neyi söylediklerini ve sözlerinin ruhlarına sadık bir tercüman olup olmadığını küçük dudak hatlarını, hurde²⁴⁰⁶ kaş inhinalarını,²⁴⁰⁷ gayr-i mahsus göz lemhalarını,²⁴⁰⁸ her şeylerini okuyarak geçirdikleri bütün tahavvülleri, bütün anları anlıyordu.

İclâl tabii hiçbir şeyden haberdar olmadığı için son derecede samimî idi. Bahusus nişanlısına karşı o kadar büyük iyilik göstermiş olan Beatrice'ye kalbinde kabaran minnettarlıkları ifa için en sıcak varlığını sarf ediyordu.

Beatrice'ye gelince, genç kız evvela İclâl'i içeri aldığı vakit gayet hararetle bir samimiyetle soymuş ve koltuğa oturtmuştu.

Kapının önünde ateşli bir kabulle karşılaşmış, fakat lakırtıya başladıkları vakit yüzünde bir durgunluk hasıl olmuş, Nihat kendi kendine: “Muayene ve tetkik ediyor ve ümidinin fevkinde bulunuyor...” demişti.

Ve eğer İclâl'i kendine faik²⁴⁰⁹ bulursa elbet kıskanmaktan kendini menedemeyeceğini düşünüyor, fakat hiçbir vakit izzetinefsinin

²⁴⁰² tezahür: belirti

²⁴⁰³ teferru: ayrıntı

²⁴⁰⁴ cazip: dikkat çeken

²⁴⁰⁵ hüviyet: kişilik

²⁴⁰⁶ hurde: ufak, küçük

²⁴⁰⁷ inhina: kavis, eğim

²⁴⁰⁸ lemha: göz atış

²⁴⁰⁹ faik: daha üstün

rakibesinin²⁴¹⁰ kendine tefevvuk ettiğine müsaade edemeyeceğini kabul ediyordu.

Bir an oldu ki Beatrice'nin yüzünden o durgunluk da zail oldu. İki genç kız artık samimi bir ahbab imişler gibi çuşişli²⁴¹¹ bir mükâlemeye daldılar.

Beatrice İclâl'e Anadolu hakkında bahsetmiş, hakikaten genç kızın Nihat'a bir hayat arkadaşı olup olmayacağını imtihan etmek ister gibi sualler soruyor, İclâl'in bu işler hakkında malumatını yokluyordu.

Ve Nihat İclâl'in bu hususta beyan ettiği malumata hayretten kendini alamıyordu. Meğer o farkında olmadığı hâlde nişanlısı bu meseleler hakkında ne kadar derin fikirlere malikmiş, ne kadar veciz ifadelerle Ankara'nın yüksek idealini, Mustafa Kemal'in derin vatanperverliğini ve azmini, salabetini meth ediyor ve Anadolu'da hükümferma olan²⁴¹² mefkûrenin ulviyetini nasıl hararetle müdafaa ediyordu.

— Ben, diyordu; Mustafa Kemal'e vicdanımın bütün samimiyetiyle perestiş ediyorum. O olmasaydı bugün biz Türkler mahvolmuştuk. Vâkıâ ötede beride kahramanlıklar yapılmadı değil, orada burada kendilerini tehlikeye atarak düşmana karşı gelenler pek çok oldu. Fakat asıl Mustafa Kemal'dir ki bu müteferrik ve dağınık kahramanlıklara bir mana, bir hüviyet, bir canlılık verdi. Mutlak bir hedef tayin etti ve onları takip etmeleri lazım gelen yola sevk etti. Anadolu'nun bugünkü mefkûresi tek bir mana ile Mustafa Kemal mefkûresidir.

*

Bu sözleri gözlerinde derin hasretler, dudaklarında lerzan hasretlerle dinleyen Beatrice ani bir galeyanla Nihat'a döndü:

— Sizi tebrik ederim Nihat Bey, dedi, size hakkıyla ve istediğiniz gibi bir hayat arkadaşı olmaya İclâl Hanım cidden layık.... Hem ne güzel İngilizce konuşuyor.

²⁴¹⁰ rakibe: kadın rakip

²⁴¹¹ çuşişli: neşeli

²⁴¹² hükümferma olmak: hüküm sürmek

Bu esnada yemek için salamanje²⁴¹³ geçtiler, yemekte ve yemekten sonra salonda genç kızlar birbirlerine iyice kaynamışlar ve Nihat Beatrice'nin gösterdiği ani his tebeddüllerini mazur görerek bu kızdaki ruhun ulviyetine yetişmek kabil olmadığını tasdik etmişti.

Nihayet Beatrice:

— Nihat Bey, dedi, Hanımefendi'yi buldum, affınıza mağruren sizi unuttum. Elbette mazur görürsünüz. Biz konuştuk, konuştuk, konuştuk, şunu anladım ki kendisi gayet iyi kalpli, gayet zeki ve çok hisli bir kadındır. Vatana karşı üzerinize aldığınız çetin vazifeyi sizinle beraber sonuna kadar ifa edecek metanete maliktir. Bahtiyar olunuz!

Bu son saadet temennisini söylerken Beatrice'nin boğazında Nihat elemle bir hıçkırık kırıldığını fark etmişti.

Saat üç buçuğa geliyordu.

Hareket vakti yaklaştığından kalktılar, hazırlandılar. Kapının önüne Beatrice'nin otomobili gelmişti. Nihat'ın çantasını Beatrice'nin emri üzerine şoför otomobile koydu.

Genç kız Nihat'a:

— Kaç gün yolculuğunuz var? diye soruyordu.

— Pek bilmiyorum ama iki gün iki gece sürer zannederim...

— Yiyecek bir şey aldınız mı?

— Ufak tefek tabii aldım.

Burada Beatrice'nin yüzünde bir işmizaz²⁴¹⁴ görüldü:

— Ne yazık, dedi, bense size öte beri hazırlatmıştım. Ama ne zararı var, bunları da alınız, denizde yerken beni hatırlarsınız.

Böyle söylerken hizmetçi kız bir küçük sepeti şoföre veriyordu.

*

²⁴¹³ salamanje: yemek odası

²⁴¹⁴ işmizaz: yüzünü ekşitme, yüzünü buruşturma

Otomobile bindiler, Şişli'den Tarabya yoluna, oradan sahile indiler. Saat dört buçuk raddelerinde Tarabya'da, rıhtımda bulunuyorlardı..

Sefaretleri²⁴¹⁵ geçip Kireçburnu'na doğru giderlerken denizde önlerinde bir motorun makinesi işitiliyordu.

Nihat uzaktan bakarak:

— Acaba bizim motor mu? diye merak etti.

Onlar Fransız sefaretinden sonra koyu dönüp İngiliz sefaretinin burnuna geldikleri vakit motor kestirmeden koyu geçmiş ve şimdi sahile iyice yaklaşarak Kireçburnu fenerine doğru yanaşıyordu.

Nihat şoföre:

— Biraz yaklaş, dedi.

Ve oto, yol vererek motorun yanından geçerken Nihat dikkatle baktı ve dümen²⁴¹⁶ dolabında serdümeni²⁴¹⁷ tanıdı. Bu, Mahmut Reis'ti.

— Tamam odur, dedi. Fakat dikkat edelim gelen giden olmasın, görürler de belki şüpheye düşerler.

Mahmut Reis de şimdi onları tanımış ve orada fenerin ilerisinde تنها buruna yanaşıyordu. Nihat şoföre tekrar: “Dur!” emrini verdi ve oto durur durmaz sıçradı, yere atladı. Şoför de yerinden atlayarak sepetle bavulu kapmış, rıhtıma götürüyordu. Bu esnada İclâl'le Beatrice de inmiş konuşarak kendilerine doğru geliyorlardı.

Nihat hummalı ve sinirli idi:

— Haydi, İclâl durma, çabuk ol, diyordu.

*

Orada İclâl ve Beatrice el sıkıştılar ve öpüştüler. Şimdi sıra Nihat'a gelmişti. Nihat hürmet ve tebçille²⁴¹⁸ genç kızı selamlıyor ve elini dudaklarında sıkıyordu.

²⁴¹⁵ sefaret: elçilik

²⁴¹⁶ dümen: deniz taşıtında taşıtı istenilen doğrultuda götürmeye yarayan parça

²⁴¹⁷ serdümen: geminin dümenini idare eden kişi

²⁴¹⁸ tebçil: saygı gösterme

— Benim için yaptığımız iyiliği unutmak imkânı yoktur. Ne kadar temenni ederim ki unutmadığımı size bir gün ispat edeyim, sözlerini söyledi. Onlar motora atladılar. Orada Beatrice taşların üzerinde ayakta kalmış motor açılıp süratle uzaklaşırken elindeki mendili sallıyordu.

Motor müteaddit nevide, müteaddit şekilde birçok yüklerle dolu idi. Onlara oturmak için yalnız üç dört kişilik yer kalmıştı. Karı koca burada oturacak, burada yatacak, burada uyuyacaklardı. İnebolu'ya kadar böyle gideceklerdi.

Boğaza doğru uzaklaşırlarken İclâl hep Beatrice'nin mendiline mendille mukabele ediyor ve Nihat'a: "Çok tatlı ve çok necip bir kız!" diyordu.

Şimdi Nihat da mendilini çıkarmış etraftan inen akşamın ilk karanlığı içinde Beatrice'ye karşı o da mendil sallıyordu.

Gittikçe sahilde Beatrice'nin hayali küçülüyor ve etrafına inen gecenin siyah kanatları altında gömülüyor, kayboluyordu. Bir taraftan mendil sallarlarken, bir taraftan da gözleriyle iyi görmeye çalışıyorlardı. Bir an oldu ki sahilde kendilerine karşı mahmumâne²⁴¹⁹ sallanan mendil karanlık içinde güç fark olunuyordu ve Nihat bu mendilin genç kızın akan yaşlarını silmek için gibi gözlerine kalkıp yüzünü kapadığını gördü.

Bunu İclâl de görmüş ve hazin bir tefekküre dalmıştı.

Zaten bu aşıkâr bir şey değil mi idi? İzmir'de bir ecnebi kızı ile bir Türk zabiti arasında akdedilen muarefe nasıl oluyor da bu derece fedakârlıkları mucip bir samimiyet derecesine çıkıyordu?

Mutlak bu genç kız Nihat'a karşı bir aşkla mütehassisti ve ancak bu aşkın ulviyeti, bu aşkın tesiri idi ki tehlikeleri göze alıp onu hapisten kaçırmaya, evine kabul etmeye ve kendisi bir İngiliz kızı olduğu hâlde İngilizlerin elinden kaçan bu Türk zabitini firar edeceği Boğaz'a kadar teşyi etmeye sevk etmişti.

*

²⁴¹⁹ mahmumâne: ateşli bir hâlde

Bu esnada Nihat hâlâ oturmamış, orada ayakta, serdümenle konuşuyor ve onun verdiği cevaplardan hükümler çıkararak suallerini tamik ediyordu.²⁴²⁰ Bu tarafta İclâl'in dimağı düşündüğü şeylerin ağırlığı ile yorulmuş, nişanlısına bakıyor ve onu her hâli ile daha derin, daha ateşli muhabbetlere layık bularak kendi kocası olmasını emsalsiz bir saaadet buluyordu.

Birdenbire uzandı, eteğinden tutup çekerek yanına oturttu.

— Artık buraya gel, dedi.

Ve Nihat oturunca sıcak sıcak ona sokularak ta kulağına kadar girmiş, tatlı sesi ile fısıldayarak:

— Benim seni pek göreceğim geldi! sözlerini söyledi.

Beyoğlu, Şubat 1927 - Nisan 1928

MEHMET RAUF

Son

²⁴²⁰ tamik etmek: bir meseleyi daha iyi anlamak için incelemek

